Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 778
Duminică 3 Noemmbrie 1935

FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888–1897 CONST. MILLE 1897–1920 FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOC... 11

VORBE OFILITE

Poate că la plantă și pești natura încă nehotărîtă nu a stabilit un număr de modele invariabile pentru reproducerea lor biologic industrială. Se pare că ezită și că mai încearcă. Dacă nu cumva trebuie acuzată ignoranța, năvoadele marine surprind pentru albumul de curiozități, zilnic remaniat și înavuțit între infinitul mic și corpolență o neîncetată nouă zămislire de monștri. Singură trestia, plimbată prin balele apelor mari, poate să recolteze pentru microscopie o varietate enormă de fulgi impalpabili și aparent disoluți, a cărora substanță de vag mucilaj prezintă un ordin organizat.

Un pescar vechi, născut aproape din talazele mării și din mitologia dobrogeană, îmi scria alaltăeri că a bătut câteva cotituri și goluri, cercetând fundurile și apele mijlocii pentru surprinderea vreunor depărtați vizitatori, sosiți prin rătăciri în voia undei, de prin regiunile oceanice ale altor meridiane. El însoțește echipa științifică a unui institut al Mării Negre, unde am văzut în borcane ființe fantastice cu nume de fantezie, străine tuturor colecțiilor în natură și gravură europene.

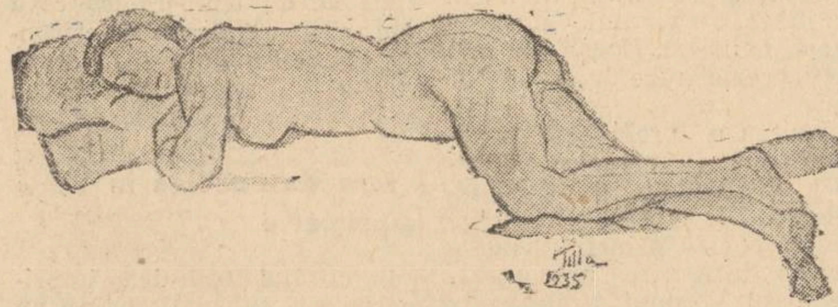
Literatura germană de specialitate este deosebit de activă, mai ales. Fotografiile și planșele pe care le publică necontenit, aduc din esențialul element al planetei întrupările tot mai bizare ale unei viziuni, imposibilă de intercalat în ceeace născocește și imaginează omul. Regnul hidrei e în mobilitate și succesivă transformare și dinaintea unor bancuri cu miliarde vaste de melci, care par scoriile unui travaliu de uzină și deșeurile unui mașinism enorm, câți dintre noi nu s'au întrebat, răscolindu-le cu bățul, unde sunt ființele neidentificate, foste locatarele acestor admirabile concrețiuni redevenite nisip?

Dar vegetalele, mai apropiate de noi și mai lesnicios de controlat pe o bucată de pământ supravegheată, își permit aproape cert mutarea prin forme și multiplicarea excepției prolixe. Pe un teren, nu mai mare decât acela în marginele căruia H. Fabre a experimentat universul entomologic se ivesc dela un anotimp la altul și dela an la an, deghizările nestăpânite ale firului care crește și a fructului necunoscut. Posibile încrucișări de polenuri, infidelitățile caricaturale dau naștere, mai sigur decât însămânțarea prin ploaie și vânt hibridului care sosește brusc și dispare brusc. Poate că prezența în pământ a unei reacțiuni fortuite, decantarea accidentală a unui material, ieșirea la suprafață a unei celule în călătorie milenară, o iradiere pribeagă, un zăcământ mutat încet, au colaborat orbește din țărâna incinerată de arșițe a mușețelului camomil, la iscarea unei înfloriri violete sau sângerii, dar, degenerând și renăscând, buruiana țepoasă face loc ismei pipărate și delicatelor petale aeriene și de o urzeală abstractă ale florilor de mac roșii ca niște târguri de basmale pentru greierii negri și pitulici.

Prinprejurul, oricum ar fi să fie fapta vegetală, al acestui joc de-a bălăria fragedă, se găsește secretul altui infinit; de vocabular. In țară la noi aceleiaș plante, aninată de o rețetă din bătrâni, i se spune în câteva zeci și sute de feluri. Numele ei variază dela șes la deal, dela județ la județ și dela sat la sat. La un kilometru de țarină, floarea pe care o cunoști ia o poreclă necunoscută și un gen verbal opus. Câte gângănii zboară și sar pe o floare, atâtea ziceri îi murmură pe corolă. Scriitorul și lexicologul, dacă ies din roză dau de trandafir și de măceș, dar Traista Ciobanului (Thlapsi bursa pastoris) e și Buruiana de Friguri e și Punga Popii e și Tășculița și Paștele Calului... Sunătoarea e Pojarnița, e Sănitoarea, e Iarba lui Sân Ioan... Calcea Mare e Crucea Voinicului, e barba Negii, Pleoscănița, Iarba Rândunicii, Negelariță, Rostopana... Micșunelele sunt Trei Frații Pătați, Tămâioara, Toporașul, Barba Impăratului... Slobonovul se mai chiamă Brâie, Buruiană Câinească, Trepădătoare...

Cine adună atâtea lumini și umbre și le pune de o parte? Cine poate pretinde că știe câte mângâieri primește o rădăcină cu foi între Oradea și Cetatea Albă, între Putna și Caliacra și Severin? Nume ce se nasc și se topesc în fiece cătun din zecile de mii de localități minuscule din țară. Inflexiuni surprinzătoare, mozaicuri de silabe greu de închipuit, neprevăzute, o muzică imensă, care cântă și moare neauzită. Notațiile și schițele de rostire ale acestui botez în toate izvoarele limbii trebuie să piară neapărat? Nu se poate culege acest folklor nemăsurat, în care se surprinde adeseori funcțiunea secretă a vocalei și nu se poate pune într'o carte, măcar ca să găsim copiilor, femeilor și străzilor municipale nume curate, sprintene și amărui de o mireasmă încă negustată?

T. ARGHEZI

Țărmul de liliac

Luna bate prin perdeaua amintirii
Și prin visuri... Cu parfum de liliac
Și cu foșnet de mătase trec zefirii,
Luntrea noastră lin purtând-o peste lac.

Brațu-i moale îmi înlănțuie obrazul,
Ca din șagă mă cuprinde mai aproape,
Cad petale din văzduhuri peste ape,
Iară lacul scânteează ca atlazul.

Două ceruri înstelate, două mituri,
Sus e unul, iară altul doarme'n lac,
Luntrea trece printre două infinituri,
Către țărmul cu parfum de liliac.

GRIGORE SALCEANU

Dem. Berea — Portret

Fată „de mănăstire"

de OTILIA CAZIMIR

Niță

S'aude foșnind sub cerdac. Din desișul încâlcit al hameiului se ivesc intâi două mâni mititele, dibuind pământul, pe urmă un zmoc de păr gălbui. Și un trupușor subțire și iute alunecă pe iarbă, ca un șarpe.

— Ce cauți acolo, dihanie?

Fetița a rămas la pământ. Ridică numai capul, cu tot părul căzut în ochi. Și râde până la urechi, de fericire:

— Oi, ce m'am spăriat! Am gândit că-i maica...

E Chița, „fată de mănăstire". Cu fusta creață lungă până la glesne, cu picioarele goale în papuceii de petică, se țese toată ziua prin ogradă după treburi. Și de câteori trece pe lângă cerdac, înalță spre mine ochii oblici întunecați și năsucul ascuțit adus ca un plisc, — și râde. Râde chiar când nu-s în cerdac: râde amintirii mele. Ii sânt prietenă și confidentă.

S'a ridicat și-și scutură de colb coatele și genunchii.

— Am avut o lecuță de treabă în cotlonu 'neu...

Numai eu știu taina „cotlonului". După perdeaua deasă și aspră de hamei, între ușa beciului și scara cerdacului, e un fel de ocniță în care nu pot intra decât mâțele și Chița,—pe brânci. Fata și-a văruit, pe furiș, palatul ei tainic. L-a împodobit c'un țol și c'un scăueș făcut de ea dintr'o lădiță de zahăr, a bătut într'un cui o iconiță mâncată de cari și-și ține 'n el păpușa de petici, bucceluța cu „codițe", o minge spartă, o ceșcuță știrbă și fel de fel de lucrușoare despre care nu se poate ști bine ce-au fost pe vremea când erau întregi.

— Mă lași să viu sus la matale, duduiță? C'am să-ți spun unc...

Papuceii fâșie pe scânduri, călugărește. Chița vine, pieptănându-și cu degetele răsfirate părul răzvrătit.

— Na, că iar mi-am prăpădit cordicuța! De-acu să te-ații, huet!...

Își trece pletele după urechile mici și le netezește, îndesat:

— Am să-mi las codițe, că nu-i chip... Să nu mai fiu veșnic buhoasă, să aibă ce mă ocărî maica. Și chiar când am să fiu maică am să umblu cu cozi. Că tare-s urîte maicele rătezate!

— Dece vorbești așa, Chițo? Maicile-s frumoase..

Chița mă privește pe la coada ochilor ei lungi:

— Le-ai văzut cu capu' gol, când se piaptănă?

— Nu le-am văzut.

— Nici să le vezi! Maica Glafira parcă-i o capră și maica Filofteia parcă-i un gânsac... Eu am să mă port cu cozi, ca maica Epraxia. Ii frumoasă, maica Epraxia... Mie are să-mi zică maica Paraschiva. Că pe mine Paraschiva mă chiamă: nume frumos. Da' avea mămuța o purcică și-i zicea Chița. Și mi-o zis și mie așa, că mănânc mult.

OTILIA CAZIMIR

Își azvârle capul pe-un umăr și, agresivă, mă ia cu sila martoră dreptății ei:

— Cum să nu mănânc, dacă mi-i foame?...

Se apropie de mine, se alintă pe lângă stâlpul cerdacului ca o mâță, se codește.

— Duduiță, ce te-aș ruga... Dac'ăi auzi cântând la noapte, să nu spui ninica maicii.

— Cine să cânte?

— Niță, în cotlon... Că l-am prins și l-am ascuns.

— Care Niță?

— Cucoșu'... Că vrea să-l taie mâne, de Sânt' Ilie, și să-l facă cu patlagele. Și eu nu vrau, că-i cucuet.

Își frământă mânile, gata de plâns.

— Nu te teme, Chițo, că n'am să spun.

— Că să vezi mata, mă lămurește ea, — o scos Bogheta nouă. Da' când cu ploaia cea mare de Sâmpetru, i-o bătut ghiața ș'o murit toți. Numa' Niță o scapat, că s'o vârît subt lemne. Drept că o ramas el cam tehui de-atunci. Umblă cât umblă, ca oamenii, — și numa' ce-l vezi c'o ia într'o parte... Da' ce-i el de vină, saracu', dacă l-o bătut piatra 'n cap? De-aceia i-am zis și eu Niță, că este unu' la noi în sat, Niță a' Petrei, care umblă așa, tot de-acurmezișul drumului...

Și Chița îmi arată cum umblă Niță a' Petrei pe ulița satului, pieziș.

— Da... și sora Frăsâna ci-că are să-mi deie maiul și rânza să le mănânc eu fripte pe cărbuni... Să mănânc eu maiul și rânza lui Niță, saracu'!

— N'ai decât să nu le mănânci.

Chița se înfige în fața mea, furioasă și desnădăjduită:

— Cum să nu le mănânc dacă mi le dă, — fripte?...

Urmare în pag. II-a

Părintele Nicodim

Mănăstirea Neamțului

Când ai trecut de ruinele cetății lui Ștefan cel Mare — care stau ca un dinte stricat albit de ploi pe dealul înalt — și ai intrat pe drumul de munte, ce urcă printre păduri de brazi și stejari, pâclele albastre te-au cuprins dintr'odată. Mergi îmbrăcat în ceața luminoasă, cu ochii în adâncurile vineții ale codrilor, îți susură în urechi Ozana cristalină pe prunduri, bat gros copitele cailor pe podurile de lemn și mireazma rece a rășinii îți pătrunde adânc, îmbătându-te.

Spre mănăstirea asta veche, a călugărilor cu comanace negre, s'au dus dar generații de-a rândul părinții noștri. I-au cunoscut copacii, i-au regăsit poenile, i-au ascultat clopotele profunde, rostogolindu-se pe văi și prăpăstii în vibrații nesfârșite. Prefăcându-se nesimțit în lucruri mărunte, dar aceiași totdeauna de fapt, mănăstirea aceasta a Moldovenilor a primit de veacuri în dar dela Dumnezeu un strop de vrajă, care atrage necontenit. Bogată pe vremuri, având pământuri întinse și pășune și vite a pierdut încet-încet din averi, până ajunsese în ultimul timp un lăcaș sărac. Atunci a venit cu suflet, minte și curaj un monah înțelept, care iubind mănăstirea a vrut-o așa cum era pe vremuri, luptând pentru ridicarea ei. Acest om, căruia noi moldovenii avem să-i mulțămim cu prisosință, a fost Vlădica Nicodim, astăzi Mitropolit al Iașului.

Florile din grădina Domnului

Ieșisem într'o dimineață strălucită, cu soare pe toți pereții cerului și mă îndreptasem spre incinta mănăstirii. Sosisem abia de-o zi și mi-era dor să regăsesc icoanele dragi.

Am mers pe drumușorul care duce pe lângă zidurile arhondaricului, am străbătut piața largă din fața porților și-am intrat în curtea sfântului sălaș.

Am rămas pe dată uimit de priveliștea ce mi se înfățișa ochilor. Ogrăjoara dintre ziduri părea cu mult mai spațioasă, întinsă curat și îngrijită, cu drumușoare linse, cu pajiști pieptănate cu iarbă grasă verde, pe care nici picior de om sau pasăre nu le prihănise întru nimic. Iar peste toate, în luminile ochilor îți intrau flori, de culorile vii ale primăverii. Flori roșii, mușcate, flori trandafirii, flori galbene. Flori, peste tot flori. Neobișnuit cu acest peisagiu nou, am rămas o clipă pe loc, nedumerit.

— Bună dimineața! Bun sosit pe la noi! a răsunat un glas blajin.

Din capătul scărilor înalte, tocmai de sus, din cerdac, Părintele Mitrofan, stăpânul arhondaricului, îmi da binețe de recunoaștere.

I-am răspuns, mirându-mă cu admirație de cele ce găsisem acolo și nu știam. Indată, au apărut și alte chipuri cunoscute, cu bărbi mari, ori cu bărbuțe rare de tineri frați. Mi-au atras atenția și asupra celorlalte schimbări. In adevăr, biserica cea mare albă, avea un turn nou, vâpsit puternic, în albastru de floare de nemțișor. Schelele se aflau încă la el, și meșterii încă mai aveau de lucrat. Iar biserica cealaltă, zidită de Voievodul Ștefan cel Mare, era cu totul alta. Mă apropiam s'o cercetez când, deodată călugării s'au învăluit ca de-o furtună. Unii au suit scările, alții le-au scoborît, s'au dat vești, s'a șoptit grăbit.

Tocmai mă întrebam ce se întâmplase. M'am întors cu fața spre poartă.

— Vine Prea Sfințitul! Sosește Vlădica!

Am dat să fug. In fața mea înainta un munte de smerenie. N'aveam scăpare, eram prins ca într'o cușcă.

Am stat pe loc și-am așteptat. O haină cernită, falnică, c'un înalt comanac de subt care luminau plete albe, o frunte luminoasă, doi ochi negri, de fulgere. Prea Sfințitul înainta spre mine, sprijinit de-o cârjă lucioasă de lemn și susținut în părere de braț de-un smerit monah.

M'am aplecat, cu capul gol.

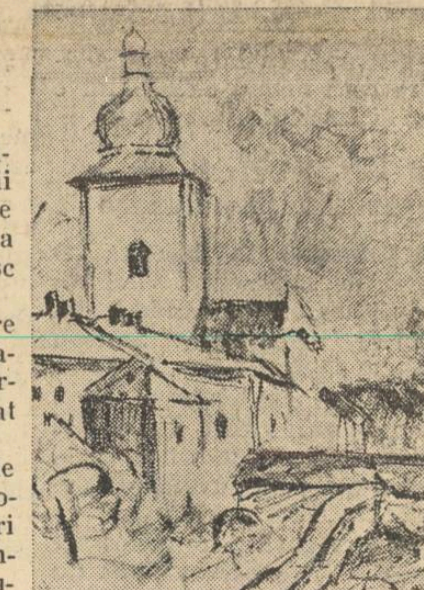
— Bună dimineața! a spus simplu înălțimea, ridicând ușor ca binecuvântare două degete de la mâna dreaptă asupră-mi.

Am îngânat ceva, asupra rostului meu între florile mănăstirii. Nu era nevoie de asta, era liberă intrarea între ziduri.

— Mă bucură că vă place rânduiala pe care am făcut-o eu— mi-a spus, trecând mai departe.

Rămăsesem cu sufletul înfiorat De ce mă emoționase astfel o haină duhovnicească? Nu mi se mai întâmplase asta niciodată. Și simpleța cu care intrase în vorbă cu mine — eu un anonim al acelor mosafiri nenumărați — mă răscolise.

N'am plecat. Am rămas mai departe. Il priveam în soarele alb al sfintei dimineți. Să fi fost un credincios, cu siguranță că i-ași fi zărit aureola de abur ceresc, în jurul pletelor lui albe. Dar și astfel, același sentiment mi-l trezea. Vlădica Nicodim, stând de vorbă cu monahii săi, cu dreapta ridicată spre explicare, între florile senine ale mănăstirei, ca un sfânt, într'o grădină a raiului.

M-rea Neamțu — Nelly Ştiubei

Poenile și imașurile

— Multe schimbări s'au făcut pela noi — îmi spune gazda mea, Părintele Teofan — de când Prea Sfințitul Nicodim a luat frâiele gospodăriei. Ia privește dumneata în toate părțile, la drumuri, la îngrădituri. Urcă-te la poenile din deal și privește. E o adevărată binecuvântare.

Stăteam în cerdacul lat. Monahul slab, cu ochii negri, de veveriță, îmi arăta cu mâna, spre departe, spre aproape.

L'am ascultat și m'am suit la Vovidenie. Avea dreptate, toate erau schimbate. Inainte vreme, de pe drumul ce suia la pădure, oameni și vite puteau călca nestingherit pe iarbă și flori. Garduri nu erau, stavile nici atâta. In frumusetea nesfârșită a dealurilor înflorite în soare, a poienilor misterioase cu aluni și verițe, a văilor pe care pășteau oile și cânta ciobanul tinerel din fluier, a pădurilor stăpâne cu cioturi, putregaiuri și copaci rasturnați de trăsnete, nu era nimeni care să puie ordine, cu mâna sfințită întinsă a poruncă. Acuma, erau tot așa de frumoase toate, dar palma stăpânului le cumințise și le numărase. Florilor le era dat să crească necălcate de picioare și apoi să vie oamenii cu arini negre și cafenii să le culce la pământ cu coasa și

(Continuare în pag. II-a)

PĂRINTELE NICODIM

apoi să le ridice spre Dumnezeu, în stoguri de fân. Pădurile îşi trimeteau putreziciunile şi vreascurile în vale şi rămâneau luminoase şi tinere. Iar poenile torceau în soare şi ploi, îngrijite şi plivite.

— Lucrul câmpului e rânduit cu dreptate. Fiecare munceşte. Fiecare îşi are dreptul lui, slujba, odihna.

— Inainte nu era aşa? întreb.

— Ba era bine şi 'nainte, spune Teofan. Dar acuma toate merg strună, ca la o gospodărie la care ochiul stăpânului e treaz şi înţelept.

Biserica veche, a lui Ştefan-Voevod-cel-mare

Slujbă mare, în biserica veche. Zi de sărbătoare. Veniseră de pretutindeni credincioşi, din satele de primprejur. Stăteau tălăzuiţi până departe, în ogradă, biserica fiind înţesată stup. Musafirii mănăstirii veniseră şi ei şi se înghesuiau ca şi mine, să străbată prin şuvoiul de oameni.

Era o căldură şi-un miros nesuferit de carne asudată. Cu greu am luat o bucăţică de loc, într'o margine de strană.

— Vlădica! Slujeşte Vlădica! şopteau în toate părţile.

Pentru a doua oară aveam să-l văd.

In strane, călugării ca nişte lilieci negri, cu vălurile cernite atârnându-le ca la prisăcari de doliu ce vor culege mierea credinţei, cântau cu voci înalte, spre cer. Icoana Preacuratei asculta cu mâna mângâind pruncul din braţe şi cu capul plecat uşurel într'o parte. Ţăranii se umileau cu creştetele goale, femeile băteau mătănii, cu ochii închişi.

Plutea soarele auriu de-afară asupra bisericii.

Icoanele şi straiele lucrate cu fir de domniţe moarte de mult ascultau liniştite. In pridvor dormea lin Paisie, subt o lespede roasă.

Şi cântarea monahilor s'a ridicat de-odată mai tare, mai falnică, cădelniţele au împrăştiat smirnă şi tămâie pe suflete şi noul Paisie, sfânt al binecredincioşilor, a apărut de-asupra, peste capetele tuturora.

Prea Sfinţitul în odăjdii, cu coroana aurită pe cap, cu sceptrul în mână, părea mai mare, uriaş. A binecuvântat cu mâna, cu ochii şi cu glasul puternic pe cei plecaţi. Apoi a ridicat slavă celui de Sus, c'o măreţie sfântă.

Biserica era plină de umbrele credincioşilor din trecut. Slava se ridica, se împrăştia, şi ajungea sus, până la sufletul nemuritor al celui ce zidise biserica, Ştefan cel Mare şi Sfânt.

Iazul lui Daniil

Vlădica Nicodim a înviat haina vechii zidiri a Voievodului Ştefan. Nenumăratele tencuieli ale anilor, cufundase cu totul în uitare frumoasa zăgrăveală dintru început. Biserica devenise un lăcaş oarecare, cu faimă goală, de nume. Trebuise să vie Părintele Nicodim, ca să poruncească varului să cadă şi subt pieile scorţoase să învie din nou ornamentaţia veche de teracotă smălţuită. O priveam ca pe-o minune, răsărită din pământ.

— Cum a putut sta atâta vreme la întuneric, o minunăţie ca asta?

— Să vezi dumneata ce iazuri a făcut Prea Sfântul! mi-a răspuns pământesc călugărul.

Eu ştiam numai de iazul lui Daniil, cel cu apă neagră, de subt pădure, unde nimeni nu tulbura niciodată sălbătăcia misterioasă a pojghiţei lui prăfuite. Şi-mi mai aduceam aminte de altul, pe care nu ştiam cum îl chiamă, în vale, subt Vovidenie; acolo cântau nestingherite broaştele.

— Apoi să vezi dumneata ce iaz a durat devale, la Nemţişor.

— Nu se poate pescui? m'am interesat.

M-rea Neamţu — Nelly Ştiubei

— Ba se poate, dar numai cu învoire scrisă dela Prea-Sfinţitul.

— Şi cum se poate căpăta aşa ceva?

— Să vă duceţi şi să-l rugaţi mi-a întors ochi şireţi, veveriţa neagră a privirii lui Teofan.

Psalmii lui David

Ca să pot să stau pe malul iazului cu fundul nevăzut, pe marginea de pământ umed rece c'o undiţă de trestie în mână, cu speranţa că voiu scoate în argintiul soarelui un peşte strălucitor, mi-am luat îndrăzneala şi m'am îndreptat spre casa Prea Sfinţitului.

Intre flori de toate soiurile, aşezarea stareţului sta solid, impunătoare, cu geamuri mari de sticlă.

Am sunat. Şi eu singur mă miram de ce vroiam să săvârşesc. Dar la urma urmei, mă întăream, eram şi dator să fac o vizită respectuoasă Inalt Prea Sfinţitului.

Mi-a deschis un frate, m'a întrebat ce vrau, m'a condus într'o odaie mare unde m'am aflat deodată în faţa părintelui Nicodim, care înconjurat de multă lume străină, arăta cărţi bisericeşti şi sta de vorbă.

M'am închinat. Apoi am luat loc într'un colţ, uitând cu totul de ce venisem.

S'a adus dulceţ de trandafir, în chisea, apoi vin şi prăjituri. M'am înfruptat şi eu, pe lângă ceilalţi mosafiri aleşi.

Se vorbea de textele vechi bisericeşti, atât de neglijate secole. Dumnealui, Vlădica Nicodim împreună cu Gala Galaction şi cu preotul Radu îşi luaseră însărcinarea să traducă din nou şi să revadă sfintele scrieri.

In mână, Sfinţia Sa avea un text în manuscris. Erau psalmii lui David.

Şi ne-a cetit:

9. *Atunci s'a clătit şi s'a cutremurat pământul şi temeliile munţilor s'au zdruncinat şi s'au mişcat, că se mâniese Dumnezeu.*

10. *Fum ieşea din nările Lui; şi din gura Lui ieşea foc mistuitor şi cărbuni aprinşi ţâşneau.*

11. *Plecat-a cerurile şi s'a pogorît şi sub picioarele Lui era negură deasă.*

12. *Şezut-a pe heruvimi şi-a zburat, zburat-a pe aripele vânturilor.*

13. *Din întuneric şi-a făcut cort şi adăpost împrejur; cu ape întunecoase şi cu nori negri era înfăşurat...*

(Psalmul 17)

...5. *Turburatu-s'a inima mea întru mine şi groaza morţii a căzut asupra mea.*

6. *Frică şi cutremur au venit asupra mea şi m'au cuprins toate spaimele.*

7. *Zis-am: Cine-mi va da aripi de porumbel, ca să zbor undeva să mă odihnesc.*

8. *Căci aşi fugi departe şi m'aşi sălăşlui în pustie.*

(Psalm 54)

7. *Dar tu, cel ce iubeşti adevărul, arată-mi hainele înţelepciunii tale!*

8. *Stropeşte-mă cu isop şi mă voi curăţi, spală-mă şi mai alb decât zăpada voi fi.*

9. *Dă-mi să aud cuvânt de bucurie şi de veselie şi se vor bucura oasele mele cele smerite.*

10. *Intoarce faţa ta dela păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le!*

11. *Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi Duh drept înoieşte înlăuntrul meu!*

(Psalm 50)

Toţi câţi eram de faţă, ascultam uimiţi. Desigur că puţini dintre noi cunoşteau comoara nepreţuită a acestor psalmi divini. Frumuseţa melodică a limbii şi înţelegerea curată a frazei era o deosebire stridentă cu vechiul text încurcat, obscur şi tern. Pe sufletele noastre, valurile poeziei curgeau, ca o sfântă şi dulce tămâie:

...1. *Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul! Doamne Dumnezeul meu, mare şi minunat eşti Tu: cu slavă şi cu strălucire împodobit.*

2. *Tu te îmbraci cu lumina ca şi c'o haină. Tu întinzi cerul ca un cort.*

3. *Tu din ape îţi faci lăcaşurile cele de sus; norii sunt căruţa ta, şi te porţi pe aripile vânturilor.*

27. *Toate dela Tine aşteaptă să le dai hrană la vreme.*

28. *De le-o dai, ele-o primesc; de-Ţi deschizi Tu mâna, toate se umplu de bunătăţi.*

29. *iar de-ţi întorci Tu faţa, se ofilesc, de le iei duhul mor şi'n ţărână se prefac.*

30. *De priveşti pământul, el tremură: de Te-atingi de munţi ei fumegă.*

31. *Când trimeţi Tu însă Duhul Tău, toate iarăşi se zidesc şi înoieşti faţa pământului.*

32. *Fie Domnul în veci slăvit! Veselească-se Domnul de lucrurile sale!*

33. *Toată viaţa mea Domnului voi cânta, cânta-voi Dumnezeului meu cât voi trăi!*

(Psalm 103)

Neaşteptat, cu totul depărtat de scopul vizitei mele, descoperisem în Părintele Nicodim pe cărturarul distins şi pe iubitorul de adevăr şi frumos. Il vedeam acuma de aproape: era cu capul gol şi în ochii mici şi ageri, subt fruntea croită dintr'o bucată de granit boltit, ceteam pe omul cultivat, în care civilizaţia intrase fără a-i ucide credinţa sfântă.

L'am ascultat mult timp, cu toţii.

In iazuri, peştii stau cu gurile căscate, neclintiţi, aşteptându-mă să mă trezesc din visarea mea.

La Pocrov şi la Rusu

Sprijinit în cârja lui înaltă, păşind mare ca în odăjdii, înconjurat de monahi şi mosafiri, Părintele Nicodim înfrunta cei şaptezeci de ani grei ca să se urce pe drumuri de munte, la Rusu, ori la Pocrov.

Ca un stejar secular dela Pipirig, satul lui de naştere, înainta falnic; subt arşiţa soarelui, prin potecile adesea frânte şi gheboşate.

— Inchipuieşte-ţi dumneata, îmi spunea un cunoscut; am văzut chiar eu pe călugărul cel c'un ochiu fugar, cum punea un cuiu în drum, ca să plesnească cauciucul maşinii ce venea din urmă.

Mă gândeam ce-ar zice şi cum ar fulgera Prea Sfinţitul pe nevrednicul lui slujitor care murdărea astfel culmea însorită a poienilor şi fruntea luminată a Stareţului.

Caşi pădurile afunde, caşi poiana dela Pocrov, ce ne-a primit cu zâmbet cald de miere, în amiaza dogoritoare de August, caşi cerul azuriu de-asupra codrilor de răşină neagră, tot aşa şi spiritul Inalt Prea-Sfinţitului plutea de-asupra oamenilor de rând.

In bisericuţa umilă de draniţă, în pridvorul cu mese întinse, sfântul a stat la un loc cu muritorii. Cântau psalmi lumina şi păsările şi vântul care trecea zumzăind abia simţit prin flori şi frunze.

La Rusu, pe dealul întunecat, am intrat tot aşa împreună.

Aici, Iosif, duhovnicul cu inimă de copil, ne-a arătat icoana care a dat lacrimi când au descoperit-o oamenii în ţărână şi bisericuţa clădită de el cu credincioşii lui ce veneau să-şi răscumpere păcatele prin lucru — care era mică ca un altar de lemn în care nu încăpea decât un suflet curat.

Părintele Nicodim a urcat şi-a coborît muntele Rusu, binecuvântându-le toate, cu două degete ale mânii lui trudite pe toiag.

Mitropolit al Moldovei

L'am revăzut apoi, când toată Moldova s'a ridicat cerându-l să vie să păstorească turma sa. Intreg Iaşul a strigat şi-a întins mânile, pentru ridicarea lui în scaunul de Mitropolit.

El, modest, se apăra. Şi-l durea inima să părăsească sălaşul său dela Mânăstirea Neamţului, unde găsise linişte şi reculegere sfântă.

L'au adus pe braţe, cu de-asila. Credincioşii care-l chemaseră se opreau în faţa imaginii lui din vitrine şi-l priveau între florile lui, în grădina mânăstirii.

L'am văzut şi eu.

In hainele care-l aşteptau şi care parcă erau anume făcute pentru dânsul, era impunător şi înalt cu crucea cu pietre scumpe pe piept, cu violetul mantiei ca o noapte blândă. In ochi şi pe fruntea-i luminoasă, însă, aceiaşi bunătate şi înţelegere sfântă.

M'am plecat şi i-am sărutat inelul de mitropolit. Şi-a ferit mâna, modest, caşi altădată.

VALER DONEA

Fată „de mănăstire"

Urmare din pag. I-a

„Cel mic"

Sântem singure acasă. Am ieşit cu lucrul pe cerdac. Când s'aud paşi pe drum, Chiţa împunge, serioasă, în bucăţica ei de etamină. Lucrează pentru maică, cu lână „din vechi", o pernă c'o pasăre verde care ciuguleşte cireşe albastre. Coase stângaci, ţinând acul cu toate degetele grămadă. Când vede că nu-i nimeni, Chiţa scoate de sub pestelcuţă un ghemotoc de petici: păpuşa ei.

— Şi-ţi place ţie la călugărie, Chiţo? o întreb, ca s'o stârnesc la vorbă.

— Ei, place!... Da'ce era să fac? Că dac'o murit tătuţa, o adus mămuţa maştihoi în casă, că-i era greu, vadană şi cu ploduri multe... Acu, cele mari fac treabă. Da' pe mine, — ce? — era să mă hrănească de pomană? M'o luat maica Achilina, că-i o leacă de neam cu mămuţa...

— Şi-i bună maica Achilina?

Fata mă spionează cu coada ochiului. Năsucul i-se mişcă iepureşte, a râs, — dar răspunde spăşită:

—M-dă... îi bună ea, numa'că hueşte cam mult. Şi nu mă lasă nici să mă gioc, nici să cânt. Că eu ştiu o gramadă de cântece de pe la noi, — de cele frumoase, „de lume", nu de astea fornăite, călugăreşti... Da'i bună maica, — mi-o făcut palton de şiac din rasa sorei Frăsânei, şi rochiţă nouă de caşmir, şi ghetuţe cu şireturi...

Şi la toamnă, mă dă la şcoală. Am să 'nvăţ a scrie. Ş'am să scriu acasă, să 'ntreb de „cel mic"...

A rămas pe gânduri.

— Mata ce zici, duduiţă? Oare-o fi mergând în picioare?

— Cine?

— Cel mic...

Chiţa îşi leagănă păpuşa pe genunchi şi râde, fericită.

— Iaca, aista-i „cel mic", duduiţă... Mâne-poimâne o să-i facă mama iţari şi cămeşuţă cusută cu arnici, băetului!

„Băetul" îşi clatină capul lui de petică şi se uită la fată cu ochi mari şi miraţi, de creion chimic.

— Il cheamă Vasile... zice, dulce, fata.

— Şi ţi-e dor de el, Chiţo?

— Dor tare, duduiţă... Că eu îl înfăşam, eu îl scăldam, eu îl adormeam...

O vreme, coase cu hărnicie. Pe urmă oftează bătrâneşte, cu glas:

— Oare cum mi-ar zice el acuma?... Când eram acasă, îmi zicea mamă.

Işi azvârle capul în sus, c'un fel de mândrie şi de răutate, parcă:

— Mie-*mi zicea mamă, nu mămuţei!*

Şi 'ntr'un târziu, aplecată peste etamina ei, începe să îngâne trăgănat, cu glas firav şi cald:

Când ţi-o fi mai dor de mine
Să strigi copilu' pe nume:
Vin' la maica, măi copile,
Vin' la maica, măi Vasile...

Cu mingea

Stăm de vorbă pe-o buturugă, în marginea pădurii. Chiţa e ostenită.

— Azi o spalat ele *lână... şi tare m'o mai foit!...*

„Ele" sunt maicile. Când se supără, Chiţa nu le spune pe nume.

Din pădure vine Fraülein cu Minica. Nemţoiaca merge înainte, rigidă şi încruntată. Fetiţa se ţine cu greu de ea. Trebuie să alerge. Abia duce, în braţele-i mititele, mingea prea mare. S'a împiedicat. Şi mingea, slobodă, o ia în salturi vesele la vale, spre pârău.

Dar mai iute decât mingea a svâcnit Chiţa. A prins-o drept lângă apă. Şi-acum o aduce, mângâind-o uşurel cu vârful degetelor:

— Tare-i mândră şi ochioasă!

Minica râde şi spune ceva, pe limba ei încă nedesluşită. Apucă mingea în braţele ca de păpuşă, — şi o scapă iar. Chiţa o prinde şi i-o aduce. Fetiţa râde în hohote mărunţele şi dulci. De data asta, dă drumul mingii dinadins. Chiţa aleargă, înfierbântată de joc.

— Ştii că nu este voie să te joci cu copii străini, Mini! strigă răguşit Fraülein din drum.

— Şoacăţa dracului! se răzbună Chiţa, printre dinţi, aşezându-se înciudată lângă mine, pe buturugă.

Fraülein a cules mingea din iarbă, cu demnitate, şi i-a adus-o Minicăi. Dar Minica nu vrea mingea: pe Chiţa o vrea. Bate din picioruţe şi ţipă ca o muzicuţă, scuturându-şi fluturele albastru din creştet.

— Lasă-le să se joace, Fraülein, pe răspunderea mea. Fata e curată şi cuminte. Vorbesc eu cu mama Minicăi...

Fraülein s'a înduplecat. Mi se pare chiar că e încântată. S'a aşezat pe bancă şi şi-a înălţat romanul în dreptul nasului.

Incepe jocul. Dar în curând Minica rămâne o simplă spectatoare. Chiţa se frământă în jurul mingii, o prinde, o aruncă, se 'nşurubează sărind după ea, sus, tot mai sus. Fusta creaţă i-se ridică peste genunchii goi, — ea habar n'are. A prăpădit un papucel, — nici nu bagă de samă. In jurul nostru s'a adunat toată larma multicoloră a copiilor de pe pârău.

— Prinde-o, Chiţo!

— N'o lăsa, Chiţo!

— Bravo, Chiţo!

Şi Chiţa parcă a înebunit. Cu părul în vânt, cu braţele în sus, abia atinge pământul. Jocul ei începe să aibă un tact precis. Nu se mai joacă: dansează. Şi mingea nu mai e decât un pretext. Obrajii îi ard şi ochii, două linioare oblice, strecoară din când în când o privire sălbatecă şi dură.

Dar larma se taie fără veste.

Prin liniştea neaşteptată ţipă un hultan, şi pârâul parcă se mută, din marginea pădurii, lângă noi. Ca izbită de tăcere, Chiţa se opreşte cu mingea la piept, nedumerită. Peste capetele copiilor s'a ivit silueta lungă şi strâmbă a maicii Achilinei. Ochii crunţi subt stuful sprincenelor o ţintuiesc în loc pe vinovată. Şi glasul de talangă dogită se porneşte, rar şi apăsat:

— Călugăriţă ai să fii tu, blăstămato!

„Călugăriţa" a lăsat mingea jos, binişor, parcă se teme să n'o strice, şi-şi caută cu ochii prin iarbă papucul pierdut.

— O „fată de mănăstire" nu trebuie să se joace! rosteşte maica spre mine, fără să mă privească, deşirând cuvintele unul câte unul, ca pe nişte mătănii grele.

— O „fată de mănăstire" nu trebue să se joace... mai aruncă odată, cu mustrare, spre Fraülein.

— Şi tu, zăludo, du-te acasă! C'om mai vorbi noi...

Chiţa trece pe lângă mine smerită, cu ochii în pământ. Dar i-am văzut colţurile gurii: e fericită că s'a jucat! Şi o să mai fie încă multă vreme fericită. La ea fericirile ţin mult, ca şi bomboanele din care muşcă numai câte-o bucăţică. Şi nu le uită. Mai degrabă îşi uită necazurile, — că-i vin altele 'n loc...

Prin pulberea aurie a începutului de toamnă, se duc acum amândouă: fetiţa înainte, mărunţică şi umilită, şi călugăriţa în urmă, — înaltă, strâmbă şi neagră, ca o pasăre de pradă.

OTILIA CAZIMIR

Actualităţi Ştiinţifice

Grupe sanguine la animale

Doctorul Sergiu Voronoff, ajuns la o adevărată celebritate, graţie operaţiilor sale de întinerire, ne asigură că durata naturală a vieţii omeneşti ar fi de 140 de ani. El speră că

Dr. VORONOFF

în curând metodele sale de întinerire vor fi suficiente pentru a asigura omului această vârstă mathusalemică. Fiecare om, care se stinge din viaţă, între 70 şi 90 de ani, ar fi în realitate o victimă a unei morţi nefireşti. Epoca cea mai critică este între 60 şi 70 de ani.

Pentru a preîntâmpina această criză, e necesar să înlocuim glandele uzate, cu altele noui şi puternice. In aceasta constă principiul metodei de întinerire preconizate de d-rul Voronof: grefarea în organismul uman a unor glande extrase din corpul maimuţelor. Pe calea aceasta sunt întinerite celulele tuturor organelor şi se creiază noui celule, care dau o viaţă nouă întregului organism.

Mii de asemenea operaţiuni au fost executate cu succes, nu numai în Europa, ci şi în Japonia.

Totuşi, după doctorul Voronof, ar exista o singură dificultate: obţinerea unor glande adecvate de animale, întrucât acestea trebue să aparţină neapărat maimuţelor antropoide. El a stabilit faptul deosebit de important, că grupele sanguine ale acestor maimuţe corespund întocmai grupelor sanguine ale omului. Prin aceasta, metoda lui Voronoff s'a putut mult perfecţiona, deoarece grefa reuşeşte în mod remarcabil când se utilizează o glandă animală, chiar de tipul sanguin corespunzător.

Unde e corpul nostru mai cald?

Dacă vrem să stabilim cu exactitate temperatura inimii, plămânului, ficatului, etc., procedeul cel mai precis constă în introducerea unui ac termoelectric în organul respectiv şi măsurarea curentului electric corespunzător. Din intensitatea acestui curent se poate deduce temperatura organului.

E lesne de înţeles însă că asemenea experienţe nu pot fi aplicate în cazul oamenilor.

In cazul animalelor s'a dovedit pe această cale că ficatul şi rinichii au cea mai înaltă temperatură. Temperatura inimii e mai mică cu o jumătate de grad şi aceea a plămânului cu un grad.

Dintre organele interne, cea mai joasă temperatură o găsim la creerul mic; cu trei grade mai puţin decât temperatura ficatului.

Fireşte, atât oamenii cât şi animalele au temperatura ceva mai scăzută la suprafaţa corpului. Punctul minim —33,9 grade Celsius — îl are omul pe partea de dinapoi a picioarelor.

Litere de cauciuc în imprimerie

De curând technica imprimeriei s'a îmbogăţit printr'un nou procedeu — deosebit de practic — care utilizează, în locul obicinuitelor litere în plumb, caractere grafice în cauciuc.

Deşi folosirea cauciucului la stampile datează de foarte multă vreme, totuşi înlocuirea metalului prin cauciuc la imprimarea cărţilor, era până acum imposibilă, întrucât tiparele trebue să suporte mii de copii, fără să se deterioreze.

Principalele avantagii ale noului procedeu de imprimare cu litere de cauciuc, constă în posibilitatea de a utiliza un strat colorant mult mai subţire şi de a realiza o uscare mai rapidă a hârtiilor imprimate.

ING. I. S.

Nu vom mai aştepta...

Nu vom mai aştepta volumul nou, spre a-l răsfoi cu nerăbdare, abia eşit de sub tipar, mirosind încă a cerneală proaspătă şi a hârtie umedă!...

Gib Mihăescu s'a stins fără să ne fi spus cuvântul său decisiv; şi una din aventurile cele mai pasionante ale vieţii noastre literare, şi-a rupt firul, în punctul cel mai aţâţător al curiozităţii cititorului.

Il ştiam tânăr şi ca nişte copii proşti, ne delectam cu farmecul lecturii. Aşteptam mereu tot alte şi alte explorări în sufletele personagiilor sale, mereu altă faţă a minunatei aventuri a vieţii lor.

Nu am trimis mesagiul admiraţiei şi al interesului nostru întins spre cel ce ne oferea spectacolul, atât de rar, al unei creaţii naturale în paginile cărţilor sale şi în sufletul celor ce-l citeau. Tot mai desăvârşite soseau volumele unele după altele, iar noi, furaţi de farmecul lor, fiindcă el nu vorbea despre sine, am uitat să ne îndreptăm spre el. Alţii au fost copleşiţi de laude, pe când lui i s'a spus prea puţin şi prea stângaciu, tot entuziasmul, toată recunoştinţa pentru cele ce ne dăruia.

GIB I MIHAESCU

Vestea morţii lui a căzut ca trăznetul într'o primăvară înflorită. Am fi dorit să avem puterea lirismului din poemul lui Glück *„Orphée en Enfer"*, pentru explozia firească şi simplă a unei dureri neaşteptate, a unei pierderi iremediabile, a regretului unei vieţi, care, ca aceea a Eurydicii, s'a frânt în elanul său cel mai avântat şi mai plin de făgăduinţe.

Va trebui să ne coborîm acum în adâncurile operei sale, ca Orpheu în Infern, dar fără divina sa putere, pentruca din licăririle sufletului său să căutăm a înfiripa o viziune apropiată de universul pe care era în curs a-l crea.

Primele sale încercări şi mai ales „La Grandiflora" au fost privite şi apreciate ca revelatoare a mediului de provincie, ca ilustrare a unei vieţi condusă numai de puterea pornirilor instinctuale, cărora nu li se răspundea decât prin supunere oarbă şi fără nici un fel de încercare de rezistenţă şi autoconstrângere.

Dar, în aceste debuturi în care el cunoştea abia meşteşugul artei sale şi în care intuiţia singură îi dădea puterea de a prinde şi nota realitatea cu acel extraordinar verism ce a frapat opinia noastră critică el percepea deja alte planuri în care intră în joc fatalităţile mai puternice ale dragostei şi ale morţii.

Sentimentalii, voluptuoşii, acei care pun accentul pe trecătoarea şi capricioasa excitaţie a simţurilor, formează marea frescă a viziunilor din operele sale de mai târziu. Dar dela primele sale încercări se resimte tendinţa erotismului personagiilor de a încerca ceeace e mai adânc în tragismul experienţei dragostei. Ceeace iubesc eroii atât de împrăştiaţi şi rătăciţi în sufletele lor, prada tuturor instinctelor primordiale, pe care nu le zăgăzueşte, nici nu le orientează vreun cadru al vieţii civilizate, este numai viziunea propriului lor suflet, incarnată în chipul angelic, sfânt sau de o desăvârşire fizică, morală şi rafinat socială, ca Donna Alba.

In „La Grandiflora" această viziune duce la o încheiere desnădăjduită şi dezesperantă, la spargerea unei vieţi cu totul dezaxată, pentrucă n'a avut maturitatea cerută pentru întâlnirea cu Ingerul. In toate apariţiile feminine, din romanele sale de mai târziu, este aceeaşi tendinţă de a întruchipa personalitatea şi tot sufletul viziunii despre o eroină superioară, dar şi tendinţa de a exprima în ea avântul infinit al unei dorinţe nostalgice spre ţinta nedeterminată a acestei proprii ale sale dorinţi.

E în toată opera sa avântul către un ideal care tinde să construiască prin cele trupeşti o valoare spirituală şi în dezvoltarea căruia birueşte când trupul când spiritul, până ce se realizează experienţa supremă a armoniei şi echilibrului dintre amândouă.

Viziunea femeii ideale provoacă, în sufletul eroilor lui Gib Mihăescu, o turburare a sufletului care polarizează în jurul ei toate elementele personalităţii, în care o fiinţă omenească se mistue şi se nimiceşte sau se cunoaşte şi se desăvârşeşte, ca în ultimul roman al lui Gib Mihăescu: *Donna Alba.*

Din clipa în care Donna Alba apare ca o viziune de frumuseţă, de rafinament al vieţii materiale, de puritate şi spiritualitate, rătăcitorului vagabond, şcolar întârziat, din poarta unui liceu sărăcăcios şi murdar, reconstruirea haosului vieţii începe pentru el. Pagină cu pagină eroul descoperă în el bogăţiile şi resursele pe care le poate pune în valoare, din viaţa de toate zilele, această pasiune ideală. Sufletul său se împacă cu toate greutăţile care-l răzvrăteau până atunci. O încredere senină şi o activitate solidă şi reflectată ridică toate piedicele din calea propăşirii sale şi toate frumuseţile lumii găsesc ecou răsunător în sufletul său.

Ce ar fi dat oare după această operă bogată în amănunte de o desăvârşită exactitate, această putere de viziune care redă în unele pagini puterea de viziune obsedantă a unor scene de infern şi care ne-a dat scenele cele mai colorate, mai libere şi mai îndrăzneţe în lunga tragi-comedie a dragostei trupeşti şi sufleteşti, o galerie de tipuri în care se întâlneşte erotismul graţios al unui Fragonard, causticul satirism al unui Daumier, coloritul şi trăsătura viguroasă a unui Lautrec Toulouse, un dar epic ce-l poate pune alături cu cel mai bun povestitor... Mai presus însă de toate este acea ţinută morală la care a ţintit din primele scrieri şi care-l face să urmărească, uneori şovăind şi rătăcind urma, alteori sigur şi triumfător, soluţia care să-l aducă pe culmea vieţii, pe care să o stăpânească în chip statornic şi ca pe un lucru unic, prin vraja dragostei sau prin voluntara resemnare la moarte.

Dureros ne sfâşie această întrebare pe care moartea lui Gib Mihăescu o lasă în urma sa...

Ca Orpheu, nu putem să ne resemnăm la pierderea lui, dacă ne coborîm în adâncurile operei sale, nu ne putem întoarce cu viziunea strălucitoare întreagă a puterii creatoare tinere. Abia ne întoarcem îndărăt spre ea, voind să o cuprindem cu sete şi curiozitate şi zeii necruţători care ni l-au răpit, îl învălue în umbre misterioase şi ceaţă nepătrunsă. Cum de n'am ştiut să preţuim îndestul prezenţa lui printre noi?...

IZABELA SADOVEANU

Plastica

W. Siegfried — Desen

Cronicarii plastici se plâng cu drept cuvânt că artiştii contemporani au părăsit lucrările de dimensiune şi compoziţia în genere. Se pare că opera de mare respiraţie a rămas apanagiul diletanţilor.

In adevăr, recentele expoziţii bucureştene au relevat câteva compoziţii, îndrăzneţe e drept mai mult prin întindere decât prin conţinut, dar defectul lor esenţial era lipsa de adâncire a viziunii şi superficialitatea tratării.

In sala ziarului „Unversul" se mai află încă expusă o astfel de realizare diletantă. Artista, *d-na Ileana Antonu*, încearcă să îmbrace în culori o foarte ingrată temă literară: părăsirea iubitei — după posesiune. Un romantism descriptiv de eftină calitate izbuteşte cu greu să definească simbolica lucrării. Totul pare declamat, pus în scenă, fals şi foarte aproape de ridicol.

Când nu literarizează, d-na Anton urmăreşte cu prea multă servilitate stridenţa de tonalităţi a scoarţelor şi strachinilor care denaturează arta noastră ţărănească. In peisaj şi în flori descoperă însă, câteodată, accente personale.

Copiile executate după opere din muzeele pariziene, precum şi desenele în peniţă şi cărbune, trădează lipsuri formale, care se aglomerează toate mai ales în portret.

Din cele 112 lucrări înfăţişate pentru prima dată publicului românesc, cel puţin jumătate puteau lipsi.

—

La Mozart — un artist autentic: d. *W. Siegfried.* Desene şi picturi executate cu îndemânare de meşter.

Nu sunt lucrări de rotunjime formală clasică şi nici armonizări cromatice după tipic. Artistul urmăreşte ritmuri lăuntrice, îşi defineşte sensibilitatea în îmbinări coloristice de prospeţime neaşteptată, în arabescuri lineare care însufleţesc subiectele cele mai variate, — de la peisaj la figura umană, la interior şi ilustraţii.

D. W. Siegfried e stăpân pe interpretarea plastică. Ştie să-şi subjujge materialul şi să-i dea glas de artă.

Cu manifestarea de astăzi, în acelaş timp tinerească şi matură, pictorul şi-a deschis drum.

H. BLAZIAN

PRIN TRIBUNAL

Femeia - avocat

Incercările repetate ale femeii de a pătrunde în Corpul Avocaţilor, s'au izbit, la început, de-o rezistenţă dârză. Curioasă răsturnare de roluri, în care femeia ia iniţiativa îndrăznelilor, iar bărbatul, pasivitatea apărării cochete!

Se temea Baroul ca femeia să nu-i tulbure prestigiul, punând în discuţiile juridice, rezonanţe de dispute casnice, limbuţia bârfelilor dela ora ceaiului, zvonuri cu îndepărtate reminiscenţe culinare şi mai ales, foşnetul tulburător al mătăsii intime, jucată pe coapse şi sâni elocvenţi.

Se temeau confraţii cu pantaloni lungi, ca ivirea rochiilor pledante să nu emoţioneze faldurile rigide ale robelor judecătoare. Justiţia, privind pe după legătura depe ochi, şi-ar fi putut înclina balanţa cu galanterii binevoitoare spre argumentele cu siluetă.

Şi se mai temeau colegii, ca omenirea să nu-şi piardă cea mai frumoasă jumătate: femeea, legănată până atunci în cântece şi crescută în versuri, făptura de inspiraţie a tuturor visurilor de piatră şi de culori, să părăsească climatul cald al imaginaţiei poeţilor, pentru atmosfera lâncedă a scribilor din grefe! In goană prin labirintul procedurii, mersul trebuia, în mod necesar să-şi amputeze eleganţa pasului. Gândiţi-vă la suferinţa degetelor ursite alintărilor, în atingere dură cu citaţii şi notificări. Şi apoi, ce calamitate mai mare decât şoaptele devenite concluzii, vagul promisiunilor degradat în argumentare precisă, declaraţiile înflăcărate decăzute în declarări falimentare...

Aprehensiunile s'au arătat — din fericire — neîntemeiate. In afară de câteva încercări monstruoase de masculinizare — asexuate ca o petiţie netimbrată — colegele au ştiut să rămână femei, fără să-şi fi făcut din feminitate, principalul argument juridic. Cochete au rămas, fireşte, dar dialectica însăşi, nu reprezintă ea cochetăria logicei care sburdă? Jurisprudenţa are uneori mobilitatea tangourilor la modă şi deseori pledoariile sunt construite pe adevăruri fardate.

In austeritatea prăfuită dintre zidurile de piatră morocănoasă ale Palatului de Justiţie, prezenţa femeii-avocată a adus soarele. Inăuntrul dosarelor cu faţa galbenă de mort, înăuntrul sufletelor încuiate, a adus alunecări de velură, un parfum omenesc şi o adiere caldă de muzicalitate, care lipsea.

Trecând peste buzele subliniate cu roşu ca o idee importantă, cifrele se luminează, textele de lege devin armonioase...

VLADIMIR DIACONU

ASPECTE URBANE

Ramis — Razzie

Un moralist pamfletar: Chamfort

E. Faguet vorbind despre moralişti, despre adevăraţii moralişti, afirmă o nedreptate calificându-i drept „persoane care vorbesc rău de omenire, căci este deajuns de a vorbi rău pe oameni — pentru a avea aerul de a-i cunoaşte".

Subtilitatea criticului francez aproape că te cucereşte de la început. După o reflecţie normală ne vine însă a crede că un La Rochefoucauld. La Bruyère sau Vauvenargues au cunoscut destul de bine oamenii, aşa cum îi poate cunoaşte un spirit investigator şi în limita posibilităţilor omeneşti.

Sigur că fiecare din ei au cunoscut doar câte un colţişor din omenire. La Rochefoucauld a fost un mare senior care n'a trăit decât în mijlocul celei mai avute aristocraţii autentice, La Bruyère, deşi burghez, şi-a petrecut viaţa tot în mijlocul gentilomilor dela curtea lui Condé, dar a ştiut să vadă şi mai jos, compătimind plebea cu toate suferinţele ei. Vauvenargues, moralistul pasiunii, s'a menţinut tot în sfere înalte şi toţi, afară de La Bruyère, pe lângă că n'au cunoscut lumea mijlocie şi plebea, n'au dat atenţie fenomenelor vieţii restrânse şi banale de toate zilele. Toţi aceştia au rostit constatări, cu gravitate şi adesea cu orgoliu, majorat de amărăciune. Un La Rochefoucauld a lovit greu, dar dogmatic.

Păcatul celui tare

Pentru lumea servilă de astăzi, a comenta nedreptăţile sociale sau răutatea vreunui parvenit politic, creatura vremurilor, este un defect mai mare de cât perversitatea făptaşilor, adeverind sănătoasa vorbă românească „hoţul de păgubaş". Depinde al cui este păcatul pentru a se numi păcat şi în genere păcatul celui tare nu-i păcat, bogăţia provoacă un fel de admiraţie matură pentru lupul din fabula lui La Fontaine, lup care plictisit de a găsi forme pentru pierderea mielului, rezolvă chestiunea prompt sfâşiindu-l. „La raison du plus fort est toujours la meilleure" este un index din viaţă, tot atât de adevărat cât şi surâsul maliţios al lui Stendhal, care a scris că o ducesă nu poate avea nici odată pentru un burghez mai mult de treizeci de ani.

Nicolas Chamfort n'a fost omul care să admire forţa numai pentrucă este forţă, nici să stimeze anumite personagii, numai pentrucă îi mai stimează şi alţii.

Chamfort este moştenitorul lui La Rochefoucauld; şi, ca toţi moştenitorii a speculat moştenirea cum s'a priceput mai bine, după împrejurări şi vremuri. Nu s'a mulţumit numai să constate aşteptând apoi efectul în viitor, constatarea lui o îmbracă adesea într'un hohot de râs care trece prin toate gamele, începând dela surâsul fin, până la nesfârşitul râsului diabolic.

Un deziluzionat

La Rochefoucauld, mare senior care n'a reuşit nicăeri, poate şi din cauza propriei sale superiorităţi, deziluzionat de toate, de femei, prietenie, de tot ce vedea în jurul său, a deprins pe contimporanii săi să cugete, le-a arătat că în lume nu este decât egoism, răutate şi non sens. Cu mâna cu care a scris, a ridicat buzduganul greu şi a fărâmiţat mulţi idoli. Toate acestea de la înălţimea nobleţei sale. Moştenitorul său din secolul al optsprezecelea n'a lovit cu buzduganul ci cu nuiaua sau cu o palmă sonoră; şi durerea n'a fost cu mult mai redusă.

Chamfort a trăit în vremuri când lumea, aşa cum era clădită, începea să se cutremure din temelii; şi indiciile descompunerii pluteau fantomatic într'un aer încărcat.

S'a născut la 1741 într'un săuleţ din Auvergne şi soarta nu i-a surâs, decât târziu, având o copilărie grea. Mama sa, domnişoară de companie într'o familie bogată, fu izgonită când se văzu efectul dezastruos al unei dragoste în afară de legile scrise. Elev talentat, deveni abate şi munci din greu pentru susţinerea lui şi a mamei sale. De remarcat că n'a purtat haina de cleric decât de formă. Când i s'a propus o parohie cu beneficii, a răspuns simplu: „Nu, preot n'am să fiu niciodată, ţin la onoare dar nu şi la onoruri".

După oarecare succese dramatice, frequentă cele mai bune saloane ale Parisului, devenind un adevărat răsfăţat al lor. Avea tot ce-i trebuia pentru aşa ceva: de o remarcabilă frumuseţe, impetuos şi mai ales spiritual, era bărbatul care anima cel mai preţios cerc. Sainte-Beuve n'a uitat să menţioneze că prezenţa ciudatului abate Adonis la Paris tulbură formal viaţa conjugală într'un număr de familii. Dacă ar fi să-l cercetăm de aproape pe strălucitul monden Chamfort, am striga desigur că scuturând ceva mai tare arborele moralităţii, cad destule putreziciuni.

După ce primi din belşug gratificaţii de la Curte, a fost unul din cei care au îmbrăţişat mai cu patimă revoluţia, detestând cu exaltare societatea care trebuia să dispară, dar care l-a primit atât de bine.

Sarcasmul

Chamfort aproviziona cu fraze sonore, având factura aforismelor, pe câtiva corifei de ai revoluţiei precum pe Mirabeau ori pe Siéyès. Despre viteliosul marchiz se spune chiar că înainte de a se urca la tribună, se prepara printr'o conversaţie cu prietenul Chamfort.

Atunci când revoluţia deveni măcelărie, avu o grozavă deziluzie pe care nu şi-a putut-o exterioriza decât prin sarcasme. Iată ce însemnează faimoasa deviză: *„Libertate, Egalitate Fraternitate, sau moarte"!: „Fi fratele meu, sau te ucid"*. Ghilotina scrâşnea, sângele curgea, iar Chamfort începu să regrete viaţa de salon pe care o dusese, frivolitatea femeilor frumoase cu toate păcatele lor, dar mai ales pensiunile regale. Iacobinii s'au îngrijit să-l arunce într'o închisoare, unde încercă fără reuşită să se sinucidă. Muri în 1794 într'o stare destul de penibilă. Avu vreme însă să spună amicului său Siéyès cuvintele memorabile: *„In sfârşit mă duc din această lume unde inima trebue să se sfărâme sau să devină de bronz"*.

Chamfort ar fi putut câştiga mult atunci rozându-şi inima, doar revoluţia este o mană cerească pentru astfel de oameni. Om prea superior pentru aşa ceva, preferă să-şi sfarme inima, ceea ce ni-l reabilitează suficient pe acest urmaş al lui La Rochefoucauld pentru a ne interesa de opera sa care a rezistat vremurilor, de cunoscutele „Maximes et pensées", apărute de abea pe la începutul secolului următor, în 1803.

Pesimistul

Nicolas Chamfort, favoritul saloanelor şi al femeilor spirituale gata de cădere, a avut destule momente când şi-a dat seama de falsitatea lucrurilor considerate drept imuabile. Faţadele sunt grandioase, dedesubturile odioase, iar cei care aveau în mâni soarta mulţimii, când nu erau odioşi erau farsori, superficiali şi incapabili. Apăsat încă din tinereţe de un pesimism integral, a simţit cu violenţă necesitatea de a da în vileag urîtul, meschinul sau falsul, nu cu pragmatismul lui La Rochefoucauld, ci cu jovialitatea şi trivialitatea burghezului care a înghiţit multe. Aforismele lui Chamfort biciuesc şi tae cu cruzime, adevărul este adesea îmbrăcat cu mantia cinismului, nu din comoditate vulgară, ci numai pentru a lovi mai în plin, aşa cum lovisera alţii în mama sa, victima prejudecăţilor omeneşti. In pesimismul integral al autorului se vede revoltă, durere şi hohot de râs în acelaşi timp. Râsul său seamănă minunat cu expresia buzelor lui Voltaire, măestru prinse de Houdon în bustul autorului lui Candide.

Continuare în pag. IV-a

O frescă a decadenţei

„*Maximes et Pensés*", un volum subţire, este totuşi o frescă a timpurilor de vădită decadenţă, atunci când orice îndoială poate să-şi afle justificarea. Dragostea şi femeile formează un capitol important. Fără a fi misogin, părerea generală a lui Chamfort nu se depărtează de la celebra sa frază: *Iubirea este contactul între două epiderme şi schimbul a două fantezii*", adică reducerea sentimentului nostru primordial la două pietre de hotar care nu sunt decât carnea şi iluzia. Schopenhauer s'a inspirat vizibil din aceste aforisme; şi nici n'a putut adăuga mare lucru, afară de o brutalitate arogantă.

Chamfort a trecut prin furcile caudine ale condeiului său politica, viaţa socială şi multiplele conflicte sufleteşti fără respect, incisiv, ironic şi cinic mai ales, dar în fond totdeauna aproape de realitate. Deşi am putea afirma fără greşală că este un descendent, fie şi nelegitim, al ducelui dela Rochefoucauld — el nu-şi recunoaşte strămoşul, cu toate că i-a moştenit integral întunecatul donjon al pesimismului.

In capitolul prim intitulat „Maximes générales", nu ezită chiar să polemizeze cu maestrul său. După Chamfort ar exista două clase de moralişti, dintre care cei mai numeroşi sunt acei ce n'au văzut în om decât ridicolul sau odiosul, precum Lucian, Montaigne, La Bruyère, La Rochefoucauld, Mandeville, Swift, Helvetius, etc., apoi alţii care n'au relatat decât ce-i înmaculat din apucăturile oamenilor, de ex. Shaftesburg. Celor dintâi le aruncă vorbe grele. N'ar fi decât nişte personagii care nu se interesează, fiind într'un palat măreţ, decât de latrine. Restul sunt entuziaştii, vizionarii care privesc numai ce le place. Concluzia este că „*Est in medio verum*", tocmai o cale pe care n'a urmat-o, în mod fatal de altfel, odată ce a trăit în vremuri de descompunere a unei societăţi. N'a putut urma calea de mijloc, în primul rând pentrucă n'a mai urmat-o nici un moralist vreodată, apoi temperamentul său a fost prin excelenţă pamfletar. Cine a avut oarecum să sufere de pe urma lui, au fost în parte femeile. Chamfort a fost inamicul implacabil al farsorilor şi Tartuffilor înconjuraţi de glorie.

Cele ce urmează ne pot da o idee de ansamblu asupra aforismelor-pamflete ale lui Chamfort.

● *Cea mai mare parte a nobililor aduc aminte de strămoşii lor, aproape cum un cicerone din Italia aminteşte de Cicero.*

● *Opinia este regina lumii, pentrucă prostia este regina proştilor.*

● *Cea mai pierdută din toate zilele noastre, este aceia în care n'am râs.*

● *Opinia publică este o jurisdicţie pe care omul cinstit nu trebue niciodată s'o recunoască cu totul, şi pe care niciodată să n'o respingă.*

● *Societatea este compusă din două mari clase: acei care au mai multă mâncare decât poftă şi acei care au mai multă poftă decât mâncare.*

● *Când proştii ies dela locul lor, fiecă au fost miniştri sau copişti, păstrează o morgă sau importanţă ridicolă.*

● *Văzând ce se petrece în lume, omul cel mai mizantrop ar sfârşi prin a se înveseli, şi Heraclit prin a muri de râs.*

● *Filozofia, ca şi medicina, are multe burueni, foarte puţine leacuri, şi aproape nici unul specific.*

● *De obiceiu credem că arta de a plăcea este un excelent mijloc de a reuşi: a şti să te plictiseşti este o artă care reuşeşte şi mai bine. Talentul de a face avere, ca şi acel de a reuşi la femei, se reduce aproape numai la această artă.*

● *Celebritatea: avantajul de a fi cunoscut de acei care nu te cunosc.*

● *Cine n'are caracter, nu este un om: este un lucru.*

● *Aproape toţi oamenii sunt sclavi, din acelaş motiv căruia Spartanii atribuiau servitutea Perşilor, neputinţa de a pronunţat silaba NU. A putea pronunţa acest cuvânt şi a putea să trăieşti singur, sunt cele două singure mijloace de a-ţi păstra libertatea şi caracterul.*

● *Orice om care îşi cunoaşte sentimentele sale nobile are dreptul, pentru a face să fie tratat după cum merită, să plece mai degrabă dela caracterul său decât dela poziţia avută.*

● *Falsa modestie este cea mai recentă minciună dintre toate.*

● *Arta parantezei este unul din marile secrete ale elocinţei în societate.*

● *Adesea calităţile superioare fac pe un om să fie cât mai puţin propriu societăţii. Nu mergem la piaţă cu lingouri; mergem cu bani mari sau cu mărunţi.*

● *Calomnia este ca viespea care te necăjeşte, şi contra căreia nu trebue să faci nici o mişcare, dacă nu eşti sigur s'o ucizi; altfel se reintoarce încă şi mai furioasă.*

● *Una din marile nenorociri ale omului, este faptul că uneori bunele sale calităţi sunt inutile, şi că arta de a se servi de ele şi de a le conduce bine — nu este adesea decât fructul tardiv al experienţei.*

● *In galanterie, timpul a făcut să succeadă picantul de scandal la picantul de mister.*

● *Pentru oameni este nenorocit săracii, nenorociţii, n'au instinctul sau mândria elefantului, care nu se reproduce de loc în sclavie.*

● *Cea mai bună filosofie, faţă de lume, este să-ţi uneşti sarcasmul veseliei cu indulgenţa dispreţului.*

● *Adunându-se, oamenii devin mai mici: sunt ca şi dracii lui Milton, obligaţi să se facă pigmei, ca să intre în Pandemonium.*

● *Ambiţia ocupă sufletele mici mai cu uşurinţă decât cele mari, după cum şi focul cuprinde mai repede paele colibelor decât palatele.*

● *Puţine vicii pot împiedica pe un om de a avea mulţi prieteni, astfel cum poate să facă faptul de a avea multe calităţi.*

● *Trebue să ştim să facem prostiile pe care ni-le cere caracterul nostru.*

● *Omul adesea trăieşte cu el însuşi şi are nevoie de virtute, — trăieşte cu ceilalţi şi atunci are nevoie de onoare.*

● *Nu-i adevărat (ceia ce a spus Rousseau, după Plutarh) că cu cât cugeţi mai mult, cu atât simţi mai puţin, dar este adevărat că cu atât iubeşti mai puţin, cu cât judeci mai mult. Puţini oameni te pun în cazul de a face excepţiile la aceste regule.*

● *Petrece şi fă să se bucure şi alţii, fără a-ţi face rău nici ţie, nici nimănuia, — iată, după cât cred eu, toată morala.*

● *Dorim lenea răutăciosului şi tăcerea prostului.*

● *Nostim că cuvântul a cunoaşte o femee înseamnează a te culca cu ea; şi aceasta în mai multe limbi vechi, printre cele mai simple moravuri, cele mai apropiate de natură; ca şi cum nu s'ar putea cunoaşte altfel o femee decât în acest mod. Dacă această descoperire au făcut-o patriarhii, desigur că erau mult mai înaintaţi decât se crede.*

● *Cetind Scriptura, am observat, că în mai multe pasagii, când este vorba de a reproşa omenirii furii sau crime, autorul spune „copiii bărbaţilor", şi când este vorba de slăbiciuni sau prostii, zice „copiii femeilor".*

● *Cea mai mare parte a cărţilor din prezent au aparenţa de a fi scrise într'o zi, după nişte cărţi cetite în ajun.*

● *Un autor, om de gust, este în mijlocul acestui public blazat, ceeace este o femee tânără într'un cerc de bătrâni libertini.*

● *Succesele produc succese, după cum banii fac bani.*

● *Economiştii sunt nişte chirurgi care au un scalpel excelent şi un bisturiu ştirbit, operând de minune pe cadavre şi martirizând bolnavul.*

● *Asemenea animalelor care nu pot respira aerul la o anumită înălţime fără ca să piară, sclavul moare în atmosfera libertăţii.*

● *Oamenii săraci sânt negrii Europei.*

● *Naturaliştii spun că, la toate speciile animale, degenerarea începe prin femele. Filosofii pot aplica la moral această observare în societatea civilizată.*

● *In loc să vrei să îndrepţi pe oameni de anumite defecte insuportabile societăţii, ar fi trebuit să se corecteze slăbiciunea celor care-i suportă.*

● *Dacă Diogene ar trăi în zilele noastre, felinarul său ar trebui să fie stins.*

● *Este mult mai uşor de a legaliza anumite fapte de cât să le legitimezi.*

(Chamfort: Maximes et Pensées)

Chamfort este un agent de constatare, dând rare ori soluţii, căci toate situaţiunile pe care le atacă, sau n'au nicio rezolvare sau au o infinitate. Să nu uităm că dacă La Rochefoucauld l-a învăţat o doctrină personală, acel care l-a învăţat să observe a fost Molière, marele şi incomparabilul Poquelin. Chamfort a scris un elogiu lui Molière, câteva pagini judicioase şi pioase, abundând în aprecieri juste. După dânsul numai Racine ar putea sta alături de genialul comedian-filosof, dar Molière este mai mare decât Racine, pentrucă nici odată n'a putut fi înlocuit, pe când Racine da: ...„*Molière a fost împreună cu Racine cel care a mers mai repede spre perfecţiunea artei sale. Racine a fost însă înlocuit: Molière n'a fost; şi chiar la geniu egal, nu putea câtuşi de puţin să fie*".

Pe Racine nu l-a înţeles şi este prea mult a cere cuiva, mai ales unui moralist, să priceapă deodată pe Molière şi pe Racine! Vremurile dantelaturei sufleteşti imponderabile ale lui Jean Racine au trecut iremediabil, însă Tartuffe stăpâneşte atotputernic planeta, cu singura deosebire că astăzi ar fi reuşit să-l distrugă complect pe sărmanul Orgon!

Chamfort a învăţat dela J. J. Rousseau că omul este pervertit de societate, de la La Rochefoucauld că este egoist, apoi din practica vieţii sale însăşi ajunse să ardă idolii pe care-i venerase. Oamenii care ard idolii, ajută în genere progresul; şi frumosul abate prieten cu Mirbeau a fost unul din aceia.

La Rochefoucauld perorează înveştmântat în costum de curte, cu spada deoparte şi pieptul străbătut de cordonul albastru al Sf. Spirit. Chamfort adresează mulţimii invective grele, cu scopul de a forţa înroşirea obrajilor cei mai rezistenţi.

Pentru oamenii generoşi, solitarii care sufăr şi din cauza răului îndurat de alţii, oameni care nu aplaudă ridicarea vreunui cal de al lui Caligula la treapta de consul, La Rochefoucauld, La Bruyère, Molière, sau Nicolas Chamfort reprezintă o consolare intimă şi o nădejde în mai bine, dacă nu o răzbunare.

AUREL GEORGE STINO

A apărut: **NOU!** în

BIBLIOTECA SCOLARĂ

Odobescu

— Opere alese —

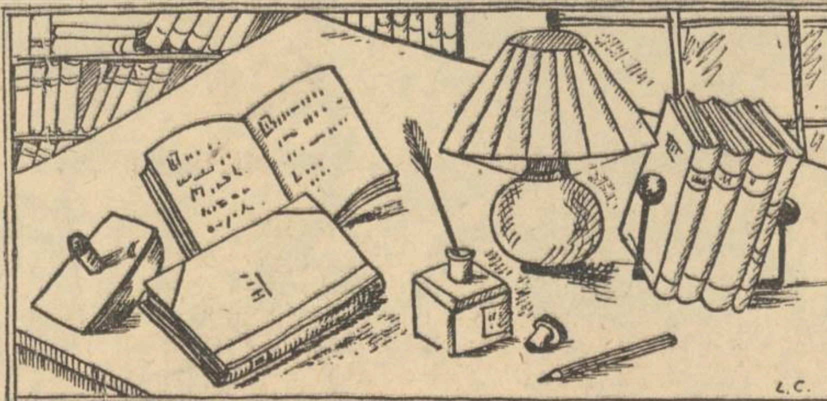
In aceiaş bibliotecă au mai apărut

1. C. NEGRUZZI, **Opere alese**
2. GH. PANU, **Amintiri de la „Junimea" din Iaşi**
3. EMINESCU, **Versuri şi proză**
4. **Antologia umorului romînesc I**
5. **Pagini de critică literară I**
6. GH. COŞBUC, **Antologie**
7. GALA GALACTION, **Nuvele şi schiţe**
8. **Antologia umorului românesc II**
9. **Amintiri din copilărie**
10. ION GHICA, **Scrisori către V. Alexandri**
11. P. ISPIRESCU, **Basme alese**

Fiecare volum în 124 pagini, pe hârtie bună şi costă 20 lei

De vânzare la librării şi dep. de ziare

Rugăciunea

Sezonul parizian

I.

Reluarea vieţii mondene în capitala franceză se face într'un ritm lent după trecerea vacanţei, a culesului viilor şi a vânătoarei, mult apreciată în Franţa.

Mai multe îndemnuri periodice ce reamintesc aceasta, constituind prilejuri de revenire. Sunt numeroase manifestaţiile publice ce recheamă pe parizian acasă. Menţionăm câteva în ordine cronologică: Salonul automobil, redeschiderea hipodromului dela Longchamp, expoziţiile caselor de modă, repetiţiile generale la teatre, Salonul de Toamnă.

Salonul automobil

Cel de-al XXIX-lea Salon automobil este una dintre cele mai bogate expoziţii internaţionale. Predomină, cum e natural, numărul modelelor franceze, urmând imediat cele americane.

Incercând a degaja preocuparea generală ce parcă ar fi constituit tema unui examen, observăm că mai toţi constructorii în anul acesta au urmărit două scopuri:

a) In primul rând, automatizarea conducerii, făcând să dispară adesea obişnuita cutie de viteze, care să fie contopită cu motorul direct, apăsarea pe accelerator, permiţând conducătorului maşinii să obţină viteza dorită numai după felul apăsării.

b) In al doilea rând, o atenţie deosebită a fost dată caroseriilor, pentru a avea cât mai mult confort. Nu mai sânt expuse nişte biete cutii de strivit sardele, cum erau multe modele până în prezent; ci acum, într'o maşină obişnuită de patru locuri, reuşesc să stea foarte comod şase persoane.

In privinţa noului motor automat, Peugeot prezintă poate unul din cele mai interesante tipuri; iar referitor la caroserii, mai toate casele franceze s'au întrecut în a realiza cele mai frumoase interioare. Pentru a obţine acest confort intern, aripile dela spate şi scările au dispărut deseori, aerodinamismul a fost adoptat în mod general, roţile au fost micşorate.

Linia bombată lansată anul trecut cu uşoare rectificări armonice, a fost menţinută.

Dintre toate automobilele prezentate, dacă ar trebui să alegem pe cele mai elegante, începem cu modelele expuse de casa germană „Maybach", veritabile minuni de eleganţă şi fineţe, handicapate doar de preţurile exorbitante ce afişează, — peste 2.500.000 lei una, — urmând apoi cu Renault, modelul mare, extrem de majestuos şi cu Bugatti, tipul de curse sensibil şi nervos.

Constatăm o mare lipsă: preţurile n'au scăzut, în timp ce majoritatea veniturilor în întreaga lume s'au micşorat considerabil, — ceeace va avea drept rezultat o reducere a activităţii creatoare în această ramură industrială de pe glob.

Ce puteau face uzinele pentru a-şi menţine măcar cifra lor actuală de afaceri?

Credem că mai ales o singură problemă trebuia să preocupe pe constructori în această ordine de idei şi anume: *crearea unui tip nou mic, prezentabil şi eftin*, mai ales eftin pentru europeni, care să permită mărirea numărului posesorilor de automobil dela simplu la dublu poate.

Preocuparea de a face modele luxoase trebue în timpul nostru să cadă cu necesitate pe un plan secundar.

Ceeace importă este satisfacerea unui număr cât mai mare de consumatori în schimbul unui câştig unitar minim, care devine important numai faţă de proporţia la care va fi aplicat. Acesta a fost de altfel criteriul conducător al caselor americane, când au aplicat principiul muncii „în serie" şi ne mirăm că nu s'a continuat pe această cale. Standingul de viaţă mondială a scăzut peste tot din cauza crizei generale economice, în care ne zbatem. Nu e deci nevoe de mult lux, căci disponibilul pentru lux este din ce în ce mai redus. Ţinând socoteală de nevoile generale, va trebui creat un tip de automobil, care să corespundă printr'un preţ redus la posibilităţile doritorilor de a avea azi o maşină şi al căror număr însumează cifre considerabile de milioane. Câţi profesionişti, avocaţi, doctori, ingineri, arhitecţi, agricultori, mici comercianţi, etc. n'ar dori să aibă maşina lor? Căci a avea o maşină nu mai poate fi considerat un lux astăzi, deoarece ea constitue pe deoparte un accesoriu necesar exercitării profesiunii, pe de alta un mijloc util ce permite citadinului contactul cu natura şi ruralului legătura cu oraşul. Ambele întrebuinţări constituesc misiuni sociale extrem de importante atât direct în profesiune cât şi indirect, pentru aducerea complimentului necesar vieţii obişnuite.

Un asemenea tip, judecând după ţările mai sărace în capitaluri, ca noi spre pildă, n'ar trebui să depăşească suma de 70—80.000 lei (circa 7—8000 fr. francezi). Realizarea lui ar permite caselor constructoare de automobile să revie la prosperitatea cunoscută acum zece cincisprezece ani, când munca în serie a fost introdusă ca metodă generală de lucru.

In plus, întreţinerea acestui tip va trebui să fie astfel calculată ca ea să nu necesite mari cheltueli, mai ales consumaţia benzinei să nu treacă de 10-12 litri la suta de km. pentruca numărul amatorilor să poată fi cât mai mare.

Credem de altfel, că cel de al XXX-lea salon va rezolva această problemă, căci constatarea nevoii implică mai totdeauna şi găsirea îndreptarului ei.

N. N. PETRAŞCU

A APĂRUT IN EDITURA „ADEVERUL"

CONST. GRAUR

Cu privire la Franz Ferdinand

Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri.

Exemplarul Lei 100

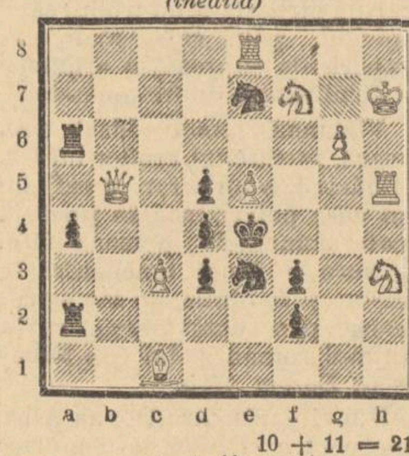
LA TOATE LIBRĂRIILE

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti I.*

PROBLEMA No. 938

de **Giorg.o M. ri** — Imola *(Italia)*
(inedită)

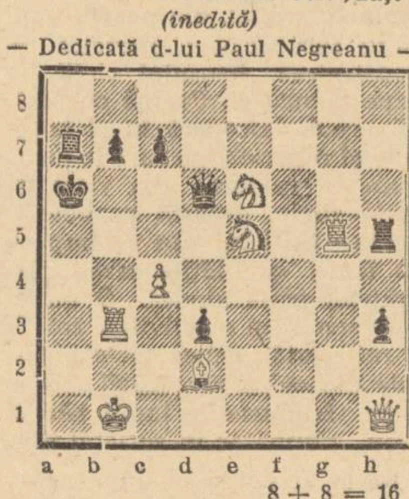
a b c d e f g h

10 + 11 = 21

2 ‡

PROBLEMA No. 939

de **Paul Leibov.ci**, *Iaşi*
(inedită)
— Dedicată d-lui Paul Negreanu —

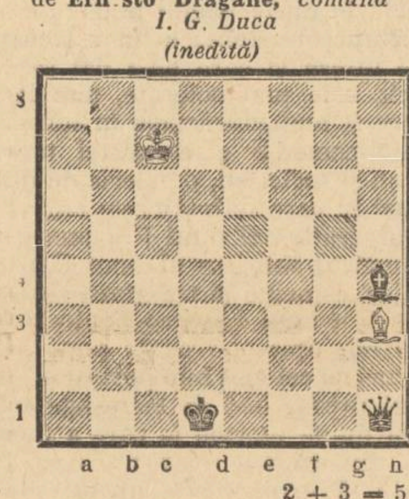
a b c d e f g h

8 + 8 = 16

2 ‡

PROBLEMA No. 940

de **Ern.sto Dragane**, *comuna I. G. Duca*
(inedită)

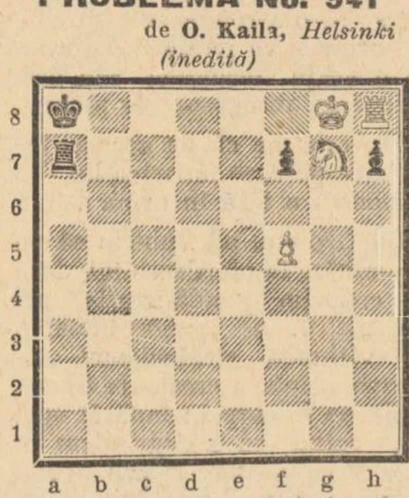
a b c d e f g h

2 + 3 = 5

Maximal invers 3 ‡

PROBLEMA No. 941

de **O. Kaila**, *Helsinki*
(inedită)

a b c d e f g h

4 + 4 = 8

Ajutor invers 3 ‡ (J. Ap.)

Hilfzüger—Selbsmatt 3-er. Mit Satzspiel.

O nouă contestaţie!

Problemistul român I. Ohman, eminentul nostru colaborator, ne trimite o extra-soluţie la problema No. 931 cu moto „Elektra" — a d-lui Dr. L. Lazarus, care a fost dotată cu o laudă sub numărul 7, în secţiunea de probleme ajutoare inverse din concursul nostru internaţional: Alb: Ré4, Da7, Nc5, Pé2. Negru: Rf7, Ta6, Cd7. Ajutor invers în 3 mutări. Soluţia: 1. Ng1, Ré6; 2. Df2, Cé5; 3. é3, Ta4 mat. Extra-soluţie: 1. Nf2 (g1), Ré6; 2. é3, Cé5; 3. Dg7 (h7), Ta4 mat.

Din această cauză, problema „Elektra" este eliminată din concurs.

S. HERLAND
arbitrul problemelor directe din concursul nostru internaţional

CORESPONDENŢA

E. D. — *Comuna I. G. Duia*: 1) Mulţumim pentru problemă şi pentru jocurile aparente şi soluţiile primite. Josurile aparente din problema „Anaxagoras—Anaximenes" sunt juste, dar nu constitue un defect. 2) Adresa „Strategiei" este Botoşani, str. Vânători 47, iar abonamentul este de 250 lei pe an şi 150 pe 6 luni. Exemplarul costă 25 lei.

*

Rugăm pe toţi problemiştii să ne trimită probleme inedite, directe şi feerice. Deasemenea, jucătorii de şah să ne trimită analize cu partide jucate de ei.

*

Incepând cu unul din numerile viitoare, vom da soluţiile tuturor problemelor concursului nostru internaţional, pe cari nu le-am putut publica până la depunerea rapoartelor d-lor S. Herland şi S. Thau, juriul concursului nostru.

*

Cititorii sunt rugaţi să ne trimită ştiri din toate localităţile referitoare la activitatea şahistă, pentru a le publica la rubrica „Ştiri".

Concursul nostru de nuvele şahiste

După cum am anunţat în unul din numerele noastre trecute, Cronica Şahului a „Adevĕrului Literar" în dorinţa de-a oferi cititorilor săi un material cât mai variat, a organizat un mare concurs de nuvele. Pentru cei cari n'au luat cunoştinţă de concurs, publicăm din nou condiţiile lui.

Se organizează un concurs de nuvele cu subiecte din viaţa şahistă.

La acest concurs poate lua parte oricine, trimiţând redacţiei noastre lucrarea scrisă pe o singură parte a filei.

Lucrările se vor trimite până la 31 Decembrie 1935, când concursul se încheie.

Un juriu select va clasifica nuvelele, decernând următoarele premii: 1) 1000 lei; 2) 500 lei; 3) Cărţi din editura „Adevĕrul".

Acestea sunt, în linii generale, condiţiile. Mai adăugăm că schiţele sau nuvelele nu vor conţine material technic şahist, concursul fiind accesibil şi celor ce nu cunosc jocul de şah. Se poate scrie despre psihologia jocului de şah, despre întâmplări comice în domeniul şahului, despre probleme de şah.

Toate lucrările trebuie să fie scrise într'o formă perfect literară.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Cereţi la toate librăriile traducerile de mare succes

D. H. Lawrence: **Amantul d-nei Chatterley**
" **Armăsarul St, Mawr**
" **Femei în Dragoste**
" **Fii şi Amanţi**
Rosamond Lehman: **PULBERE**
Victor Margueritte: **CAMARADELE**
Jose Caretero: **Femeia scump plătită**
Alberto Insua: **Irene trebue să iubească**

EDITURA „ALCALAY"

Citiţi toit azi
în „LECTURA"
—Floarea literaturilor străine—

IDA SCONIN

— ROMANUL UNEI VEDETE —
de IRENE NEMIROWSKY

Lei 4. Romanul complect
La chioşcari, librari şi gări

oseph Conra d

L A G U N A

...O căsuță, cocoțată pe pari înalți, se ivi neagră în depărtare. Lângă ea, doi palmieri ce păreau că au venit din pădurile din zare, se plecau ușor deasupra coperișului ciuruit. cu un aer de duioșie tristă și de grije în înclinarea capetelor lor pletoase și semețe.

Cârmaciul, arătând cu vâsla, zise: „Arsat e aici. Ii văd luntrea înțepenită între pari".

Vâslașii ședeau înșirați pe marginile bărcii, privind peste umăr la sfârșitul călătoriei din ziua aceia. Ar fi preferat să-și petreacă noaptea în orice altă parte decât pe laguna asta cu înfățișare mohorîtă și renume înfiorător. Pe lângă asta nu-l puteau suferi pe Arsat, mai întâi fiindcă era străin și apoi pentru că cel ce drege o casă dărăpănată și locuește în ea, dovedește că nu îi e temă să trăiască printre duhurile care cutreeră locurile părăsite de oameni. Astfel de om poate turbura legile soartei, prin vorbe sau priviri; iar duhurile ce-l slujesc nu pot fi lesne îmblânzite de trecători asupra cărora abea așteaptă să se răzbune de răutatea stăpânului lor. Oamenilor albi nu le pasă de astfel de lucruri, fiindcă sunt necredincioși și au făcut legământ cu Necuratul, care-i ajută să treacă nevătămați prin nevăzutele primejdii ale lumii acestea. La sfaturile celor drepți ei răspund cu o supărătoare pretenție de necredință. Ce poți să le faci ?

Așa cugetau, lăsându-se cu toată puterea pe capătul prăjinilor lungi. Luntrea mare luneca înainte cu iuțeală, lin și fără sgomot, către luminișul lui Arsat, până ce, cu mare vuiet de prăjini trântite pe jos și cu murmure puternice de „Allah fie lăudat!", veni să se lovească domol de parii încovoiați de sub casă.

Luntrașii cu fețele ridicate în sus strigau discordant, „Arsat ! Ei, Arsat!" Nimeni nu veni. Omul alb începu să urce scara grosolană ce ducea la platforma de bambu din fața casei. Cârmaciul zise ursuz: „O să facem mâncare în luntre și o să dormim pe apă".

„Dați-mi păturile și coșul", zise scurt omul alb.

Ingenunchie la marginea platformei ca să primească legătura. Apoi luntrea porni în larg și albul, ridicându-se, dădu cu ochii de Arsat, care ieșise afară pe ușa secundă a colibei. Era un om tânăr, puternic, lat în spete și cu brațe vânjoase. N'avea nici un fel de veșmânt, afară de sarong. Capul îi era gol. Ochii mari, blânzi, priveau nerăbdători la omul alb, dar glasul și portul îi erau potolite, când întrebă, fără nici o urare de bun venit.

„Ai doctorii, Tuan?"

„Nu", zise oaspele cu uimire. „Nu. Dece? E vreo boală în casă?"

„Intră și vezi", răspunse Arsat în acelaș fel liniștit și întorcându-se scurt, trecu din nou pragul îngust. Omul alb, lăsând să-i cadă legătura, îl urmă.

La lumina slabă a locuinței desluși pe un culcuș de bambu o femee întinsă pe spate, sub un așternut mare de bumbac roșu. Zăcea nemișcată, ca moartă, dar ochii ei mari, deschiși de tot, străluceau în întunecime, ațintiți în sus, la grinzile subțiri, pironiți și fără vedere. Avea friguri mari și se vedea că e fără cunoștință. Obrajii îi erau puțin supți, buzele întredeschise; și pe chipul tânăr se vedea expresia aceia fixă cobitoare — expresia preocupată, gânditoare a celor fără cunoștință, ce trag să moară. Cei doi oameni stăteau privind la ea în tăcere.

„E bolnavă de mult?" întrebă călătorul.

„N'am mai dormit de cinci nopți", răspunse Malaezul, cu voce domoală. „La început auzea glasuri care o chemau din apă, și se lupta cu mine care o țineam. Dar de când a răsărit soarele de azi, nu mai aude nimic — nu mă aude pe mine. Nu vede nimic.. Nu mă vede pe mine — pe mine!"

Tăcu un minut, apoi întrebă încet.

„Tuan, o să moară?"

„Mă tem că da", zise omul alb cu mâhnire. Il cunoscuse pe Arsat de mult, într'o țară îndepărtată, în vremuri primejdioase și turburi, când nici o prietenie nu-i de lepădat. Și de când acest prieten Malaez venise pe neașteptate să locuiască în coliba de pe lagună, cu o femee străină, el însuși dormise de multe ori acolo, în timpul călătoriilor lui în sus și 'n jos pe râu. Ținea la omul acesta care știa să fie credincios la sfat și să lupte fără frică alături de prietenul său alb. Ținea la el — poate nu atât de mult cât ține cineva la cânele său favorit — totuși ținea la el destul de mult ca să-l ajute și să nu-l întrebe nimic, să se gândească uneori vag, ca prin vis, în mijlocul propriilor sale străduințe, la omul singuratec și la femeea cu părul lung, cu fața îndrăzneață și ochii biruitori, care trăiau ascunși în pădure — trăiau și se temeau.

Omul alb ieși din colibă la timp ca să vadă uriașul foc al apusului biruit de umbrele repezi ce se strecurau, înălțându-se ca un abur negru, pe nesimțite, peste vârfurile copacilor, se întindeau pe tot cerul stingând văpaia purpurie a norilor plutitori și strălucirea roșie a zilei ce pleca. Peste câteva minute toate stelele eșiră deasupra negrelei adânci a pământului; marea lagună, scânteind dintr'odată de luminile reflectate în ea, semăna cu o fâșie ovală de cer înstelat, aruncată în noaptea fără nădejde și fără fund a sălbăticiei. Omul alb cină ușor cu lucrurile din coș, apoi adunând câteva bețe ce zăceau în cerdac, făcu un pic de foc, nu pentru căldură ci pentru fum, care alunga țânțarii. Se înfășură în pături și rămase cu spatele rezemat de peretele de trestie al casei, fumând gânditor.

Arsat eși pe ușe cu pași înăbușiți și se ghemui jos la foc. Omul alb își trase puțin picioarele întinse.

„Ea răsuflă", zise Arsat încet, luând înaintea întrebării așteptate. „Răsuflă și arde ca de un foc mare. Nu vorbește; nu aude — și arde!"

Se opri o clipă, apoi întrebă cu glas domol, fără curiozitate:

„Tuan... o să moară?"

Omul alb dădu din umeri stingherit și murmură șovăitor:

„Dacă așa i-o fi soarta".

„Nu, Tuan", zise Arsat liniștit. „Dacă așa mi-o fi *mie* soarta. Eu aud, văd, aștept. Eu îmi aduc aminte... Tuan, îți aduci aminte de zilele de odinioară? Iți aduci aminte de fratele meu?"

„Da", zise omul alb. Malaezul se sculă deodată și intră în casă. Celălalt, stând liniștit afară, auzea glasul din colibă. Arsat zicea: „Ascultă-mă! Vorbește!" După cuvintele lui urmă o tăcere desăvârșită. „O, Diamelen!", strigă el deodată. După strigătul acesta se auzi un suspin adânc. Arsat eși afară și căzu iar la locul său.

Ședeau în tăcere lângă foc. Nu era nici un sgomot în casă, nici un sgomot lângă ei; dar departe pe lagună se auzeau din când în când glasurile luntrașilor, răsunând limpede pe apa liniștită. Focul dela prora luntrei luneca slab în depărtare cu o lumină roșie învăluită în ceață. Apoi se stinse. Glasurile tăcură. Pământul și apa dormeau nevăzute neclintite și mute. Părea că n'a mai rămas nimic pe lume afară de strălucirea stelelor ce se revărsa necontenit și zadarnic, în liniștea neagră a nopții.

Omul alb privea cu ochi mari drept înainte, în întuneric. Frica și vraja, inspirația și minunea morții — a morții apropiate, neînlăturate și nevăzute, potolea neastâmpărul rasei lui și îi trezea cele mai nelămurite, cele mai tainice gânduri...

Un murmur plângător se ridică în noapte; un murmur dureros și uimitor, ca și cum singurătățile adânci ale codrilor din jur ar fi încercat să-i șoptească la ureche înțelepciunea nemărginitei și trufașei lor nepăsări. Sunete șovăitoare și nelămurite pluteau în jurul lui în aer, se întruchipau încet, încet în cuvinte, și la urmă curgeau lin mai departe, într'un noian șopotitor de fraze domoale și monotone. Ca un om care se trezește, albul se mișcă și-și schimbă puțin poziția. Arsat, umbră nemișcată, șezând cu capul plecat sub stele, vorbea cu glas încet și visător:

„...căci unde ne putem descărca povara grijilor, dacă nu în inima unui prieten? Un bărbat trebue să vorbească de război și de iubire. D-ta, Tuan, știi ce e războiul și m'ai văzut în vremuri primejdioase căutând moartea cum caută alți oameni viața! Ce e scris se poate pierde; și o minciună poate fi scrisă; dar ce au văzut ochii este adevărul și rămâne în minte.

„Mi-aduc aminte", zise domol omul alb. Arsat urmă plin de mâhnire liniștită.

„De aceea o să-ți vorbesc de iubire. O să vorbesc în noapte. O să vorbesc înainte ca noaptea și iubirea să piară — și înainte ca ochiul zilei să cadă pe durerea și rușinea mea; pe chipul meu înegrit; pe inima-mi arsă".

Un suspin, scurt și slab, însemnă o pauză aproape nesimțită și apoi vorbele-i curseră înainte, fără o mișcare, fără un gest.

„După ce s'a isprăvit vremea de necazuri și război și după ce

JOSEPH CONRAD

d-ta ai plecat din țara mea să urmărești doruri pe care noi, oamenii din insule nu le putem înțelege, eu și cu fratele meu am ajuns iar, cum fuseserăm înainte, purtători de paloș ai Domnitorului. Știi că eram oameni de neam, făcând parte dintr'o familie de domnitori și mai îndreptățiți ca oricine să purtăm pe umărul drept semnul puterii. Și în vreme de belșug Si Dendring ne arătă bunăvoință, după cum noi, în vremuri de restriște, îi arătasem lui credința curajului nostru. Era în timp de pace. Un timp de vânători de căprioare și lupte de cocoși; de vorbe goale și certuri neroade între oameni cu burțile pline și armele ruginite. Dar semănătorul privea fără teamă cum cresc vlăstarele fragede ale orzului și negustorii veneau și se duceau, plecau slabi și se întorceau grași la râul păcii. Aduceau vești: Aduceau minciuni și adevăruri amestecate astfel, încât nimeni nu știa când să fie vesel și când să se întristeze. Dela ei am auzit și de d-ta. Te văzuseră ici și te văzuseră colo. Și eu eram bucuros să-i aud, fiindcă îmi aminteam de d-ta, Tuan, până veni o vreme când ochii mei nu mai puteau vedea nimic în trecut, fiindcă o priviseră pe aceia ce moare colo, în casă".

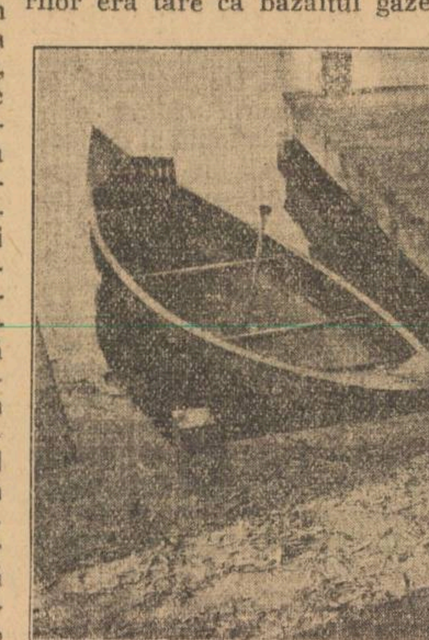
Se opri ca să exclame cu o șoaptă puternică, „O, Mara bahia ! O, nenorocire!", apoi urmă ceva mai tare.

„Nu există dușman mai rău și prieten mai bun decât un frate, Tuan, fiindcă un frate îl cunoaște pe celălalt și în cunoașterea desăvârșită stă puterea pentru bine și rău. Il iubeam pe fratele meu. M'am dus la el și i-am spus că nu mai pot vedea nimic alt, decât un chip, nu mai pot auzi nimic alt, decât un glas. El îmi spuse: „Deschide-ți inima, ca să poată vedea ea ce e înăuntru — și așteaptă. Răbdarea e înțelepciune. Inchi-Mida poate muri sau Domnitorul nostru poate lepăda frica de o femeie!"... Am așteptat!... Iți aduci aminte de doamna cu chipul voalat, Tuan, și de frica Domnitorului nostru față de viclenia și răutatea ei. Și dacă ea avea nevoe de slujitoarea ei, ce puteam face eu? Dar îmi hrăneam foamea inimii cu ochiri scurte și vorbe pe furiș. Hoinăream pe cărarea băilor în timpul zilei și când soarele apunea în dosul pădurii, mă strecuram de-alungul gardurilor de iasomie dela curtea femeilor. Fără să ne vedem, vorbeam unul cu altul prin mireasma florilor, prin vălul frunzelor, printre firele lungi de iarbă ce stăteau nemișcate înaintea buzelor noastre, atât de mare era prudența noastră, atât de molcom era murmurul dorului nostru. Timpul trecea repede... și se porniră șoapte printre femei — și dușmanii noștri vegheau — fratele meu era posomorît și eu începeam să mă gândesc la ucideri și la o moarte cruntă... Noi suntem dintr'un neam care ia ce-i place — ca voi albii. Vine o vreme când omul trebue să uite credința și respectul. Puterea și porunca sunt date domnitorilor, dar tuturor oamenilor le e dată iubirea și tăria și curajul. Fratele meu zise: „Va trebui s'o iei din mijlocul lor. Suntem doi și suntem ca unul singur". Și eu i-am răspuns, „Atunci repede, fiindcă nu mai simt căldură în lumina soarelui, dacă nu strălucește și asupra ei". Vremea noastră veni când Domnitorul și toți oamenii de seamă merseră la gura râului să pescuiască la lumina făcliilor. Erau sute de luntri și pe nisipul alb, între apă și păduri, fuseseră clădite umbrare de frunze pentru familiile Rajahilor. Fumul focurilor dela bucătării era ca o pâclă albastră a serii și multe glasuri răsunau voioase în el. Pe când ei își pregăteau luntrile ca să stârnească peștele, fratele meu veni la mine și zise, „La noapte"! Mi-am văzut de arme și când veni vremea, luntrea noastră își luă locul în roata de bărci ce duceau făcliile. Luminile scânteiau pe apă, dar în dosul luntrilor era întuneric. Când strigătele începură și ațâțarea îi făcu aproape nebuni, ieșirăm din rând. Apa înghiți focul nostru și plutirăm înapoi la țărmul întunecat, unde licăreau ici colo tăciunii. Auzeam vorbele roabelor printre umbrare. Apoi găsirăm un loc pustiu și tăcut. Am așteptat acolo. Ea veni. Veni alergând de-alungul malului, iute și fără să lase vre-o urmă, ca o frunză dusă de vânt în mare. Fratele meu zise posomorît: „Du-te și o ia; du-o în luntrea noastră". Am luat-o în brațe. Ea gâfâia. Inima-i bătea la pieptul meu. Am zis: „Te iau dela oamenii ăștia. Ai venit la strigătul inimii mele, dar brațele-mi te duc din luntrea mea împotriva voinții celor mari!" „E bine așa", zise fratele meu. „Sântem oameni care luăm ceiace dorim și-l putem păstra împotriva multora. Ar fi trebuit s'o luăm la lumina zilei". Eu am spus; „Să plecăm", fiindcă de când era ea în luntrea mea, începusem să mă gândesc la oamenii mulți ai Domnitorului nostru. „Da. Să plecăm", zise fratele meu. „Suntem pribegi și luntrea asta e țara noastră deacum — și marea e adăpostul nostru". El zăbovea cu piciorul pe mal și eu îl rugai să se grăbească, fiindcă mi-aminteam cum îi bătea ei inima la pieptul meu și mă gândeam că doi oameni nu pot ține piept la o sută. Am plecat, vâslind în josul apei, lângă mal, și când trecurăm pe lângă luminișul unde pescuiau, strigătele puternice încetară, dar murmurul glasurilor era tare ca bâzâitul gâzelor ce sboară la amiază. Luntrile plutiau, grămădite la un loc, în lumina roșie a făcliilor, sub o boltă de fum negru, și oamenii vorbeau de petrecerea lor. Oameni care se făleau și lăudau și batjocoreau — oameni care dimineața fuseseră prietenii noștri, dar în noaptea asta ne și ajunseră dușmani. Am vâslit iute mai departe. Nu mai aveam prieteni în țara unde ne născusem.

Ea ședea la mijocul luntrei cu fața acoperită; tăcută ca acum; fără să vadă, ca acum — și nu-mi părea rău de ce părăsisem, fiindcă îi auzeam răsuflarea lângă mine — cum i-o aud acum".

Se opri, ascultă cu urechea întoarsă spre ușe, apoi clătină din cap și urmă.

„Fratele meu dorea să scoată strigătul de provocare — un singur strigăt — ca să știe lumea că suntem hoți liberi din naștere, ce ne încredem în armele noastre și în marea cea mare. Și iar l-am rugat în numele iubirii noastre să tacă. N'o auzeam răsuflând lângă mine? Știam că urmărirea ei va veni destul de repede și așa. Fratele meu mă iubea. Iși cufundă vâslele fără un sunet. Zise numai: „Acum e doar jumătate de om în tine — jumătatea cealaltă e în femeia aceasta. Eu pot să aștept. Când ai să fii iar un om întreg, ai să vii înapoi cu mine aici să-i provoci. Suntem fiii aceleiași mame". N'am răspuns nimic. Toată puterea și tot sufletul meu erau în mâinile care țineau vâsla — căci tânjam să fiu cu *ea* într'un loc sigur, dincolo de puterea mâniei bărbaților și a ciudei femeilor. Iubirea mea era atât de mare, încât îmi închipuiam că mă poate călăuzi spre o țară unde moartea e necunoscută, dacă isbuteam să scap de furia Inchi-Midei și de spada Domnitorului nostru. Vâsleam cu grabă, răsuflând printre dinți. Lopețile mușcau adânc apa netedă. Ieșirăm din râu; fugeam pe canale limpezi, printre smârcuri. Trecurăm de-alungul coastei negre; trecurăm de-alungul țărmurilor nisipoase, unde marea vorbește în șoaptă cu pământul; și luciul nisipului alb fulgeră în urma luntrei noastre, atât de repede luneca ea pe apă. Nu vorbeam. Doar odată am zis, „Dormi, Diamelen, căci, poate în curând vei avea nevoe de toată puterea". Auzeam dulceața glasului ei, dar niciodată n'am întors capul. Soarele răsărise și noi mergeam tot înainte. Curgea apă depe fața mea ca ploaia dintr'un nor. Fugeam în lumină și arșiță. Niciodată nu m'am uitat înapoi, dar știam că ochii fratelui meu, în dosul meu priveau țintă înainte, căci luntrea mergea drept ca săgeata. Nu exista vâslaș mai bun, cârmaci mai bun decât fratele meu. De multe ori, împreună, câștigam curse cu luntrea aceasta. Dar niciodată nu ne-am pus tăria la încercare ca atunci — atunci când pentru cea din urmă oară vâsleam împreună! Nu exista în țara noastră om mai viteaz sau mai vânjos decât fratele meu. Nu-mi puteam irosi tăria nici ca să întorc capul să mă uit la el, dar în fiece clipă auzeam șueratul suflării lui făcându-se tot mai puternic în dosul meu. Și tot mai vorbea. Soarele era sus. Căldura se lipea de spatele meu ca o flacără de foc. Coastele stau să-mi plesnească, dar nu mai puteam aduna destul aer în piept. Și atunci am simțit că trebue să strig cu ultima-mi suflare, „Să ne odihnim!".. „Bine!" răspunse el; și glasu-i era hotărît. El era puternic. Era viteaz. Nu știa ce-i frica nici ce-i oboseala... Fratele meu!"

O șoaptă puternică și blândă, o șoaptă adâncă și ușoară; șoapta frunzelor ce tremură, a crengilor ce mișună, alerga prin adâncurile desișuri ale codrilor, peste luciul înstelat al lagunei, și apa dintre pari linse odată lemnăria noroioasă cu un plescăit neașteptat. O adiere de aer cald atinse chipurile celor doi oameni și trecu mai departe cu un sunet tânguios — o adiere puternică și scurtă ca un suspin neliniștit al pământului visător.

Arsat urmă cu glas lin, încet.

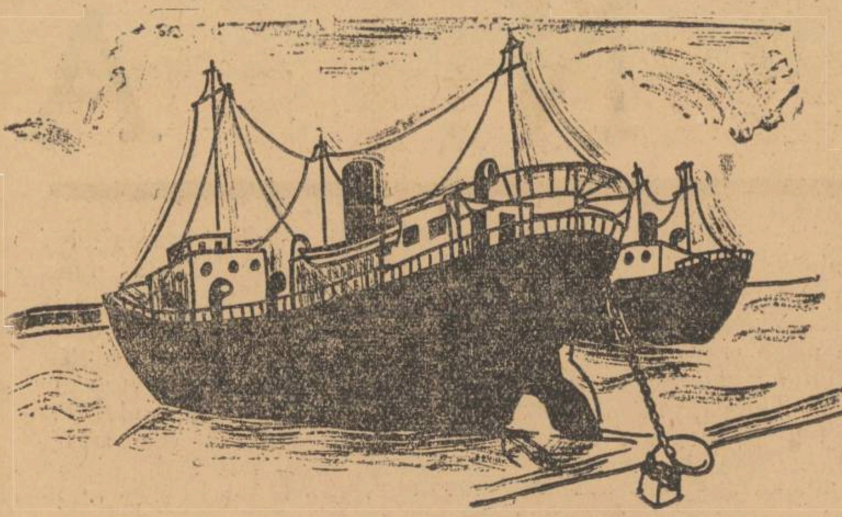
„Am tras luntrea pe țărmul alb al unui golf mic, lângă o limbă lungă de pământ, ce părea că ne tae calea; un cap lung împădurit, ce intra adânc în mare. Fratele meu cunoștea locul acesta. Dincolo de cap e gura unui râu și prin hățișul acelui ținut e o cărare îngustă. Am făcut un foc și am fiert orez. Pe urmă ne-am întins să dormim pe nisipul moale, la umbra luntrei, pe când *ea* sta

Continuare în pag. VI-a

GRAVURĂ IN LEMN

A. Mărculescu — Periferie

de veghe. Abia închisesem ochii, când auzii strigătul ei de alarmă. Am sărit în sus. Soarele se şi coborîse la jumătatea cerului şi în zare, în deschizătura golfului văzurăm un „prau" mânat de mulţi vâslaşi. L-am cunoscut îndată; era un prau al Rahajului nostru. Cercetau ţărmul şi ne-au văzut. Bătură gongul şi întoarseră capul praului în golf. Am simţit cum îmi slăbeşte inima în piept. Diamelen se aşează pe nisip şi-şi acoperi faţa. Nu era nici o scăpare pe apă. Fratele meu râse. Avea puşca pe care i-o dăduseşi d-ta, Tuan, înainte de a pleca; dar n'avea decât o mână de praf de puşcă. El îmi spuse repede: „Fugi cu ea pe cărare înainte. Am să-i opresc, fiindcă n'au arme de loc şi debarcarea în faţa unui om cu o puşcă înseamnă moarte sigură pentru unii din ei. De cealaltă parte a pădurii e casa unui pescar — şi o luntre. După ce-oi trage toate focurile, vă urmez. Sunt bun alergător şi înainte de a ne ajunge ei, vom fi pornit. Am să-i opresc cât oi putea de mult, căci ea e doar o femeie— care nu poate nici să alerge nici să lupte, dar are inima ta în mânile ei slabe". El se lăsă în dosul luntrei. Praul sosea. Ea şi cu mine fugirăm şi cum ne repezeam pe cărare, am auzit împuşcături. Fratele meu trase — odată — de două ori — şi vuetul gongului încetă. Era tăcere în urma noastră. Limba aceia de pământ e îngustă. Inainte de a auzi pe fratele meu împuşcând a treia oară, am văzut ţărmul povârnit şi am văzut apa iar: gura unui râu larg. Am străbătut amândoi un lumiş acoperit cu iarbă. Am alergat jos la apă. Am văzut o colibă scundă de-asupra noroiului negru şi o luntre mică trasă la mal. Am auzit altă împuşcătură în urma mea. Mă gândeam: „Asta e ultima lui încărcătură". Ne năpustirăm jos la luntre; un om ieşi în fugă din colibă, dar eu sării pe el şi ne rostogolirăm amândoi în noroi. Apoi m'am ridicat, iar el zăcea nemişcat la picioarele mele. Nu ştiu de l-am omorît sau nu. Eu şi cu Diamelen am împins luntrea în apă. Auzii urlete în spatele meu şi văzui pe fratele meu cum alerga de-a curmezişul poenii. Mulţi oameni săreau după el. Am luat-o pe *ea* în braţe şi am aruncat-o în luntre, apoi am sărit eu însumi. Când m'am uitat îndărăt, am văzut că fratele meu căzuse. Căzu şi se ridică iarăşi, dar oamenii îl înconjurau. Strigă, „Viu acum!". Oamenii erau lângă el. M'am uitat. Mulţi oameni. Pe urmă m'am uitat la ea. Tuan, am împins luntrea! Am împins-o departe în apă. Ea sta în genunchi la proră, uitându-se la mine şi eu am zis, „Ia-ţi vâsla", în timp ce loveam apa cu a mea. Tuan, l-am auzit strigând. L-am auzit strigând numele meu de două ori; şi am auzit glasul urlând, „Ucide! Loveşte!" Nu m'am întors deloc. L-am auzit rostindu-mi numele împreună cu un ţipăt grozav, ca atunci când viaţa se stinge împreună cu glasul — şi nu mi-am întors capul deloc. Numele meu!... Fratele meu! De trei ori m'a chemat — dar nu-mi era teamă de viaţă. *Ea* nu era acolo în luntre? Şi nu puteam împreună cu ea să găsesc o ţară unde moartea e uitată — unde moartea e necunoscută?"

Omul alb se mişcă. Arsat se ridică şi rămase în picioare, o făptură nelămurită şi tăcută deasupra tăciunilor aproape stinşi. Peste lagună se furişase o pâclă ce plutea joasă, ştergând încet încet de pe faţa ei icoanele sclipitoare ale stelelor. Şi acum o mare de aburi albi, acoperea pământul: curgea rece şi sură în întunerec, se răsucea în vârtejuri tăcute împrejurul trunchiurilor de copac şi de-alungul cerdacului casei, ce părea că pluteşte pe o mare ilusorie, neastâmpărată şi nepipăibilă. Doar departe vârfurile copacilor se înşirau pe geana de lumină, ca un ţărm întunecat şi neprimitor — o coastă înşelătoare, nemiloasă şi neagră.

Glasul lui Arsat vibra puternic în pacea adâncă.

„O aveam cu mine aici! O aveam cu mine! Ca s'o capăt pe ea aş fi înfruntat lumea întreagă. Dar o aveam cu mine... şi..."

Vorbele lui răsunau pierzându-se apoi în depărtările pustii. El se opri şi păru că le ascultă cum pier în zare — dincolo de ajutor şi dincolo de rechemare. Apoi zise domol.

„Tuan, îl iubeam pe fratele meu".

O boare de vânt îl făcu să tremure. Sus de-asupra capului său, sus de-asupra tăcutei mări de ceaţă, frunzele palmierilor foşneau cu un sunet jalnic şi stins. Omul alb îşi întinse picioarele. Bărbia i se proptea în piept; murmură cu tristeţă, fără să ridice capul.

„Toţi ne iubim fraţii".

Arsat isbucni cu violenţă, în şoapte puternice.

„Ce-mi păsa mie cine moare? Doream să fie pace în sufletul meu".

Păru că aude o mişcare în casă — ascultă — apoi păşi înăuntru fără sgomot. Omul alb se ridică. Stelele străluceau mai şters, de parcă s'ar fi retras în adâncurile îngheţate ale spaţiului nesfârşit. După o undă de vânt rece urmară câteva clipe de linişte desăvârşită şi de tăcere adâncă. Apoi din dosul liniei negre şi unduioase a pădurilor un stâlp de lumină auric se înălţă la ceruri şi se răspândi pe semicercul de răsărit al zărilor. Soarele răsărise. Ceaţa se ridică, se rupse în fâşii plutitoare, pieri în cununi subţiri întraripate; şi laguna desvăluită zăcea, netedă şi neagră, în umbrele grele dela picioarele zidului de copaci. Un vultur alb se înălţă de-asupra ei în sbor pieziş şi greoi, ajunse la lumina limpede a soarelui şi se arătă o clipă orbitor de strălucire, apoi avântându-se tot mai sus, deveni o pată întunecată şi neclintită, înainte de a pieri în albastrul cerului, ca şi cum ar fi părăsit pentru totdeauna pământul.

Omul alb, stând cu ochii la cer, în faţa uşii, auzi în colibă un şopot nelămurit şi frânt, de vorbe turburate, sfârşindu-se într'un gemăt puternic. De odată Arsat se năpusti afară cu mânile întinse, se înfioră şi rămase neclintit câtva timp, cu ochii ţintă. Apoi zise.

„Ea nu mai arde".

In faţa lui soarele îşi arătă marginea de-asupra vârfurilor de copaci, înălţându-se neîntrerupt. Vântul se înăspri; o mare strălucire se răspândi pe lagună, sclipi pe apa încreţită. Pădurile ieşiră din umbrele uşoare ale dimineţii, se arătară limpede, ca şi cum ar fi năvălit mai aproape — ca să se oprească brusc într'un freamăt puternic de frunze, pe ramuri clătinate, de crengi legănate. Sub soarele arzător şoaptele vieţii inconştiente se auziră mai tare, grăind într'o limbă neînţeleasă, în jurul mutei întunecimi a acestei dureri omeneşti. Ochii lui Arsat rătăceau încet, apoi se atinţiră asupra soarelui ce răsărea.

„Nu pot să văd nimic", zise el aproape tare, către sine însuşi.

„Nu se vede nimic", zise omul alb, mergând spre marginea cerdacului şi făcând semn cu mâna către barca sa. Un strigăt trecu slab peste lagună şi luntrea începu să lunece către locaşul prietenului duhurilor.

„Dacă vrei să vii cu mine, am să te aştept toată dimineaţa", zise omul alb, privind departe peste apă.

„Nu, Tuan", zise Arsat domol. „N'am să mănânc nici să dorm în casa asta, dar trebue întâi să-mi găsesc drumul. Acum nu pot să văd nimic-nimic! Nu e nici lumină nici linişte pe lume; dar e moarte — moarte pentru mulţi. Eram fiii aceleaşi mame — şi l-am lăsat singur în mijlocul duşmanilor, dar acum mă duc îndărăt".

Suflă adânc, apoi urmă, vorbind ca în vis.

„In curând o să văd destul de limpede ca să lovesc — să lovesc. Dar ea a murit şi..., acum... întuneric".

Intinse braţele în lături, le lăsă să cadă de-alungul trupului, apoi rămase nemişcat, cu faţa neclintită şi ochii împietriţi, privind ţintă la soare. Omul alb se urcă în luntre. Vâslaşii împingeau marginile bărcii, privind peste umăr la începutul unei călătorii obositoare. Sus la pupă, cu capul înfăşurat în zdrenţe albe, cârmaciul sta îmbufnat, lăsând să-i atârne vâsla în apă. Omul alb, sprijinindu-se cu amândouă braţele de acoperişul de iarbă al cabinei, se uita înapoi la dâra strălucitoare din urma bărcii. Inainte ca luntrea să treacă din lagună în golf, ridică ochii. Arsat nu se mişcase. Stătea singuratec în razele pătrunzătoare ale soarelui; şi privea dincolo de lumina puternică a unei zile fără nori, în întunericul unei lumi de iluzii.

Din englezeşte de M.

Plâns de toamnă

Mi s'au topit zăpezile sub frunte
De când te-aştept cu gândul ne 'ntrerupt.
Privirile mi-au fulgerat pe munte
Şi 'n cuiburi negre somnul mi s'a rupt...

Pe punte de catran dospită'n vac
Trec zilele uşoare ca o navă,
Din toamnele ce-au ancorat pe lac,
Doar toamna mea-i urîtă şi bolnavă...

M'am scuturat cu umbrele 'nşirate
Pe diadema nopţii timpurie.
Potecile-s uscate toate... toate...
Şi parcă-aşteaptă cineva să vie...

Prin şanţuri au rămas batiste ude
Şi glasuri spânzurate lângă geam,
E-aşa de frig şi gol, că-abia s'aude,
Tăcerea grea ca un epitalam...

CONSTANTIN SALCIA

Prietenul meu

Prietenul meu — cel mai bun din câţi am avut vreodată — e un pisoiu tărcat, copie în miniatură a tigrului indian. Numai că, în locul expresiei de ferocitate, care-i dă acea frumuseţe sălbatecă regelui junglei, Muţi — bunul meu amic — are o blândeţă molatică. Prietenia noastră a început — ca toate adevăratele legături sufleteşti — în mod simplu şi spontan. Intr'o seară, bătut şi gonit de cei din juru-i, el a nimerit în odăiţa unde deabea mă mutasem. O clipă m'a privit speriat şi neîncrezător, în prag; apoi, pentrucă mutra mea i-a inspirat încredere, s'a aşezat cuminte la gura sobei, uitându-se serios şi blând la mine. Din seara aceea — sânt trei ani de atunci — lucrurile se petrec mereu la fel. Ziua, fiecare ne vedem de treburile noastre. El pe acoperişuri sau prin camerele stăpânilor — eu la serviciu.

N'am observat niciodată la încheetura lăbuţei lui, vreun ceasornic-brăţară; totuşi — pe vreme rea sau bună — Muţi nu lipseşte dela scara intrării mele, unde mă aşteaptă, la ora când mă întorc acasă. Probabil că-mi ghiceşte pasul, căci abea am deschis poarta, şi-l văd sărind în cale-mi, frecându-mi-se de picioare, mulţumit. Cinăm împreună, fiecare în tacâmul său. Uneori, sătul, Muţi refuză mâncarea şi, lipindu-şi capul pe braţul meu, mă priveşte lung, scărmănându-mi cu ghiarele-i fine stofa rochiei, parcă mi-ar spune: — „Vezi, eu nu vin la tine numai pentru mâncare!" Câteodată, în timpul mesei, el nu reuşeşte să-şi desprindă carnea de pe un os. Atunci îi ajut eu. Niciodată — când îi iau hrana dela gură — n'a avut pornirea aceea sălbatecă de a-şi apăra prada, pe care am observat-o la animalele rău tratate. Mă priveşte doar rugător cu ochi-i expresivi: „Ştiu că vrei să-mi faci bine. Am încredere în tine". Nici nu l-am văzut vreodată ferindu-se, fricos, din calea mea, gest cu care animalele întâmpină deobiceiu oamenii. Muţi nu se teme de prietena lui mare!

O singură dată — în nu ştiu ce moment de enervare — l-am lovit. Intâi s'a tupilat speriat; dar, aducându-şi parcă ceva aminte, şi-a ridicat capul şi s'a uitat la mine, cu o privire atât de elocventă, încât mi-am plecat ochii. Părea că-mi zice: — „Şi tu faci ca toţi ceilalţi? Şi tu mă loveşti, fiindcă eşti mai tare decât mine?" Acesta a fost singurul nostru conflict.

Deseori mă gândesc de ce cred oamenii că animalele n'au decât senzaţii, că sentimentele sunt atribute exclusiv umane, când avem atâtea dovezi de iubire, din partea prietenilor noştri fără grai? Uneori Muţi se aşează pe o pernă, se sprijină în lăbuţele de dinainte şi mă priveşte lung, pe când eu umblu după treburi, prin casă. Mă întreb, oare cum şi-ar exprima el prin vorbe, prieteneasca-i privire? Poate că graiu-i mi-ar spune mai puţin, decât ochii-i strălucitori şi blânzi. Şi ce miorlăit nuanţat, ce privire mirată şi rugătoare are, când întârzii să-i satisfac vreo rugăminte.

Zilele trecute, o serie de împrejurări mă sileau să părăsesc odăiţa unde ne cunoscusem. Trebuia să plec de acolo, dar pe Muţi nu-l puteam lua cu mine. Ca în dramele de cinema, dragostea noastră era oprită de lege! Muţi are un stăpân, care dacă nu-l iubeşte, nu vrea să renunţe la drepturile-i de proprietate. Aş fi călcat porunca Decalogului şi mi-aş fi răpit prietenul — de al cărui consimţământ sunt sigură — dar ar fi urmat scandal. Nu înţeleg de ce se împotrivesc cu mai multă violenţă oamenii, când le ceri să se despartă de fiinţele pe care, în fond, nu le iubesc!...

Am căutat să raţionez ca toţi „oamenii serioşi" şi am ajuns la concluzia că pentru o „mâţă" nu trebuia să-mi neglijez interesele! Pisici sânt destule pe lume, slavă Domnului! Dar, când mă întorceam seara, şi-l vedeam acolo, la locul lui, aşteptându-mă credincios, simţeam o ciudată strângere de inimă. Uitam toate raţionamentele „serioase" şi-mi închipuiam serile care vor urma, după plecarea mea. Sub ploae, sau ninsoare, Muţi mă va aştepta mereu, neînţelegând de ce nu-mi mai aude paşii la poartă. Târziu, se va apropia de uşa camerei, unde nopţi dearândul a fost primit cu drag şi va plânge, întâi delicat, cum îi e obiceiul, apoi tot mai tare, mai rugător. Şi un străin va deschide, îl va goni, lovindu-l nepăsător.

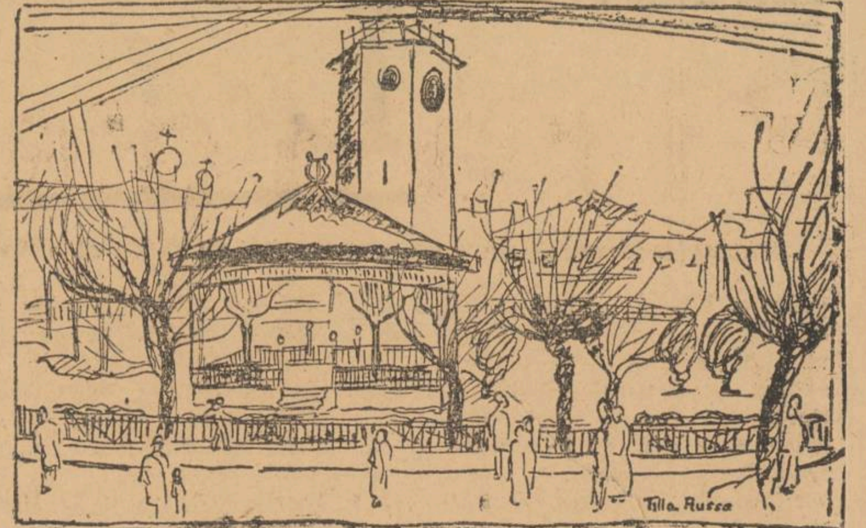
Desigur, lipsa mea nu-l va face pe micul prieten să-şi curme zilele, lăsând în urmă câteva scrisori explicative, şi nici nu-şi va transforma durerea în literatură elegiacă; dar, dacă nu pot face paradă cu simţămintele lor, sântem oare siguri că dorul nu are ecou şi în inima celor fără grai?...

Dacă i-aş fi putut vorbi, dacă l-aşi fi putut face să mă înţeleagă, mi-ar fi fost mai uşor să-l părăsesc. Poate că el ar fi plâns, m'ar fi învinuit, m'ar fi insultat — cum se întâmplă în asemenea cazuri, între oameni. Astfel, prietenia noastră atinsă, s'ar fi destrămat fără mari sforţări. Dar el se rezema cu aceeaşi dragoste de braţul meu, mă privea cu aceiaşi ochi blânzi, fără a bănui că mă pregăteam să-l trădez, să-i nesocotesc tandreţea ce pornea din inima lui mică şi se reflecta în ochii verzui. Simţeam — nu numai părerea de rău — ci şi o remuşcare, parcă mă pregăteam să fac o faptă urîtă. Ştiam că n'am să-l uit repede pe bietul pisoiu părăsit, cum n'am uitat căţelul vagabond, pe care l-am izgonit ca o laşă. Decâteori nu-mi amintesc, cu strângere de inimă, seara aceea de toamnă, cu ploae rece şi vânt, când la un colţ de stradă mi-a eşit în cale un câne slab şi urît, unul din acei pribegi, pe care-i lovesc cu plăcere derbedeii, ba chiar şi oamenii cumsecade. S'a oprit pe loc în faţa mea şi m'a privit, ca şi cum m'ar fi căutat de mult. Apoi, mişcându-şi cu mulţumire coada, a pornit alături de mine. N'am avut tăria să-l gonesc. La fiecare cotitură de stradă, mă privea cu grijă, temându-se să nu mă piardă. Am încercat să fac ocoluri. Să traversez strada aglomerată, dar se strecura printre maşini şi tramvae şi mă ajungea, fericit, din urmă. In faţa casei însă trebuia să-l părăsesc: proprietarul nu admite câni în camere. I-am închis poarta, tocmai când fericit vrea să intre după mine. A rămas în stradă, urlând disperat. Când am revenit, cu o felie de pâne, micul vagabond nu mai era acolo. Dispăruse în noaptea rece de toamnă, pe strada unde-l aşteptau mereu loviturile celor mai tari decât el.

Dar pe Muţi nu l-am părăsit. Oamenii „serioşi" pot să râdă: am renunţat la acele „importante interese" şi am rămas tot în odăiţa în care, în fiecare seară, pisoiul meu tărcat îmi ţine de urît. El nu ştie că i-am făcut un sacrificiu. Şi, totuşi, uneori mi se pare că întâlnesc în ochii-i verzui o rază de recunoştinţă. Desigur — nu-i decât o iluzie, dar fără iluzii, câţi oameni ar mai putea suporta viaţa?

LUCREŢIA DĂSCĂLESCU

Asupra evoluţiei artei în U. R. S. S.

Mai întâi de toate, trebue să semnalăm că situaţia artelor în Rusia dinaintea revoluţiei nu avea nimic comun cu ceiace era în Europa occidentală. Simţul artistic era foarte viu, într'adevăr, dar cultura artistică nu era deloc răspândită. S'ar putea spune că existau trei feluri de artă: *arta religioasă* care continua mai mult sau mai puţin bine admirabilele tradiţii ale picturii icoanei, *arta populară* cu tendinţe pur decorative şi în fine *arta inspirată de concepţiile occidentale*, dar care rămânea apanagiul unei elite prea încântată de ea însăşi.

Revoluţia, socotită din punct de vedere ideologic şi practic, a modificat toate acestea. Arta avu deodată o vastă îndrăsneală. Toate chestiunile fură ridicate, toate tehnicile fură puse în practică.

Imediat după zilele lui Octombrie 1917, printr'un paralelism destul de simplu, arta de avantgardă considerată de stânga, cunoscu toate favorurile. Această artă era un derivat din cubismul francez şi din futurismul italian. Această artă a fost bine utilizată pentru propaganda noului regim. După perioada agitaţiilor şi cu toate că afişul, decoraţiunea teatrală, prezentarea marilor cortegii populare, purtau încă marca sa,voinţa de a stabiliza regimul, de a pune la îndemâna vieţii omului nou un material larg, simplu, de a debarasa concepţia sa spirituală de clasificări neumane, provoacă o mişcare de reacţiune împotriva avantgardismului. Omul fiind în U. R. S. S. „omul socialist", s'a alcătuit paralel cu literatura o doctrină a „realismului socialist" pictural în care trebuia să se cuprindă toate tendinţele estetice, mai bine spus în faţa căreia ele trebuiau să dispară.

Astăzi, o federaţie profesională grupează toţi artiştii U. R. S. S.-ului, şi inspiraţia este unificată — cel puţin în aparenţă. Dar diferenţele de spirit în interpretare dăinue încă şi dau artei sovietice un aspect incoherent şi variat. Realismul e foarte căutat, dar totuşi nu e un principiu.

Artiştii cu înaltă cultură care, prin forţa lucrurilor fac realism mai mult sau mai puţin autentic, n'au pierdut evident, valoarea lor artistică şi sub înfăţişarea pe care le-o impune epoca, ei urmează evoluţia lor. In definitiv ei continuă de a susţine că „artistul trebue să arate, înainte de toate, calităţile artistice ale meşteşugului său", şi nu poate fi îndoială că— sub influenţa lor, — inspiraţia fiind acum stabilizată, se va putea desvolta o mişcare spirituală căreia realismul i-a preparat un fond uman.

Puţini artişti domină cu adevărat animaţia intensă a lumii artelor în U. R. S. S. —Printre aceştia citâm pe:

Kontcealovski, artist ale cărui opere se disting prin strălucirea culorii, pictor de peisagii şi naturi moarte. Petrov-Vodkin cunoscut dinainte de războiu, e un pictor de compoziţii care par destul de academice. Martino Sarian de origină armeană care, pornind dela orientalism, a ajuns la un fel de impresionism sub influenţa maeştrilor francezi. Un alt pictor realist, portretist, e G. Riajski. Dar Alexandru Deyneka trece drept cel mai original şi cel mai dotat dintre artiştii nouii Rusii. Maestrul său V. Favorski e un remarcabil gravor, dar a pictat şi mari panouri sovietice. Apoi vin la rând excelentul gravor Kravcenco; pictorul Lebediev şi în fine Kupreyanov mort de curând.

Mărunte

— A apărut Nr. 3 al revistei satirice săptămânale „La Zid" cu „Mâncăii" cuprinzând: articole, portrete, reportagii, mica publicitate, cupletul săptămânii, etc. Desene în culori de Ion Anestin. 5 lei exemplarul.

Editura Socec începe în curând activitatea editorială, primele volume vor fi pentru copii şi tineret iar pentru „Săptămâna Cărţii", Editura Socec va lansa câteva cărţi literare.

Primele volume pentru tineret vor forma o colecţie în care vor fi tipărite traducerile:

PAUL REBOUX, povesteşte în rezumat: DON QUICHOTTE şi ROBINSON CRUSOE iar d. *F. Aderca* lucrează pentru această colecţie CRISTOFOR COLUMB şi NAPOLEON.

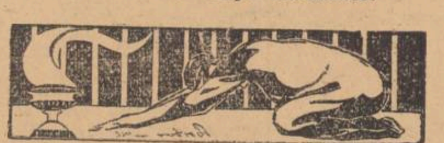
Cereţi la toate librăriile cărţile de mare succes

Ochii Maicii Domnului de T. Arghezi
NEA NAE „ N. D. Cocea
Duminica Orbului „ Cezar Petrescu
Actele Vorbeşte „ I. Peltz
Eros în Mânăstire „ Damian Stănoiu
Subiect Banal „ Ury Benador
BAGAJ „ H. Bonciu
S. O. S, „ Sarina Casvan
Arena cu un singur spectator „ Horia Oprescu

EDITURA „ALCALAY"

Naufragiaţii dragostei

Citiţi ediţia II-a din „Naufragiaţii dragostei" studiu psicho-sexual de dr. H Martin, o lucrare care deşi ştiinţifică, tratează în mod literar nevrozele amorului. Autorul înfăţişează cititorilor o sumedenie de îndrumări, pentru cunoaşterea problemelor sexuale în lumina ştiinţei actuale şi a observaţiunilor personale. In capitolele Higiena morală sexuală, Educaţie, Reformă, autorul preconizează cele mai bune mijloace pentru realizarea sănătăţii şi fericirii înainte şi după căsătorie.

Gazeta Medicală

Femeile şi constipaţia. — Turburările digestive şi remedierea lor de dr. Mişa Şaim. — Ce sunt Paranoicii? — După ce se cunoaşte un cardiac. — Dispepsia şi neurastenia de dr. Leon Rodescu. — Cabinetul sexual: Cum se poate opri răspândirea sifilisului de dr. S. Goligorski; Certificatul de sănătate; Tuberculoza, bolile venerice şi căsătoria. — Toxicarea copiilor prin alcool. — Diabetul şi guta de dr. I. Teleman. — Ingrijirile cari trebuesc date în accidentele de automobil. — Somnul şi nervii. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

Pirandello şi pirandellism

PIRANDELLO — nume de origine greacă: Pir=foc şi Anghelos = vestitor, — „vestitor de foc", — ce nume sintetic şi expresiv!

Iată ce ne-ar spune despre dânsul însuşi Pirandello („Cosi è se vi pare"): „Sunteţi sigură şi Dumneavoastră, de a mă *atinge* aşa cum mă vedeţi? Nu puteţi să vă îndoiţi de d-voastră. Dar vă rog, nu spuneţi soţului d-voastră, nici nepoatei mele, nici sorei mele, nici doamnei de aci, cum mă vedeţi, fiindcă toţi patru v'ar spune sub o altă formă, că *vă înşelaţi*. Pe când d-voastră nu vă 'nşelaţi deloc. Fiindcă eu, sânt într' adevăr aşa cum mă vezi d-ta. Dar asta nu împiedecă — scumpa mea d-nă — ca eu să fiu *realmente* şi cum mă vede soţul d-voastră, nepoata mea, sora mea, sau doamna de aci, pentrucă nici dumnealor nu se înşeală deloc".

Şi după această originală afirmaţie negativă, să îndrăzneşti să-l mai vezi pe Pirandello într'un anume fel! Nu. Il voi înfăţişa doar trăind în mediul lui, — iar d-voastră toţi, vi-l veţi imagina în felul d-voastră şi fiţi siguri că veţi avea fiecare în parte dreptate, în schimb punctul meu de vedere, poate nu l-aţi accepta.

Sicilia — pământ în mare şi în soare, cu flori uriaşe de carnaţie vie şi cu fructe grele de azur şi aur solar, ce cad în pârg din ramuri grele de portocali şi de „lumii". Sicilia răsului, jocului şi cântecului, dar şi al vendetei, — a şcoalei siciliene, dar şi a Vesprelor Siciliane...

Deci Sicilia *contrastelor* şi *paradoxelor*, a văzut născându-se un copil *oarecare*, ce totuşi nchidea în el posibilităţi infinite.

Anul 1867. Epidemie de holeră. Tatăl bolnav. Vară. 28 Iunie, — refugiaţi de teama flagelului la ţară. Departe, într'o casă rustică, pe marginea unei păduri întunecoase de stejari şi de măslini: „U vuscu du Causu" — (Pădurea haosului). Pirandello se naşte deci în mijlocul unei tragedii de boală, pe marginea „haosului".

Intors la Girgenti, oraşul unde locuiau părinţii, oraş arid şi ars de soare, cu străzi râpoase şi pustii, dar şi cu vestigii greceşti — Pindar l-a numit odinioară „cel mai frumos dintre oraşele muritoare". Oraş care atunci îşi târa viaţa, deoarece toată existenţa industrială şi comercială se mutase mai jos, spre mare, la Porto Empedocle.

Copilul creşte repede, foarte îngrijit de mamă, Donna Catarina, siciliană, din veche familie garibaldină, femee frumoasă, brună, blândă şi înţeleaptă. Tatăl, Stefano, e unul din cei 24 de copii ai unui mare şi foarte bogat explorator de solfatare, originar din Pra (Liguria), deci din Nord. Exploatează acum sulf din Sicilia, unde activitatea lui garibaldină l-a adus şi unde şi-a închegat familia şi şi-a adunat bogăţie. Deci în origini, antagonisme: îmbinare de Sud şi Nord.

Micul Luigi începe să înveţe. Are o memorie uimitoare şi o inteligenţă neliniştitoare. Mai târziu, ca să-l scape de o obligaţie matrimonială care i-ar fi nenorocit poate spiritul, tatăl îl trimete în Germania, să-şi desăvârşiască studiile. Se duce la Bonn, oraşul chinuitului şi genialului Beethoven. Pe caracterul arzător şi inhibitiv al Sicilianului, se grefează spiritul filozofic şi speculativ german. Să fie o explicaţie în plus pentru paradoxele şi chinurile cugetărilor lui?

După doi ani de studii asidue de filologie romanică cu Diez şi Foerster, în 1891, trecând nesfârşite şi pedante examene, e decretat doctor „summos in philosofiae honores jura et privilegia" —, decanul coboară depe catedră şi, strângând mâna noului doctor, încurcat în togă şi beretă, îi cedează locul său.

Apoi se 'ntoarce în Sicilia, — şi viaţa îl ia în vârtejul ei de realităţi şi dureri. Nu stă mult însă. Se însoară şi pleacă la Roma. Trăeşte pentru scris, căci între timp a 'nceput să povestească. Nuvele-romane sunt tipărite în întregime sau fragmentar, în reviste şi în reviste de notorietate.

Dar la un moment dat se întâmplă o catastrofă: tatăl său pierde toată averea, — plus dota norei, într'un solfatar prăbuşit. Soţia lui Pirandello are un soc nervos, se paralizează; apoi, vindecându-se exterior, rămâne cu o boală: o gelozie patologică şi neîntemeiată, care va deveni nebunie. Acum îşi vădeşte Pirandello calităţile, perfectul echilibru şi armonia fizică şi intelectuală: ziua e profesor la Magistero, şcoala normală de fete, — noaptea scrie, scrie cu disperare pe bani, la lumina unei candele slabe, veghindu-şi între timp soţia şi copilaşii, doi băeţi şi o fetiţă. Aşa se naşte „Il fu Mattia Pascal", plătit anticipat şi scris cu frenezie diabolică, dar cu inspiraţie divină. E doar romanul acelui moment psihologic din viaţa autorului.

Pirandello înfruntă cu putere şi resemnare soarta; vitregiile ei îi aprind geniul; munceşte titanic şi din ce în ce mai apreciat. Işi canalizează durerile proprii în operă şi se înseninează. Suferă, tace, scrie şi caută să înţeleagă cu nesfârşită bunătate ruperea de echilibru din mintea soţiei sale pe care o adoră.

In fine atinge gloria. Târziu, prin teatru, devine mondial. Azi e laureatul premiului Nobel, cea mai înaltă distincţie literară, şi toţi vorbesc de el, ca de un caz... patologic aproape: „cazul Pirandello", şi e atât de simplu doar. A fost o forţă uriaşă creatoare care a izbucnit cu atât mai luminoasă cu cât a străbătut mai multe întunecimi. A rămas, prin toate trecând, o minte sănătoasă, dreaptă, cinstită proverbial dar în care s'au elaborat tragedii umane de universală valoare.

Acum are 68 de ani, e albit şi puţin gârbov. S'a retras din viaţa publică şi polemică. Are în sfârşit o vilă şi o nepoţică pe care o adoră. A fost numit drept omagiu, de către Duce, senator pe viaţă — ca şi Gentile şi Croce. Trăeşte departe de zgomotul metropolei; şi — surâde cu zâmbet fin şi puţin caustic. „Are cioc, dar e simpatic". Vi-l imaginaţi? E Pirandello!

Pirandello trăeşte viaţa intens, observă scrupulos, acumulează în sine şi suferă. E însă prea inteligent ca să nu critice şi să nu se ironizeze câte odată chiar pe sine însuşi. Dar fondul tot trist rămâne. Astfel, în toată proza lui narativă: nuvele, romane, pe lângă realistul ce descrie viaţa rustică sau viaţa micii burghezii care l-a impresionat mult, poate tocmai prin tonalitatea ei incoloră, sub care se sbat dureri mari, — găsiţi şi umoristul, fin sau brutal. Deci influenţă vădită din Verga şi Capuana, în literatura *provincilă* şi asemănare cu colegul de profesorat la Magistero şi de creaţie, umoristul Panzini, în ceeace priveşte *caracterul umorist*.

Dar în general: tristeţe, dezolare, aproape disperare, se desprinde din întreaga „Vita Nuda", titlul generic al prozei. Cu adevărat „viaţă desgolită": Omul e egoist sau prost. Natura nemiloasă şi indiferentă. Soarta

— Şi acum, înainte de a începe duelul, daţi-mi — vă rog — adresa văduvei d-voastră.

crudă. Deaceea caută o evadare din viaţă. Dar unde?... In moarte?... Nu. In *altă viaţă*. Omul are doar deajunse posibilităţi de a fi mereu *altul*, (romanul „Unul, niciunul, o sută de mii") de a se rupe dintr'un plan de realitate, spre a evada în altul. Şi iată realizarea estetică a ideii în „Il fu Mattia Pascal". Individualism, personalitate, suprapunere de Euri, — începem să pătrundem *specificul pirandellian.*

In proza rustică am întâlnit viaţă şi mediu rural, descriere realistă, umor trist, râs şi plâns, apoi în proza burgheză, viaţă monotonă, ciocniri meschine cu destinul, înfrângeri uşoare, rebeliuni intime dar fără fapte, ducând la stări de spirit patologice; în prima coloare multă, patimi tari, întunecate, în a doua, cenuşiu, plumb sub care se zbuciumă oameni egali, incolori, încât n'ai putea bănui tragediile închise în cranii uniforme şi anonime.

Toate acestea rămân cadru în teatrul, care va fi sinteza cugetării pirandelliane.

Intr'un articol din „Corriere della sera" din 20 Febr. 1920, Pirandello destăinue: „Prietene, când cineva trăeşte, trăeşte, dar nu se observă. Or, faceţi ca el să se vadă în actul trăirii, punându-i o oglindă dinainte. Sau rămâne zăpăcit în faţa aspectului său, sau întoarce ochii spre a nu se mai vedea, sau — indignat — îşi scuipă propria imagine, sau — mâniat — îi asvârle un pumn spre a o sdrobi; şi dacă plângea, nu mai poate plânge, — iar dacă râdea, va conteni de a mai râde. In fine, se va naşte o nenorocire, neapărat, şi această nenorocire e teatrul meu".

Deci din această indiscreţie în actul trăirii se naşte teatrul Pirandellian.

Sântem după război, când toate crezurile s'au epuizat şi se caută o formă nouă pentru idei noi. Apare Chiarelli cu un teatru adecvat, teatrul grotesc. Teatru al relativităţii, cum îl numeşte Tilgher: „...o dramă intimă, intelectual psihologică; măşti-feţe, realitate-imaginaţie, existenţă-aparenţă, voinţă-iluzie de a voi, simţire-iluzie de a simţi. Şi toate aceste jocuri de antiteze concentrate într'un personaj central sau în mai multe, acel joc de psihologii, una spontană, alta constrânsă de lumea exterioară morală, convenţiuni, prejudecăţi: iată drama grotescă, satira dramei burgheze şi primul pas spre Futurism". Reprezentantul ei prim — Chiarelli, alături de care — Pirandello.

Pirandello începe să scrie târziu teatru. Dintr'o anticipată antipatie pentru acest gen şi din nenumărate piedici personale, intime, — ne asigură biograful său, Nardelli. Deci după matură experienţă şi definitivă cristalizare a geniului său. In teatru, ceiace era tatonare în nuvelă şi roman, ceeace era numai *nerv* personal şi specific, devine *teză* în sine. Deaceia teatrul lui e considerat intelectualizat şi calificat cu un epitet: Cerebralism. In fond nu e decât paralizarea chinurilor personale, a ezitărilor şi zbuciumului universal, o uriaşă schelă de negări, închegate într'un tot — ce-l vom numi Pirandelism.

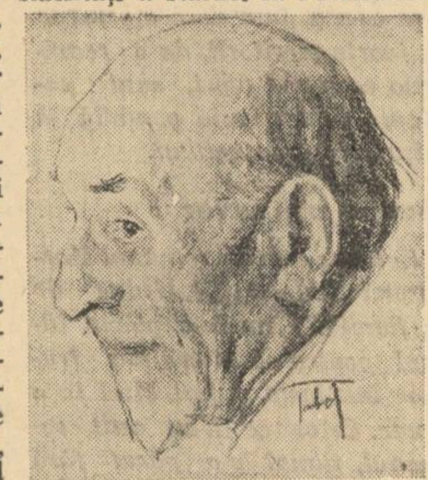
Pirandelism — complex de paradoxe, nerv patologic, aproape morbid, ce conduce figurile creaţiunii pirandelliane; structură ameţitoare şi fantastică, ce lasă năucit pe sărmanul spectator normal şi simplu, — axă de care însă sânt fatal legate marionetele ce Pirandello, — divin regisor, — le agită fără milă, fără repaos. Eroii lui Pirandello sânt oameni comuni, oameni oarecare din viaţa măruntă, oameni ca noi, oricare. Sânt însă ridicaţi la valoare de simbol, concretizând o idee. Deaceea „cerebralism", deaceia depărtarea de viaţa oamenilor obişnuiţi, care trăesc din şi prin pasiune şi nu prin idee. Aceasta a făcut ca, superficial, teatrul lui să fie judecat ca atare. Din momentul în care personagiile devin exponenţi de idei, nu mai trăesc real, omeneşte. Evoluiază normal până la un punct, când firul *realităţii* se curmă şi atunci sar într'un plan superior la o ameţitoare înălţime deasupra noastră, într'o atmosferă fictivă, unde evoluiază continuu, fără să mai ţină seamă de realitate şi de personalitatea lor primă, reală.

Atunci încep să se *suprapună personalităţile.* Până însă să ajungă la această ruptură, se dă o luptă grozavă, sfâşietoare, între *viaţa absolută*, cu posibilităţile ei de spontană şi continuă evoluţie şi transformare, şi între *forma relativă,* masca comună şi obişnuită, care constrânge şi imobilizează un singur aspect.

Această luptă dă numele întregului teatru: „Maschere Nude", măşti desgolite.

Tot teatrul lui nu e decât un uriaş efort de a smulge masca, mincinoasă prin unitatea ei constantă şi a desgoli astfel figura dinamică şi multiplă a fiecărui personagiu.

Această multiplicitate de posibilităţi a stârnit la Pirandello

LUIGI PIRANDELLO

problema *personalităţii* în sine, sau creată.

Şi iată-ne ajunşi la problema: *creaţie*, cu care se desprinde o nouă dramă din teatrul Pirandellian, drama *creaţiei* întrucât e artistică, e ilustrată astfel: o personalitate *neconturată* vine să ceară creatorului realizare *conturată*, vine să ceară să fie închisă într'o *mască* definită vitală.

Să încercăm să lămurim cât de puţin fiecare din aceste premise şi să găsim rezultatul concludent ce-l trage autorul.

Realitatea ca plan de desvoltare a tot ce acţionează, este? sau pare că este? In „Uno, nessuno e centomi la" realitatea, zice autorul, „nu este şi n'a fost niciodată; ea nu ne-a fost dată, deaceia trebue să ne-o facem noi înşine". In „Ciascuno a suo modo": realitatea e o ficţiune, o iluzie turnată în tipare noţionale, goale în sine, create de alţii: „munte, pom, stradă, cuvinte goale care nu conţin nimic. Realitatea trebue să ne-o creăm noi sub picioare." Viaţa? e o iluzie; Enric IV spune: „Credeţi că trăiţi? Nu faceţi decât să rumegaţi din nou viaţa morţilor". Moartea? Nu există atâta vreme cât mortul n'a murit de data asta cu adevărat, în amintirea celor ce trăesc („La vita che ti diedi"). Omul? e o realitate în sine? Nu. E doar acela ce pare fiecăruia din noi în diverse momente („Cosi é se vi pare") totdeauna altul, de nerecunoscut.

Tot aşa *Realitatea* în sine nu există, e aşa cum şi-o crează fiecare. Dar oricine nu poate crea realitatea; această datorie se impune *artei:* să creieze o realitate, chiar şi ireală, deajuns să fie verosimilă, să *pară* adevărată. Aceasta o face Pirandello în tot teatrul său. Aceasta caută să facă toţi eroii săi, deaceia tind la supraoameni. „Pensaci giacomino", „L'innesto", „La ragione degli altri" şi „Cosi è se vi pare", capodopera realizării acestei idei. La sfârşitul acestei piese, sfârşit vag, ce ne lasă tot atât de nelămuriţi asupra identităţei eroinei — Laudisi, unul din personagii spune: „Ecco, o signori, come parla la verità! Siete contenti?" şi izbucneşte în rîs exclamativ, faţă de buimăceala vorbitorului care ha bar nu are de cum a vorbit adevărul. Fiindcă nici *adevăr* în sine nu există, decât ca părere a fiecăruia. Acest program artistic *de a crea o realitate verosimilă,* nu reuşeşte întotdeauna însuş lui Pirandello.

Când reuşeşte însă, este numai graţie puternicei forţe de plasticizare a ficţiunii, puternicului suflu dinamic de viaţă şi profundei umanităţi care iluminează opera şi ne ajută să ne desprindem din realitatea fixă şi să ne transpunem pentru o clipă în acea lume de ficţiune şi fantastică mişcare. Există, însă, apoi, o cădere finală, după căderea cortinei şi sfârşitul magiei, o cădere dureroasă pe pământul formei fixe.

Şi aşa ne găsim fără să vrem în altă problemă pirandelliană: *lupta dintre viaţă,* ca manifestare de spontaneitate multiplă, şi forma *fixă,* masca ce distruge dinamismul şi pe care fiecare o purtăm. In „Tutte per bene" şi „Come prima neglio di prima" asistăm la prăbuşirea finală a măştii impuse în favoarea vieţii, care e schimbare, mişcare. Deslegare şi mai vădită în „Il piacere dell'onestà" în „Ma non é una cosa seria" şi în fine în „Vestire gli ignudi", unde însă sfârşitul e dureros. Căzând masca, asemenea cămăşii lui Nesos, a sfârşit individul care o purta, şi acesta moare. Masca creată din minciuna eroinii, în momentul în care cade, o ucide prin trăznetul neprevăzut al cruzimii şi diversităţii din realitate.

Aceiaşi luptă sublimizată, cu rezultat deosebit însă, în „Enric IV". Aci triumfă masca-refugiu, care a învins însă viaţa în momentul tocmai când se afirma, împiedecând-o să mai *fie*. Masca rămâne perpetuă, suprapunând o nouă personalitate care nu poate fi atinsă de legile şi limitele impuse de viaţa reală. Deci din binomul *viaţă* şi *formă, fluid dinamic* şi *mască statică* se naşte o dramă ce sfârşeşte printr'un sacrificiu.

In 1910, Pirandello spunea: „Eu gândesc că viaţa e o foarte tristă bufonerie, fiindcă avem în noi fără să ştim, şi să cunoaştem dece, nici de unde, *necesitatea* de a ne înşela continuu pe noi înşine şi pe alţii, prin spontana creaţiune a unei realităţi ce încetul cu încetul se dovedeşte iluzorie. Arta mea e toată plină de mila pentru acei ce se înşeală".

Dacă în „Enric IV" şi în „Il fu Mattia Pascal" eroul se refugiază într'o altă viaţă, ca în moarte şi moare apoi văzând că nu poate exista o viaţă alături şi dincolo de viaţa reală,— *Iluzoriul* deci al acestei sforţări, dacă în aceste personagii lupta se mai dă între viaţă şi formă şi a doua personalitate nu poate şterge complect prima, avem o serie de lucrări în care *personalităţile suprapunându-se* spontan, ajung să se confunde, să se domine una pe alta. Problemă concretizată întâi în „Uno, nossuno e centemila", apărând în al doilea plan în „Tutte par bene", „Come prima moglie di prima", „Cosi é se vi pare", apoi din ce în ce mai vădit în „La signora Morli una e duo" şi mai ales în „Come tu mi vuei", unde o personalitate se anulează în favoarea alteia, celei „aşa cum o dorea" el, pentru a ajunge din nou la concluzia că *adevărul* poate avea diverse forţe, că nu există niciodată o delimitare precisă între ficţiune şi realitate, relativism care a făcut adesea ca Pirandello să fie numit exponentul literar al einşteinismului.

Aceşti indivizi-personagii, cer însă sacrificiul enorm de a fi creaţi; şi iată autorul scriind însfârşit drama creaţiei: „Şase personagii în căutarea unui autor" sânt şase personagii care trăesc, trăesc în adevăratul înţeles al cuvântului drama vieţii lor, fiecare în măsura proprie. Şi vin să ceară unui autor să-i cristalizeze subt o formă fixă, artistică, expresivă. In lipsă, încep spontan să-şi retrăiască tragedia, dând-o publicului, pentru a o fixa astfel, dar din acel moment simt cum îşi pierd elasticitatea şi devin măşti fictive, care reprezintă doar faptul în sine ca succesiune de momente, iar nu transformat de suflul mistic ce trebuia să-l dea autorul. Deci iată *rolul autorului în creaţie* şi *durerea incomunicabilităţii* în viaţă; într'adevăr, îndată ce vor să reprezinte plastic tragedia ce-o poartă atât de dureros în ei, personagiile îşi dau seama de zădărnicia şi platitudinea realizării lor, căreia îi lipsea tocmai suflul transfigurator de viaţă pe care trebue să-l dea autorul. In „Ciascuno a suo modo", în „Questa sera si recita a suggetto", în „Diana e la Tuda", — aceleaşi probleme sub alte aspecte, revenind ca un *leit-motiv.* In fine în una din ultimele „Trovarsi", cu care revenim la realitate, nu în sine, ci ca teză; e vorba de o artistă, care — realizând mereu personagii diverse — n'a reuşit încă să se realizeze pe sine. De aci drama — şi concluzia: îşi fuzionează viaţa proprie cu viaţa personagiilor ce le reprezintă, şi încheie: „...aceasta e adevărat. Ba nimic nu e adevărat. Adevărat e numai că trebue *să creezi*, să creezi, şi numai atunci te regăseşti". Cuvinte care ne readuc la concepţia realităţii din „Ciascuno a suo modo" ...„fiecare să-şi construiască singur terenul de sub picioare, pentru fiecare pas".

Intr'o realitate iluzorie, — personalităţi fictive.— Creaţie... viaţă creată şi în creaţie... suprapunere de Euri... totul părere... iluzie: iată caracteristicele întregului teatru pirandellian. Şi sinteza lui a fost totuşi formulată cu cinci secole înainte de Hristos, tot în Sicilia de către sofistul Giorgio di Leontini, într'o operă scrisă în trei părţi, cu următoarele concluzii: I. „Nimic nu există II. dacă ceva ar exista, oamenii nu l'ar putea cunoaşte, III. dacă ar cunoaşte ceva, nu l'ar putea comunica, stranie coincidenţă, tocmai în ceiace face specificul pirandelian.

Dar în afară de aceste trăsături, legate aproape exclusiv de numele lui Pirandello, care-l închid într'o fortăreaţă cu eticheta: „Pirandellism", mai e ceva extrem de mare şi profund, un fluid care învălue întreaga operă şi o integrează în sufletul universal şi acel ceva e *infinita lui bunătate* ce dă operei sale de absolut negativism o aureolă de lumină blândă şi o împiedecă să fie cinică. Şi aceasta, deoarece teatrul e refracţia propriei lui vieţi şi propriului caracter, bun, cinstit şi drept. Acest suflu de înţelegere profundă şi de milă, face din operă, un tezaur de *umanitate* şi de *etern omenesc.*

Ideile care animă teatrul şi fac ca Pirandello să fie judecat cerebralist în sens pejorativ, pentru acţiunea şi valoarea dramatică, aduc deseori o reală scădere în evoluţia dramei. Cu atât mai mult cu cât desechilibrul dintre subtilitatea tezei şi simplitatea personagiului ce o ilustrează, e mare. Lumea teatrului pirandellian e lumea micii burghezii, incolore, în care se zbat însă teze de o neliniştitoare subtilitate. Tocmai fiindcă la Pirandello domină teza, şi în serviciul ei sânt aduse pe scenă şi folosite intrigile din viaţă.

Când prin Shakespeare vedem pe Hamlet, Othelo sau Lady Macbeth, când prin Ibsen înţelegem Nora sau drama micii burghezii, prin Pirandello înţelegem *Problema* individualismului, a realităţii, a dualismului sau a creaţiei... Chiar „Enric IV" devenit *erou* fiindcă e *titlul unei teze,* nu e decât numele unei *măşti suprapuse,* unui om oarecare. Cine e în fond Enric IV? E un portativ pentru o speculaţie metafisico-psihologică. Ce să mai spunem de cele şase personagii anonime? Niciunul nu trăeşte viaţa adevărată, deoarece n'au găsit creator şi acum nu fac decât să înşire momente schematice; şi apoi pe scenă, zice autorul, prin gura „tatălui", trebue să stăpânească doar *ficţiunea,* destul să fie *verosimilă,* dar nici aceasta nu-i reuşeşte, atâta vreme cât stăpâneşte *teza.* Când însă stăpâneşte bunătatea, extraordinara milă şi înţelegere, atunci se nasc creaturi şi creaţiuni de un omenesc profund.

Dar asupra cui îşi răsfrânge autorul posibilităţile lui umanitare? Probabil în urma durerilor avute în viaţă, a iubirii pentru mama sa şi a suferinţelor îndurate pentru soţia sa, iar mai târziu ideala iubire pentru Marta Abba, divina interpretă a teatrului pirandellian şi expresiunea plastică a tuturor gândurilor şi chinurilor lui, îl fac să cunoască, să înţeleagă şi să aprecieze mai bine femeia. Fiindcă a văzut în ea o fiinţă complexă şi chinuită. A înţeles că poate fi puternică şi mândră, sau slabă şi sensibilă, izvor de viaţă sau deprimantă disolvare, paradoxală ca şi geniul lui, deaceia a închegat-o în minunate tipuri. Şi aşa de omeneşti, reale. Să ne gândim la Fulvia Gelli, aşa de profund femee („Come prima moglie di prima"), la Lucia („Come tu mi vuoi"), la Signora Morli sau la Ersilia Drei („Vestire gli ignudi") şi aşa pân' la *anonima Fiică* vitregă din „Sei personagi in cerca d'un autore", adevărate realizări artistice. Poate fiindcă în toate piesele eroii sunt *teorizatorii tezelor,* pe când femeile sânt *deţinătoarele zbuciumului sufletesc.*

Dar Pirandello n'a creat numai tipul dramatic, sfâşiat de viaţă, al Fulviei Gelli, ci a înălţat femeia la demnitatea de mamă. Şi cu extraordinară fineţe a înţeles sublimul maternităţii, sub toate aspectele: ca dragoste primitivă, spontană şi simplă („la ragione de gli altri") sau ca dragostea nemărginită, capabilă să recreeze învingând moartea („La vita che ti diedi") sau maternitatea privită ca dedublare şi reabilitare, ca purificare sacră, tocmai în cazul pierdutei Fulvia Gelli („Come prima mogliè di prima").

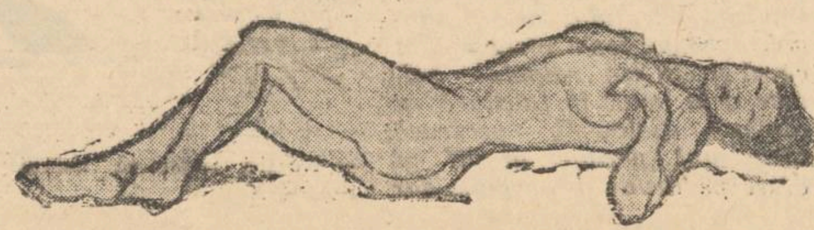
Toate acestea aduc încă un aspect nou pirandellismului, dar nu un aspect de cerebralism, ci de real şi etern omenesc, legându-l astfel de Realitate, de viaţă, de viaţa noastră mai ales, a celor chinuiţi şi umili, în continuă luptă între soartă şi năzuinţele noastre. Aspect care însă nu e luat în seamă în judecarea superficială a dramei pirandeliene, iată dece rămâne impenetrabilă pentru masă, care anticipat lua atitudine rebarbativă, clasându-l cerebralist.., nebun... futurist...

E drept. Pirandello sosise cu un sfert de veac prea devreme. Abia acuma simbolismul lui a ajuns „modern", de actualitate. Acum în epoca zbuciumului şi a nesiguranţei, a fost înţeleasă profetica lui operă, care aducea bunătatea şi înţelegerea şi învingea astfel chiar propriul lui negativism şi nihilism, adesea crud.

Opera lui e prea mult viaţa lui, ca să nu fi impresionat în sfârşit unanimitatea. Şi printre umorismul lui autocritic, biciuitor, a apărut atunci zâmbetul bonom, care îl diferenţiază tocmai de eleganta inciziune a lui Wilde, de cristalina ghiaţă a lui Shaw sau de calma ironie a lui France, colegi întru umor şi tendinţă.

Trecând prin toate acele zbuciumări inerente unei adevărate vieţi, Pirandello a rămas El, acelaş, consecvent totuşi şi cu multiplii din el, şi — după ce a negat tot, — s'a refugiat orbeşte într'un crez: acela al bunătăţii care-i stăpâneşte surâsul şi-l umanizează. Creaţiunea lui va rămâne o operă de aristocraţie a gândirii şi, chiar dacă nu poate fi întotdeauna înţeleasă şi explicată, va fi simţită.

ARISTIA BENCHE

Radio-discul

Transmisiunile discurilor prin doză, dau, în ciuda adversarilor artei mecanice, o iluzie totală de muzică directă. In această săptămână întorcând butonul aparatului de radio până la lungimea de undă bucureşteană am avut de multe ori impresia că prind sala vreunei Filarmonice îndepărtate, ori că ascult, bine înţeles cu o contribuţie imaginativă, celebrităţi la rampă, până ce limpida voce a speakeriţei mă readucea la realitate. Am reţinut din suita aeriană a emisiunii simfonice de Sâmbătă seara 19 Oct., pasionanta Iberie a lui Albeniz transcrisă p. orch. de Arbos. Cu toate că meşteşugita dialogare polifonică şi bogăţia de timbre nu poate niciodată înlocui paleta variată a registrelor pianului, când piesa a fost scrisă pentru acest instrument, simfonizarea Iberiei de către Arbos nu a ştirbit prea mult din calităţile de coloratură şi elocvenţă pianistică. Concertul a fost în exclusivitate al casei Columbia. E recomandabilă din când în când, dacă bugetul instituţiei din Berthelot nu se resimte de noui cheltuieli, o alternare a programelor cu discuri aparţinând altor companii de imprimat. Seara de muzică franceză dela 20 Oct. a fost ideal reprezentată prin Frank, Debussy, Fauré. D-ra Eugenia Borş a executat la piano preludiul coral şi Fuga de Frank cu o solemnă sonoritate. Unele pasagii din preludiu, prea sentimentalizate diformau caracterul de „Toccata". Coralul cu apariţia de 3 ori a temei, dela angelic până la glorios, a sunat cu o liturgică amploare patetică, afară de finalul coralului, terminat într'un „piano" exagerat. Fuga, un fel de profesiune de credinţă, o rugăciune în stil de improvizaiţe învăluită de clopote, d-ra Borş a executat-o prea tandru, prea plângător. D-sa şi-a luat o fericită revanşă în Valse-Caprice de Fauré unde şi-a evidenţiat o admirabilă supleţe expresivă. Incheind audiţia, d. Teodor Rogalski a dirijat „Children Corner". Suita luminoasă şi delicată de Cl. Debussy, a prins o formă rafinată şi feerică graţie sensibilităţii dirijorului. Numai „Cakewalk", această piesă de ritm şi nervi, dans de paiaţă fără încheeturi, a fost „clasicizat", înfăţişat într'o manieră severă şi neadecvată intenţiunilor de burlesc vizate de marele impresionist. Concertul europaen dela 22 Oct. retransmis dela Viena sub conducerea lui Oswald Kabasta n'a satisfăcut aşteptările. Kabasta e un dirijor interesant, însă fără personalitate pronunţată. Ascultând dirijori străini, ar trebui să începem a-i preţui pe ai noştri, pe cari îi contestăm, poate fiindcă trăiesc printre noi, aproape de cotidiana existenţă. E prejudecata şi poezia depărtării care transfigurează. Mă gândesc la maeştrii Georgescu, Perlea, Alessandrescu. Simfonia în re major de Mozart avea plumb în sunete, îi lipseau accentele şi fioritura dantelată italiană. Solista concertului, d-ra Anna Konetzni, o cântăreaţă cu evidente calităţi vocale, a interpretat cu sobrietate şi în tradiţie justă din H. Wolf, Schubert şi Beethoven. Programul s'a terminat cu Leonora III de Beethoven, unde O. Kabasta a avut o intuiţie onorabilă a tragismului sufletesc beethovenian. Miercuri ora 20.15 discuri Colombia cu violonişti celebri. Largo de Veraccini este excepţional cântat de Sighety, iar Erica Morini în Rondino de Beethoven te cucereşte printr'o feminină galanterie a nuanţelor. Haifetz, violonist în adevăr demn de admiraţie, nu poate fi iubit. Recea puritate care scaldă pasagiile cele mai lirice, un sublim dezolant de zăpezi eterne troieneşte reveria cantilenelor.

Am fi preferat pe George Enescu în Bach, chiar într'un disc mai vechi, şi anume, în concertul în re minor la 2 violine cu Iehudi Menuhim. In acest spaţiu de 7 zile am ascultat puţină muzică de piano. Nu ştiu dacă s'au difuzat vreodată discuri cu Marguerite Long, al II-lea şi al V-lea Impromptu de Fauré şi, în special concertul de Ravel (Columbia) exemplu modern al genului: ritm, sentiment şi parodie, unde se profilează fugitiv Gershwin şi Strawinsky. Pentrucă suntem în preajma concertelor date de d. Teodorescu-Cocea-Filionescu, care vor pune într'o lumină personală cele 9 triouri de Beethoven, creşte un interes motivat pentru câteva şedinţe la Radio a trioului Thibaud-Cortot-Casals. (Gramophone). Discurile de jazz au avut în ultima săptămână cusurul de a fi mult prea europene. Dealtminteri e un defect al Europei întregi. Compozitorii lumii civilizate au început să uite originea veritabilă a jazzului şi caracterele specifice ale muzicii scrise pentru el. Nu e suficient ca o bucată de jazz să fie sincopată pentru a căpăta calificativul de muzică neagră. Slowurile şi tangourile occidentale nu provoacă acea odihnitoare beţie fizică şi adormire a conştiinţei prin monotonia melopeelor şi automatismul perpetuu al ritmului. Compozitorii americani în serie au falsificat muzica neagră primitivă din Africa şi Oceania, au rafinat-o la exces, transformând nobleţea şi majestatea ei intim legată de dans şi acţiuni cotidiane, într'o aspiraţie inferioară şi senzuală. Ariile noastre naţionale prin vitalitatea lor melodică nepervertită, ne-au încântat mai mult decât unele teme exotice în formă savantă şi armonic europeană, ridicole ca negrii desculţi şi goi cu joben.

VIRGIL GHEORGHIU

Cronica teatrală

Teatrul Naţional din Capitală a reprezentat o nouă piesă originală: *Gura de leu*" de d-ra Ticu Arhip.

Autoarei i-au mai fost jucate pe prima noastră scenă două lucrări dramatice: *„Inelul"* şi *„Luminiţa"*, prima dintre acestea fiind primită cu deosebită simpatie de public şi de critică.

In *„Gura de leu"*, d-ra Ticu Arhip dovedeşte râvnă deosebită pentru analiza psihologică a personajelor, străduindu-se să smulgă din haosul vieţii rostul şi semnificaţia acţiunilor umane.

E o încercare îndrăzneaţă, în care împrejurările şi reacţiunile eroilor nu tind să învedereze decât eternul adevăr că dragostea călăuzeşte faptele tuturora.

Două femei iubesc pe acelaş bărbat. Dolly, care e măritată, nu înţelege să-şi părăsească nici soţul, nici amantul. Cealaltă îşi revendică la rândul ei dreptul la dragoste.

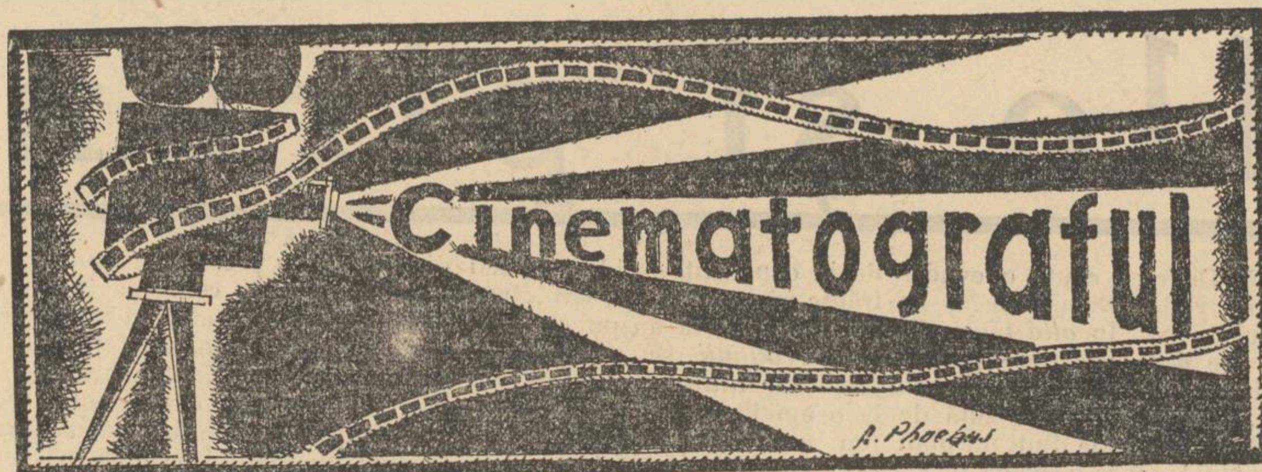
Ca pe vremea celebrelor cutii veneţiene în formă de *gură de leu* în care se depuneau denunţurile împotriva abuzurilor clasei conducătoare, — drama e deslănţuită şi în piesa d-rei Arhip de o scrisoare anonimă, trimisă de un ratat, maniac al mărturisirii adevărului. Desvăluit astfel cu cruzime, adevărul provoacă însă un acces de cord al bunicăi soţului înşelat şi moartea acesteia. Se dovedeşte astfel că sistemul *„Boca di leone"*, transpus în vremea noastră, demască, dar ucide şi nimiceşte liniştea tuturora, în timp ce denunţătorul rămâne izolat şi ridicol.

■

„Gura de leu" e scrisă cu nerv dramatic şi are unele scene de reală intensitate. D-ra Arhip mânueşte cu talent dialogul şi pune în valoare remarcabile însuşiri literare, dar nu ştie să facă un sfârşit de act şi mai ales un final de piesă.

Teatrul Naţional a dat toată atenţiunea cuvenită punerii în scenă a acestei piese, iar interpretarea a fost la înălţime. Apariţii desăvârşite au marcat d-na Marioara Zimniceanu, d-nii Critico şi Bulfinski.

H. LAZU

Elisabeth Bergner

Este prima oară că vorbesc, în cronica mea cinematografică, despre Elisabeth Bergner. Despre „Ariane, jeune fille russe", s'a întâmplat să nu vorbesc, deşi fusese un film bun

Despre „Melo" de asemeni n'am vorbit, însă intenţionat, pentrucă filmul mi-a părut

ELISABETH BERGNER

francamente prost, anost, teatral, plin de falşe-probleme. Despre Caterina II-a, n'am vorbit pentrucă cenzura, din motive pe care nu le voi înţelege niciodată, a interzis filmul. Ceea ce a fost o reală pagubă, căci în acest film toţi — şi uneori chiar şi Elisabeth Bergner— jucau cu un adevăr remarcabil.

Insfârşit marea tragediană germană apare într'un film englezesc, alături cu actori englezi, în cadrul unei technice cinematografice ultra-moderne. Şi rezultatul este mai degrabă defavorabil pentru dânsa. Căci în timp ce toţi ceilalţi „trăiesc", ea joacă. Joacă bine, adeseori chiar impresionant de ingenios, dar joacă. Partenerii ei vorbesc, mănâncă, se supără, se cârpesc. Ea, — ea debitează, talentat şi intenţionat, o partitură, partitura principală, vădit principală. Nu respiră: joacă; nu umblă: joacă. Şi este exasperant. Sunt momente când ce ar avea mai eloquent de făcut ar fi să nu facă nimic. Şi totuşi tocmai atunci îşi pune toată invenţia în funcţiune pentru a compune tot soiul de mişcări cu mânile, picioarele, gâtul, ochii, mişcări care se potrivesc foarte bine cu situaţia, dar.... care se potrivesc totuşi mai puţin bine decât dacă nu ar face nici-una. Spectatorul să-şi aducă aminte scena dela începutul filmului „Escape me never" unde eroina, flămândă, se repede asupra unei mesuţe cu tot soiul de bunătăţi pentru ceai, şi mănâncă. Aci nu mai e vorba să-i reproşăm că „joacă", ci deadreptul că joacă prost. Ia o prăjitură, şi începe să o ronţăie pe margini, cu cochetărie şi joc de scenă, muşcând o bucăţică dela răsărit şi o alta dela apus, dând ochii peste cap la fiecare înghiţitură, şi ţinând prăjitura constant în primul plan al ecranului. Vă puteţi închipui ceva foarte grotesc şi fals care s'ar numi „a mânca sburdalnic"?

Am citat acest pasagiu din jocul Elisabetei Bergner pentru a face pe cetitor să înţeleagă, că dacă această actriţă n'ar avea enormul ei talent, munca ei neobosită şi permanenta ei silinţă de a găsi lucruri originale; dacă Elisabeth Bergner n'ar fi cea mai mare — şi să sperăm ultima — actriţă de teatru a lumii, — atunci toate scenele jucate de ea ar fi de calitatea celei descrise mai sus. Datorită talentului ei excepţional, aproape toate scenele sunt ca să zicem aşa „salvate"; salvate dela înnec în falşitură şi grotesc. „Salvate", pentrucă toate sunt „pornite greşit" şi drese pe drum, drese bine, dar nu de tot; tot rămâne o impresie penibilă de cârpeală; şi admiraţia pentru Elisabeth Bergner seamănă în cel mai bun caz cu admiraţia pentru un iscusit „stoppeur" care a ţesut ruptura dela pardesiu de „să juri că n'a fost niciodată rupt".

Incă odată, în toate acestea vina nu-i a Elisabethei Bergner, ci a noastră, a timpului nostru, a gustului nostru artistic care a evoluat dela teatralismul verbal la un impresionism mai concret, mai cald; dacă Sarah Bernard ar apărea azi pe ecran, am urla de durere fizică. Elisabeth Bergner, care e în cel mai rău caz de talia Sarei Bernard, ne exasperează prin rămânerea ei la o formulă de artă apusă. Iată dece eforturile ei, foarte meritorii, de a reoxigena ceea ce-i mort, sunt copleşite de impresia penibilă a falşului şi a desuetului.

Escape me never

Celor ce au citit romanul Margaretei Kennedy („L'idiot de la famille") nu le-a plăcut filmul pentru că ce era mai frumos într'însul a fost lăsat la o parte. Celor ce n'au cetit romanul, filmul le-a părut fără cap nici coadă, fără motivare psihologică şi incoherent ca anecdotă.

„Geologul şi călăuza"

Cred că ambele categorii de critici sunt absurde. Că filmul se potriveşte sau nu cu romanul din care a fost inspirat, asta e o problemă estetică interesantă, dar foarte specială şi care nu prejudecă asupra calităţii filmului rezultat. Cât despre cea de a doua critică, aceea că „Escape me never" este o poveste fără nici-un sens, asta cred că e o directă prostie şi că provine numai din dificultăţile personale de înţelegere ale celui ce le spune. Ce poate fi mai inteligibil decât povestea a doi fraţi, amândoi foarte artişti, dar unul boem, apolinic, nepăsător şi „genial", iar cellalt muncitor, socotit, prevăzător şi realist. Ce poate fi mai interesant decât amorul unei tinere aristocrate, frumoasă, bogată, generoasă şi epatată de atmosfera de artă adevărată care învălue pe cei doi fraţi, amorul acestei fete întâi pentru fratele cel cuminte (la care ea nu vede întâi decât farmecul de „boemă"), apoi pentru cellalt frate, semizeul senin şi superb, şi în sfârşit revenirea la cel dintâi, îngrozită de egoismul feroce al „geniului". Şi în toate acestea intervenţia unei fetiţe — nevasta lui Apollo — uriţică dar plină de personalitate, şi care triumfă asupra rivalelor ei pentru că ea îl iubeşte pe frumosul artist cu toate cusu-

HARRY BAUR

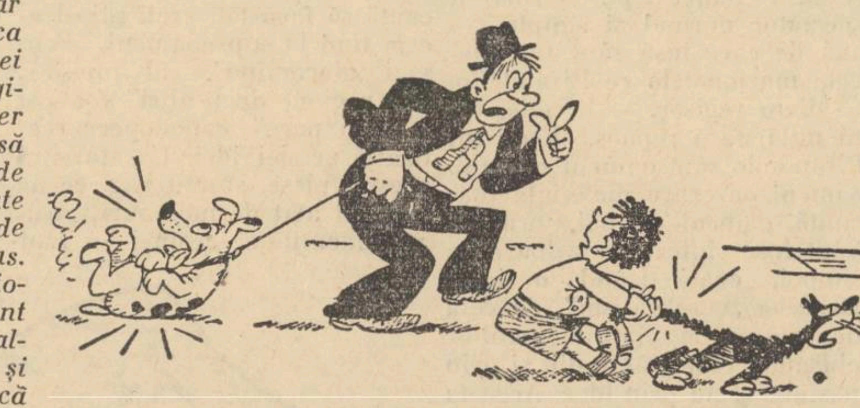
rurile lui, şi acesta din urmă are nevoie —pentru enorma lui vanitate — de o fiinţă pe care nici unul din odioasele lui defecte să nu o îngrozească. Recunosc că povestea din roman era cam altfel şi mult mai interesantă, dar asta nu înseamnă că filmul e stupid sau incomprehensibil. Comparat cu alte multe filme, acesta e mai degrabă de o calitate intelectuală superioară.

Robert Joung

In legătură cu toate acestea îmi amintesc de o semnificativă conversaţie recentă. Fusesem să văd, la cinema Select, un straşnic film american din acele care, fără să conţină nici-o filozofie profundă, ne dă totuşi o impresie de bogăţie psihologică şi de „plinătate artistică" remarcabilă. Un prieten mă întâlneşte pe stradă şi mă roagă să-i recomand un film bun. I-l recomand pe acesta. Amicul mă întreabă: „Cine joacă în rolul principal?". Stau puţin să mă gândesc, căci, sincer, uitasem. Imi aduc însă aminte: „Robert Young". „Şi joacă bine?" mă întreabă amicul. „Cum? Dacă joacă bine? Ştiu şi eu! Păi sigur! Sigur că joacă bine. Chiar foarte bine. In tot cazul fără cusur".

Faptul e simptomatic. Jocul actorilor americani a ajuns să se integreze atât de bine ansamblului, încât problema perfecţiei jocului cutărui actor particular nu se mai pune, sau se pune numai în ipoteza negativă, când jocul fiind prost devine dăunător ansamblului. Astfel, cinematograful american a ajuns la o treptată decabotizare a actorului. Şi asta măsoară distanţa dintre epoca Clark Gable şi epoca Sarah Bernard.

D. I. SUCHIANU

— Nu ţi-i ruşine să chinui un biet animal!

Cronica sportivă

Meetingul aviatic din Duminica trecută a fost în primul rând un act de propagandă în favoarea aviaţiei, menit să mai echilibreze în judecata publicului numeroasele accidente din ultimul timp. Dar în desfăşurarea lui s'a cheltuit atâta îndemânare şi îndrăzneală, calităţi eminent sportive, încât în chip firesc relatarea lui îşi găseşte locul în coloana unei cronici sportive. Aproape toate „numerele" copiosului program erau exhibiţii de abilitate, risc, îndrăzneală şi virtuozitate.

Debutul aparţine de drept unei debutante: e d-ra Marina Ştirbey care şi-a luat brevetul de pilot de-abea de-o lună, ceeace n'o împiedică însă de a executa pe un avion I. C. A. R. „Universal" întreaga serie a acrobaţiilor: loopinguri, tonneauri; renversări, cu un avânt şi cu o graţie care au încântat publicul cunoscător sau profan.

Este sigur că efectul moral al acestor acrobaţii a fost considerabil şi eficace: mai ales asupra acelora care mai fac încă rezerve asupra zborului considerat ca unul din sporturi, căci exemplul a operat asupra unui punct extrem de sensibil, vanitatea masculină.

Bătrânul (socotit în ore de zbor) as al aviaţiei nastre, căpitanul Gogu Ştefănescu, care zboară fără întrerupere de 20 de ani (cel mai concludent argument), apare apoi pe jucăria nouă şi albastră a unui avion S. E. T. de concepţie şi construcţie românească. Cum avionul nu era încă recepţionat, zburătorul nostru a trebuit să semneze un document în care arată că zboară pe a sa proprie răspundere. Lipsit deci de considerabilul suport moral pe care-l conferă dosarul unei recepţii în executarea acrobaţiilor aeriene, căpitanul Gogu Ştefănescu s'a bizuit numai pe cunoaşterea sa personală a materialului, pe nervii şi experienţa lui.

Rezultatul a fost impresionant ca măestrie şi precizie.

E rândul trenului aerian acum. Un avion cu motor la care sânt cuplate cu cabluri două planoare, decolează şi câştigă repede înălţimea. Vântul, considerabil mai mult decât prielnic, uşurează operaţia şi la 1000 de metri cele două păsări cu aripile imobile se desfac, şi încep să stăpânească vântul, utilizându-l.

Primul planor care are doi pasageri, se roteşte încet, fără sgomot şi începe să coboare lin, aterizând uşor ca o pasăre. Cellalt, animat de d. Valentin Popescu, execută toată seria de acrobaţii, dovedind astfel necredincioşilor că nu planorul este jucăria vântului, ci vântul jucăria lui. E bine de reamintit că planorul se poate ridica în ceruri şi fără a fi remorcat acolo; se cere numai vânt şi o anume configuraţie de teren, des întâlnită la noi în ţară. Zborul fără motor e fără îndoială cea mai sportivă formă a aviaţiei şi a luat în Germania o extindere considerabilă şi justificată din multe puncte de vedere, inclusiv acel al apărării naţionale.

Faptul că planoarele se pot construi uşor, ori unde, cu un cost extrem de redus şi de accesibil marelui public, ar trebui să fie un puternic stimulent de răspândire largă a acestui sport sănătos, moderat de periculos şi de o graţie efectiv aeriană. Inceputul l-a făcut Braşovul: Aero-Clubul cu puternicele lui mijloace de propagandă ar fi bine inspirat dacă ar insista asupra acestui punct din programul lui de lucru.

Un avion polonez s'a urcat apoi la 50 de metri şi acolo a angajat o luptă tăcută şi invizibilă cu marele asasin al aviatorilor: pierderea de viteză.

Graţie unui dispozitiv care permite, în zbor, mărirea suprafeţei aripilor, avionul a trecut învingător prin faţa publicului cu o viteză de cel mult 40 km. pe oră, aterisând apoi în perfecte condiţiuni.

E rândul cehilor acum. Locotenentul Nova, sergenţii Siroki şi Hubacek sunt trei perfecţi artişti şi virtuozi ai elicei. Minuţiozitatea şi precizia cu care au executat tot felul de desene complicate şi elegante, avea ceva din perfecţia unei opere de artă. Incoronarea acestor demonstraţii a fost executarea unui număr de acrobaţii în formaţie, cu avioanele legate între ele. Spectacolul, cum era de aşteptat, a făcut o profundă şi binemeritată impresie.

Popularul Bâzu Cantacuzino, fericitul posesor al unor impecabile reflexe, a prezintat apoi noul avion acrobatic al nouei fabrici de avioane din Bucureşti I. C. A. R.

Operând la înălţime mică, ceeace sporeşte enorm riscurile acrobaţiilor şi eventual ale publicului, prestigiosul nostru as zburda în văzduh pe minunata jucărie zburătoare.

Privite la înălţimea unde sunt obişnuit executate, aceste acrobaţii par jocuri graţioase; deaproape însă, în zbârnâitul feroce al motorului, în viteza de proectil a avionului, ele au ceva înfiorător; şi într'adevăr, publicul era înfiorat, pe bună dreptate de altfel, căci uneori avionul venea în zbor pe spate la câţiva metri numai, de pământ.

Aceleaşi bucurii şi mai ales emoţii, înmulţite cu trei, le-au oferit apoi d-nii Pantazi, Gherasim şi Manolescu din aviaţia militară. Operând pe trei avionete Messerschmidt, „dracii roşii", — cum li se spune cu cinematografică emfază, — au apărat strălucit culorile româneşti. Zboruri pe spate la înălţime mică, picajuri directe spre public, „looping"-uri, când risipindu-se în jerbă de rachete, când strânşi laolaltă, cei trei excelenţi virtuozi au încântat marele public şi s'au impus în consideraţia oaspeţilor străini.

E rândul proaspeţilor noştri prieteni de peste Nistru să ne impresioneze cu enormele lor aparate — mici republici zburătoare, conduse sau automat sau de un comitet. Un uriaş pentamotor stârneşte senzaţie şi apoi admiraţie când se poate vedea la distanţă mică, viteza redusă şi graţia uşoară cu care aterizează vagonul zburător. Escadrila rusească se ridică apoi din nou, având la bord paraşutiştii. Demonstraţia lor era deosebit de interesantă dat fiind condiţiile aspre în care urma să aibă loc, căci speakerul meetingului informase publicul că la o înălţime de 200 de metri bântuia un vânt de 75 km pe oră. Demonstraţia a reuşit perfect şi a ilustrat convingător utilitatea unei a doua paraşute, care echilibrează sensibil coborîrea pe un vânt puternic.

Un mare şi justificat succes l-a avut minunata maşină zburătoare, stabiloplanul inventatorului Mihail Filip. Pilotată de d. Lucien Lévy, insecta fără coadă, se arăta extrem de agila şi de docilă.

Poate că după acest meeting, care va fi convertit desigur şi pe puţinii neîncrezători rămaşi, aeroclubul va face tot posibilul pentru a convinge şi îndemna publicul să treacă din faza contemplativă în acea activă, organizând demonstraţii şi exhibiţii de maşini zburătoare altele decât cele militare sau comerciale.

Nu pot încheia aceste rânduri fără a releva ordinea şi precizia impecabilă cu care a fost organizat şi executat întregul program al zborurilor.

GRIMAN

Apare în curând:

„Oraşul cu salcâmi"
Roman de MIHAIL SEBASTIAN

„Deacurmezişul"
Roman de MIRCEA DAMIAN

EDITURA „ALCALAY"

Reviste streine

L'Europe Orientale

(No. 5-6 1935)

In acest număr D. St. Osusky se ocupă de problema restaurării Habsburgilor, făcând observația că se vorbește de restaurarea Habsburgilor ca de un mijloc absolut sigur pentru a împiedeca Anschluss-ul; dar — se întreabă d-sa — nu se vede, dimpotrivă, că această restaurare ar risca să realizeze nu numai Anschluss-ul, dar chiar și faimoasa „Mitteleuropa", contra creațiunii căreia, în 1914, Europa și America s'au unit într'un efort suprem?

D. Al. Philippide are un interesant studiu despre „Poezia română, expresie a sufletului românesc", în care precizează că orice literatură are temeliile sale în poezia populară; și sunt puține popoare care au o poezie atât de bogată, atât de variată și atât de originală ca poporul românesc.

Poezia dispune totdeauna de un număr restrâns de motive. Destinată, prin natura ei însăși să atingă și să exprime sentimentele primordiale ale sufletului, ea nu se poate reînoi decât reînoindu-și forma, adică expresia sa, sau măcar să distingă totdeauna un mai mare număr de „nuanțe".

Printre poeții contimporani ai României, d-sa citează pe Tudor Arghezi, spirit original și curios, care a sfărmat vechile cadre, și care a dat versului românesc noui rezonanțe. Apoi I. Pillat, clasic prin expresie, dar care reunește în mod savant — în poezia sa — tradiția și modernismul. Lucian Blaga aduce într'o formă cu totul personală un misticism profund, iar Demostene Botez creiază o poezie plină de rezonanțe pesimiste, care însă e străbătută de elanurile revoltei și de o profundă milă. De altfel, la toți poeții români actuali se observă un egal efort de a izgoni orice influență străină directă.

In acelaș număr e publicat un fragment din romanul „Rusoaica", al regretatului scriitor Gib Mihăescu; în fruntea fragmentului o notiță confirmă succesul, adăogând că „romanul va fi tradus în limba engleză și poloneză".

Illustrirte Zeitung

(10 Oktober, 1935)

D. Prof. dr. Ernest Schulze, scriind despre „Produsele pământului și variațiunile climei", se ocupă de problema actuală a agriculturii, studiind-o în trăsături largi și adăogând că, evident în multe locuri cauzele degradării pământului și produselor, nu stau în cultura pământului de către oameni, ci în schimbarea generală a climei.

Este de datoria epocei noastre de a cerceta problemele cele mai urgente și de a aduce lumină în trecerea și în motivele fatalelor secete care, în ultimii ani, au bântuit întreaga lume — în primul rând emisfera nordică, începând din America de Nord până în Japonia. Aceasta e o problemă care, desigur, ne interesează și pe noi deaproape.

Redactorul revistei scrie apoi despre pictorul Heinrich von Zügel, care a împlinit 85 de ani. Născut în 1850, la Murrhardt în Würtemberg, Zügel iubea din copilărie desenul. A studiat în Germania, apoi la Paris, și a cutreerat Olanda, Belgia și Anglia. A fost profesor la Academia din Karlsruhe și apoi la Academia din München. Astăzi, încă, acest maestru al penelului creiază imagini artistice și mai ales animale. Arta lui îl așează în rândul celor mai distinși pictori de animale. Cele câteva reproduceri pe care ni le oferă revista, îl arată pe Zügel ca un desăvârșit maestru; concepția lui și felul lui de a se exprima în plastică ne dovedește originalitatea.

D. Kurt Pfister are un frumos articol despre Agnes Bernauer: „o martiră a iubirii", a cărei viață romantică și al cărei sfârșit tragic (a fost condamnată să fie înecată) îi dă aureolă de sfântă și care poate fi motiv de inspirație poetică.

Printre reproduceri remarcăm cele patru gravuri ale lui Albrecht Dürer, în care fantezia și bizareria concepției se reliefează; dealtfel acestea sânt atributele nedesmințite ale artei lui Dürer, care se pare că a prețuit și a înțeles într'un anumit fel ridicolul vieții și al imaginației omenești.

ALEX. CARUSSY

Noi romane engleze și franceze

Pentru sezonul de iarnă se anunță două romane noi de *Aldous Huxley* și *Rebecca West*.

ALDOUX HUXLEY

Cartea lui Aldous Huxley va fi un roman de mare ambiție, ca *„Point and Courter Point"*, iar *Rebecca West* va face un studiu al căsătoriei internaționale, sub titlul: *The Thinking Reed*".

Jean Rostand, scoboritor științific dintr'o familie de poeți, aplică în studiile sale metoda celui mai pur savant. Excelează mai ales în scrierile adresate cititorilor nespecializați. In seria cărților din colecția „Les Livres de la nature", în care s'au editat cărțile călătorilor, oamenilor de știință, literaților, artiștilor, agricultorilor, și a tuturor celor care celebrează natura așa cum o cunosc din contactul zilnic, Jean Rostand a publicat *„la Vie des Crapauds"* și acum de curând *„la Vie des libellules"*.

Jean Rostand nu este un finalist, el descrie toate fenomenele vieții cu dorința, pare-se, de a cunoaște tot ce se poate realiza în această natură care pare a nu se sinchisi de loc de milioanele de ființe pe care le creiază.

Fenomenele de reproducere, de pildă, la libelule, descrise de autor cu o preciziune cu totul technică, ar părea culmea straniului, dacă acest cuvânt ar avea vreun senz în laborator. Asupra vieții larvelor și metamorfozei libelulelor, autorul redă pentru cititorii nespecializați, amănuntele cele mai interesante și mai surprinzătoare.

Paul Morand, în ultimul său volum *„Rond Point des Champ Elisées"* a strâns un mănunchiu din articolele sale publicate în *Figaro*. Tablouri de moravuri, impresii de călătorii, considerații asupra sportului, se amestecă în aceste cronici cu mult pitoresc și o adâncă pătrundere a lumii moderne. Cartea acestui veșnic călător și inteligent observator este o adevărată călăuză, care poate informa cu sânge rece și obiectivitate pe oricine, fermecându-l cu spiritul său chiar atunci când vorbește mai la suprafață, ca în reportagiul său asupra României.

Nu știu dacă Francezii ne înțeleg atât de puțin și ne redau sub aspecte atât de artificiale și de respingătoare, uneori, ca de pildă în cronica d-rei *Odette Armand*, *„L'amour en Roumanie"*, din Nouvelles Littéraires 12 Octombrie a. c.

Cronicile și reflecțiile, observațiile lor asupra altor popoare vecine au altă consistență și altă calitate de informație. Engle-

REBECCA WEST

zii care au lucrat la noi în țară, vorbesc țăranii altfel, îi consideră ca pe niște adevărate ființe omenești, cu cultura lor simplă, superstițiile, înțelepciunea, defectele și nobilele lor atitudini, sub aspectul rural și scorojit. Maritza — la femme du Saule — este tot ce poate supăra mai mult pe un român care-și recunoaște Maritzele și Garitzele sale. Nu mai vorbim despre Ioana și Anicutza.

Ce-ar fi dacă serviciul nostru de propagandă ar traduce în limba franceză „Vidra", „Păcat Boeresc" sau splendidul roman „Baltagul"?!..

Din Orientul depărtat

Andre Beaujard a publicat, pentru obținerea titlului de doctor în limbile orientale, două lucrări de valoare, dovedind o erudiție și o putere de muncă extraordinară și dând la lumină documente, unice și de o extremă importanță, asupra vieții vechii Japonii dintr'o epocă rămasă fără egal în aprecierea valorii sale literare.

Aceste remarcabile opere sunt: *„Sei Shônagon, son temps et son oeuvre"* și *„Notes de chevet de Sei Shônagon"* A. Beaujard a lucrat ani de zile la traducerea notelor de căpătâi ale unei dame de onoare de la curtea imperială din Kiôto, unde împăratul Japoniei trăia, cu nobilii săi, o viață de lux, plăceri și intrigi. In aceste note Sei Shônagon arată zi de zi, viața acestor nobili afemeiați, care nu se preocupau decât de femei, de petreceri și podoabe. Morala care stăpânea la curtea din Kioto era că: totul e îngăduit numai să nu se vadă.

Notele lui Sei Shônagon sunt scrise într'un dialect foarte vechiu, pe care nu-l pot descifra decât cu multă greutate chiar indigenii, deși Sei Shônagon este privită ca un clasic japonez și cartea ei, cu toate aceste dificultăți, este cartea cea mai citită și mai prețuită de publicul cultivat din Japonia.

Despre Sei Shônagon se știe prea puțin. Se crede că ar fi trăit pe la anul 1000 și se zice că ar fi fost din familia Fujivara, familie de o veche noblețä, înrudită cu Împăratul. Pe la 990 ar fi intrat în serviciul împărătesei *Sada*, pe care a iubit-o cu credință și care nu făcea un pas fără ea.

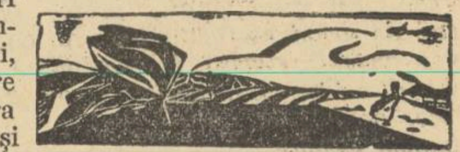
Ea s'a decis să scrie primind ca dar dela Împărăteasă un pachet de hârtie atât de frumoasă în cât nobila femeie se hotărî să-i încredințeze în fiecare seară impresiile sale asupra evenimentelor, vechi sau noi, la care a luat parte și astfel a luat ființă această comoară de viață, rămasă interesantă pentru o serie infinită de generații.

Sei Shônagon apare din aceste note când veselă când melancolică și foarte adeseori batjocoritoare și fără indulgență pentru personagiile curții, căci ea scrie numai despre prinți și nobili și pare a ignora cu desăvârșire moravurile și existența poporului japonez.

Despre viața dela Curte, așa cum se răsfrânge din opera acestei scriitoare și din scrierea lui A. Beaujard *„Sei Shônagon, timpul și opera sa"*, se vede că, deși era stăpânită de o etichetă rigidă, relațiile dintre bărbați și femei erau foarte libere. Ziua se făcea poezie și se discuta despre culoarea și forma hainelor, se citeau romane și se vorbea de rău. Apoi se organizau pelerinagii și serbări religioase sub patronajul lui *Shinto*. *Sei Shônagon* preferă însă budismul acestui rece și formalist cult al lui Shinto și se arată transportată de cultul săvârșit în fața statuilor lui Buda, deși nu se poate opri de a râde de bonjii și predicatorii budiști, care cu toată devoțiunea slujbei nu se puteau opri de a arunca priviri poftitoare spre drăguțele și tinerele lor ascultătoare.

In aceste note nici o indiscreție despre propriile sale aventuri de dragoste. Se plânge adesea însă că nu e frumoasă, trebuie să fi fost însă, foarte atrăgătoare de vreme ce a plăcut lui Fujiwara Yukinari, despre care se zice că iubea femeile frumoase.

Mulțumită răbdării, metodei de lucru și unei munci formidabile de erudit, cărțile lui A. Beaujard ne introduc în viața și moravurile curții imperiale dela Kiôto, în secolul al X-lea. El nu s'a mulțumit să traducă fidel și păstrând toată puterea de viață din acele vestite: *„Makura no sôshi"* (note de căpătâi), ci a cercetat multe din poeziile antice ale Japoniei, pe care le și reproduce în cartea sa despre timpul și opera lui Sei Shônagon, precum și alte texte profane și religioase rezumându-le, spre a ne dovedi erudiția acestei doamne dela curtea din Kiôto, făcându-ne-o foarte simpatică. E o carte care dezvăluie pentru prima oară misterele vechii Japonii și în care erudiția se prezintă sub formele cele mai artistice și atrăgătoare.

Cronica literară

Const. Noica, Mathesis

Versiunea română pe care, însoțită de o introducere și note, d. Const. Noica ne-o dă din *Regulae ad directionem ingenii* de René Descartes, ne oferă prilejul de a spune câteva cuvinte despre o lucrare mai veche a traducătorului nostru, *Mathesis sau bucuriile simple*, pe care n'am recensat-o la vreme întrucât n'avusesem la îndemână volumul. Desigur că o înflorire a studiilor filosofice are trebuință și de condiția materială a găsirii unui editor, condiție care începe a fi îndeplinită acum mulțumită *Fundației Regale*. Insă mai trebuește și o bucurie de a mânui ideile, pe care noi românii n'o avem, nu din vre-o inaptitudine de rasă, ci probabil fiindcă nu s'au creat prin educațiune predispozițiuni destule pentru o adevărată viață intelectuală. Un intelectual se află la noi într'o singurătate tristă, într'atât spaima pentru orice operă depășind putințele unei discuțiuni de cafenea e unanimă. Nu trebue să ne lăsăm înșelați de aprinderea unora pentru „idei". Ideile acestea sunt simple imagini, fără niciun substrat speculativ. Este de altfel izbitor că dintre toate disciplinele, sociologia a găsit mai multă căutare la noi. Insă această sociologie nu este, afară de puține cazuri, decât politică de partid cu pretenție filosofică, și fiind politică ea e lipsită tocmai de ceeace formează temeiul gândirii; criteriul desinteresat al adevărului. Pentru acest motiv se cade să vedem în d. Noica, un simbol al redeșteptării unei generații, pentrucă d. Noica departe de a-și motiva cu fraze de factură filosofică atitudinea politică, respinge cu violență sociologia și se așează din punctul de vedere al gândirii pure. L-am urmărit de altfel pe d. Noica în recensiunile sale și am putut observa pasiunea sa pentru informație și munca sistematică, bunul său simț care îi spune că filosoful începe cu comentarii asupra gândirii altora, iar nu cu sisteme de scânduri. Dar mai interesant este să vedem că, spre deosebire de cercetătorul universitar tânăr, care este desigur adesea bine informat, făcându-și un scop dintr'aceasta, d-sa simte nevoia de a cugeta, de a răspunde singur la probleme, folosindu-se de cultură ca de un simplu instrument. Noi, filosofi în afară de universitate nu prea avem ceeace e un fel de a spune că pentru noi filosofia nu e o soluție, ci o carieră. Astfel pilda d-lui Noica poate fi un semn că stadiul filosofiei pentru universitate sau pentru o grupare a fost depășit, și tinerii încep să dorească a gândi în pură gratuitate.

Firește că o carte ca aceea a d-lui Const. Noica trebue să aibă toate însușirile și stângăciile lucrului de om tânăr. Insușirea este acea bravură proaspătă, cuceritoare, de a înfrunta primejdiile speculațiunii, fără a se întreba (interesat cum e de adevăr în sine) dacă nu cumva drumurile astea nu le mai bătuse cineva. Scrupulul de inedit în cugetare are ceva paralisant și trebue să fii tânăr ca să nu te lași lenevit de îndoială. Stângăcia este, pe ici pe colo, verbală. Poate fi la mijloc aci și o deosebire de vederi între d. Noica și noi. Nouă ni se pare de pildă că determinarea strictă a noțiunilor, logic și istoric, este necesară și că alunecarea peste termeni, în cețuri nu e potrivită unei exacte cugetări. Nuanța se capătă prin ușoare estompări filologice. Bunăoară n'am înțeles deplin ce înțeles dă d. Noica vorbei imanență: „...alături de ideea de ordine și de efortul constructiv, cultura noastră închide în ea un ultim înțeles geometric: imanența. Este un fapt caracteristic lucrului geometric acela că el nu transcende. Dacă-ți dai un triunghiu și consideri asupra lui o problemă, nu te gândești nicio clipă la o existență exterioară oarecare și la vreo depășire posibilă a cadrelor pe care ți le-ai impus. Faptul geometric nu face intelectul să iasă din sine". Nu e nimic neexact aici, dar simți că lipsește cuvântul just. In fond e vorba de relativitatea geometriei. In altă parte (să fie o eroare de tipar?) ni se spune însă: „...fapta cea mare a creștinismului a fost de a înlocui Dumnezeul - natură prin Dumnezeu-spirit, și raportul de transcendență prin cel de imanență". Imanența înseamnă tocmai prezența lui Dumnezeu în natură și transcendența exterioritatea lui. Ințelegerea cărții decurge din distincția între *spiritul geometric* și *spiritul istoric* în cultură. Prin spirit geometric d. Noica înțelege în chip foarte larg orice operație intelectuală mergând spre unitate. Merg așadar împreună și știința și metafizica, în orice caz autorul nu face îndestule îngrădiri. Distincția era totuș foarte necesară pentru economia însăși a cugetării d-lui Noica, deoarece „libertatea aceea fără durată a eternității geometrice", în care noi vedem speculațiunea metafizică, e cu totul deosebită de generalizarea științifică. Deosebirea între metafizica veche și știința e fundamentală. Știința este supunere la ordinea lumii (oricât această ordine ar fi ea un mod de percepție) în vreme ce metafizica este crearea pentru lume de regimuri logice, antropomorfice. D. Noica iubește această libertate a intelectului de a impune universului gratuitățile sale, în chipul platonician de pildă, dar geometria aceasta nu e de loc spiritul de unitate al matematicelor unde există ca și în logică un factor de constrângere obiectivă, o experiență, experiența legilor numărului. Metafizica este mai aproape de istorie decât de geometrie, deoarece ea caută în lume logica morală. Il vom vedea pe d. Noica exaltând numărul ca un matematician și totdeodată glorificând arhitectura filosofică pură ca un platonician, fără să-și dea seama poate că imagina geometrică dusă în metafizică a devenit contradictorie.

In esența ei însă cugetarea autorului este limpede. In primul rând el elogiază geometria, ca sforțare către unitate:

„Am voi să spunem că, într'un anumit înțeles, creațiile noastre în ordinea spiritului duc numai la geometrie, deși geometria nu este întotdeauna simplă geometrie... Ceeace caracterizează, dela prima vedere, o cultură de tip geometric este idealul ei: știința universală, *Mathesis universalis*".

Autorul nu precizează însă dacă merge spre un enciclopedism matematic, cum rezultă din expresia „știință universală", sau numai spre sistemele în stil geometric, unitare („idealul culturii noastre e unificația"), de pură speculație. N'ar fi tot una. In cazul întâiu d. Noica ar fi un fel de positivist pitagorician, în al doilea caz ar fi un metafizician. Căci asta este în fond ce vrea, pe cât mi se pare, să spună d. Noica. Orice gândire unifică, pentrucă gândire chiar aceasta înseamnă: mergerea dela particular la general. *Mathesis* nu e altceva deci decât speculațiune metafizică spre deosebire de istorie ca contemplare a individualului. Noțiunile sunt vechi firește, dar d. Noica pune o căldură tinerească în a le cânta în fraze de o frumoasă ritmică lirică, cum sunt acestea în care aflăm știuta, eterna opoziție dintre idee și aparență:

„Ar trebui scris încă odată un imn pentru idei. Pentru ideile de peste tot, pentru idei, în care viața se poate reface complet, mai bine decât în rosturile imediate. Pentru ideile triste și vesele, anemice și atletice, gratuite și eficiente, spontane sau necesare; pentru idei — și pentru toate geometriile care se pot face cu ele... universul ideilor e fix și incoruptibil. In planul lui nimic nu se alterează. Istoria e numai alterație. Toate marile acte, marile bucurii, marile întâmplări, toate se alterează local".

Meritul cărții d-lui Noica stă mai cu seamă în această voință de a trăi prin idei, de a începe „exercițiul actelor pure", în care vede un privilegiu al umanității, o facultate de rezistență la contingent, care e în lumea speculațiunii, ceeace poezia pură este în viața afectivă. Absurditatea, lipsa oricărui interes practic sunt elementele ce atrag pe acest cartezian în filozofie, unde vede un pur exercițiu al spiritului:

„Oameni buni, matematica n'ar fi fost cu putință dacă ne-am fi mulțumit să numărăm miile de pietre, sutele de mii care sunt pe pământ, și nu ne-am fi gândit să numărăm infinit de multele, care nu sunt. De aceea istoria ni se pare nu numai neștiințifică dar și irevelantă, pentru om. Căci istoria aceasta nu este istoria omului, nu este istoria oamenilor, nu este nici „gândul lui Dumnezeu pe pământul oamenilor". Nu reprezintă pe nimeni și nimic. E o fabulă care ar fi putut să nu fie inventată".

Soluția problemei divinității n'are, cu toată decorația matematică, nimic de a face cu spiritul geometric. D. Noica spune:

Dumnezeu este, ca în algebră, un factor pe care trebue să-l presupun în orice calcul. E departe însă de a ne da o demonstrațiune în stilul lui Descartes, ci recurge la un argument de estetică ideologică:

„Tot așa îl pun și pe Dumnezeu. Să-ți faci ție un idol drept mi-am zis, și mi-am făcut atunci ca idol pe Dumnezeu. Nu cred în lume, nu spun nici despre ea că este adevărată. Dar, dacă o gândesc uneori, n'o pot gândi decât așa: cu Dumnezeu, acolo, la începutul ei, cu Dumnezeu, aici, la prefacerea ei." *

Să-mi îngăduie d. Noica să observ că alunecă fără să știe în gândirea istorică, antropomorfică. Istoricește, omul trebue să aibă un tată și o mamă, pământul un Demiurg și un Chaos, ca loc de concepție. Asta e origina mitică a oricărei cosmogonii.

D. Noica visează cu Parmenide starea pe loc și în acest scop recomandă contemplarea lucrurilor fixe, adică în fond a ideilor, de pidă contemplarea triunghiului, pe care o găsește preferabilă biografiei. Am putea să observăm că biografia nu e descrierea efemerului și că mai ales biografia clasică, bizuită pe valori morale, nu e în niciun chip aceasta. In particular noi intuim universalul, în aparența trecătoare ideea eternă, și de bună seamă că biografia în înțelesul ei cel mai larg nu are un sens decât bizuită pe această antinomie: concret-ideal. Biografia este de esența mitului și mitul este tocmai o simbolizare concretă, istoricistă, a intemporalului. Mult mai mult îmi spune mie trinitatea creștină despre taina lumii decât un triunghiu și în acest sens doctrina creștină este mai geometrică decât geometria însăși.

Oricum însă, cu aceste observații sau mai bine zis obiecții de deferență, de participare la discuția deschisă de autor, cartea d-lui Noica reprezintă o frumoasă încercare de om tânăr de a scrie în românește pagini de speculație metafizică.

Cu atât mai meritoasă este fapta d-sale cu cât îl vedem acum dedându-se la lucrări de erudiție. Traducerea Regulilor „ad directionem ingenii", operă foarte puțin cunoscută a lui Descartes înfățișează o contribuțiune foarte importantă la desvoltarea studiilor noastre filosofice. Aceste reguli, care modifică simțitor, ceeace se știe de obiceiu despre cartesianism din celebrul Discurs și din Meditațiuni sunt acum la îndemâna oricărui student și le recomandăm cu căldură chiar școlarilor de liceu, mai ales că Introducerea d-lui Noica este alcătuită după cea mai nouă bibliografie a lui Descartes. Recensarea acestei traduceri aici, depășește însă programul cronicei noastre.

G. CALINESCU

* Dacă Dumnezeu ia parte la prefacerea lumii, înseamnă că Dumnezeu e imanent. Panteismul duce însă la biologie, la evoluție, prin urmare în cele din urmă la o filosofie a istoriei ca la Hegel. Și atunci cum se împacă istorismul cu geometrismul?

Insemnări şi polemici

Statul modern

Enciclopediştii se pot bucura de o fericită împrejurare. In adevăr, nu se poate atribui unei simple întâmplări concursul de împrejurări datorită căruia primul volum apărut din Enciclopedia franceză — care e al zecelea în planul lucrării — să fie consacrat în întregime statului modern.

Cum am putea tăgădui că ideia de stat formează preocuparea principală a epocii noastre?

Noţiunea de stat slăbeşte, se diluiază, se concentrează urmând diversitatea spiritelor, dar problema statului e astăzi una dintre cele mai controversate. In ea se cristalizează teama lumii moderne.

De multe ori ai impresia, care nu e tocmai exagerată, că viitorul societăţii umane depinde atât din punct de vedere al sferei spirituale cât şi al celei temporale, numai de răspunsul dat acestei mari enigme.

De aceia e bine şi drept ca acest volum consacrat statului modern să fie primul din grandioasa serie de cunoştinţe umane, care vor forma Enciclopedia franceză, născută din iniţiativa lui Anatole de Monzie, pe vremea când era ministru al educaţiei naţionale.

La început a fost statul...

Nimeni nu va încerca să aducă o critică acestui început. Cel mult fiecare va regreta întârzierea apariţiei celui de-al doilea volum consacrat statului, care trebuia să fie gata, şi care urma să sosească imediat după apariţia primului.

Ce constitue şi ce caracterizează statul în genere şi statul modern în special, ce lucrează statul şi cum lucrează, cum e condus statul? — acestea sunt titlurile părţilor al căror ansamblu alcătueşte o enormă sumă de cunoştinţe, de fapte, de expuneri savante semnate de oameni politici, jurişti, magistraţi, mari funcţionari, profesori de drept ai facultăţilor de stat, avocaţi, ziarişti, tehnicieni, sub directiva eminentului profesor dela Collège de France, Lucien Febvre.

Cum să te plângi că nuanţele sunt redate într'un ton prea viu?

De altfel nimeni n'ar prefera altele mai şterse. O enciclopedie trebue să vie vie, activă. Astfel şi-o închipuiau strămoşii noştri din secolul al optsprezecelea, şi aşa o vede şi Anatole de Monzie.

Centenarul lui Leopold Robert

Anul acesta s'au împlinit o sută de ani de la moartea lui Léopold Robert.

Léopold Robert s'a născut la Eplatures, aproape de Chaux-de-Fonds la 13 Mai 1794. Puţin timp după naşterea sa, micul sat în care văzuse lumina zilei a fost aproape complect nimicit de incendiu. Micul Robert avea un mare număr de fraţi şi surori. Primele studii le-a făcut la un colegiu din Povrentruy, care pe vremea aceia făcea parte din departamentul Haut-Rhin. Colegiul purta faimosul nume: „Ecole centrale du Mont-Terrible".

Léopold Robert dădea, pe atunci, mare atenţie studiilor muzicale şi neglija desenul, pentru care avea o serioasă înclinare. N'a putut rezista multă vreme talentului său şi, de aceia, după puţin timp a intrat ca lucrător în atelierul unui gravor din Chaux-de-Fonds.

După doi ani petrecuţi ca elev în atelierul lui Girardet, Robert a plecat la Paris unde-a devenit discipolul lui David. A fost însă nevoit, nu mult după aceia, să se reîntoarcă la Chaux-de-Fonds până 'n ziua când admiraţia simpaticului mecena Roulet de Mézerac i-a permis să-şi realizeze visul de-a pleca în Italia.

A avut acolo norocul să găsească un minunat model, o femee de douăzeci de ani, soţia unui tâlhar, măritată de două ori şi închisă în închisoarea Termini. A pătruns, prin ea, în acel mediu de bandiţi atât de apreciat în acele timpuri şi care i-a asigurat în aşa de scurt timp succesul. „Nu pot să desăvârşesc o pictură — scria el — până ce nu reuşesc să mă identific cu subiectul"...

A întâlnit în 1829 pe principesa Charlotte Bonaparte care, din admiraţie pentru picturile sale, a cerut să-l cunoască. Ea era fiica regelui Iosif şi se căsătorise cu fiul regelui Ludovic şi al Hortense-ei de Beauharnais. In faţa ei, Léopold s'a simţit pentru prima oară impresionat. Se consideră imediat profund îndrăgostit şi acest fapt n'a putut trece neobservat.

N'a rămas, cu toate acestea, lângă ea, ci s'a refugiat la Veneţia în palatul Pisani. A început aici o muncă fără preget încercând să-şi înece disperarea. Ultimele zile din viaţa lui Léopold Robert, în vasta singurătate a palatului Pisani, ascund o neobişnuită tragedie.

Din acea epocă datează pictura sa „Plecarea pescarilor" din Adriatica, tablou puţin teatral, dar impresionant, şi care reflecta ceva din propria nostalgie a artistului.

Continuă, deşi bolnav, să locuiască la Veneţia unde el se crede mai la adăpost de nechibzuita-i dragoste.

Chinuit de scrupule şi de regrete, Léopold Robert e găsit în dimineaţa zilei de 20 Martie 1835, de către fratele său, întins în propriul său atelier având gâtul tăiat cu briciul. Tăetura a fost atât de violentă, încât ambele carotide au fost retezate.

Orice s'ar spune, moartea lui Robert rămâne învăluită de mister. In orice caz, n'ar trebui privită ca un fapt pur romantic. Dorette Berthoud încearcă să afirme că Léopold s'a decis să moară, pentru a nu stingheri fericirea prietenului său Odier, deasemenea îndrăgostit de Charlotte.

Această părere e de ordin cu totul sentimental.

Raporturile dintre principesă şi pictor, foarte reduse, nu erau de natură de-a putea împiedeca dragostea unui alt bărbat. In realitate, dragostea lui nenorocită, pe care-o făcea el însuşi aşa, deoarece niciodată n'a încercat s'o exprime măcar, a fost mai curând un pretext decât o cauză a sinuciderii sale.

De altfel tatăl său suferea de neurastenie, iar fratele lui murise cu zece ani mai înainte în acelaş fel şi din aceleaşi cauze caşi el.

Léopold Robert n'avea puterea de-a dori viaţa. De altfel l-am văzut totdeauna fugind în faţa dificultăţilor, până la ultima sa durere, când a căutat evadarea supremă.

La cei mai mulţi oameni o muncă febrilă — admirată de toată lumea — nu e decât un mijloc de-a fugi de cele mai mari şi mai grele responsabilităţi.

In astfel de împrejurări, muncă nu e decât o obsenţă exterioară.

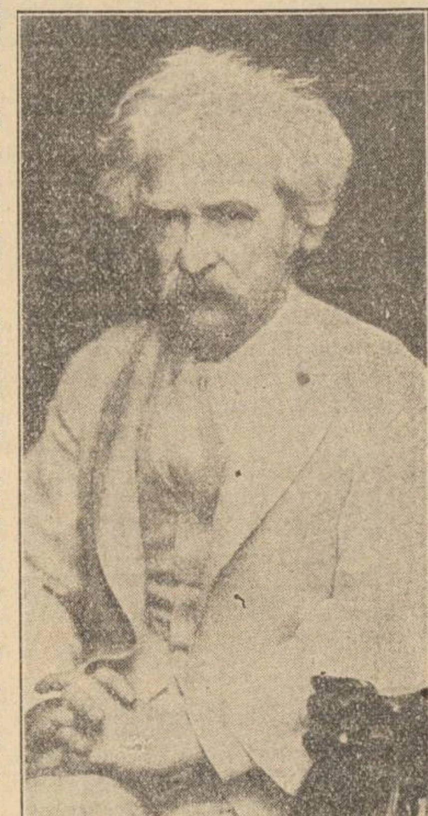
Prin sinuciderea sa, Léopold Robert pare mai curând că şi-a împlinit destinul şi nici decum n'a fost un învins al lui.

Lucruri care vor fi

Evenimentul cel mai mare în viaţa culturală a Londrei este schimbarea carierei lui H. G. Wells, care s'a hotărît a părăsi literele şi a se devota cu totul artei cinematografice. Sommerset Maugham, care văzuse acum cât va timp un scenario al lui Wells pentru un film, a mărturisit că îl consideră ca documentul cel mai remarcabil pe care i-a cercetat vreodată, deschizând o perspectivă cu totul nouă pentru scriitorii de filme.

Se pare că noul film pe care i-a realizat şi care va rula în curând la Londra sub titlul: „Things to Come" *este nu numai o dovadă de nesecata energie creatoare a lui Wells septuagenar, dar şi inventatorul unui mediu artistic şi cel mai adaptat geniului său. Pe când lumea întreagă îl aclamă şi-l suie în înaltul cerului ca unul din cei mai mari nuvelişti ai vremii, ca cel mai original şi profund cugetător, el devine primul scriitor de filme* (film writter) *genial şi care va avea un succes necalculabil de la prima reprezentaţie.*

„Things to Come" este după însăşi calificarea lui Wells, un film esenţialmente spectaculos. El va fi jucat în Noembrie şi „vedeta" va fi însuşi H. G. Wells, al cărui geniu special apare în întreg filmul, deşi figurează multe dintre cele mai

H. G. WELLS

renumite personalităţi ale cinematografului. Subiectul este o discuţie imaginară a forţelor şi posibilităţilor politice şi sociale ale lumii, dar bine înţeles nu cu argumente ci cu imagini.

Filmul va fi alcătuit sub direcţia technică a lui Wells, care-şi consacră tot timpul punerii în scenă. El recomandă personalului pe care-l dirijă, să alunge toate bazaconiile din „Metropolis" a lui Fritz Lang, cu toţi „roboţii" şi „sky-skreaperii" săi, dacă doresc să realizeze un film aşa cum este în mintea sa, căci nimic nu poate fi mai departe şi mai împotriva concepţiilor sale.

Iată ce spune el în privinţa hainelor care vor fi la modă în 2035:

„Nu uitaţi, haine frumoase, vă rog nu însă haine de „cosmar", nici de jazz.

Oamenii nu vor călca pe podele de sticlă, nu vor avea boilere de aluminium şi armură de celofan. Nu vor fi nici îmbrăcaţi ca nişte „super sandwichmen". Nu vor fi nudişti, nici adamişti. A fi inventiv şi original nu înseamnă a fi extravagant sau netot. „Haine frumoase, vă rog, dar haine demne pentru lumea nouă!"

Korda, colaboratorul cel mai înţelegător al lui Wells, lucrează de pe acum la montarea unui al doilea film al marelui scriitor „Omul care poate face minuni".

Aniversări

Aniversările, care sunt o invenţie a timpului de după războiu, sunt fericite prilejuri de a scoate în evidenţă unele personalităţi şi unii scriitori de valoare, trecuţi neobservaţi de cititorii din alte ţări şi chiar din propria lor ţară.

Anglia serbează în prezent cei 70 de ani ai lui Laurence Housman, *despre al cărui nume nu ştiu să fi fost cunoscut, nu numai în ţara noastră dar chiar pe continent.*

Născut la 1865, el are la activul său şaizeci de publicaţii: piese, romane şi o carte de povestiri şi poeme. „Ironical Tales" *publicat în 1926 poate servi ca titlu tuturor povestirilor sale scurte, în care e mult mai mult de cât ironie. Deşi în vârstă de 70 de ani colaborează alături de cei mai tineri reprezentanţi ai literaturii engleze în revista Nash's.*

In Octombrie a. c. este publicată una din scurtele nuvele cu care îşi începe seria de povestiri, în această revistă, sub numele de „Improved Relations".

MARK TWAIN

Altă aniversare este acea a lui Mark Twain, *care dacă ar fi trăit până la 1 Noembrie a. c. şi-ar fi sărbătorit a suta zi de naştere a vieţii sale.* Samuel Langhorne Clement *(adevăratul nume al lui Mark Twain) s'a născut într'un sătuleţ din Florida, pe Missuri. La 12 ani s'a făcut tipograf şi a fost pe rând apoi pilot pe un vas de pe Mississipi, miner, apoi ziarist, filosof şi umorist, dar mai ales omul cel mai reprezentativ şi mai renumit al Americei de pe timpul său. Pentru sărbătorirea amintirii sale s'a publicat un volum foarte gros conţinând notele zilnice ale acestui mare scriitor, note ce nu au fost publicate până în prezent. In aceste note, Mark Twain vorbeşte despre el însuşi şi în limba care-i e proprie. Admirabil prezentată şi ilustrată cu un humor demn de acest maestru, de către* Albert Bigelow Paine, *biograful şi executorul testamentului literar al lui Mark Twain, cartea aceasta apropie cât se poate de intim pe cititor de acest om extraordinar.*

Iată o notă luată la întâmplare din acest carnet bogat.

Noua Zelandă. *O dimineaţă dulce de vară cu cer albastru şi strălucitor...*

Unii idioţi ne vorbesc de bunăvoinţa şi iubirea naturii către oameni, dacă bine înţeles suntem credincioşi şi ascultăm poruncile ei şi noi singuri suntem răspunzători de suferinţele şi bolile noastre pentru că le nesocotim şi le înfrângem.

Doamne! Doamne! Vine holera din Asia şi te dă la pământ, pe tine care ţi-ai dat toată osteneala să trăeşti tu şi să ţii casa ta în cele mai bune condiţii de higienă. Oh! în cazul acesta vecinii tăi sunt vinovaţi, dar natura te face pe tine responsabil — şi aceasta se cheamă dreptate!...

Trăeşti, citind memoriile zi cu zi, o viaţă plină şi interesantă cu humoristul cel mai mare al timpului său.

Viitorul Operei

S'ar părea că nu se realizează prezicerile acelora care socoteau că „Opera" îşi va da foarte curând sfârşitul.

In Anglia popularitatea Operei şi a Baletului la Covent Garden *a fost destul de remarcabilă în timpul verii şi s'a menţinut tot timpul la un nivel destul de ridicat.* Thomas Beecham, *unul dintre puţinii oameni de geniu care s'au ocupat de Operă, va deschide în curând stagiunea Marei Opere în Londra.*

Opinia artistică engleză se arată însă ostilă reluării muzicii lui Wagner. Ei îl consideră ca pe unul din promotorii marelui războiu, prin voga pe care a dat-o sălbătăciei sângeroase, cântând în fiecare seară cu atâta plăcere „băile sale de sânge" şi de sigur ca pe inspiratorul responsabil al tuturor megalomaniilor naziste din prezent. Odin Thor *şi toţi acei care beau din craniile învinşilor, nu sunt subiecte de Operă. E de dorit deci, zice critica muzicală şi presa literară să se reia opere cu subiecte vechi mai potrivite cu spectacolele Operei, care trebue să delecteze publicul cu feerii şi balete, nu să-l aţâţe la carnagii cu trâmbiţi şi trompete.*

Cronica mizantropului

Anunţuri de căsătorie

Iată ce citim într'o gazetă:

„Distins, cultură superioară, inginer, funcţionar superior stat, economist, scriitor, familie cu tradiţie, etate mijlocie, doreşte căsătorie persoană distinsă, 30—40 ani, situaţie socială materială superioare. Evitaţi intermediarii".

Să analizăm puţin, în speranţa că vom fi de folos doamnei pe care un astfel de anunţ ar ispiti-o. Un scriitor care să fie inginer nu există. Domnul este dar un impostor, semn rău pentru moralitatea lui, dacă nu cumva e vreun autor de numeroase manuscrise nepublicate, şi nepublicabile. In acest caz pe Doamnă o aşteaptă capricii de mare geniu neînţeles. Un om care declară singur că are cultură superioară este un îngâmfat speriat, fiindcă cu cât ştii mai multe cu atât îţi dai seama că ştii prea puţine. Domnul este cel puţin pedant, dacă încearcă să intimideze femeile cu superioritatea lui culturală. Domnul inginer nu poate fi nici distins nici dintr'o familie cu tradiţie, fiindcă atunci ar merge în lume, ar fi primit în familiile cu care un om cu tradiţie trebue să aibă legături şi ar căuta acolo pe doamna distinsă, iar nu la gazetă. Un inginer serios ţine cu orice chip să nu fie şi economist, azi când orice cetăţean este economist, iar un om cu cultură superioară îşi poate prea bine da seama că pe doamnă n'o pot interesa de loc cunoştinţele economice ale domnului. Scriitor care să fie funcţionar superior de stat nu există. Există unul dar acela e un om serios, căsătorit, afară de orice discuţie. Funcţionarul superior e de obiceiu destul de mândru de poziţia lui socială şi nu simte nevoia să-şi mai adauge atâtea titluri, în deosebi acela de scriitor, care poate să-l reprezinte în ochii unei femei ca un om lipsit de seriozitate. Inseamnă dar că funcţionarul nostru nu e chiar atât de superior. Atâta paradă de titluri arată totdeodată că nu e vorba de un om cunoscut. Pentrucă atunci el şi-ar da seama că e de ajuns ca doamna să afle: e cutare, pentru ca lucrurile să se lămurească. Dacă pe domnul nu-l chiamă M. Manoilescu (printre ingineri şi economişti) sau Bucuţa (printre scriitori şi funcţionari superiori) n'a făcut nimic. Doamna poate fi însă sigură că nu d-nii Manoilescu şi Bucuţa au dat anunţul. Dacă domnul cu atâtea calităţi mai caută şi avere, înseamnă că îi lipseşte bunăstarea, ceeace e încă un simptom că auto-elogiile lui sunt exagerate. In sfârşit un bărbat cu atâtea daruri care vrea numai bani e în stare să se tocmească energic spre a fi remunerat dotal pentru fiecare din însuşirile sale. Domnul este deci o partidă dificilă.

Altul:

„Necăsătorit, situat, 46 ani, simpatic de complectă omenie, doresc căsătorie doamnă, domnişoară vârstă corespunzătoare, agreabilă, suflet onest, gospodină desăvârşită, pentru desvoltarea unei ferme serioase, plăcute şi productive lângă Bucureşti".

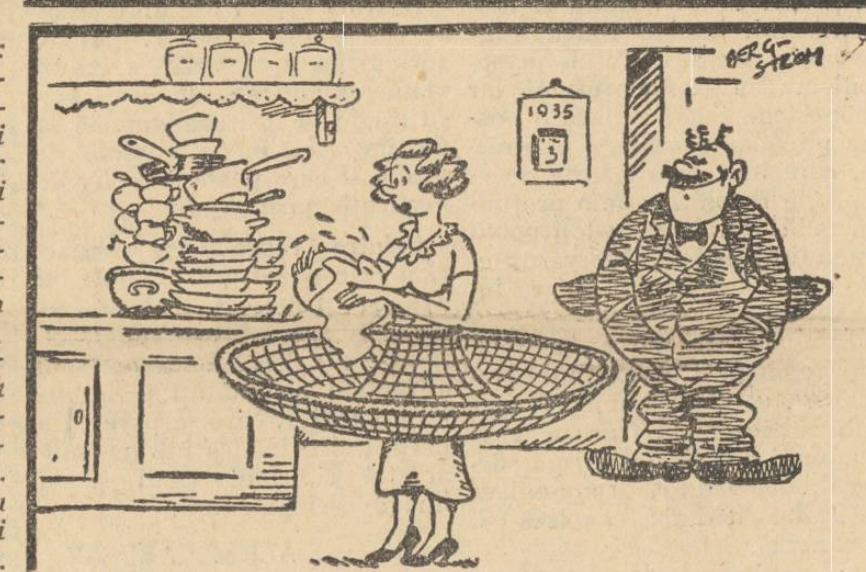
Aţi înţeles cred, doamnelor, în ce stă omenia domnului situat şi simpatic. El are o găinărie lângă Bucureşti sau poate nici n'o are, dar i-a intrat în cap s'o aibă. Vrea parale multe („situaţie excelentă") ca să cumpere găini de rasă, şi o servitoare bună cu numele de nevastă („gospodină desăvârşită"), pe care s'o ţie printre coteţe, la marginea Capitalei. Desigur că dacă s'ar găsi vreo doamnă onestă care să cadă în laţ, afacerea ar fi pentru domnul nostru dintre cele mai „plăcute şi productive".

Insfârşit:

„Titrat stat, bogat, doresc căsătorie Domnişoară, Doamnă, ceva venit".

„Titrat stat" sună ciudat, fiindcă orice titlu se dă de către stat. Ori individul nu e titrat, ori titrat dar n'are slujbă, ori spre a face economie, a prescurtat ideea „titrat funcţie stat". Un titrat aşa de sgârcit nu e atunci bogat. De altfel dacă ar fi bogat ar elimina total clauza dotei, spre a-şi găsi o soţie cu însuşiri morale sau, interesat, ar cere o zestre corespunzătoare. Un bogat care pretinde „ceva" zestre, e suspect, e foarte suspect.

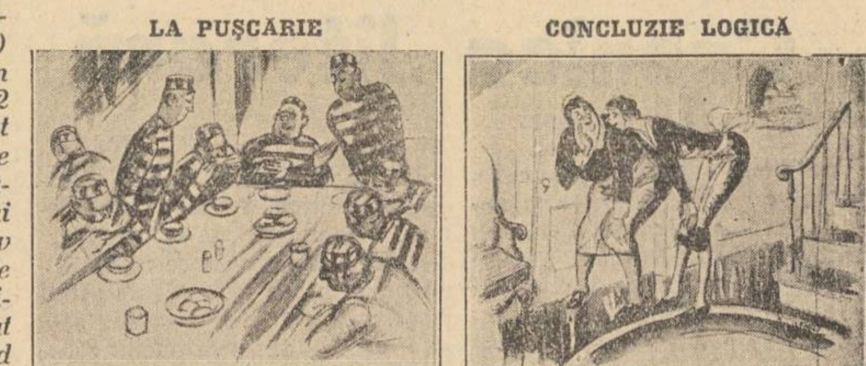
ARISTARC

— Gangsterii, într'o noapte, mi-au furat soţia.

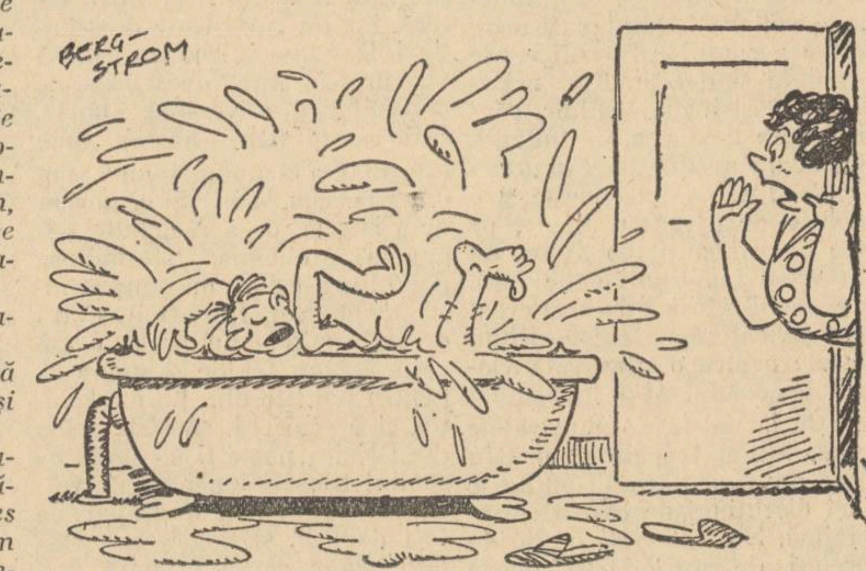
— Şi cu cât ai răscumpărat-o?

— Ei mi-au oferit o mie de franci ca s'o iau înapoi.

Un nou fason de fustă contra spargerii farfuriilor

LA PUŞCARIE — CONCLUZIE LOGICA

— D-le Ionescu, ai atacat onoarea d-lui Popescu, deci trebue să-i ceri scuze...

— Azi nu se ceartă. Să ştii că s'a întâmplat ceva.

Adormind în bae, domnul visează că înoată...

Bil şi Bul la luptă de cucoşi

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 779
Duminică 10 Noemmbrie 1935

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

MEDALION

Regina Maria

Ziarul periodic suferă de o inferioritate față de confratele lui cotidian, că pomenește oamenii pe care îi cinstește și zilele plăcute, cu întârziere. Sărbătoarea s'a stins, procesiunea s'a isprăvit, corurile au tăcut: revista săptămânii vine ca un credincios care s'a sculat către prânz, când se mătură biserica și când locul preoților a fost luat de țârcovnici. Și dacă mai pot să umble paraclisierii cu tămâia, ca să-i răscolească cenușa, lanțurile cădelniții oprite nu mai pot suna.

In ziua de 29 Octombrie Regina Maria și-a sărbătorit data cea mai de seamă. Foaia în care ne spovedim melancolia apăruse sau se afla la tipar. Eram datori să facem parte cu închinăciunea steagului nostru de hârtie din convoiul care se îndrepta spre Sinaia să cânte sub ferestrele Reginii un imn de slavă. Ne chema datoria dar inima ne împingea mai ales. Regina ne este dragă, cu simplicitate țărănească. Ne place frumusețea Ei, ne place gloria Ei, ne place vasta și frământata Ei individualitate; și ne plac și peste placul nostru faptele acestei Suverane, care dictează ca o împărăteasă și suferă ca omul cel mai din urmă. Cărțile scrise de augusta Ei mână delicată cu o pană sveltă și fină ne povestesc zbuciumul care-I aduce lacrima în lumina ochilor, în vreme ce cronica vremii a făcut însemnare cu cerneală de marmură și bronz despre bravura Ei victorioasă.

Dar dacă apari mai târziu cu o văpaie înflorită în vârful lumânărilor tale, când din arderea candelabrelor și a sfeșnicelor mari a mai rămas să amintească sărbătoarea singur fumul făcliilor înăbușite de mucări, ai mângâierea că ziua pierită mai durează și că sărbătoarea pentru tine e la început și nu mai poate trece. Și te-ai mai ales cu un folos, de ziua Reginei tale, că ai citit elogiile scrise și n'ai aflat în ele inspirația dragostei și frăgezimea cuvântului spălat în apă curată și călcat ca o batistă de in transparentă. Scriitorii n'au știut să fie juvenili și candizi, oamenii politici n'au găsit în paleta lor vânătă culoarea viorie și litera zuvelcată, zborul intelectului a fost fără aripi, ca o înălțare în văzduh, de bolovani. Bijuteria umană rară, care-i o Regină în ființă, o Regină gingașe, coborîtă dintr'un basm adevărat nu e de nasul nostru gros și nu poate fi plimbată într'o trăsură de foi de nenufar, escortată de fluturi prin dârele vocabularului nostru. Elita gândului nostru nu a sărbătorit o Regină ci o vârstă, ani grămădiți, decade revoltate, trecuturi și numai trecut. Nu se mai găsește nicio subtilitate și nu mai trăsare nicio istețime în vorbele pe care le-am îmbătrânit.

Volumul al treilea din „Povestea Vieții Mele" ni l-a dăruit marea noastră singură Regină, de ziua nașterii ciudatului Ei destin pe lume. Il răsfoiești. Iți permiți să umbli cu degetul prin puritatea atâtor petale proaspete, încondeiate cu o slovă și cu un parfum. E ultima carte a Povestei și ea duce pe cititor din ziua urcării pe tron până la întoarcerea la mormântul mic al Prințului Mircea și — Regina biruitoare, Regina care și-a zidit viața cu piatră pe o piatră și a încins-o cu un curcubeu ieșit din mânile ei, Regina neasemuită altor Regine, își sfârșește uimitoarea poveste trăită, cu vorbele Psalmistului: „Toate sunt deșertăciune".

T. ARGHEZI

Lucian Grigorescu — Balcic

Antologia dragostei și a femeii

● *Femeia: greutatea plumbului, duritatea ferului, strălucirea diamantului, și multă afinitate cu aurul.* (Voltaire).

● *Dragostea este o boală care ne vine ca turbarea la animale.* (Le Sage).

● *Dragostea este ca și o devoțiune: vine târziu. Nu-i nimeni îndrăgostită nici pioasă la douăzeci de ani, afară de cazuri când este vorba de o dispoziție specială, de un fel de sfințenie nativă. Inseși predestinatele luptă mult timp contra acestei grații de a iubi, mai teribilă decât fulgerul care cade pe drumul Damascului. O femee, cel mai adesea, nu cedează dragostei-pasiune decât la etatea când solitudinea nu mai sperie. In adevăr pasiunea este un deșert arid, o tebaidă arzătoare. Pasiunea este ascetismul profan tot atât de aspru ca și ascetismul religios.*

De asemenea vedem că marile îndrăgostite sunt tot atât de rare ca și marile penitente. Acei care cunosc bine viața și lumea știu că femeile nu-și pun de bună voie pe pieptul lor delicat greutatea unei dragoste adevărate. Ei știu că nimic nu-i mai puțin comun decât un lung sacrificiu. Și considerați ce trebue să sacrifice o femee de lume când ea iubește. Libertate, liniște cochetărie, distracții, plăceri, ea pierde totul într'o dragoste. Flirtul este permis. El este conciliabil cu exigențele vieții elegante. Dragostea câtuși de puțin. Este cea mai puțin modernă dintre pasiuni, cea mai antisocială, cea mai sălbatecă, cea mai barbară. (A. France.).

● *Prea adesea istoria slăbiciunilor femeilor este de asemenea istoria lașității bărbaților.* (V. Hugo).

● *Iubirea face să scuzi toate; dar trebue să fii bine sigur că este vorba de iubire.* (P. Mériméee).

● *Sunt fericiri atât de mari încât Satana nu le poate ierta și totuși nu vin dela Dumnezeu.* („Necunoscuta" lui P. Mérimée).

● *Când te părăsește o femee, chiar dacă ai fi cel mai mare psiholog din lume, nu știi niciodată exact pentru ce.* (E. Faguet).

● *Nu există nici un alt motiv mai puternic pentru a nu mai iubi pe cineva, decât acela de a-l fi iubit prea mult.* (La Bruyère).

● *Cât de fericită este o viață când începe prin iubire și se sfârșește prin ambiție!* (Bl. Pascal).

● *Iubirea fiind la femei — ca și la bărbați, și aci dragostea feminină și cea masculină se aseamănă; dar mai mult la femei decât la bărbați— o dorință de posesiune și de absorpțiune, unei femei care iubește îi este insuportabil ca bărbatul pe care îl iubește să lucreze și să nu se consacre în întregime ei, afară de cazul când ar fi complect generoasă și extrem de inteligentă.* (E. Faguet).

● *Numai egoiștii iubesc în adevăr femeile.* (A. France).

● *O femee este sinceră atunci când nu spune minciuni inutile* (A. France).

● *Pe multe femei căsătorite s'ar putea pune inscripția cunoscută: „In această proprietate sunt așezate multe capcane".* (V. Hugo).

AUREL GEORGE STINO

Din literatura chineză

Răspunsul unei soții credincioase

Guvernatorului Li Șe-tao)

Știi că sunt măritată și totuși mi-ai dăruit două strălucitoare mărgăritare. Gestul dumitale mă emoționează și de-aceea, pentru o clipă, le-am prins pe vesta mea de mătase roșie.

Părinții mei stăpânesc înalte pavilioane și'ntinse grădini în preajma parcului imperial, iar soțul meu face parte din garda împăratului Ming-Kaung.

Nu mă'ndoesc că simțimintele dumitale sunt curate ca soarele și luna, dar i-am jurat soțului meu să trăesc și să mor împreună cu el.

Cu ochii plini de lacrimi, îți înapoez mărgăritarele strălucitoare.

Vai! De ce nu te-am cunoscut pe când nu eram măritată.

* Li Șe-tao era un puternic guvernator militar și se gândea să se revolte împotriva împăratului. Atras de gloria poetului, guvernatorul îl invită să facă parte din suita sa. Poetul, ca să nu-l refuze direct, compuse această poemă.

Pe câmpia înghețată

Oh! tată, fiului tău i-i frig! Oh! tată, fiului tău i-i foame! Am meritat să mă biciuești, dar de ce m'ai gonit? Rătăcesc dealungul câmpiei, unde dorm și unde m'adăpostesc. Nimeni în jurul meu, cui să mă spovedesc? Mi-i foame, și n'am ce să mănânc.

Mi-i frig, și n'am cu ce să m'acopăr. Rătăcesc cu picioarele goale pe câmpia înghețată. Vai! eu nu m'am născut ca ceilalți copii, cu o mamă scumpă și iubitoare. Sunt singur pe lume.

Traducere de
AL. T. STAMATIAD

Din „ciclu sportiv"

DERBY

In rând, la start, frământă din copite,
Struniți de frâu, nervoși mușcând zăbala,
Frumoșii cai cu crupe lustruite.
Un semn și-un murmur: și apoi năvala

In bloc de carne se desprinde'n zarea
Care sfărâmă blocul; puncte, puncte
Abia 'ntrevezi în depărtări și'nfrigurarea
O simți cum crește'n juru-ți ca un munte.

Pe balustradă, cu binoclu'n mână
Se-apleacă trupuri calde de femei,
Le-auzi strigând și glasul lor cum mână
Frenetic și pe cai și pe jockei.

Bărbații alergând își caută locul
Și strâng în mâni, cu furie, ticketul
Ce poate le va hărăzi norocul
Visat în clipa când și-au cumpărat biletul.

La orizont cresc punctele și-acuma
Aproape, mai aproape de potou
Gonește unul singur, alb, cu spuma
In val curgând pe verdele platou.

Din urma lui vin alții, dar știi bine
Că truda lor e goală de avânt:
Aleargă'n van, ca mine și ca tine,
Ca toți învinșii tristului pământ

Căzuți în lupta ce le-o dă hazardul.
Invingătorul, nechezând, frământă
Cu-agilele picioare zgura... Sus, stindardul
Victoriei plutește, muzici cântă,

Și goale stau tribunele în soare:
Bărbații toți, în rânduri la ghișee,
Agită numere câștigătoare
Și peste tot, parfumul de femee

Plutește 'n vânt, te prinde ca'ntr'o cursă.
Și-aștepți și nu știi ce, poate norocul
Să-ți cadă la această verde bursă
In care tot — femeile și jocul —

Le simți mai vii, ca apele la sursă.

G. SPINA

Cititorii sovietici

In presa sovietică, sunt frecuente rezultatele anchetelor făcute în mediul cititorilor, asupra cărților și scriitorilor. Aceste păreri sunt mai totdeauna interesante și originale.

Cineva dintre criticii literari din Moscova a observat, foarte just, că „acum tot inteteresul literar se concentrează nu în scriitori ci în cititori". Anchetele acestea se țin lanț și au fost începute cu un „interogatoriu social", luat masselor de cititori. Chestiunea era modul cum acestea privesc, de pildă, operele lui Pușchin.

Analiza răspunsurilor ne ajută să pricepem pe noul „mare necunoscut", ce se numește publicul actual din Rusia Sovietelor și să-i descoperim niște trăsături cu totul inedite și surprinzătoare.

In numărul 8 al revistei „Lumea Nouă" din Moscova, găsim numeroase declarații ale țăranilor colectivizați — „colhoznici" — despre opere literare și scriitori. Unele din acestea sunt naive — nu provoacă decât un zâmbet. Totalul lor însă, în tot cazul, prezintă un material incomparabil mai însemnat și mai serios, decât beletristica tendențioasă sau articolele strict marxiste publicate chiar alături.

Astfel, Claudia Haritonova, de 23 ani, scrie:

— Cu deosebită plăcere am citit operele lui Șolohov și „Ana Carenina" a lui Tolstoi. După mine, Șolohov jignește totuși femeia, privind-o printre

M. ȘOLOHOV

degete. După el, toți bărbații sunt înaintați, iar femeile — înapoiate și netrăind decât din dragoste. Nu-i adevărat! Iată, de pildă, cât de frumos a știut Tolstoi să evidențieze sentimentele Anei Carenina: îi crezi fiecare cuvânt și suferi pentru dânsa. Și ceeace e mai important — e că Tolstoi se arată mult mai generos față de femeea din clasa lui decât o face Șolohov cu tipurile feminine proletare, de astăzi. La Tolstoi, Ana stă mai sus decât Careniu și chiar Vronschi. E înaintată, curajoasă. Rupe orice lanțuri ale prejudecăților. In acea epocă sălbatecă, aceasta nu s'a temut să-și părăsească soțul, să plece împreună cu bărbatul iubit"...

Elena Turicova — (de 28 de ani) — scrie:

— Imi place să citesc mult despre călătorii. Pe Jules Verne l-am repetat de mai multe ori. Cărțile cu aventuri amoroase — cum doi îndrăgostiți se întâlnesc și cum *El* caută s'o cucerească pe *Ea* — mă interesează foarte puțin, — dacă în acelaș timp nu se redă soarta femeii, luptele și succesele ei — dacă nu se arată bunăvoința față de tipul ei. Trebue să văd cum anume această femee ajunge treptat, — singură, — la înălțare în viață..."

Un oarecare Plehețchi, „tractorist", 28 ani, — manifestă următoarele convingeri:

— Tare nu-mi plac cărțile „moderne". Sunt plictisitoare. Iar eu am nevoe ca o carte sămi răscolească nervii imaginației amorțiți și inima să-mi tresară; să iau parte la expunerea talentată a autorului. Iată, de pildă, „Tunelul" lui Kellermann! Nici o ceață cât de neînsemnată nu eclipsează acolo acțiunea...

La noi, când se scrie despre constructivism, ghicești, din primele rânduri, tot conținutul „operei". Uneori, se intercalează și dragostea — sau ne la locul ei sau cu totul ofticoasă".

Leapunov, membru al „comsomolului" („tineretul comunist") se exprimă astfel:

— Ni se trimt mereu multe cărți despre viața noastră țărănească. In mare parte cei care scriu n'o cunosc. Și e prea puțin pentru mine — să le citesc pologhia. Aș fi curios, de pildă, să știu cum trăesc popoarele din Caucaz sau cele din țările bune, — calde. Și apoi, — de ce nu scrie nimeni despre prăbușirea stratostatului: doar atâtea lacrimi s'au vărsat!...

Petre Mironov, președintele colhozului Florovschi, scrie:

—Cu privire la cărți, ași dori să citesc despre agricultura model sau despre invențiile noui și cele mai de folos. Cărțile despre inventatori, scrise lămurit, stârnesc totdeauna admirație și stimulează în acelaș timp inteligența proprie a cititorilor"...

Tatiana Mahova, — 24 ani, — întreabă:

— Oare nu se poate scrie astfel ca cititorul să simtă plăcere și veselie, fără aluzii grosolane pornografice? Uneori, pe alocuri, autorii noștri se exprimă absolut indecent, ceiace nu ne place nouă, — femeilor".

V. Ghenerozov, un „colhoznic", — 29 ani, — scrie:

— Mă întrebați ce literatură ne interesează pe noi, agricultorii? — Tolstoi, Șolohov, Pușchin... Pășind spre o viață înstărită și intelectuală, se cere și o literatură corespunzătoare, — îndestulătoare"...

Judecând după rezultatele acestei anchete, care coincid, dealtfel, cu celelalte informații respective, — cel mai popular scriitor al Rusiei actuale e Șolohov. Părerile pozitive asupra lui constituie aproape unanimitatea. Numele său e pomenit mult mai des decât al lui Gorki...

Afară de rarele excepții, cititorul caută, în carte, — nu emoții sau impresii emotive, ci folosul imediat.

Părerea lui Leapunov reprezintă o excepție. De pildă, tractoristul Ferapontov laudă „Țelina răsturnată" a lui Șolohov „pentru că în acest roman sunt demascate pe drept cusururile echipelor inferioare socializatoare"...

Camaradul său de specialitate, Cocorev, îl secondează, scriind următoarele:

— Ar fi trebuit scrise cât mai multe cărți interesante, — de artă adevărată, — în care măsurile luate de guvern și de partid să fie împletite literar cu dramele reale ale zilelor noastre. O, cât de mult ar ajuta asta, câte greșeli și catastrofe ar fi prevenit!...

Declarațiile de acest fel abundă în materialul strâns de anchetă. E evident că *țara* rurală sovietică e încă foarte departe de realizarea visurilor defunctului comisar de instrucție publică, Lunacearschi, care afirma că se apropie „epoca când țăranul și muncitorul ne vor cere imperios—simfonii de Beethowen, pânze de Tițian, poezii de Dante"...

Nevoile reale în literatură și artă sunt mai... modeste și mai simple, la țăranul rus.

A. N.

O scrisoare

Auzind întâmplător, într'o familie, lectura unei scrisori trimisă de d-na Viorica N. Rioşianu din Craiova, — d. I. A. Bassarabescu a remarcat talentul autoarei. D-sa ne-a trimis manuscrisul însoţit de următoarele aprecieri:

Părerea mea sinceră e că autoarea, fiind dela natură înzestrată cu talentul exteriorizării şi selecţionării impresiilor şi sentimentelor in care îi e bogat sufletul, merită felicitările cele mai entuziaste. E, fără îndoială, o artistă. Cu mijloace simple, necăutate, într'o scrisoare făurită spontan, a reuşit să culeagă tot ce e mai fin şi mai impresionant în bucuria vieţii dela ţară şi să ne redeştepte în fundul inimii traiul patriarhal din vremurile bune şi pe scriitorii din epoca de aur, când o nevinovată „cofiţa cu apă rece" mai putea să toarne în suflete balsamul alinător al pitorescului nostru rustic.

I. A. BASSARABESCU

Dragii mei,

Rapoartele voastre din vacanţa asta sunt şi variate şi interesante. Ale noastre sunt foarte simple şi pot să zic monotone, totuşi nouă ne plac. Iată, vă povestesc o zi, ca exemplu; căci ca ea, cu mici variante, sunt aproape toate.

Sântem în pat, cu uşile larg deschise, se crapă de ziuă. Cel dintâi sgomot, vorbă de vrăbiuţe sub straşini, zic vorbă căci nu e nici ciripit, nici cântat, e absolut vorbă, un fel de ciripeală înceată în cuib. Peste balconul nostru, proectată pe cer, se vede o creangă mare de nuc şi în vârful frunzelor, atârnă câte o picătură de rouă, exact ca nişte lacrămi, dar lacrămi reci şi frumos mirositoare a foaie de nuc.

Iată apare soarele şi deodată toate aceste lacrămi se transformă în scântei şi cum se ridică o abureală din tot nucul, juri că a luat nucul foc.

Sărim din pat, ne spălăm, ne îmbrăcăm la repezeală, ne dăm jos la mama. Transperantele ei neridicate: „ce e, mama, dece n'ai ridicat transperantele?"

— „Am aşteptat să cânte cocoşul şi n'a cântat deloc azi".

Cocoşul era în burta noastră, îl mâncasem în ajun.

Ieşim afară, ne întâmpină droaia de pisici, 4 la număr. Eu le zic: „la şoareci, la şoareci". Ele îmi răspund: „miau, miau, la lapte, la lapte" şi le dau lapte.

Ne ducem la bucătărie, sub vatră pisoii cei mici dorm duşi. Dar ce e asta? De când a apărut un pisoi negru între ei? Mă uit bine: un pui de găină negru, orfan, l-a adoptat pisica, dorm toţi cinci ca în sânul lui Avram, unul peste altul şi unul într'altul.

Ioana ţăranca, fata din curte (de vreo 20 de ani) îmi zice: „coniţă, iau şi eu un pisoi".

— Păi cu ce să-l creşti, Ioano, că n'ai vacă cu lapte acasă.

— „Ei! mulg pe muma (are copil la sân) şi-l bag în porţăie".

Eşim prin curte, ne întâmpină negruţa cu opt puişori albi.

Negruţa, din proprie iniţiativă, a ouat, a clocit sub magazie şi iat-o azi ne ese în cale, ea neagră şi cu 10 mingiuliţi gălbioare după ea. E adorabilă.

Luăm cafelele cu lapte, mai culegem struguri şi prune, mai facem inspecţie pe la grajduri, iacă 12, mâncăm. După masă puţină odihnă pe chaise longue, în grădiniţă, cu crăiţele înalte la nivelul nostru întinşi pe chaises longues.

Pe la 3 pornim pe jos spre *Capul Dealului*, peste Gilort, la Gheorghe, să dijmuim cartofii. E un „zăpuc"! Gâfâim şi înăduşim, neantrenaţi vara asta, nu ne-am lăfăit decât în trăsură, n'am făcut pic de gimnastică. In sfârşit ajungem leoarcă la Gilort, ne aşteaptă un car gol, cu boi, să ne treacă apa. Ne aşezăm turceşte pe scândura carului şi hăis, cea, prin Gilort, soarele duhneşte, dar noi nu-l mai simţim, suntem atenţi la apă jos, care gata, gata să ajungă la scândura carului!... Am scăpat neatinşi. Dijmuim cartofii la umbra zăvoiului, e răcoare şi miros splendid de salcie. Incarcă carul cu cartofi, şi hop! şi noi în moţul cartofilor să ne întoarcem acasă. *Scârţ, scârţ*, carul trece prin Gilort, soarele alunecă după deal, boii se opresc în mijlocul râului să bea apă, e linişte, răcoare, apa şiruie printre roatele carului, e atâta pace că îţi impune tăcere, tăcem deci toţi trei şi boii cu noi. *Scârţ, scârţ* eşim din apă; *Scârţ, scârţ* peste câmp, până acasă. S'a înoptat, intrăm până sus la curte tot în car. Când ne-am dat jos rămăsese în cartofi două respectabile cuiburi după măsura noastră.

E ora mesei, mâncăm, mai stăm niţel în grădiniţă, intrăm, desbrăcăm şi culcăm pe mama, ne suim în dormitorul nostru, deschidem larg uşile balconului, năvăleşte în casă aer proaspăt, rece, rece de tot, ne ghemuim în pat, ne învelim cu plapuma până la gât ca iarna.

La madama a stins, la odaia slugilor a stins, la noi am stins. Şi acum când noi şi slugile şi toată curtea ne-am culcat, pe dunga dealului se scoală misterios un colţoi roşcat de lună!...

Şi iată ziua încheiată şi ca ea multe şi toate, cu mici variante: în loc să ne întâmpine dimineaţa negruţa cloşcuţa cu puii gălbiori, ne întâmpină negruţa căţeaua cu mortăciuni în gură, aduse din sat să ne bage boala în păsări!

Pe lângă pisicuţe îmi ies în cale servitorii cu fel de fel de reclamaţii:

— „Coniţă, a zis nea Grigore că o să mă cotonogească, dece să mă cotonogească, ce i-am făcut eu? mai bine plec".

— Coniţă, madam Ileana spală rufele lui Lisandru în albia dvs.".

— „Coniţă, pe Miţa am văzut-o aseară cu buzunarul plin de zahăr".

— „Coniţă, nea Grigore bagă caii cu caruu... în grajd", etc.

In loc de dijmuit de cartofi, e cules de prune, ori fabricat de ţuică, ori treerat de grâu, toate ocupaţii fără importanţă, dar care ne-au răpit vacanţa şi iat-o isprăvită.

Vă pup pe toţi trei.

VIORICA,

Poiana, 18 Septembrie 1935

O pictoriţă de 15 ani

Intâmplarea a făcut să răsfoesc deunăzi o revistă ilustrată vieneză, în genul „Realităţii Ilustrate", şi să dau peste câteva reproduceri care mi-au atras atenţia. M'a mirat în primul rând faptul că reproducerile acestea le găseam într'un cadru cu totul nepotrivit şi în al doilea rând maturitatea de care dădeau dovadă.

Am cercetat cele câteva rânduri explicative care însoţeau clişeele şi astfel am aflat de existenţa tinerei pictoriţe Roswitha Bitterlich.

R. Bitterlich — Portret

Ziarele vieneze n'au înregistrat niciodată ceva despre acest talent tumultuos, care într'o bună zi se va impune în plastica internaţională. Motivele acestei tăceri nu le cunoaştem, dar este probabil că nimeni n'a voit să ia în serios mâzgălelile unei fetiţe de şcoală, cu oarecare talent, dar căreia cu niciun preţ nu i s'a acordat încrederea unei gândiri mature şi a unei personalităţi artistice categorice. A trebuit ca o persoană în afară de preocupările plasticei, să trimită revistei ilustrate câteva fotografii ale picturilor şi desenurilor tinerei artiste, pentruca oficialitatea să se sezizeze.

Ar fi o greşală ca Roswitha Bitterlich să fie considerată pur şi simplu ca un copil precoce. Lucrările ei dau dovadă de maturitate. Dacă, poate, tehnica desenului ei nu este perfectă, temele şi preocupările ei se încadrează perfect în preocupările vremurilor noastre de zbucium social, de dezaxare morală.

Artista, căreia îi sunt consacrate rândurile noastre elogioase, n'are decât cincisprezece ani. E un copil cu părul castaniu deschis, bătând în blond, cu ochi albaştri senini, ale căror sclipiri trădează însă o intelectualitate de rasă.

Roswitha Bitterlich a depăşit demult anii copilăriei. Dacă printre primele ei desenuri se găsesc unele pline de fantasmagorii, în care fantasticul atinge culmi de noapte valpurgică, ultimele au în ele profunzimea artistului cu viziune socială precisă.

Intre pânzele excepţionale ale Roswithei Biterlich se remarcă mai ales una care reprezintă un nebun dansând. Faţa dementului este descompusă de bucurie. Un rictus îi iluminează faţa grotescă. Pe după gât are petrecut un ştreang, pe care-l ţine întins cu mâna stângă, ca pe o vioară, în timp ce cu dreapta mânueşte un arcuş.

R. Bitterlich — Lăutar

Pasul de dans pe care-l execută are în mişcarea lui toată expresia demenţii. In mişcarea lui, nebunul nesocoteşte legile fundamentale ale gravitāţii. Membrele par detaşate unele de altele. Intregul ritm al tabloului are ceva halucinant.

O altă piesă tot atât de remarcabilă este periferia pe care o reproducem mai jos. E un desen în peniţă de o maturitate surprinzătoare, de o adâncime şi de o putere care aminteşte desenurile neîntrecute ale pictoriţei şi desenatoarei Kaethe Kolwitz.

Muncitoarea şi cei trei copii au în ei ceva hidos, fără să fie respingători. Este reprezentarea tipică a mizeriei proletare, a mocirlei în care sânt constrânşi cei mulţi să pătimească. Decorul este simplu, dar extrem de explicit: câteva blocuri masive peste care se înalţă svelte coşurile fabricelor — dincolo: pata neagră a noroiului, o casă dărăpănată şi, fără ca s'o vezi, periferia puncitorească, cu toate urdorile ei, cu toată sufocanta ei sărăcie, cu toată atmosfera care o caracterizează.

R. Bitterlich — Desen

Roswitha Bitterlich este la începutul carierei. E un lucru care trebue neapărat să fie ţinut în seamă. Surprizele sunt deci posibile, atât în bine cât şi în rău. Odată cu vârsta va evolua şi mentalitatea artistei şi cu greu se poate preciza în ce direcţie.

In orice caz, din activitatea ei de până acum se poate trage o concluzie, caracteristică vremurilor pe care le trecem. La abia cincisprezece ani, un copil din mediul burghez — tatăl Roswithei Bitterlich este un medic bine situat — are viziunea justă a contrastului dintre clase şi, din experienţa puţină pe care o indică vârsta, trage concluzia necesităţii unei lumi mai bune şi mai drepte.

AL. CALISTRAT

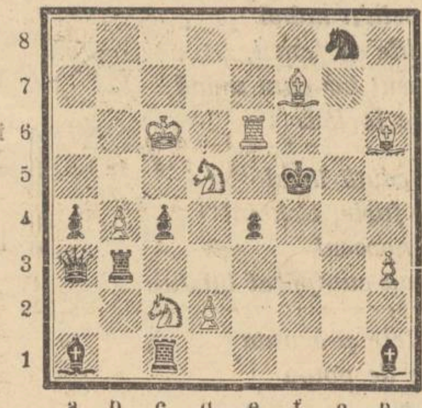
CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti I*

PROBLEMA No. 942

de Giorgio Mirri — Imola *(Italia)*

(inedită)

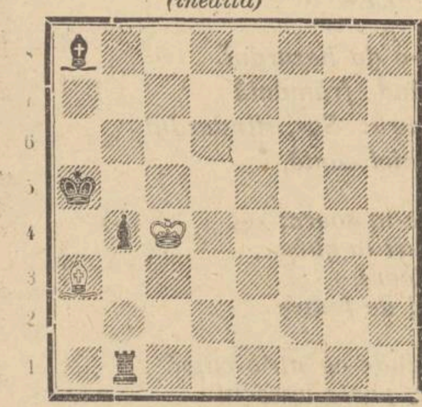
9 + 10 = 19

2 ≠

PROBLEMA No. 943

de Ernesto Dragone — comuna *I. G. Duca*

(inedită)

2 + 4 = 6

Ajutor invers 2 ≠

Hilfsüger—Selbsmatt 2-cr.

RECTIFICARE. — Numele autorilor problemelor publicate în numărul trecut, apărând greşit, le repetăm aci: Problema No. 938 este de *Giorgio Mirri*-Imola; No. 939, de *Paul Leibovici*-Iaşi; No. 940, de *Ernesto Dragone*-comuna I. G. Duca; No. 941 de *Osmo Kaila-Helsinki*.

BIBLIOGRAFIE

„Revista Română de Şah" No. 10, pe luna Octombrie, a apărut cu un material variat şi extrem de instructiv pentru amatorii de şah. Directorul revistei este *d. Mihail Sadoveanu.*

Numărul pe Octombrie cuprinde un articol teoretic al maestrului sovietic *Rabinovici* despre „Noutăţi în varianta de Meran". In rubrica partidelor sunt publicate 14 partide jucate în ţară şi în străinătate, analizate competent de *Dr. Euwe, Hans Müller, Lovas, Blümich* etc.

Remarcăm în special primele două partide jucate între *Alechin* şi *Euwe* pentru campionatul lumii şi o dare de seamă amănunţită asupra acestui match senzaţional.

O pagină din *Revista Română de Şah* este consacrată finalelor de partidă şi partidelor scurte, între cari sunt demne de urmărit partidele jucate de *Flohr, Eliskases, Donegan, Tartakower, Bogoljubow, etc.*

In rubrica problemistică se găsesc 9 probleme directe articolul în continuare al problemistului român *A. Ianovcic* despre *„Problema directă în două mutări*, 6 probleme feerice şi 2 studii.

După o pagină de soluţii. *Revista Română de Şah* îşi încheie acest număr printr'o bogată cronică şahistă.

Numărul pe Octombrie al *Revistei Română de Şah* se prezintă în aceleaşi perfecte condiţiuni cu care ne-a obişnuit şi constituie o lectură plăcută şi utilă pentru toţi amatorii acestui nobil joc.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Actualităţi Ştiinţifice

Exploatarea energiei solare

In Statele Unite ale Americei, ca şi în Rusia Sovietică, laboratoriile ştiinţifice lucrează intens la unul din cele mai pasionante obiective ale tehnicei moderne: captarea şi exploatarea energiei razelor solare, formidabila sursă a principalelor energii utilizate pe pământ.

Astfel la „Smithsonian Institution" din Washington, savantul american d-rul Charles Abbot lucrează de câţiva ani la rezolvarea acestei probleme şi de câteva săptămâni a reuşit să realizeze o „sobă solară", capabilă să producă temperaturi de peste 200 de grade Celsius.

Aparatul reprezintă o ingenioasă combinaţie de oglinzi, care concentrează razele soarelui asupra unei conducte de sticlă, străbătută de un curent de ulei. Uleiul slujeşte, atât pentru acumularea, cât şi pentru propagarea căldurii într'un cazan, ce constituie faimoasa „sobă solară". Temperatura ridicată, realizată cu ajutorul acestui aparat, este suficientă pentru a produce aburul necesar unor scopuri industriale.

Soba solară a Dr. Ch. Abbot

Noua „sobă solară" a d-rului Abbot constitue ultima perfecţionare a unei construcţii făcute de el acum vreo 20 de ani.

Pe de altă parte, de câţiva ani în Căminul de vacanţă al savanţilor americani, din Mount Wilson (California), se gătesc mâncărurile aproape exclusiv cu ajutorul... soarelui. Astfel energia astrului strălucitor serveşte pentru coacerea pânii, pentru a frige carnea şi a fierbe ouăle şi legumele.

Soba este izolată şi degajează, atât ziua, cât şi noaptea — ba chiar şi pe o vreme înnourată — suficientă căldură, permiţând timp de câteva săptămâni incontinu, prepararea mâncărurilor.

In Rusia, oficialitatea finanţează în mod special cercetările care urmăresc utilizarea căldurii solare. La Samarkand (Asia centrală) s'a înfiinţat de curând în acest scop „Institutul Heliotechnic".

In cursul verii precedente, funcţiona în această instituţiune, un sistem de încălzire prin raze solare, utilizat cu succes la uscarea unor cantităţi importante de fructe şi legume.

Această operaţie, care altă dată dura câteva zile, a putut fi realizată, cu ajutorul noului aparat, numai în câteva ceasuri.

O altă încercare interesantă au făcut-o ruşii în oraşul Taşkent, unde au creat aşa numitul „Cămin sovietic al soarelui".

E vorba de o locuinţă, prevăzută cu o instalaţie de bucătărie, bae şi un turn de apă, toate bazate pe principiul folosirii razelor solare.

Aceste raze „gătesc" mâncăruri, încălzesc odăile, şi apa pentru băi şi acţionează pompele pentru transportul unor mari cantităţi de apă.

Pe baza rezultatelor acestor încercări, consiliul experţilor, a hotărît acum să procedeze la construirea unei vaste centrale solare, cu o putinţă de 30.000 kw. Proectul prevede transformarea apei în aburi, graţie căldurii soarelui, şi acţionarea prin turbine cu aburi a unor generatoare electrice.

In chipul acesta, energia calorifică a soarelui e transformată, indirect, în energie electrică. Cu timpul, însă, putem spera că nu va mai fi nevoe de această fază intermediară a vaporizării, întrucât radiaţiile solare sunt ele însile un izvor direct de electricitate.

Intr'adevăr, soarele reprezintă o uriaşă staţie de emisiune radioelectrică, care trimite pământului, o energie electrică formidabilă, întrucât fiecare metru pătrat de pe suprafaţa terestră primeşte circa un kilowat.

Din păcate însă, cu resursele noastre actuale, nu avem posibilitatea să exploatăm mai mult de un wat din această putinţă. Restul de 99 de waţi se pierd. Cu alte cuvinte, randamentul este deocamdată numai de unul la mie.

Principiul technic folosit de d-rul E. D. Wilson în laboratorul Societăţii americane „Westinghouse", constă în transformarea radiaţiilor solare în curenţi electrici cu ajutorul celulei de seleniu sau celulelor fotoelectrice de cuproxid.

Se ştie că aceste elemente, atât de folosite în technica modernă, se bucură de preţioasa proprietate de a da naştere unui curent electric atunci când sunt izbite de raze luminoase.

In laboratorul Societăţii americane „General Electric Company" s'a ajuns, tot pe această cale, să se acţioneze un motor electric, cu o iuţeală de 400 de rotaţii pe minut, numai prin intervenţia razelor solare şi utilizarea celulelor de selen.

E drept că putinţa acestui electromotor nu depăşeşte deocamdată a zecea milioana parte a unui cal putere. Trebue să avem însă răbdare şi... speranţă. Să nu uităm că primul dinam electric, primul avion şi primul dispozitiv de T. F. F. au fost şi ele socotite la început ca simple jucării.

Hipnoza stimulează memoria

Manifestările atât de curioase ale hipnotizmului, socotite până nu de mult ca aparţinând domeniului fenomenelor oculte formează acum obiectul de cercetare al oamenilor de ştiinţă, deşi nu au primit încă o explicaţie raţională satisfăcătoare.

Astfel, doi savanţi britanici, Stalnaker şi Riddle, au studiat în mod special influenţa hipnozei asupra mecanismului memoriei.

Intr'adevăr, o particularitate, care a isbit întotdeauna pe hipnotizatori, era faptul că, anumite poezii, pe care de obicei le înveţi în copilărie şi le uiţi mai târziu, pot fi totuş recitate cu uşurinţă, în stare de transă hipnotică, deşi sunt absente din memorie în stare normală.

Cei doi savanţi englezi au cercetat 12 persoane, examinându-le pe fiecare, în câte 8 cazuri. S'a căutat să se trezească în amintire, anumite reminiscenţe îndepărtate şi s'au notat rezultatele obţinute în stare hipnotică şi în stare normală.

Rezultatele conduc la concluzia, că în toate cazurile memoria lucrează mult mai prompt şi mai sigur sub imperiul hipnozei, decât fără intervenţia ei.

Sughiţul vindecat prin.... strănut

Medicul german, doctorul Ullrich, dela Academia medicală din Düsseldorf, a pus la punct un nou şi original procedeu pentru tratamentul sughiţului.

Partea ciudată este că ideea acestui tratament i-a fost sugerată de lectura operei „Banchetul" de Platon.

Intr'adevăr, într'un pasaj al acestei faimoase lucrări, filosoful grec relatează că Aristofan suferea mult de neajunsul sughiţului, care-l împiedica adesea să rostească cuvântări. El ar fi scăpat de această neplăcere, graţie intervenţiei unui bun prieten, care-l făcea să.. strănute, oridecâteori îi venea să sughiţă.

In general, sughiţul ne apare sub forma inofensivă şi în acest caz îl combatem prin reţinerea respiraţiei, lovituri pe spinare sau răcirea cefii.

In cazul maladiilor infecţioase însă, sughiţul reprezintă un simptom destul de grav şi se manifestă cu un caracter persistent şi rebel, care exasperează pe pacienţi. Accesele de sughiţuri durează atunci zile întregi şi nici un fel de tratament nu reuşeşte să le înlăture.

Aceste accese s'au dovedit a fi de provenienţă nervoasă.

Noul procedeu terapeutic al d-rului Ullrich urmăreşte să provoace, prin diferite medicamente, o excitaţie a mucoasei nasale şi a gâtlejului, după care urmează o serie de strănuturi puternice.

Se pare că rezultatul acestei metode este pur şi simplu surprinzător. Sughiţul alcoolicilor poate fi deasemenea înlăturat pe aceeaşi cale.

Gazeta Medicală

Suratele noastre, maimuţele. Inteligenţa acestor animale. Instinctul lor. Asemănarea dintre ele şi om. — Turburările digestive în tuberculoză de dr. Şaim. — Cancerul pe înţelesul tuturor de Dr. G. D. Ionăşescu. — Ajutoare medicale grabnice de dr. D. Paşcanu. — Cabinetul sexual: Sugestie auto-sugestie şi sexualitatea de dr. S. Goligorski. — Exploatarea sexualităţii de drd. Sam Watts. — Ancheta noastră: Medicul care v'a salvat viaţa. — Sfaturi pentru femeile cari sunt brune ca mine de Dolores del Rio.— Hipertensiune şi iarăşi hipertensiune de dr. C. Doljan. — Ingrijiţi miopia copiilor! — Inima artificială. — Consultaţiuni medicale şi grafologice.

Școala și literatura în Rusia

Școala sovietică a fost mult timp într'o continuă sbuciumare. Metodele cele mai fanteziste erau puse în practică și apoi imediat părăsite.

Toate acestea s'au schimbat însă cu desvârșire. Ultimii ani au marcat o serioasă reacțiune contra excesului de fantezie școlară, iar cursurile continuă într'o atmosferă de seriozitate și disciplină.

Odată cu restaurarea disciplinei se încearcă și o revenire a clasicismului. S'au tipărit o mulțime de manuale pentru școlari.

Literatura e foarte apreciată.

Au apărut două volume de istoria literaturii ruse, două volume de crestomație pentru secolul trecut și un monumental manual de literatură contemporană. Păcat însă că toate aceste manuale sunt lipsite complect de ilustrațiuni. Nici cel mai mic portret de mare scriitor nu înveselește și nu concretizează expunerea.

Cele două volume scrise de Abramovici și Golovencenco asupra literaturii rusești sunt extrem de interesante. Ele acordă, cum era și de așteptat, un loc foarte important sciitorilor radicali sau revoluționari ca Belinski, Herzen, Cernișewski, Nekrasov, sau autorilor, care au criticat societatea vechiului regim ca: Saltikov, Scedrin.

Autorii consacră, după importanță, câte douăzeci de pagini lui Cernișevski și Dostoewski; zece pagini lui Belinski și Gogol. Pentru Nekrasov s'au rezervat douăzeci și patru de pagini, iar pentru Pușkin numai douăsprezece.

Un studiu special e consacrat lui Rilev, poet fără valoare, dar decembrist.

Un loc important și foarte justificat ocupă Turgheniev și Tolstoi.

De asemenea nu sânt uitați Griboedov, Lermontov, Ostrovski, Gonciarov și Cekov.

Metoda e foarte simplă. Ea cuprinde o scurtă biografie a autorului, analiza principalelor sale opere și o apreciere generală.

Scriitorii sunt de cele mai multe ori explicați conform metodei marxiste, după condițiile sociale și economice.

Autorii previn pe cititor că dau o mare importanță „bilinelor" — cântecele populare, inspirate adeseori de sentimente patriotice.

„Bilinele țărănești — spun autorii — ne oferă grandioase exemple de epopee și eroism, cu atât mai prețioase, cu cât sunt creația marilor mase muncitoare, care au știut să opue artei claselor parazite, rare exemple de tărie și bravură populară".

In partea rezervată lui Gonciarov, Abramovici și Golovencenco încearcă să arate pe Oblomov ca imaginea economiei patriarhale.

Autorii dau un citat din Lenin, care are meritul de-a pune lucrurile la punct:

„Era un tip cu adevărat rus, Oblomov. El sta tot timpul întins pe divan și făcea proecte. De atunci au trecut mulți ani. Rusia a străbătut trei revoluții și, cu toate acestea, Oblomov a rămas, fiindcă Oblomov nu e numai mare proprietar, dar și țăran, și intelectual, și lucrător, și comunist. E de ajuns să cunoaștem felul cum se lucrează în comisiuni pentru a constata că bătrânul Oblomov e încă de actualitate".

Crestomațiile literaturii ruse contemporane, puțin cam prea încărcate cu lucruri de mică valoare, fac un loc însemnat pentru câțiva scriitori de talent ca: Briusov, Alexandru Blok, Maiakovski, Solokov. E o copilărie a-l lăsa deoparte pe Esenin. Rusia continuă să-i știe versurile pe dinafară. De asemenea, Bulgatov, singurul autor dramatic din timpul revoluției, e trecut sub tăcere.

Totuși Stalin, plictisit de lipsa de talent a multora dintre scriitorii așa ziși revoluționari, a autorizat teatrul artistic să joace o piesă de Bulgakov. Piesa a avut un răsunător succes.

De altfel, extrasele din scriitorii citați sunt alese cu pricepere. Autorii crestomației, Dubovicov și Severin, nu s'au sfiit să citeze frumoasele versuri de Blok asupra Rusiei.

Rusie, Rusie cerșetoare,
Pentru mine, câmpiile tale
cenușii,
Cântecele tale purtate de vânt
Sunt ca primele lacrimi de
dragoste...

In general, noile manuale „stabile" înseamnă o revenire la clasicii ruși —, ceia ce constitue un fapt îmbucurător.

E de ajuns să adăugăm că marea casă de editură „Academia" — a publicat o serie de volume bogat ilustrate printre care: „O călătorie dela Sf. Petersburg la Moscova" de Raditcev, „Ana Karenina" și „Războiu și Pace", operele protopopului Awakum și altele.

Asasinarea misterioasă a unui pictor celebru

Intr'una din zile se citea în NEW-YORK CHRONICLE următorul anunț bizar:

„Un pictor caută ca model o femeie cu înfățișare femeiască, nu cu aere de cuer pentru spânzurat hainele. Nu e nevoie să fie foarte frumoasă, dar să fie inteligentă și delicată. Cel care publică aceste rânduri, nu are nicio nădejde să mai poată găsi ceeace caută, dar dacă totuși se va întâmpla această minune, poate fi găsit la adresa: Palatul Hemmingwary, camera 3939".

Peste două zile acelaș ziar newyorkez anunța, sub titluri și subtitluri senzaționale, următoarele:

„Ilustrul desenator și pictor Stephen Bernaberry, cel care a creat minunatul tip cunoscut sub denumirea „Bernaberry Girl" din toate revistele, a fost împușcat în atelierul său din palatul Hemmingway, camera 3939. După informațiile poliției, glonțul mortal a fost tras de o fată cu numele Anne Harkness, care a dispărut dela locul crimei, dar se speră să fie prinsă chiar astăzi după miezul nopții. Pe interiorul unui pardesiu al asasinei, uitat în atelier, a fost descoperită adresa unei curățătorii chimice, și din cercetările făcute pe baza registrelor acestui magazin, s'a putut descoperi identitatea și adresa asasinei. Când pardesiul plin de sânge a fost arătat mamei sale..." etc.

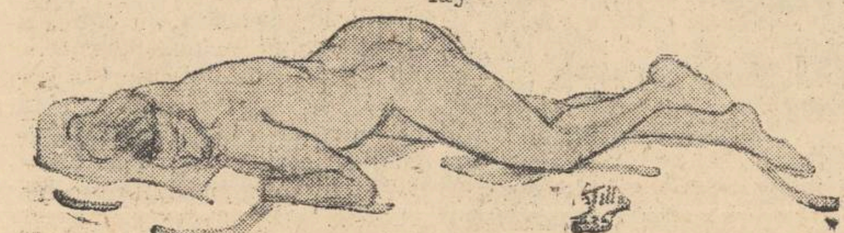
Peripețiile acestei enigmatice drame, se desfășură, cu o avalanșă de revelații surprinzătoare, în magistratul roman „Jur s'o ucid!" (Romanul unei mari năpăstuite,) apărut de curând în colecția „Romanele Captivante" (280 pagini — 15 lei la chioșcari și librari).

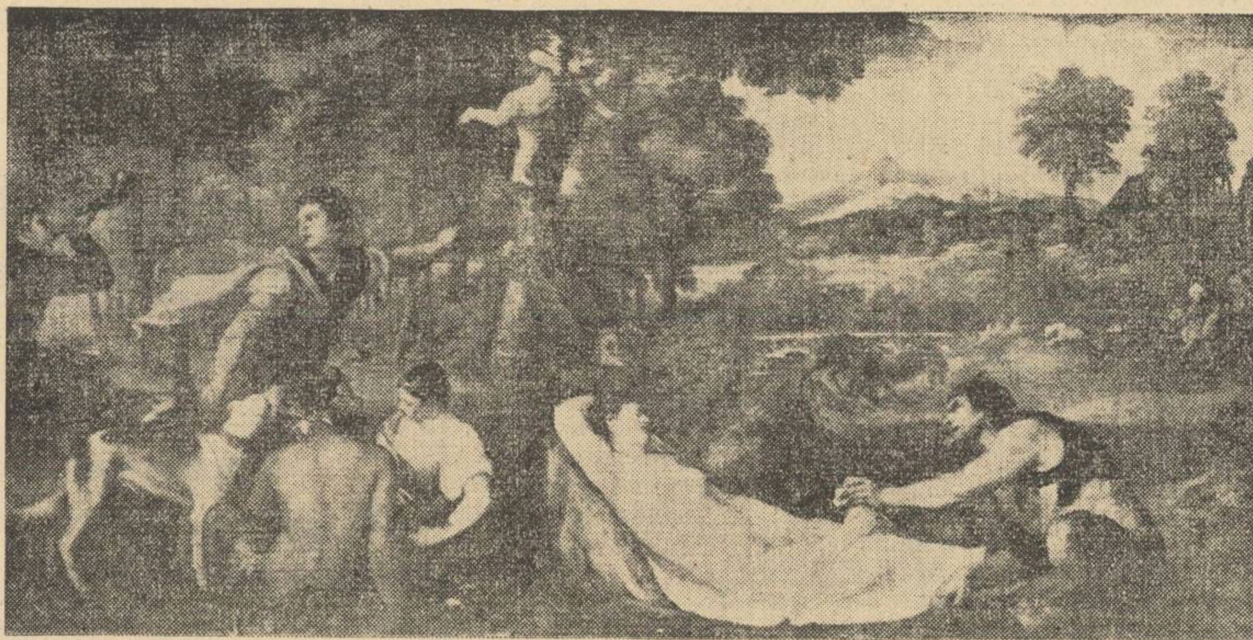

Nea Nae

de N. D. Cocea

Tipul cel mai caracteristic al societății românești a fost fixat în apă tare de o mână de maestru. Oricine va recunoaște în „Nea Nae" mitocanul întâlnit în tramvaie, în bodegi, în viața de toate zilele. Editura „Alcalay"

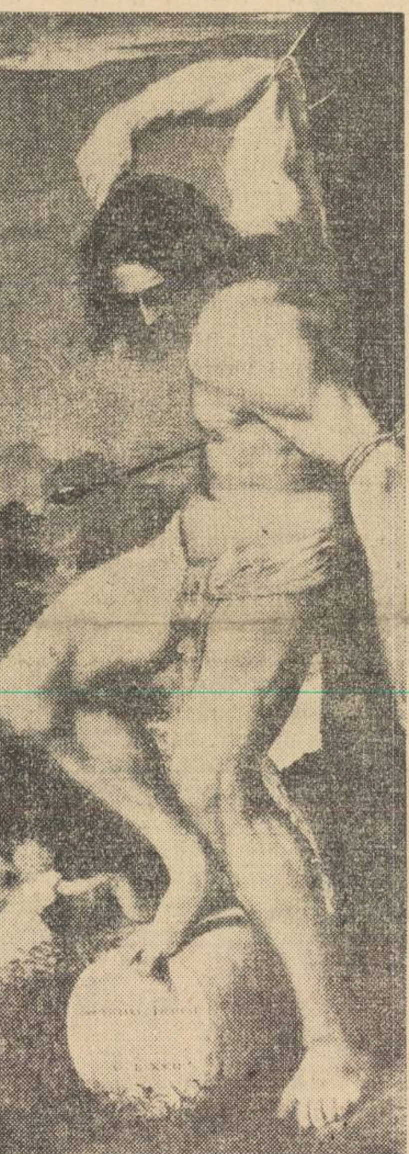

Tițian — Venus

PLASTICA

Expoziția Tițian

La Veneția e deschisă de șase luni o minunată expoziție consacrată operei lui Tițian, la care toate muzeele din lume au trimis să figureze cele mai frumoase picturi ale maestrului.

Tițian — Sf. Sebastian

Expoziția se va închide peste câteva zile.

Tițian s'a născut la Pieve-di-Cadore, în Dolomiți la anul 1477. La vârsta de zece ani, îndrăgostit nebun de arta, care trebuia să fie a lui, e dus de tatăl său la Veneția, unde-și începe ucenicia în atelierul unui pictor. Acesta conștient de marele talent al copilului l-a trimis la Gentile Bellini. Odată cu această strămutare s'a născut acea epocă de succes de care s'a bucurat din plin marele Tițian. Pictorul genial a murit în vârstă de nouăzeci și nouă de ani, de holeră.

Iată câteva rânduri edificatoare asupra vieții sale intime: „Totdeauna s'a bucurat de o excelentă sănătate și de nemărginită fericire... Afară de talentul său extraordinar, e foarte bine crescut și politicos".

Partea poetică a picturii lui Tițian, e măsura în care — cu mijloace materiale, vorbește spiritului. In toată opera sa, Tițian este și rămâne poet. Noi îl admirăm pentru abundența și generozitatea picturii, amploarea evocațiunilor, frumusețea, pe care o ia la el, forma și divinitatea pe care-a creiat-o din simpla frumusețe umană. Noi îl admirăm și-l iubim poate fiindcă dintre toți pictorii el are frumusețea înnăscută și-l iubim deasemenea pentru tot ce ne-a dat. Dar, pe lângă acestea toate, ar trebui să-l iubim pentru ceva mai mult încă; pentru tot ce cugetăm în fața picturilor sale.

Viața lui Tițian a rămas necunoscută urmașilor săi și nimeni nu știe altceva decât că s'a bucurat de-o muncă neîntreruptă de aproape un secol, că era un om vesel și cu obiceiuri cinstite. Opera sa demonstrează care trebue să fi fost filosofia sa asupra vieții. Ea e aceea a unui om pentru care există ideea de fericire. Această fericire era pentru Tițian de a picta imaginile fericirii, forța și frumusețea corpului uman, bucuria bărbatului și a femeii asemănători divinității, tot ceeace place ochilor și încântă sufletul, nuditatea robustă, stofele mătăsoase, cerul luminos, natura din timpul marilor idile, serile vaporoase, imensa armonie împrăștiată în aer și tot ce poate prinde spiritul său din sfera divinităților imobile: Danae, visătoare sub ploaia de aur. Antiope adormită, și întreaga serie de evocări a zeiței Venus, aceia care vizează la Florența, privindu-și liniile albe și impecabile, cea dela Madrid, care ascultă orga, sau Flora, Isabela și Lavinia: sau — în nemuritoarea capod' opera dela vila Borgheze — cele două imagini de neuitat, cea îmbrăcată și cea desbrăcată a „Amorului sacru și a celui profan".

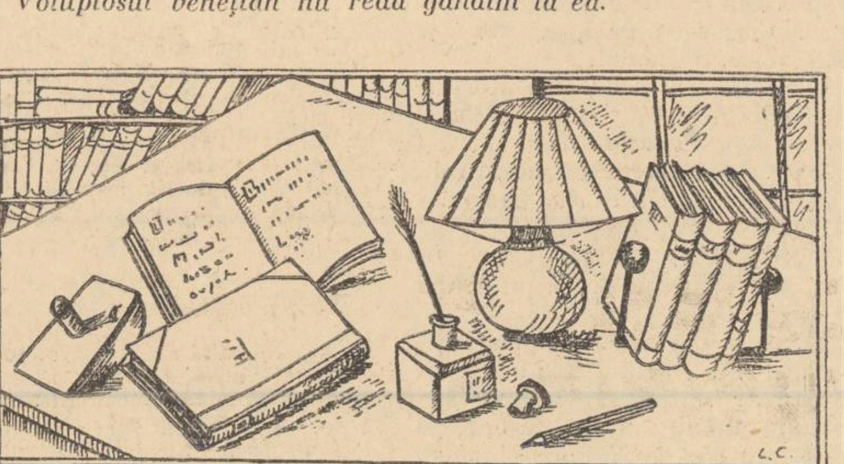
Dar zeițele! Tițian n'a cunoscut Olimpul. El le-a găsit pe pământ, împrejurul său sau chiar și mai aproape, în acele „calli" venețiene, sub portaluri sau la câmp. Le-a scos șalul sau sărăcăcioasa rochie țărănească și, sub penelul său măestru au apărut Eva, Danae, Afrodita etc. La el frumusețea era cea adevărată, dar îndelung căutată.

Voluptosul venețian nu redă decât imagini luminoase. Iată binefacerea sa. In orice muzeu vei intra, în sala care adăpostește picturile lui Tițian vei fi încântat ca de o muzică cerească.

Jean-Louis Vaudoyer, într'o scriere a sa, îl vede pe Tițian vorbind și lăudându-se de tot ce-a făcut ca să ne consoleze de tristețea vieții. „Toate acestea, — această frumusețe pictată — ți le dau, ție care mâne nu vei mai fi, ca o consolare pentru viață, ca să crezi câteodată ceia ce-ar fi putut să fie, ceiace poate nici nu există, dar care e aici în fața ta grație mie, grație binefăcătoarei mele minciuni..."

O minciună? Dar nu, Tițian nu minte. El a suprimat urîtul, ignorându-l, neavând ochi decât pentru frumos. Frumosul există ca și fericirea. El le pune sub ochii noștri după ce le-a atins cu mânile sale prestigioase. Poate e numai o iluzie; fericirea există pentru el și nu ne face decât să ne oblige să gândim la ea.

Tițian — Bărbatul cu mănușa

Ziua vântului

Ziua vântului fără soare,
Dela mare,
Proaspătă de rece,
A început astăzi dimineață
Și trece.

Și n'am văzut decât o corabie care s'a dus,
Și cinci luntri de pescari
Cari au întins pânzele mari,
Și s'au împins în apus.

Și încă numai val am văzut, și am simțit vânt..

Ziua vântului tare, prea tare, fără de soare,
S'a sfârșit,
Cu acelaș întunecat zenit,
Cu acelaș val,
Și cu aceleași femei pe mal
— Care nici nu știu când au venit

ST. N. IORGA

Un mare actor: Ion Morțun

Dimineață limpede, de Septembrie. Intru în curtea casei cu numărul 18, din strada Agricultori. In soarele strălucitor, care îmi ia ochii, înaintează asupră-mi o siluetă întunecată, cu pălărie neagră de feutru cu boruri largi.

Intâiu nu cunosc pe cel care îmi iese întru întâmpinare.

PĂLĂRIA NEAGRĂ *(făcându-mi semn cu mâna).* — Aici! aici! Bună dimineața!

EU *(recunoscând îndată, în veștmântele sumbre fața luminată de bunătate a lui Ion Morțun).* — A! D-tră erați! Nu vă cunoscusem. Aveți să vă îmbogățiți.

ION MORȚUN *(strângându-mi cald mâna, în vreme ce mă călăuzește spre scara casei sale).* — Iată un lucru cu neputință. Norocul meu e ursul cel mai leneș ce se poate imagina. *(Apoi bătându-mă prietenește pe umăr).* Imi pare foarte bine că te văd. Mă bucur că mai stau de vorbă c'un frate moldovan.

In „Azilul de noapte" de Maxim Gorki

Ne-am instalat confortabil, la masă, după ce ne-am descotorisit de pieile din spinare. Interiorul e cât se poate de simpatic și intim.

ION MORȚUN *(privindu-mă deodată atent, cu sprâncenele-i groase, de stufărie neagră).* — Mi-ai telefonat că ai ceva important să-mi ceri. Spune-mi îndată care ți-e păsul, ca să te servesc numaidecât, dacă-mi va sta în putință. Pe urmă, stăm de vorbă.

EU *(privindu-l cu zâmbet de vulpe).* — Uite ce e, domnule Morțun; v'ași mărturisi, dar mi-e frică c'aveți să mă refuzați.

MORȚUN *(părintește).* — Nu te jena, tinere.

EU. — Nu îndrăznesc...

MORȚUN *(cu îndemn blând).* Haide, îndrăznește. Orice mi-i cere, îți fac. Numai să pot.

EU *(făcând pe timidul).*— Nu știu zău... E un lucru așa de greu...

MORȚUN *(îngrijat).* — Zău? Așa de greu? Ei, nu-i nimic. Tot spune-mi. Să vedem, poate tot găsim o soluție.

EU *(deodată natural).* — Să îmi dați un interview, domnule Morțun.

MORȚUN. — Cum?

Râdem amândoi. L'am păcălit. El nu s'a supărat; face haz.

MORȚUN *(cu fața încrețită încă de zâmbet).* — Cu toate acestea nu e un lucru așa de ușor. Eu nu sunt un subiect într'atât de interesant. Ce-aș putea să-ți spun care să-ți servească? Cred că nu face osteneala.

EU *(ferm).* — D-le Morțun, eu, împreună cu publicul care te-a aplaudat de atâtea ori, suntem de altă părere. Și nu ne puteți împiedica de a ne interesa de persoana matale. Noi tot vom scri, orișicum. Ne-ar fi mai ușor, însă, dacă ne-ați ajuta cât de cât.

ION MORȚUN *(mângâindu-și bărbia proeminentă).* — Sunt măgulit, prietene, de cele ce-mi spui. Dacă ții așa de mult, îți voi răspunde la ce te interesează. Te rog numai să mă întrebi; căci eu n'am fost niciodată un orator.

Personagiul principal al piesei mele, făcu câțiva pași rari, în jurul mesei, cu mânile la spate. Pe urmă, se așeză pe scaun. Deschise o cutie de lemn lustruit și-și răsuci o țigară de modă veche. Era tot așa cum îl cunoscusem cu ani în urmă, în casa tatălui meu. Figura-i bizară, cu trăsături proeminente de om preistoric, luminate însă de o expresie blândă, prietenoasă, care îndată ce începeai să stai de vorbă cu el, te făcea să te găsești în fața unui om deosebit de simpatic, cu trăsături îndulcite și drăgălașe — am putea zice. Moldovan, din ținutul Bacăului, dintr'o veche viță boerească, a făcut conservatorul de artă dramatică la Iași și apoi a venit la București, unde a rămas până astăzi. Publicul, din întreaga țară, îl cunoaște bine din turneele-i strălucite și cine l-a văzut în Zelig Șor din *Manasse*, nu-l mai poate uita niciodată. Modest, de felul lui și talentul său de comedie, potrivindu-se mai ales pentru roluri mici, de tipuri, n'a jucat chiar așa de mult, după cum s'ar fi cuvenit, pentru delectarea publicului spectator. Acum e pensionar și cei care nu l-au văzut jucând niciodată, mai au ocazia să-l cunoască în rolurile în care e rechemat, la Național ori la teatrele de vară, unde are totdeauna săli arhipline.

EU *(hotărându-mă deodată să încep cu întrebarea consacrată).* — Cum v'ați hotărît să îmbrățișați cariera dramatică? *(Chestiune foarte interesantă, pentru oricare artist).*

ION MORȚUN *(spre marea mea uimire).* — Din lene, d-le. N'am fost în stare în viața mea să studiez ori să duc ceva la bun sfârșit. Și atunci, am intrat în conservator.

EU *(cu neîncredere).*— De ce tocmai la conservator? Nu se poate să nu fi fost un imbold, poate inconștient, pentru arta dramatică. Când erați mic recitați poezii, desigur, vă plăcea teatrul?

MORȚUN *(continuând să mă deziluzioneze).* — Da' de unde! Eram un copil oarecare, puțin cam melancolic și deloc interesant. Nimeni n'ar fi crezut, nici chiar eu, că am să fac carieră, în teatru.

EU. — Și când v'ați înscris la conservator, ați descoperit desigur că aveți focul sacru? Ați văzut deodată că nu se putea să fie altel?

MORȚUN *(sceptic).* — Nu. N'am fost un elev strălucit și la Teatrul Național din Iasi, unde am debutat, nu m'am remarcat de loc.

In Zellig Șor din Manasse

EU *(puțintel ațâțat).* — Cum, domnule Morțun? Dumneata vrai să susții un paradox? Se poate ca un actor de talia dv. să nu fi fost pasionat de arta dramatică și să nu se fi distins?

MORȚUN. — Că m'o fi tras ața — cum spui d-ta — se poate. Eu însă știu că numai din lene am intrat în teatru și îndată cum am putut să plec în străinătate, m'am dus la Paris, părăsind teatrul și fiind hotărît să mă las de tot de această carieră dramatică.

EU *(privindu-l din ce în ce mai nedumerit).* — Desigur că vreți să glumiți. E adevărat ce spuneți?

MORȚUN *(clipind hâtru din ochi).* — E foarte adevărat. Am plecat la Paris, pentru un an de zile. Acolo, am văzut teatru așa de frumos, că am jurat să nu mai apar niciodată pe scenă.

EU *(luminându-mă).* — A! Așa dar asta v'a făcut să vă

Continuare în pag. IV-a

gândiți a părăsi teatrul?

MORȚUN. — Nu știu. Poate. In orice caz, faptul e cert, că întorcându-mă în țară, la douăzeci de ani, am luat o licență la școala de științe de Stat și am căutat o slujbă, de contabil. N'am fost capabil însă să-mi caut de acest serviciu. Imi aduc aminte că era în luna lui Mai, eu stam ca pe ghimpi, în biurou, cu gândul la Cișmigiu și la florile primăverii și la adunările și socotelile din catastifuri ieșam cu greșeli de câte cincizeci de miliarde, cel puțin.

EU. — Și-a durat mult starea asta de lucruri?

MORȚUN. — Chinul acesta a durat o lună. Când m'am văzut cu prima leafă — șaptesprezece lei — care era idealul meu, m'am lăsat de slujbă.

EU *(căutând să ies la lumină, din incurcala asta)*. — Și pe urmă? Ce s'a întâmplat?

MORȚUN. — Intr'o bună zi, nici eu nu știu de ce și cum, după ce șase ani nu mai făcusem teatru, nu mai vorbisem cu un actor, nu mă dusesem la un spectacol, mi-a venit deodată gust să dau o reprezentație. Mi-am ras barba...

EU *(neauzind bine)*.— Cum?

MORȚUN *(zâmbind)*. — Mi-am ras barba și mustățile și am apărut pe scenă. Nu-mi mai aduc aminte în ce rol.

EU *(triumfător)*. — Vedeți, prin urmare, că era ceva, care vă chema: era vocația dramatică, pe care nu voiați s'o recunoașteți.

MORȚUN. — Poți să-i spui cum vrei. Eu știu numai, că toată viața am vrut să scap de pacostea de teatru și că acum doi ani, când am eșit la pensie, a fost prima oară când am răsuflat ușurat, după atâta otravă artistică.

EU *(scandalizat)*.— Dar bine, d-le Morțun, vorbiți ca și cum v'ați fi făcut un simplu mijloc de traiu din teatru. Dv. care ați pus atâta artă în jocul scenic; dv. sunteți un mare actor...

MORȚUN *(intrerupându-mă)*. Te rog. Nu exagera. M'am achitat întotdeauna cât am putut mai bine de rolurile care mi s'au dat. Am fost un actor util, e drept. Am fost și foarte aplaudat, nu pot să spun. Dar de aici și până la actor mare, mai este...

(Și d. Morțun face un gest de ducă cu mâna, arătându-mi ce cale lungă mai trebue).

Eram pur și simplu indignat de răspunsurile neașteptate ale artistului. Tocmai mă pregăteam să-l combat cu înverșunare și să-l mustru, când ușa se deschise brusc și în cadrul ei izbucni o apariție veselă, brunetă, de vârstă mijlocie. Când dădu cu ochii de noi, își opri elanul și vru să bată în retragere, scoțând un A!, de scuză.

ION MORȚUN *(oprind-o c'un gest)*. — Natalițo! Vino să-ți prezint pe băiatul prietenului meu... Nu ți-l mai aduci aminte? *(Apoi spre mine)*. Nevastă-mea.

D-na MOR!UN *(în vreme ce eu spun cele de cuviință, mirându-mă în sine de tinerețea acestei apariții neașteptate)*. — Nu vreau să vă turbur. — Nu iai o baclava ori o felie de tort și-un păhăruț de vin?

(Imi pune dinainte, cu toate protestările mele, prăjituri de tot felul. Apoi se retrage tot așa de natural și simpatic cum intrase).

ION MORȚUN.— Revenons à nos moutons"... Mai ai ceva să mă întrebi?

EU. — Sunt indignat, domnule Morțun, de felul cum mi-ați răspuns la primele mele întrebări.

ION MORȚUN *(face un gest, care înseamnă că n'are ce face, dar așa-i)*.

EU *(continuând fraza începută)*. — ...dar pentru că nu pot scoate altceva, am să trec la alte chestiuni.

MORȚUN *(lipindu-și altă țigară)*. — Cu plăcere.

EU *(cu precauție)*. — Ați putea să-mi spuneți ceva de felul cum lucrați rolurile? Cum le creați?

ION MORȚUN *(cu liniște, aprinzându-și țigara)*. — Imi pare foarte rău, că și aici trebue să te dezamăgesc: am să fiu sincer și am să-ți spun pe șleau: nu am studiat în viața mea un rol. Pot să spun că nici nu știu ce-i aceea. E o chestiune care nici nu m'a preocupat. Am învățat foarte ușor pe de rost...

EU *(intrerupându-l rugător)*. —Domnule Morțun, de ce îmi răspundeți așa anapoda? Cum am să vă prezint publicului?

MORȚUN. — Așa să mă prezinți, cum îți spun. Ce, vrai să fiu nesincer și să îndrug tot felul de brașoave? E adevărat cum ți-am mărturisit: n'am studiat niciodată rolurile, adică n'am stat pe gânduri, cu mâna la frunte, cugetând ce interpretare să dau personagiului.

EU *(oftând ușurat)*. — Aha! Așa mai veniți de acasă.

MORȚUN. — Apoi dacă n'ai

In „Stane de piatră" de Suderman

răbdare să-ți povestesc până la capăt!... Când mi s'a încredințat un rol, bineînțeles că întâiu am cetit piesa, de două-trei ori. Indată am și văzut cam cum s'ar prezenta personagiul pe care va trebui să-l întruchipez și la repetiții am făptuit în consecință.

EU. — Așa dar, dela început ați intrat în pielea rolului?

MORȚUN. — A, nu! De multe ori, nici la repetiția generală încă nu găsisem tonul potrivit pe care trebuia să merg. Uneori abia la reprezentație, încălzit de public și de sală, intram în adevărata viață a tipului pe care îl jucam. Alteori, mi s'a întâmplat ca niciodată să nu fiu mulțămit.

EU *(cu frică, să nu înceapă din nou)*. — Când ați fost cu adevărat satisfăcut de jocul dv.?

MORȚUN. — Ai să mă crezi? — îți spun asta confidențial — odată când mi-am petrecut toată noaptea la *pocker*, căci mărturisesc că am avut patima cărților, a doua zi dimineață, la repetiție, m'am întrecut pe mine. N'aș putea explica de ce și cum, ce nerv și ce putere de concentrare izvorîseră în mine, dar am fost extraordinar; asta o spun fără sfială. Am fost pur și simplu extraordinar. Dar ce crezi d-ta? Diapazonul acesta ridicat nu l-am mai atins niciodată, nici la repetiția generală, nici la reprezentații.

EU *(scociorându-l iar)*.— Dar la premieră ce simțeați?

MORȚUN. — A! premiera pentru mine a fost totdeauna mare năduf. Am un trac teribil, în clipa în care trebue să intru în scenă. Frica de necunoscut, emoția, m'au făcut toată viața să fiu scăzut la prima reprezentație. Fiecare rol, pot să spun că pentru mine a fost un început de carieră. Intram pe scenă cu impresia precisă, că poate e ultima mea seară; că se poate să cad iremediabil, pentru totdeauna.

Și iarăși, foarte arar mi s'a întâmplat să fiu mulțămit de cum am interpretat un rol. Ași putea spune, că abia 1% mi-am putut zice, după spectacol, acasă: „Sunt mulțămit de tine, băețaș!"

EU. — Nu acelaș lucru, însă, spuneau criticii dramatici și ziarele?

ION MORȚUN *(cu amărăciune)*. — Nu-mi vorbi, te rog, de critica dramatică. Laudele ce mi s'au adus, în decursul carierei mele teatrale, pentru mine au fost o adevărată umilință.

EU. — Nu înțeleg...

ION MORȚUN. — Am să-ți povestesc ceva, și-ai să înțelegi îndată, cum știu domnii critici să aprecieze interpretarea unui actor. Jucam în „Rața sălbatică" de Ibsen, rolul bătrânului vânător, care pune într'un pasaj, tema piesei. Aveam de spus — nu-mi mai aduc aminte bine frazele — ...„Rața sălbatecă de-abia o atingi și se prăbușește, se încurcă în ierburile bălții, cade la fund, se îneacă..." La masă, amețit de vin — și îndată ce isprăvesc cad într'un somn adânc, sforăind. La repetiții, după obiceiul cunoscut, spuneam aceste vorbe pe un ton scăzut, impresionant, care să-ți dee fiori și să te încrâncene. Toți erau foarte mulțămiți și mă lăudau că am să fiu strașnic la spectacol.

Eu însă, *(domnul Morțun plesnește a pagubă, din degete)* nu eram satisfăcut. Simțeam, că nu e natural să spun așa acele cuvinte, sforăitor, și apoi să adorm numaidecât, biet bătrân decăzut și pătimaș.

Și însfârșit, mi-a venit lămurirea. Nu spun nimic; dar la repetiția generală, la care asista și directorul împreună cu tot personalul, schimb interpretarea. In loc s'o declam impresionant, dramatic, o spun încleiat și natural, ca un om cu limba grea de băutură și ca unul care a mai spus-o de multe ori, în aceleași împrejurări. Cădeam apoi cu capul în piept și adormeam.

Eu, foarte satisfăcut, că am găsit însfârșit justa interpretare. Dezastru! Toți împreună cu directorul, afară numai de regisorul meu Gusti, care m'a felicitat, și-au pus mânile în cap și-au venit la mine, rugându-mă să nu nenorocesc piesa și să spun ca până atunci, că așa era minunat. „Ești în eroare, îmi spuneau — n'ai să ai succes și distrugi tema piesei".

N'am vrut să știu de nimic, încredințat că eram pe calea adevărată. La premieră, fac cum știu eu. Natural, că nu s'a remarcat scena mea; a trecut neobservată. Eu însă eram satisfăcut, că am slujit arta.

Apoi, critica: „Domnul Morțun a fost admirabil. ca totdeauna; acest actor, cu resurse mari..." etc. etc.... Mă lăuda teribil. Dar... adăoga: „păcat numai că în pasagiul cu „Rața sălbatecă" a fost palid, având un minus de interpetare dramatică. Dar în restul piesei, minunat..."

Ei, tinere! Niciodată nu m'au înveninat așa de tare laudele, ca atunci. N'am uitat viața întreagă și nici n'am să uit până la moarte. Să fi spus: „Morțun a fost detestabil, prost, infect; dar pasagiul cu „Rața sălbatică" l-a

In „Regele" de De Flers

spus admirabil" aș fi fost fericit.

Nu-mi vorbi deci, de critici și de ziare. Să n'aud.

EU *(în vreme ce Ion Morțun își mai răsucește o țigară, dând din cap cu resemnare și tristețe)*. — Uitasem să vă întreb, de ce ați plecat din teatrul dela Iași? Nu erați mulțămit?

MORȚUN. — O întrebare, la care e ori greu de răspuns, ori foarte ușor.

Am să iau calea a doua, pentrucă nu pot intra în detalii care ar fi indiscrete. Am să-ți spun numai atâta, că în opt ani cât am fost la Național la Iași, n'am avut nici un rol important, cu toate că parvenisem ca societar. Au fost împrejurări potrivnice, care m'au făcut să părăsesc destul de ușor, capitala Moldovei. Dar n'am făcut-o din propriu impuls. A trebuit să întâlnesc la Slănicul moldovenesc, pe Alex. Davilla, care m'a cunoscut, m'a apreciat se vede și mi-a spus, hotărît: — Morțun, tu mergi cu mine la București! — Bine, d-le director, am răspuns eu. Așa că împrejurările m'au purtat pe mine, nu eu pe ele.

EU. — La București ați fost mulțămit, desigur. Vi s'au dat roluri frumoase.

ION MORȚUN. — Mda! Frumoase. Nu m'am plâns niciodată. Genul meu comic, mi-a hărăzit obișnuit roluri mici, de tipuri. De altfel, după zicala actoricească: *nu există rol mic, există numai actor mare*, ar fi trebuit să fiu mândru. Eu am făcut ce-am putut și-am căutat totdeauna să fiu așa cum îmi spunea instinctul meu artistic, adăogat la viziunea autorului, pe care trebuia să-l interpretez.

EU. — S'a pus totdeauna în evidență, sensibilitatea d-tale deosebit de ascuțită...

MORȚUN. — Se zice. Poate să fie adevărat. E drept că eu am fost un copil și un tânăr nenorocit; am avut atâtea dezastre și pierderi familiale, că plânsul a fost una din ocupațiile mele principale. Eu cred c'am plâns butoae de lacrimi. Asta desigur că m'a ajutat să plâng ușor și pe scenă. N'am avut o viață veselă.

EU. — V'aș putea ruga să-mi spuneți care au fost rolurile preferate?

MORȚUN *(sculându-se dela masă și făcând câțiva pași, cu mânile la spate)*. — Rolurile mele preferate Hm! N'au prea fost așa de multe. Dintre cele pe care le-am jucat, cred că *Regele* din piesa cu acelaș nume, de *De Flers*. Mi-a dat satisfacție complectă. Il juca altcineva înaintea mea, om înalt și voinic. Eu eram mic și slab. M'am simțit însă într'atât Majestate, jucându-l, că îmi închipui că supleiam spiritualicește, lipsa fizică. Adaos la asta tocuri de câțiva centimetri și un panaș impunător și iluzia era gata.

EU. — In *Manasse*, s'a spus că ați realizat o capo d'operă.

MORȚUN. — E un rol pe care l-am jucat mult. *Zeilig Șor* e intrat, ca să zic așa, în ființa mea. Deasemeni *Chirică* din „Omul cu mârțoaga", *Pristanda*, din „O scrisoare pierdută" și alte rolișoare pe care le-am interpretat, mi-au fost dragi și le-am jucat cu plăcere.

EU *(după o ezitare)*. — D-le Morțun, v'ași întreba ceva. Să nu mi-o luați în nume de rău.

MORȚUN. — Spune.

EU. — Nu v'ați gândit niciodată că ați putea lucra și altfel de roluri? De exemplu *Avarul*, de Molière, ori *Shylock*, de Shakespeare?

ION MORȚUN *(la întrebarea mea a tresărit și a rămas parcă uimit)*. — De ce ți-a trecut prin minte așa ceva, tinere?

EU *(cu entuziasm)*. — Pentru că, eu consider, d-le Morțun, că talentul și temperamentul dv. nu se mărginește numai la comic, cu aliatele sale. Cred că o coardă sensibil dramatică, o adâncime deosebită de sentiment, v'ar fi permis să abordați roluri cu mult mai complexe, ca acelea pe care le-am pomenit mai sus.

ION MORȚUN *(înlăturând de la sine)*. — Dragă tinere, cele ce-mi spui mă măgulesc, firește. Eu însă, îți mărturisesc că m'am considerat toată viața un diletant în teatru. Poate și sănătatea mea mică e de vină, însă n'am avut curajul niciodată să lupt cu oamenii și împrejurările. Poate, cine știe, poate mi-ar fi plăcut să joc *Avarul*, ori *Shylock*. Poate. *(Apărându-se cu mâna de ceva nevăzut)*. Dar nu, nu. E o absurditate. Eu am fost un actor comic, menit pentru câteva rolișoare, mai mult sau mai puțin importante. Că m'am silit să le fac cât mai bine, e adevărat; că uneori am izbutit, iarăși se poate. Dar de aici, până a ridica culmi ca acelea pe care mi le pui înainte, mai este...

(Și d. Morțun iar face acelaș gest de ducă, pe cale lungă).

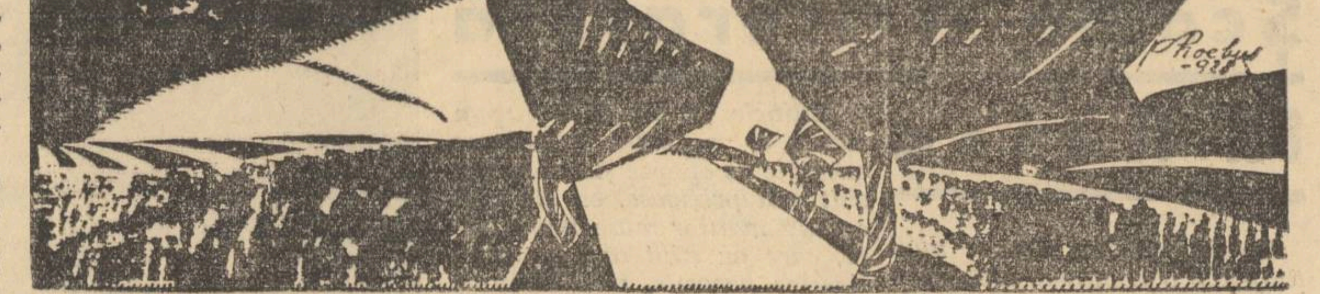
Ne sculăm. E târziu. Am abuzat prea mult de răbdarea unui artist. Trecem în camera de alături, unde actorul îmi făgăduise să-mi arate grădina lui.

MORȚUN *(ducându-mă la fereastră și punându-mă deasupra unui peisagiu stufos, de pădure de salcâmi)*. — Asta e grădinița mea. De fapt nu-mi aparține mie, ci vecinului. Dar cine îmi poate lua iluzia că e a mea? O privesc în fiecare dimineață și mă simt singur, liniștit și fericit. Și uit de otrava unei vieți întregi de teatru.

(De jos, curgeau spre noi, valuri de voci și un glas profund de ghitară). Nevastă-mea și fiică-mea ridică în jurul meu veselie și optimism. Am avut noroc de-o tovarășă care într'atâta ani de când ne-am luat, n'a fost o singură dată posomorită. Trăesc modest și liniștit și nu regret teatrul. Deaceea ți-am spus, că m'am considerat întotdeauna un diletant...

Figura luminată de bunătate a lui Ion Morțun reflecta puțină melancolie.

VALER DONEA

Primii Pași

Pastel

Braț neîmblânzit, încins pe talie;
Gura mușcă gură, fruct de rodie.
Mână, care caută în dalie
Taine de neîmplinită zodie.

Impietrit, în coardă grea, se clatină,
Trup cuprins de spaimă și de gemete
Ea îl lasă îmblânzit să fremete,
In filon clocotitor de platină.

Dinții încleștați în carne spornică;
Părul răsvrătit lumină scutură.
Și din gura lui s'adapă dornică
Ca din apa proaspătă din ciutură.

E. DONAR

Pânea

Sandu a căpătat dela mamă-sa trei lei. Pentru un copil de opt ani, chiar dacă a trecut în clasa a doua, această sumă înseamnă grozav de mult; mai mult chiar decât sunt pentru Ford și pentru alți bogătași americani, miliardele lor.

Banul însă se cere cheltuit. Altfel n'are nici un farmec pentru copil Stăpânirea acestui lucru, pentru care se ucid oamenii mari, aduce plăcere numai pentrucă înlesnește dobândirea altor lucruri dorite.

Stă Sandu la colțul uliței, care duce la școală, și chibzuește ca un om mare. Ce să facă el cu banii? Iși înșiră în cercul luminat de bucurie al minții, tot ce ar putea cumpăra. Ca școlar bun și harnic se gândește întâi lt cele trebuitoare învățăturii; condeiu, creion, penițe și toate celelalte. In fața ochilor vrăjiți îi răsare dulapul cooperativei școlare, din cancelaria școlii. Il vede aevea, cu rafturile îmbrăcate în hârtie albastră și încărcate cu tot felul de minunății. Dorința, de a avea măcar o părticică din toate, îl arde ca focul. Mai ales, coalele de hârtie colorată și strălucitoare și cutiile cu felurite culori îl atrag în chip deosebit.

Ce n'ar da el să le aibă? Și dacă le-ar avea, câte n'ar putea face? Și-ar înveli toate cărțile cu hârtie albastră. Ba nu, cu roșie. Ba, nici așa. Ci ar înveli fiecare carte și fiecare caet tot cu altfel de hârtie.

Dar culorile? Ar da viață chipurilor din cartea de citire, vopsindu-le din belșug, căci așa cum sunt, i se par prea sărace.

Așa gândește Sandu și-și desfată sufletul în baia închipuirilor. Dar vedenia cu dulapul nu durează mult. Printr'o legătură tainică a sufletului, se pomenește în prăvălia de lângă casa lor.

Bomboane ispititoare, așezate în borcane de sticlă, îi fac cu ochiul. Din grindă atârnă șiruri de covrigi veseli, iar din altă parte se arată cai și soldați de turtă dulce. Grea dilemă. Pe toate și le-ar însuși, dar puțina știință, dobândită la școală, îi îngădue să înțeleagă că numai cu trei lei nu-și poate împlini toate visurile.

In clocotul acesta de pofte, gândul lui se oprește la ceva deosebit: în fereastra prăvăliei sunt și pâni frumoase, rumene și albe.

O scurtă chibzuire și hotărîrea e luată. Va cumpăra o jumătate de pâne.

Copilul dela țară nu prea vede pânea. El se hrănește mai mult cu mămăligă. Deaceea, are pentru pâne respectul, pe care-l are semenul său dela oraș, pentru prăjitură.

Este și aceasta una dintre multele nepotriviri ale vieții, ca acela, care muncește ogorul, și care cere zilnic, cu credință nешovăită, pânea noastră cea de toate zilele, să nu se îndestuleze, cum se cuvine, din dulceața ei.

Sandu s'a întors ca o sfârlează, a tras o fugă până la prăvălie, a cumpărat pânea și a așezat-o, ca pe un lucru scump, la fundul tăștii cu cărți. Apoi, iute la școală.

Un veac nesfârșit i s'a părut ora de clasă. Din tot ce s'a făcut atuncea, el n'a auzit și n'a înțeles nimic.

Gândul lui zbura mereu și mereu spre pânea ascunsă, iar mânile o pipăiau din când în când, pe sub bancă. Dorul, de a înfige odată dinții în neprețuita gustare, îl chinuia amarnic.

La recreație, a zbughit-o afară, furișând pânea sub haină. Rând pe rând, eșiră toate clasele și curtea școlii se umplu de copilăret zburdalnic și gălăgios.

Sandu privi mândru peste această mulțime pestriță, în mijlocul căreia el era singurul, care avea o jumătate de pâne.

O scoase și începu a înghiți cu poftă. Intr'o clipă, fu înconjurat de o droae de copii. Unii, cei mai mici, se uitau cu jind la bunătatea de care avea parte. Alții, cereau cu glas plângător măcar o bucățică și arătau drept unitate de măsură, vârful degetului; iar vreo doi mai mari se pregăteau să-l atace cu forța.

Simțind primejdia, Sandu începu a fugi în ocoluri, prin curte, târînd după sine ceata, încă mărită, ca pe un fel de coadă de cometă. Dintr'o ascunsă plăcere de chinuire, se întorcea câteodată spre urmăritori și rupea, în văzul lor, câte o bucată, întărâtându-i astfel mai rău.

Ajuns la un colț, de unde nu mai avea încotro să cotească, bietul Sandu fiind aproape biruit, începu să răcnească cu desperare, strângând, cu amândouă mânile, pânea la piept.

Din încurcătura aceasta l-a izbăvit „domnul", care supraveghia recreația, împrăștiind pe vrăjmași.

Biruitor, dar în acelaș timp mai prudent, Sandu se retrase într'o parte mai ferită în dosul alcătuirii de scânduri, care slujește pentru anumite trebuințe ascunse.

Ion Lucian Murnu Sculptură

Băeții mai mari îl lăsară în pace și-și vărsară ciuda, dând, ca uliul, printre cei mai mititei și mai ales prin cârdul fetelor.

Dintre cei mai mici însă, unii se luară după Sandu, mulțumindu-se numai cu privitul. Intre ei era și Victor, băiatul popii. Imbrăcat mai curățel, sta smerit și se ruga cu lacrimi în ochi să fie făcut și el părtaș al marii bucurii.

Sandu nu răspundea ci-și căuta grăbit de treabă. După o vreme însă, îl întrebă cu gura plină:

— „Ce-mi dai pentru o bucată de pâne?"

Victor nu se așteptase la așa ceva. Era obișnuit să fie privit de copii ca ceva deosebit, așa cum și oamenii îl priviau pe tatăl său.

Dar, în împrejurarea aceea, nu avu vreme să cugete mai adânc asupra unui astfel de lucru. Iși vârî mâna în buzunar și dădu peste frumoasa sa cutie de culori, pe care mamă-sa i-o cumpărase dela târg.

O oferi. Sandu făcu ochi mari și nu-i veni să creadă. Un instinct tainic îl făcu însă să-și ascundă repede uimirea, silindu-se să pară nepăsător. Ca și când ar fi făcut o afacere păgubitoare, luă cutia, o cântări, strâmbă din nas, și o vârî în sân. Apoi, rupse cu sgârcenie o bucată de coajă și o întinse tovarășului său.

De prea mare emoție, Victor o scăpă jos. O ridică însă repede, din amestecul de hârtii și alte rămășițe, aruncate acolo de la măturatul claselor și se împărtăși, ca din cine știe ce bunătate, cu pânea și bucuria lui Sandu.

Clopoțelul vesti sfârșitul recreației. Sandu înghiți în silă cele din urmă firimituri, își pipăi mulțumit cutia din sân și intră îndoit de fericit în clasă.

Victor însă fu cuprins de mâhnire. Mâncase coaja de pâne, plătită așa de scump, dar nu i se păruse atât de gustoasă, la cât se așteptase. Valul de plăcere, care-l amețise la început, când făcuse târgul, se împrăștiase și judecata limpede îi luase locul.

Ii părea rău după cutie, se gândea cu grijă la înfățișarea cu mamă-sa, dar mai ales la judecata aspră a tatălui său, la care știa că va ajunge în cele din urmă.

In timp ce lecția se desfășura tot mai frumoasă, cucerind luarea aminte a întregii clase, sufletul lui Victor se frământa în căutarea unei deslegări. Iși furișă privirile spre banca lacomului său coleg, cu gândul de a încerca, într'un fel oarecare, recâștigarea cutiei; dar, știindu-l mai șiret și mai tare, se opri descurajat. Ochii i se umeziră și neputincios, nu putu găsi calea de izbăvire. Privi către doamna, care le vorbea. Un abur de nădejde îl încălzi până în adâncul ființei sale. Luă hotărîrea să-i ceară dreptate. Știa că s'au mai întâmplat negustorii de acestea și-și aminti bine, cum doamna le-a spus odată, că nu-i frumos să se înșele unul pe altul. Sandu l-a înșelat, de bună seamă că l-a înșelat. Ce, adică face o coajă de pâne cât o cutie de culori?

Vru să ridice degetele, în semn de cerere de a spune ceva, dar iarăși n'avu curaj. In el parcă erau doi. Unul îl împingea să vorbească, iar celalt îl ținea pe loc.

In cele din urmă birui întâiul. In mijlocul liniștei, care cuprinse clasa, căci doamna tocmai povestea cu glas scăzut despre suferințele unui orfan. Victor, adâncit în micile lui dureri, fiind singur orfan de cutie, ridică grabnic două degete și, fără să aștepte îndemnul la vorbă, întrerupse liniștea din clasă și povestirea doamnei, izbucnind printre sughițuri de plâns:

— „Doamnă, Sandu mi-a luat cutia!..."

C. B.
Dumbrăveni-Botoșani

SPANIA

ILIA EHRENBURG

Chlestacovii spanioli

Soseşte la Madrid una din stelele Hollywoodului. Reporterul Miguel Gonzales reuşeşte să obţie dela stea un interview. Azi e o zi celebră: în contoarul firmei „Eraldo de Madrid" lui Gonzales i s'a plătit doi duro. Gonzales îşi cumpără o cravată nouă, dejunează splendid: un puiu fript şi o omletă, plecă la cinema, după cinema la cafenea, îşi lustrui ghetele, dădu un gologan unei cerşetoare, cumpără gazeta de seară, într'un cuvânt se purtă ca un milionar. Când aruncă duroul pe masă, duroul sună solemn, anunţând lumii măreţia lui Miguel Gonzales. Dar toate au un sfârşit, veni şi sfârşitul frumoasei zile. Sfârşitul zilei coincidă cu sfârşitul bogăţiei.

Cafeneaua s'a închis, Gonzales merge acasă, în buzunar — doi gologani. Mâne dimineaţă are să vie gazda să-l plictisească: de cinci luni Gonzales nu-i mai plăteşte. Gonzales o să-i povestească despre criza mondială şi neregulele dela poştă. Mâine în loc de dejun— un pahar de cafea şi ghetele de o virginitate dubioasă. Dar azi Gonzales e milionar?... Se apropie de casă şi cu zgomot bate din palme: „Sereno!" Aleargă portarul de noapte cu un mănunchiu de chei. Gonzales îi dă ultimii gologani. Gonzales are cheia în buzunar, dar cheia trebue căutată, cheia apoi trebue introdusă în broască, lucrul e plicticos şi neinteresant. E mult mai plăcut să baţi din palme!...

Dacă nu vei înţelege nebuniile nocturne ale lui don Miguel Gonzales, n'ai să înţelegi nici judecarea în absenţă a regelui, nici poza cerşetorilor Madridului, nici apucăturile miniştrilor din Madrid. La Madrid teatrul e foarte mediocru, în schimb toţi Spaniolii în viaţa de toate zilele sunt actori de o înaltă marcă. Fiecare cerşetor e un tragedian grav şi impunător. Cerşetorul ştie să întindă mâna în aşa fel, că parcă în faţa lui ar fi nu strada cu trecătorii, ci cinci rânduri de loji ale teatrului. Catolicismul a înţeles pasiunea asta şi o încurajează în tot chipul. Catedrala din Burgos e o capelă întunecoasă: deodată se aprind luminile rampei, iar în fund — un Christos efeminat acoperit de sânge şi trandafiri de hârtie. In tablourile lui Zurbaran sau Riberca sfinţii repetă monologuri patetice. Procesiunile din Sevilla sau Malaga, în săptămâna patimilor sânt mai de grabă numere dintr'un cor de balet. In felul cum duce fata un ulcior, cum orice contabil, sau veterinar salută pe o „senioriță", chiar în felul cum „camerero", primind bacşişul, loveşte moneta de masă, se simte o şcoală veche.

„Judecarea lui don Alfonso", sau vorbind exact, şedinţa Corteselor consacrată exerciţiilor oratorice pe tema „un rege rău şi o bună republică" au putut să pună în mişcare numai pe cei care nu cunosc Spania. Spaniolii râdeau: „i-au dat drumul, şi acuma îl judecă!..." De altfel chiar observaţiile astea se auzeau rar: ţara a întâmpinat „judecarea" cu o deplină indiferenţă. In schimb deputaţii au gustat o plăcere nespusă: au jucat Convenţia fără să obijduiască pe nimeni. Toţi ştiau dinainte: şi discursurile acuzaţiei şi rolul apărătorului, — ale contelui Romanones, şi nobleţa de suflet a seniorului Camora. Inţelegerea se statornici dinainte: contele Romanones se va arăta un adevărat „hidalgo", iar republicanii, care-l vor asculta cu pietate, vor fi de două ori „hidalgo". Toţi au rămas mulţumiţi unii de alţii: republicanii de conte, contele de republicani. Gazetele au descris în culori mişcătoare dezinteresarea contelui: mă rog, omul a fost amendat de dictatură cu 500 de mii de peseţi, şi el apără pe rege!... Dar câte milioane a câştigat omul pe timpul regelui, gazetele n'au amintit. Spre ziuă Convenţia a scos o rezoluţie impunătoare: şi deputaţii au plecat la culcare, bătând din palme: „Sereno"!... A doua zi nimeni n'a declarat războí acestor furioşi jacobini, şi nimeni n'a format în contra lor nici o coaliţie. Regele după ce citi gazeta la Fontainebleau, a râs cu siguranţă: orice s'ar zice, e spaniol şi el, şi nimic spaniolesc nu i-i străin. Deputaţii? Au uitat şi ei reprezentaţia de gală, îndată.

Cortesele sunt un spectacol pitoresc şi original. Ce e drept, în Cortese n'au loc acele lupte „franceze", cu care e în drept să se mândrească palatul deputaţilor. Nobleţea e atât de puternică la acest popor, încât se manifestă până şi în moravurile parlamentare: în Cortese bătăi nu se întâmplă. Oratorul vorbeşte, vorbeşte bine — în Spania toţi ştiu să vorbească bine. Ceilalţi nu-l ascultă, fiindcă în Spania nimeni un ştie să asculte. Nimic nu oboseşte pe un avocat din Madrid, ca nevoia de a asculta pe un altul. La cafenea „individualiştii" vorbesc de obiceiu toţi deodată. In Cortese deputaţii caută să păstreze ordine: pe când unul vorbeşte, ceilalţi îşi şoptesc, răsfoiesc gazete, beau cafea la bufet şi-şi aşteaptă rândul.

Poezia spaniolă întotdeauna a întrunit un realism crud cu o mistică abstractă. Cortesele s'au dovedit mai strâmte: de realism s'au lăsat cu totul. Până la alegeri agitatorii diferitelor partide — radicali, socialişti, republicani, simpli socialişti căutau în tot chipul să se întreacă unii pe alţii. Fiindcă alegătorii erau ţărani, şi încă ţărani de mult flămânzi, toţi candidaţii le promiteau în două vorbe pământurile proprietarilor. Acesta era teribilul realism. După asta urmă mistica. Poporul arse mânăstirile, prin urmare îl poţi potoli prin mustrările iezuitului. Oratorii vorbesc despre triumful raţiunii libere, despre noile intrigi ale ordinelor, despre Torquemada şi Galileu. Apoi trec la iubire: pentru triumful iubirii trebuie libertatea divorţului! Discursuri despre puterea sentimentului, citate din literatura clasică. Apoi se antrenează în lauda limbii castiliene: e limba lui Cervantes şi Lope de Vega!... Apoi trimit salutări republicilor din America Latină. Apoi pentru un minut se întorc pe pământ; vorba e însă nu despre pământ pentru ţărani: înalt-nobleţea sa, deputatul Marci (toţi deputaţii, adresându-se unul altuia rostesc „Senoria") în timpul dictaturii a lucrat ceva mai stăruitor decât alţii. In comisia parlamentară s'au găsit acte compromiţătoare pentru Marci. Atunci Marci, fără să-şi piardă cumpătul, prin intermediul înalt-nobleţei sale, deputatul Iglesias, a propus comisiei o sumă rotundă pentru tăcere. Afacerea a eşit la lumină, şi deputaţii au vorbit mult timp pe tema: cinste şi necinste. Se aranjă o şedinţă secretă — bietul Iglesias încetă de a mai fi înaltă nobleţă... După asta Cortesele se ocupară de o temă nouă: cum trebue privit pactul Kellog din punct de vedere al constituţiei Spaniole şi prea cunoscutului spirit pacifist al Generalilor?... Din ziua deschiderii Corteselor a trecut jumătate de an. Mulţi găsesc că pentru Cortese asta e un termen normal; e timpul închiderii. Să vorbească şi despre pământ deputaţii n'au mai avut timp.

Trei sferturi din deputaţi cred cu toată sinceritatea că vorbind nopţi dearândul, salvează Spania. Unul din ei mi-a spus odată: „pe umerii noştri stă o răspundere istorică, noi creăm Spania pentru copiii noştri!" Ai fi crezut, că e un inginer sovietic, ocupat de quinquenal. Nu, era un deputat spaniol, adică un actor ocupat de jocul lui până la atâta, încât în sala spectatorilor parcă n'ar fi oameni, ci numai întunerec, o bună acustică şi vuet de aplauze.

In Rusia, Chlestacov întotdeauna dădea în tragedie, acolo minciuna era considerată drept o crimă morală, şi oratorii eloquenţi se loveau de bănuiala inevitabilă a auditoriului. Spania a făcut din minciună inspiraţie, a dovedit dezinteresarea minciunii, a prefăcut-o în binefacere, chiar într'un act de sacrificiu. Curierii lui Chlestacov sânt nuli şi urieşi. Transformarea lui Aldonsa într'o Dulcinee atinge mitul.

Un funcţionar la ministerul de justiţie. Leafa 600 peseţi pe lună. Opt fete. Nevasta tot timpul munceşte, ca să croiască din micul buget o viaţă „cabalierească". La funcţionar sosesc după o afacere doi străini. Funcţionarul (om, se înţelege, cu un nume nobil, să-l numim aici pentru modestie, don Hasinto), vrea să primească pe musafiri cum se cade. „Vai, castelul meu în clipa asta e în remont, şi eu sânt în neputinţă de a vă invita la mine". Musafirii liniştesc pe don Hasinto şi-l invită să dejuneze cu ei, la restaurant. „Consimt să primesc invitaţia dumneavoastră numai dacă-mi promiteţi că, dacă veniţi din nou în Spania, veţi fi musafirii mei. Casa mea e casa D-voastră". La ora convenită la hotel soseşte un Ford străvechiu, legat cu funii; în loc de perne, şomoltoace de câlţi; motorul tuşeşte jalnic. Don Hasinto rosteşte un monolog: „Sânt cu adevărat nenorocit. „Hispano-Suiza" mea e în reparaţie, cu „Rolls-Royce" al meu a plecat nevastă-mea la San-Sebastian, şi iată că am fost nevoit să vin la dumneavoastră cu această maşină veche; cu această maşină pleacă de obiceiu bucătăreasa mea după cumpărături"... Nevasta lui don Hasinto în timpul ăsta stă, se înţelege, acasă, poate chiar fără masă, fiindcă don Hasinto a luat dela ea poate ultimul duro, ca să-l distribue ca bacşiş oamenilor dela garderobă şi portarilor. Totuşi don Hasinto acuma crede chiar el, că are trei automobile şi că lucrătorii zi şi noapte repară scările de marmoră ale castelului moştenit.

In provincie funcţionarii primind câte 280 de peseţi pe lună, ţin slugă. Plătesc slugile cu câte vr'o 20 de peseţi. Toată familia, cuprinzând, se înţelege slugile, sufere de foame. Stilul însă a fost păstrat.

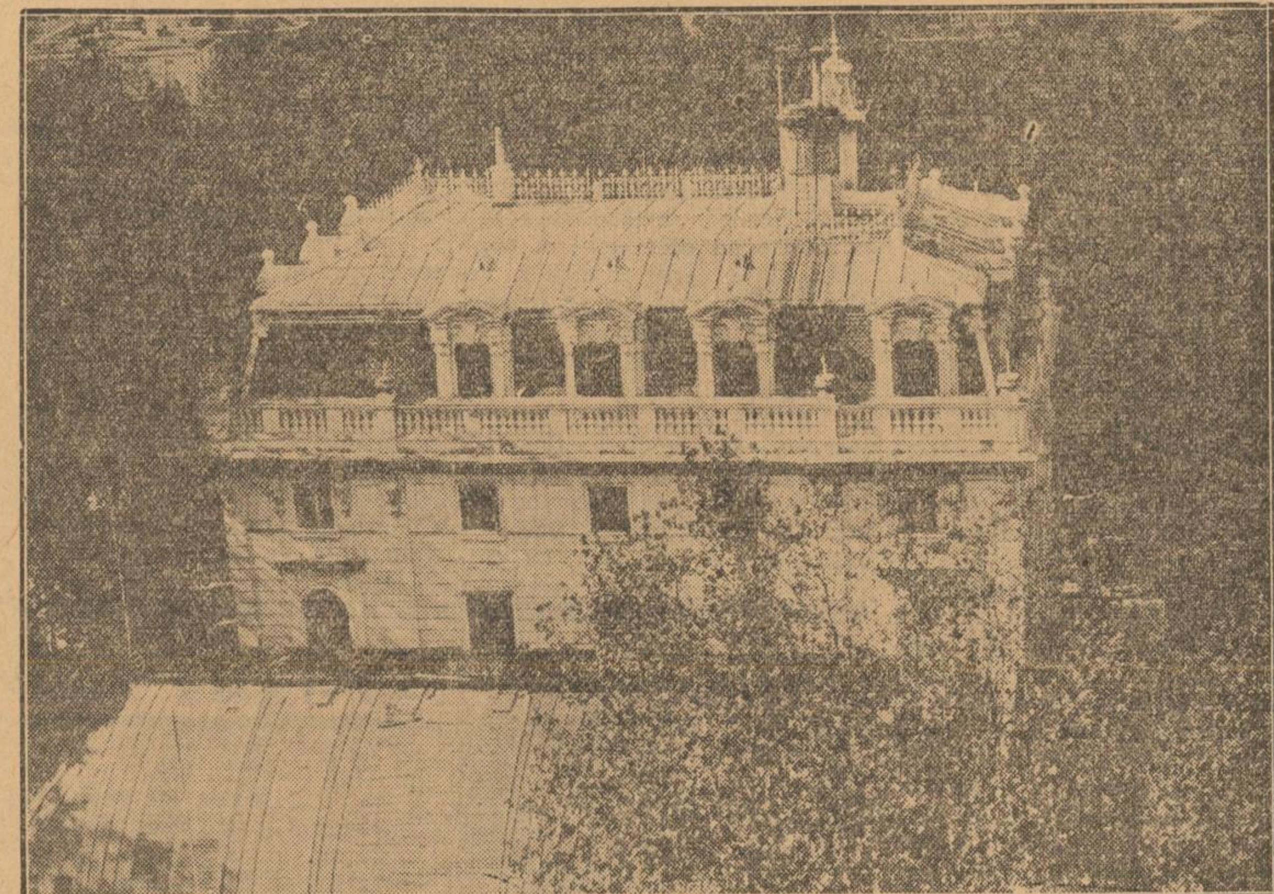
Mursia e un oraş mic şi liniştit şi se confundă cu grădinile de portocali. S'ar putea zice: un sat, dar la Mursia se găseşte un zgârie-nori al lor. Clădirea nu-i terminată şi are să fie desfăcută, căci n'are cine s'o termine şi n'are la ce. A răsărit nu ca o casă, nu ca o întreprindere care să aducă un venit, ci ca un poem. Despre un negustor din Mursia a început deseori să se zică: „o să se ruineze, se ruinează cu siguranţă!"... Negustorul nici gând n'avea să se ruineze. Negustorul era un om îndrăzneţ şi nesocotit: negustorul era spaniol. Se hotărî să astupe gura clevetitorilor: las să vadă toţi, cât sânt de bogat!... Incepu să construiască la Mursia un zgârie-nouri, întocmai ca la Gran-Via din Madrid. Negustorul construia şi se ruina. Când lucrarea ajunse la acoperiş, negustorul se ruină deabinelea. Zgârie-nouri stă fără nici un sens în mijlocul grădinilor. Lucrătorii de altfel nu se miră: toţi construesc în închipuire nişte sgârie-nouri tot aşa de măreţi şi stupizi.

Un ţăran din provincia Granada cheltueşte cu îmbrăcămintea sa 30—40 de peseţi. Are, se înţelege, un măgăruş. Aici începe poezia: măgăruşul acestui ţăran e îmbrăcat ca într'un tablou. Pe măgar e un înveliş ţesut în casă, cu nişte figuri ciudate; măgarul are mărgele; pe picioare nişte papuci admirabili. Ca să-şi împodobească măgăruşul, omul ciudat e în stare să cheltuiască şi o sută de peseţi. Omul n'are să-şi cumpere o pălărie nouă, în schimb vecinului îi va spune cu mândrie: „priveşte la măgăruşul meu, cât de cuviincios e îmbrăcat". Adevărat, măgăruşul e îmbrăcat mult mai bine decât stăpânul şi decât stăpâna. Şi nu-i vreo iubire de animale: un măgăruş împodobit e bătut nu mai puţin decât un măgăruş în zdrenţe. Nu, e o nevoie de a devia dela logic, patimă pentru monologuri abstracte şi o măreţie visată.

Toate astea pot fi luate în multe feluri şi eleganţa măgăruşului, şi zgârie-nouri, şi castelul lui don Hasinto, şi eloquenţa parlamentului. Poţi să-ţi baţi joc, poţi să şi plângi de milă. Am văzut eu odată la Moscova baletul „Don Quichotte". Bietul cavaler e pur şi simplu ridicol în mijlocul săriturilor şi glumelor. Pe Don Quichotte îl bătea şi publicul, în cea mai mare parte liceenii şi liceancele, râzând vesel: copiii ţin la logică şi nu-s sentimentali. Peste vreo douăzeci de ani am văzut „Revizorul" în montarea lui Meierhold. Chlestacov minţea, dar nimeni nu râdea, spectatorii se zgribuleau sperioşi. Evident, se poate face o tragedie chiar dintr'o glumă. Mai trebuie să spunem, că don Hasinto nu-i deloc ridicol, că e mai degrabă înfiorător, că un milion de doni Hasintoni e o nebunie, că judecata lui Alfons nu-i numai un vodevil, ci şi o crudă grimasă, — de care e atât de darnică istoria acestui mare şi nenorocit popor?...

Tradus din ruseşte de
A. FRUNZĂ

* Chlestacov: personagiu cunoscut din arhicunoscuta comedie a lui Gogol, temperament analog cu Ventureano al nostru şi ajuns pentru câteva zile „inspector administrativ". (N. tr.).

Cereţi azi în toate librăriile: VOLUMUL III
POVESTEA VIEŢII MELE
DE MARIA, REGINA ROMANIEI

O frescă sguduitoare a războiului nostru de întregire. Capitolele acestui volum închid tot sbuciumul prin care a trecut poporul românesc dela izbucnirea războiului până la zilele de pace.

Un elegant volum de 600 pagini cu numeroase planşe
LEI 160
EDITURA „ADEVERUL" S.A.

Caleidoscop

Un câne sentimental

Locuitorii oraşului Tokio au fost foarte impresionaţi de moartea lui Gascico, un câine al cărui devotament pentru stăpân iese din comun.

Stăpânul lui Gascico era medic şi locuia într'un sat din vecinătatea oraşului Tokio.

Doctorul mergea în fiecare zi la spitalul oraşului, iar câinele îl întovărăşea până la gară, se reîntorcea acasă, iar seara mergea din nou la gară să-şi aştepte stăpânul.

Acum vre-o unsprezece ani doctorul Gascico a murit într'un accident de cale ferată.

Cu toate acestea, câinele a continuat să se ducă să-l aştepte la gară. Se amesteca zilnic în mulţimea care forfotea în gară şi privea trenul din care spera să coboare prietenul mult dorit. Această scenă s'a repetat timp de unsprezece ani.

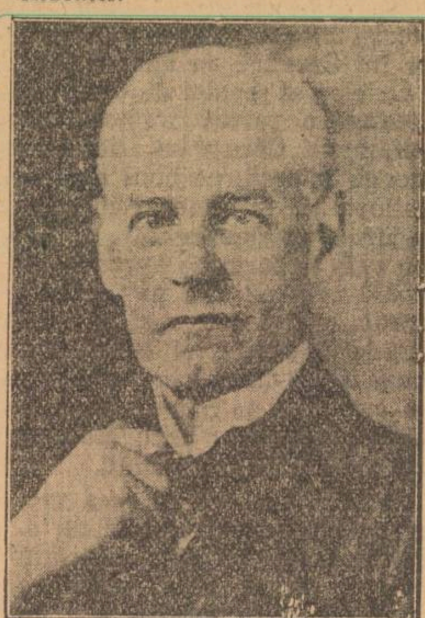
In cele din urmă acest exemplar unic de amiciţie şi fidelitate, a murit trist fără să mai vadă pe acela pe care l-a iubit.

Dar locuitorii i-au ridicat, în semn de admiraţie, un monument.

Ultima glumă a scriitorului Galsworthy

In timp ce John Galsworthy, cunoscutul autor englez, zăcea greu bolnav în vila sa din Hamstead, îi sosi împreună cu mai multe scrisori inutile şi o telegramă curioasă, iscălită de un grup de admiratori necunoscuţi.

Tocmai în zilele acelea starea scriitorului se agravase, iar medicii dăduseră un buletin nu prea satisfăcător.

GALSWORTHY

Telegrama care venea din Brisbane (Australia), spunea:

„Am auzit de boala dv. Vă rugăm să rămâneţi în viaţă, pentru a termina povestirea vieţii eroinei romanului apărut de curând, stop prieteni".

Dar admiratorii îndepărtaţi nu au fost prea bine inspiraţi, căci în aceeaşi zi au primit răspuns printr'o altă telegramă:

„Povestirea vieţei eroinei este terminată. Pot muri în pace".

A doua zi Galsworthy a murit.

Remediu contra divorţului

Un medic american din statul Alabama, pretinde că a descoperit remediul contra... divorţurilor!

După declaraţiile sale, divorţaţii suferă de turburări circulatorii şi sunt atinşi de neurastenie.

O simplă cură de câteva săptămâni cu medicamentul său — susţine el — va fi suficient să facă din cea mai acră soţie, o femee iubitoare, înţelegătoare şi fidelă.

Hotelierii din Reno — capitala divorţurilor — impresionaţi de comunicările medicului, au început să se îngrijoreze.

Ceasul perpetuu mobil

La Orebro (Elveţia) există un ceas care nu a fost întors din Noembrie al anului 1916 şi care totuşi, continuă să meargă, arătând ora exactă.

Secretul inventatorului acestui ceas perpetuu, constă pe cât se spune, în şapte cutii de metal, influenţate de variaţiunile presiunilor atmosferice.

Această forţă infimă ajunge pentru acţionarea mecanismului.

Creangă, la Fălticeni

Au trecut mai mult de opt decenii de când prin bariera deschisă a străzii Tâmpeşti, sau uliţei Ciurii, cum i se mai zicea, într'o zi mohorită de toamnă târzie, pe sub coasta golaşă a dealului Spătăreşti, pe drum cotit şi desfundat de care, strâns ca un puiu de bogdaproste în paiele din fundul căruţii sărăcăcioase a lui Luca Moşneagu, intra în oraşul Fălticeni cel mai proaspăt candidat la preoţie, plocon nou Catihetului dela fabrica de popi din Fălticeni. Tânărul dascăl, învelit în cămaşa de grăsime care încă depe atunci începuse să tragă greu la cântar, împins de fireasca năzuinţă a unei mame de a-şi vedea copilul „domn", desigur că amestecase în umbrele ochilor de bou blajin nostalgiile străzilor care pentru „tunsul felegunsul", cu toată primitivitatea lor, puteau să excite mirări şi extaze. Părăsise Ozana lui dragă şi Humuleştii, venind la Fălticeni, să se ia la trântă cu gramatica lui Mărculescu; desigur că nu-l atrăsese atât aceasta, cât îi grăbise plecarea dorul de prietenii duşi demult la învăţătură. Căci vărul Ion Mogorogea, Gâtlan, Trăsnea, i-o luaseră înainte ducând fiecare Catihetului galbenii, oile, stupii şi boii care ţineau loc de taxă.

„Două merţe de orz şi două de ovăz" trebuiau să ungă un popă, căci „şcoala era numai de mântuială; boii să iasă..."

Astfel începe viaţa la Fălticeni a celui care mai târziu avea să câştige prietenia celui mai mare poet al neamului, pentru duhul sănătos şi mâna largă ca o căciulă călduroasă; viaţă, care prin expresie înaltă de pitoresc şi bonomie indigenă, avea să constitue motivul poetic cel mai impresionant al unei cariere literare ţâşnită din sfătoşenia poporului. Dacă luăm în consideraţie că o treime din „Amintirile" povestitorului şi cele mai caracteristice, povestesc viaţa lui la Fălticeni, ne putem da seama de condamnabila indiferenţă în care a lâncezit interesul istoriei literare asupra legăturilor lui Creangă cu Fălticenii.

Ca elev al şcoalei de Catiheţi, Creangă a purtat numele de Ştefănescu. Căruţa lui Luca Moşneagu îl urcă, pe noul elev al Catihetului, în strada Rădăşeni, pe urma prietenilor săi al căror cuib se formase aproape de şcoală care se afla pe aceeaşi stradă, câteva case mai la vale. Strada Rădăşeni, al cărui nume a intrat demult în literatură, l-a cunoscut pe marele povestitor la vârsta când bucuriile sunt tristeţi şi tristeţele bucurii.

Se pare însă că pe acea vreme pentru tinerii dascăli nu existau decât bucurii, în afară doar de clipele când gramatica lui Mărculescu încerca să-i înveţe „a vorbi şi a scrie o limbă corect..."

In nedumerirea tinerilor învăţăcei fremătau năsdrăvăniile altor gânduri, care nu-i părăseau nici ziua nici noaptea. Câtă însemnătate prezentau pentru viaţa lor de libertate acele pronume conjunctive de dativ şi acuzativ din gramatica lui Mărculescu? — Mi-ţi-i, ni-vi-li, me-te-il-o, ne-ve-il-e; me-te-il-o, ne-ve-i-le, mi-ţi-i, ni-vi-li, — părea limba păsărească pe care nu puteau s'o înţeleagă, dar care înainte de a-i descuraja le dădea prilej de somn sau de vreo raită pe la fata popii din Fălticenii-vechi.

La Fălticeni viaţa lui Creangă şi a colegilor săi începe a umbri de unele întrebări nepuse până atunci şi rămase apoi o viaţă întreagă în minte ca material brut. Ce este gramatica română? Câte părţi are gramatica română? a căror răspunsuri date cu precizie, erau inviolabile în ermetismul lor.

In strada Rădăşeni, Creangă are o gazdă. Pavel-ciubotarul, holteiu „cu casa lui destul de încăpătoare" care vrând-nevrând trebuie să fie spectatorul şi chiar părtaşul năzdrăvăniilor celor tineri. De toţi erau vreo cinci, adăogându-l şi pe moş-Bodrângă, care le cânta din fluer şi le spunea snoave; destui ca să ţină un sfat şi să prelungească la nesfârşire poznele. Jucau „până ce asudau podelele şi ne săreau tălpile dela ciubote, cu călcâie cu tot". Viaţa aceasta de bucurii, de trai vesel şi gras pregătea viitorii preoţi. Şi totuşi desigur că în toate aceste porniri lăcrăma dorul de casă, fiindcă „mulţi lăsându-şi nevestele cu câte doi-trei copii acasă, în creerul munţilor, venise la Fălticeni să se pricopsească de învăţătură..."

După relatări memoriale nesigure, numărul elevilor Şcoalei de Catiheţi se ridica până la şasezeci—şaptezeci. Fălticenii, a cărui populaţie azi nu trece de 16 mii, a avut aşadar acum optzeci—nouăzeci de ani parte de o tinerime sgomotoasă, cu porniri instinctive de traiu vesel şi uitător de necazuri; această viaţă de avânturi tinereşti îşi avea farmecul ei. Pavel-Ciubotaru avea în căsuţa lui de pe Rădăşeni numai patru catiheţi la gazdă; patru, dar care reuşeau să pue în picioare în miez de noapte prin năsdrăvăniile lor toată strada Rădăşeni. Să se fi întâmplat oare ca numai în Creangă şi tovarăşii lui de gazdă să ardă focul viu al tinereţii? Desigur că nu!

La Fălticeni, Creangă nu se prea „ostenea" învăţând, deoarece nu se îndura ca pentru două merţe de orz şi două de ovăz să lase în părăsire copila popii dela Fălticenii, nemângăiat.

ION CREANGĂ

In umorul cald şi sănătos al povestitorului apare aici pentru prima dată grija unei întruchipări de basm, pentru care-şi sacrifica orice altă ocupaţie. Fata popii din Fălticenii-vechi trezise oare în sufletul lui Ionică icoana ştearsă a Măriucăi Săvucului? Purtarea lui Creangă are într'însa râs de moşneag hâtru şi când vorbeşte de sânul de mere domneşti scoboară glasul să nu-l audă urechi oprite. Se ducea la fată când nu era popa acasă, căci mamă fata nu avea.

Mai târziu „poştele" îi alungă unul câte unul dela Pavel-ciubotarul. Se rătăcesc adesea pe la crâşmăriţa din satul Rădăşeni. Sug din cofe adânci şi răcoroase vin vechi de Odobeşti, iar de pe buze cărnoase mireasmă de fragi şi pere pergamute; apoi bătucesc în horă legănată pământul de care aveau să se despartă în curând.

In anul următor se răspândeşte printre dascăli svon de desfiinţarea Catiheţilor şi trecerea celor mai tineri la Socola Şcoala de Catiheţi de la Fălticeni îşi închide porţile. Creangă se desparte trupeşte de Fălticeni.

Anul acesta s'au înscris pe răbojul vremii al optzeci şi cincilea veleat de când dascălii mai bătrâni pe care-i chemau acasă nevoile şi copiii, în uşa Şcoalei depe uliţa Rădăşeni, strigau celor mai tineri care le făceau în ciudă cu plecarea la Socola, vorbele ce cuprindeau toată desnădejdea că trebuiau să se întoarcă fără nici o pricopseală pela vetrele lor:

— Duceţi-vă pe pustii, dacă vă place; duce-v'aţi învârtindu-vă ca ciocârlia!...

După al 85-lea an decând porţile şcoalei depe Rădăşeni s'au închis, după 45 de ani de când un mormânt a înmulţit crucile din „Eternitatea" Iaşului, şi după ce Creangă a trecut în literatură cu prima glumă rostită la Junimea, se poate afirma cu toată părerea de rău, că nici un autor nu s'a gândit ca în biografia marelui povestitor să se scrie o pagină adevărată şi despre legăturile marelui povestitor cu Fălticenii. Desigur că puţină vreme şi-a petrecut Creangă la Fălticeni; un sfârşit de toamnă mohorîtă, o iarnă aprigă şi o primăvară însorită. Există însă în paginile „Amintirilor din copilărie", în partea care vorbesc despre Fălticeni, comori nesfârşite de artă şi mai ales de fire pământească ajunsă la răspântiile drumurilor vârstei şi rosturilor în viaţă. La Fălticeni începe Creangă să fie adevăratul Creangă. Privirea lui bună închide răni şi râsul luminează. Umorul nou musteşte în pagini calde de dragoste de viaţă. Este acelaş Creangă de mai târziu, Creangă simbolizând prietenia, Creangă al Iaşului pe care istoria literară ni l-a fixat în toată splendoarea personalităţii sale omeneşti şi artistice.

Cu toată însemnătatea pe care Fălticenii a avut-o, în viaţa marelui povestitor, legăturile sale cu pitorescul oraş moldovenesc sunt prea puţin cunoscute şi mai ales nu s'a făcut nimic pentru a se întreţine curiozitatea marelui public asupra oraşului pe unde a trecut marele povestitor.

O tăbliţă de bronz, ţintuită în peretele unei case de pe strada Rădăşeni, opreşte în loc trecătorul. Aici a fost casa în care a stat Ion Creangă pe când învăţa la Şcoala de Catiheţi din Fălticeni.

Până astă-vară moş Niculică, sau moş-Vrăbioiu, cum îl porecliseră copiii în entuziasmul jocurilor nevinovate, îşi adăuga la gloria numelui de fost surugiu la o curte boerească acum şaptezeci de ani şi pe aceea de a fi stăpânul casei prin care umbra marelui povestitor se mai întoarce din când în când să caute în spuza vetrei afumate tăciunii dela care să aprindă „poştele". De dimineaţa până noaptea târziu bătrânul se odihnea pe un scăunel scund, în capătul ceardacului umbrit de viţă sălbatecă, tremurându-şi pleoapele grele peste lumina înceţoşată a ochilor care se stingeau şi povestind cu glas lăcrămat trecutul casei lui. Sub îndemnul unor emoţii calde, tremurându-şi genunchii sprijiniţi de marginile unei scări şubrede, împodobeau tăbliţa de bronz cu flori multicolore de hârtie, lucrate de mâni pioase. Cu aceste mici îndatoriri se întreţinea un cult Creangă. Dar a suflat vânt de moarte peste pletele albe ale bătrânului custode. A trecut dincolo de hotarul tristeţelor pământeşti.

In jurul tăbliţei de bronz nu mai ard în culori ţipătoare flori artificiale. Nici despre cel care a trecut pe aici nu mai are cui povesti. Casa joasă bătrânească priveşte cu ochi obosiţi în jur. Are vecinătatea unei alte case bătrâneşti.

Aici este casa în care a fost şcoala de Catiheţi. Nu este însă şi aici o tăbliţă de bronz care să spue aceasta. Bătrânele case se privesc şi sub streşinile lor scânceşte tristeţea înserărilor de toamnă; pluteşte şi spiritul marelui povestitor prin împrejurimi.

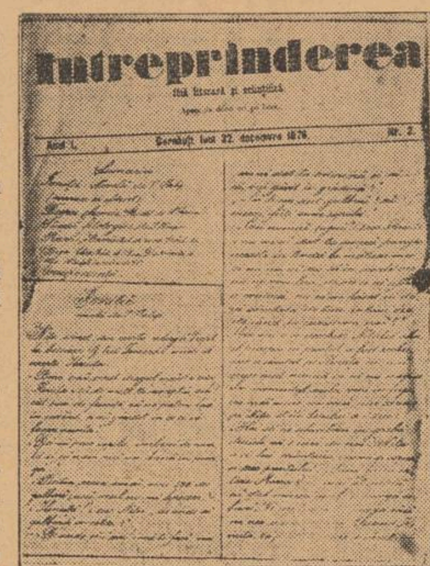
Strada Rădăşeni şi-a schimbat numele. Il poartă pe cel al fostului Catihet. Este şi aceasta un omagiu, prea puţin, dar tot ce-i putea oferi Fălticenii. Fălticenii l-au întregit pe Creangă şi Creangă a cinstit Fălticenii prin neuitare.

MIHAIL ŞERBAN

George Popovici - 30 ani dela moartea sa

PATRIA

Ziarul „PATRIA" întemeiat şi susţinut de G. Popovici şi I. Flondor condus de redactorii: Dr Valeriu Branisce şi Constantin Hormuzache, apare la schimbarea veacului cu o bandă tricoloră

Intreprinderea

Anul I. Cernăuţi luni 22 decemvre 1879. Nr. 2.

„INTREPRINDEREA" revista elevilor de liceu, în frunte cu George Popovici (atunci cl. V-a) şi care a fost organul oficial al unei soc. româneşti secrete „Momercia". Aceasta este prima pagină din singurul exemplar păstrat până azi şi care se găseşte în posesia d-lui prof. Victor Olinescu din Cernăuţi, vechi şi bun tovarăş al lui Popovici

In noaptea de 11 spre 12 Iulie, 1905, la Munkacs (un orăşel din Cehoslovacia de azi), pe pământ unguresc se stingea, subt otravă, fostul deputat al câmpulungenilor moldoveni: George Popovici. El nici nu împlinise 43 ani.

S'a născut de Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril (8/20 Noembrie 1863) la Cernăuţi, ca fiu al părintelui Eusebie, profesor de istorie bisericească de pe lângă facultatea de teologie şi al Elenei.

A vorbit de mic numai româneşte. Limba germană el a început s'o înveţe de-abea la clasele primare, la sfârşitul cărora, s'a înscris în 1874, la liceul lui Stefan Wolf.

George Popovici întemeiază în clasa IV, o asociaţie secretă românească. Mulţi elevi, colegi, majoritatea chiar din clasele superioare, se adună în ascuns la Popovici acasă, discută, pun ţara la cale şi hotărăsc o acţiune culturală românească.

Preşedintele bătăiosului mănunchi de tineri este însuşi iniţiatorul lui. Cei mai înstăriţi dintre ei adună cărţi româneşti la casa „preşedintelui" şi le împrumută pe urmă fiilor de muncitori români din suburbiile Cernăuţilor şi feciorilor de ţărani (puţini) de prin satele din Bucovina care erau trimişi la şcolile înalte din Cernăuţi. Treburile merg strună.

După un an dela înjghebarea acestei „asociaţii", ia fiinţă şi organul ei de luptă, acea „foaiă literară şi sciinţifică—*Intreprinderea*". Au apărut în total 5 numere. Fiecare exemplar avea câte 10 pagini, numerotarea pornind cu An. I, Nr. 1, pag. 1 şi isprăvind cu pag. 50 din Nr. 5 An. II.

Primul număr vede lumina zilei Luni 1 Decembrie 1879. Al doilea, Luni 22 Decembrie 1879, urmează al treilea tot Luni, în 12 Ianuarie 1880 şi ultimul abia la 2 Februarie 1880. Pe pagina cea din urmă, jos, este trecut comitetul de conducere — Redactor: G. Popovici, Editor: St. Popescu, iar „Cu scrisoarea lui Bendeschi" se notifică caligraful, adică un fel de nume al „Tipografiei".

Colaborează: Victor Olinescu, cel mai bun şi nedespărţit prieten, din copilărie şi până la moarte, al lui Popovici şi care este unul dintre puţinii care poartă cu sine limpezi şi vii toate amintirile despre „George"; Valerian Halip, Leo Stefanovici, Iosif Rott — fiul lui Iosef Rott—avocat şi decan al baroului de Cernăuţi, mare filoromân, apărătorul arborosenilor în procesul intentat de austrieci (cei cinci: Ciprian Porumbescu, Constantin Morariu, Ortisie Popescu, Eugen Siretean şi Zaharia Voronca); Teofil Simionovici Venti; Teofil Gramatovici — care deşi cu un an mai înainte, în liceu păstra totuşi multă veneraţiune „preşedintelui" şi „Directorului". Mai trebue menţionat aci şi Ludwig Rottenberg — ajuns dirijor al vestitei capele din Francfurt pe Main — tovarăş de clasă, fiu al preşedintelui comunităţii evreeşti din Cernăuţi şi mare sprijinitor al acţiunii româneşti pornite de Popovici. Deşi străini, Rott şi cu Rottenberg făceau parte dintr'o asociaţie de elevi paralelă, nemţească. Totuşi sânt prieteni de-ai Românilor, iar ei neavând revistă colaborează la „Intreprinderea".

Comisia pentru examenul de maturitate (bacalaureat) îl declară în sesiunea de Iunie 1882 „reif mit ausszeichnung" pe George Popovici, care se înscrie, chiar a doua zi în societatea academică „Junimea". După un an de viaţă studenţească, în toamna lui 1884 îl vedem ales preşedintele societăţii.

Acest tânăr preşedinte, care nici nu împlinise 20 ani, desfăşoară cea mai frumoasă activitate culturală din acele timpuri de rezistenţă naţională. Organizează şezători la Cernăuţi şi la sate, ţine conferinţe, fondează biblioteci populare şi tot atunci pune piciorul în prag potentaţilor dela Viena, cari vroiau să desfiinţeze Universitatea cernăuţeană, mutând-o la Bruenn.

In vara anului 1884 dă studenţilor, care se răspândeau prin comunele Moldovei de sus, un fel de „chestionare" pentru adunarea de material juridic. Fiecare tânăr, se prezinta preşedintelui, spunea direcţia în care pleacă şi căpătă o serie de întrebări precise la care era obligat să răspundă, după ce se va fi informat printre ţărani de problema pusă.

Il interesau îndeosebi „obiceiurile pământului". Vroia să ştie tradiţiile „jurământului cu brazda'n cap", proba focului, „frăţia de cruce", iar de prin părţile mazililor şi răzeşilor cerea copii sau originale după documentele voivozilor care înstăriseră pe moldoveni în satele lor.

Incheindu-se exerciţiul pentru care-a fost ales preşedinte, George Popovici intră în armată. La Regimentul 41 infanterie Cernăuţi îşi regăseşte prietenul celor opt ani de liceu, Victor Olinescu.

Nimeresc tinerii noştri cu termen redus într'o vreme de românească conducere a acestei unităţi militare bucovinene. Reg. 41 era un regiment românesc, rar însă s'a pomenit ca la posturile de comandă să fie numai Români. Comandant era colonelul Teodor Seracsin, un român bănăţean care românizase toată scara erarhică a comandanţilor, dela fruntaşi şi până la el. Adjutantul său era locotenentul Dimitrievici — un naţionalist, tot din Banat. Plutonierul major se numea Nicolae Colţun, din părţile Câmpulungului moldovenessc, sergent instructor Vasile Niga, caporal le-a fost Doroş din Mahala, ajutat de alt caporal mai tânăr Leorda dela Ţureni şi fruntaş era dascălul Sviatovei, român cu nume rutean de prin munţii rădăuţeni. Căpitanul companiei doar era ceh; cpt. Jaromir Formanek, perfect înţelegător însă al durerilor româneşti. Pe ziua de 8 August 1885 pornesc pe jos la manevrele imperiale dela Lemberg. Se opresc la Stanislau, fiindcă în capitala Galiţiei bântuia o epidemie contagioasă.

A isprăvit dreptul, susţinându-şi după vreo 5 ani de peregrinări pe la Viena şi Innsbruk, cu mare succes, doctoratul juridic.

Urmează câţiva ani de neobosită frământare ştiinţifică. Cum aceste îndeletniciri studioase nu-l depărtau de ţăranii români, ci mai vârtos îl apropiau de vetrele lor, — George Popovici este atras spre arena politică. Zorile anului 1897 îi dau ştire despre bătălia la care se va angaja. „Comitetul central electoral al Românilor din Bu-

Dr. GEORGE POPOVICI, deputat de Câmpulung 1899 Fotografie, care şi azi o găseşti la icoanele ţăranilor bucovineni

covina" îl desenează drept candidat pentru alegerile din Martie. Lupta este cruntă, austriacii se străduesc din răsputeri să trântească cât mai mulţi Români. In deosebi atenţia li era îndreptată contra celor tineri. Nimic nu le ajută. Cinci sute nouăzeci şi şapte de voturi din 625 trimit pe George Popovici ca reprezentant „pentru Senatul imperial, în noua curte a V-a şi anume pentru partea sudică, a ţării cu ţinuturile: Storojineţul, Siretele, Rădăuţi, Suceava, Gura-Humorului şi Câmpulungul, împreună cu oraşele numitelor districte" [1].

Ritmul celor dela „Concordia" nu mai convenea aleşilor poporului. Tinerii George Popovici şi Iancu Flondor dau frâu liber avântului tineresc şi lasă în urmă pe cei din jurul „Gazetei Bucovinei".

Grigorcea este insistent rugat să lase conducerea bătrânei societăţi politice „Concordia" pe seama celor mai noi. Nu vrea. George Popovici şi Iancu Flondor pornesc acţiunea de înzdrăvenire românească singuri.

Nu fac totuşi nici o dizidenţă, ci caută la orice prilej o întărire a rândurilor printr'o încheegare într'un tot a tuturor elementelor.

„In câteva zile mă reîntorc în Bucovina. Chiar din primele zile voiesc să reiau încercările de-a galvaniza din nou „Concordia" şi a o preface din o societate cu scopuri uriaşe şi pentru aceia iluzie în un centru de activitate cu un plan concret şi relativ la teritoriul districtelor Cernăuţi şi Sirete, atât de ameninţate de slavism. Imi promit roadele cele mai bune, dacă îmi va succede a întruni câţi va oameni devotaţi causei. Şi aceasta nu-mi pare atât de greu".

In aceeaşi scrisoare [2] adresată d-lui Constantin Hormuzachi continuă:

... „D. Grigorcea se opune de-a convoca comitetul Concordiei, fiind de părere că e mai bine dacă lucrurile rămân aşa. Intr'adevăr, nu-l pricep. Se teme de orice activitate. Vede în orice mişcare un pericol, pe când tocmai acesta residă în inactivitatea complectă faţă de agresiunile rutenismului".

Imigrarea mereu crescândă a Rutenilor (şi care îşi zic azi ucraineni) din Galiţia şi slavizarea pe toate căile a ţăranului român este punctul de reper al naţionaliştilor noştri de atunci. Se duce jalba până la împăratul. Dârzenia şi perseverenţa luptei lui George Popovici nu-şi are seamăn. El face pact cu opoziţia deputaţilor italieni, cehi şi sârbi şi formează unul din cele mai puternice blocuri ale naţionalităţilor din statul Habsburgic.

Apogeul activităţii sale parlamentare îl ajunge la 1900, atunci când glasul său răsuna în numele a 3 milioane de Români subjugaţi. Pe ziua de 26 Maiu 1900, în delegaţiunea dela Budapesta alesul Bucovinei explică intrarea României în tripla alianţă şi susţine fără şovăire cauza dreaptă a fraţilor săi atât de persecutaţi în şcoală, în biserică şi în administraţiune.

Baronul Bourguignon, preşedintele ţării dela Cernăuţi, a dat mult de lucru deputaţilor români. Procedeele sale întrebuinţate la început erau de fanatică opresiune a tot ce-i românesc. Văzând însă „Landespresidentul" că mai rău se îndârjeau asupriţii, a schimbat tactica. Pe cât de câinos era, devine deodată bun şi împăciuitor. Promite satisfacţie pentru ofensele tricolorului (mai ales preoţimii dela acel faimos 18 August 1899 [3] şi numeşte câţiva Români dornici de căpătuire, în câteva posturi fără importanţă, dela direcţia şcolilor din Bucovina. Lovitura reuşeşte în mare parte. Alegerile pentru senatul imperial din Noembrie 1900 îi găsesc pe Români dezbinaţi.

Partidul naţional român este zdruncinat din temelie de trădarea „pactistilor", George Popovici şi Iancu Flondar părăsesc partidul întemeiat de ei şi bun bazele partidului poporal român. In vreme ce se găseau Români sovăelnici, cei doi exponenţi ai băstinaşilor depe acest pământ se apropiau şi mai mult de popor.

Ziarul „Patria" apune, şi „Deşteptarea" părintelui Constantin Morariu se înrolează în cadrele noului partid [4].

Baronul care trăgea cu măestrie sforile din palatul situat în faţa statuii Mariei Thereza, aruncă în lupta electorală toată gama de promisiuni posibile şi se foloseşte de cele mai josnice mijloace pentru a trânti în alegeri pe George Popovici. Fostul deputat iese înfrânt; şi, scârbit, trece frontiera dela Burdujeni.

In ţara fraţilor liberi se căsătoreşte cu Maria Şendrea, fiica fostului profesor universitar şi ministru Ştefan C. Şendrea. O nouă şi mare lovitură morală a fost această căsnicie. Niciodată n'a uitat George Popovici pierderea Virginiei Bejan cu care fusese logodit vreme de mai bine de trei ani şi care murise, subit, în timpul deputăţiei sale.

Idealul care i-a mai rămas a fost catedra de istoria dreptului român dela Universitatea din Bucureşti. Cu toate că era sprijinit de Titu Maiorescu şi cu toate că găsise oameni de înţeles printre mulţi dintre cărturarii noştri din acea vreme, este ocolit din „anumite" şi meschine combinaţiuni politice şi nu urcă treptele Universităţii. O slabă recunoştinţă morală o primeşte acest demn şi cinstit Român prin numirea sa la 17 Aprilie 1905 ca membru corespondent al Academiei Române.

Cea mai frumoasă ofrandă adusă celui mai îndârjit şi mai îndrăgostit fiu de neamul, credinţa şi datinele strămoşilor săi, sunt cântecele şi legendele poporale ale ţăranilor câmpulungeni. Şi azi găseşti bătrâni care ştiu să povestească amintiri înfloritoare cu mituri despre George Popovici sau câte-o fată care fredonează la clacă ori la şezătoare doinele de preaslăvire a binefăcătorului lor.

EUSEBIE VICOL

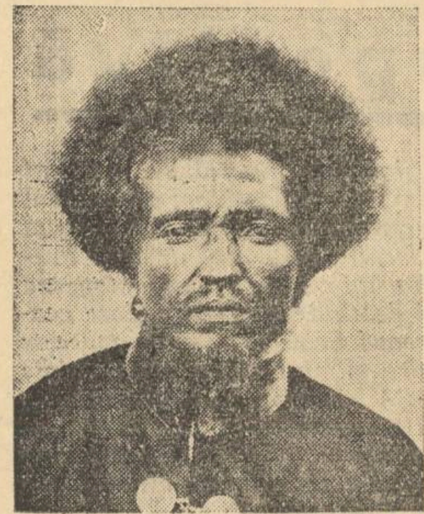
1 „Gazeta Bucovinei" No. 8, an. VII din 6.II.1897, citat şi de d. George Fotino în „George Popovici — un istoric uitat al vechiului drept românesc" Academia Română, Memoriile secţiunii istorice, Bucureşti 1935.

2 Viena, 4 Martie 1899 George Popovici către d. Constantin Hormuzaki scrisoare care se găseşte în mănunchiul de corespondenţă încredinţat mie de acest bătrân profesor universitar, ultimul vlăstar din ilustra familie a Hormuzakeştilor,azi încă în viaţă şi care a jucat un rol de frunte în evoluţia culturală a Moldovei de Sus.

3 La serviciul divin oficiat cu acazia zilei de naştere a lui Franz Josef, mai mulţi preoţi ortodoxi au apărut cu eşarfe treicolore. Bourguignon protestează şi porneşte o aprigă persecuţie contra slujitorilor altarului, susţinut şi de Mitropolitul de tristă memorie Ciupercovici. Preoţimea cere insistent satisfacţie şi-un congres al tuturor clericilor români ţinut la Cernăuţi anunţă că nu va dezarma până când baronul nu îşi va fi cerut scuze.

4 „*Patria*" ziarul partidului naţional care urmează „Gazetei Bucovinei" apare dela 2/14 Iulie 1897 şi până la 21 Aprilie (4 Maiu) 1900. „*Deşteptarea*" care apărea din 1893 sub conducerea unui distins grup de intelectuali români (Constantin Morariu, Dimitrie Bucevschi, Artemie Berariu şi Vasile Morariu) trece pe ziua de 22 Aprilie 1900 (an. VIII, No. 8) sub egida noului partid poporal român. Redacţia o primeşte preotul Atanasie Gherman,

Limba literară abisiniană

Un autohton din Goggeam.

In ce limbă sunt duse tratatele diplomatice şi sunt scrise actele oficiale din Abisinia? — In dialectul „amharian", vorbit în regiunea centrală a Abisiniei — „Amhara".

E limba societăţii culte şi a literaturii — atât cât noţiunile de „literatură" şi de „societate" pot fi aplicate ţării cu Neguşi şi Raşi. Există însă, — pentru subiecte mai importante şi mai solemne, — o limbă veche, — *„Geez"* (se pronunţă: „Djeez"), — întrebuinţată de clerici, de predicatori şi de poeţii patetici, — o limbă care se deosebeşte de „amhara" modernă aşa cum textele cronicelor lui Miron Costin diferă de romanele şi discursurile noastre contimporane.

In Abisinia se găsesc maeştri-stilişti ai „Gees"-ului. Majoritatea populaţiei se orientează însă cu greu în structura acestei limbi arhaice. Clerul, destul de agramat, se poticneşte la fiecare pas în dificultăţile cărţilor bisericeşti. Judecătorii deasemenea se împleticesc în vastitatea „Cărţii Regilor" („Fehta Neghesti"), — codul penal şi civil din secolul al XIII-lea, care nu şi-a pierdut încă aplicarea practică.

„Gees"-ul e o limbă de origine semito-hamită, formată din contopirea graiului primitiv al negrilor cu limba arabilor cuceritori, care, — pătrunzând în Eritreea, cu mult înainte de Christos, — au alungat din Etiopia pe Egipteni şi au pus stăpânire pe platoul Habeş. (De aci vine şi numele de „Abisinia" — care înseamnă şi astăzi: „amestec", „încurcătură", „corcitură")...

Etiopia e o ţară clasică de metişi. Teritoriul şi populaţia ei de 12 milioane se împart — pe regiuni, limbi şi rase — în patru grupuri principale, care, la rândul lor, sunt divizate pe secţii şi sub-secţii după apropierea sau îndepărtarea acestor diviziuni de tipul semit sau de cel hamit.

Cei mai numeroşi însă sunt hamiţii Danakil, Galles (Oromo), Somali, Bileni, etc... Grupul semit, care de trei milenii domină Abisinia, e compus din popoarele provinciilor Tigre, Amhara, Şoa, Goggeam şi altele. De aci, la nord de lacul Tana, se întinde, dealungul Nilului, grupul al treilea — semi-Nubian numit „cunama". Grupul al patrulea cuprinde, — spre sud, — numeroase neamuri — între care şi hotentoţii („Vassandavi") — fiecare cu un grai aparte.

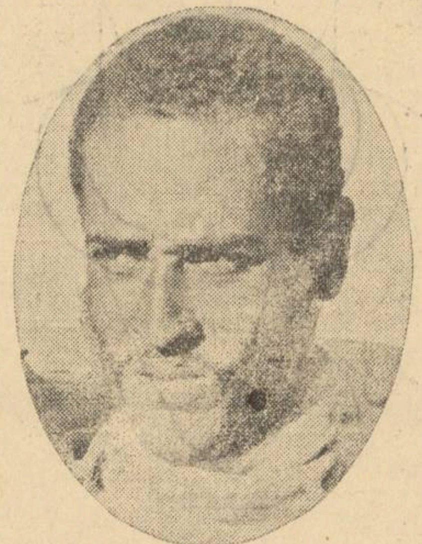

„Toboşar imperial".

Primele trei grupuri joacă rolul începutului unei civilizaţii şi culturi.. Cel de al patrulea nu reprezintă decât sălbăticia. Şi... totuşi, Hamiţii, Amharienii şi Nubienii sunt trei popoare contrapuse, cu adânci diferenţe de rasă, istorie, limbă, religie, moravuri şi instincte.

S'au putut uni într'un „imperiu"numai prin ura naturală contra Europenilor şi prin... literatură.

Această ură e manifestată dealungul mileniilor, sub diferite grade de intensitate, prin diferite aspecte şi sub cele mai variate cauze. Iar literatura?!...

Literatura, deşi e una şi aceiaşi pentru toţi Abisinienii, — din nefericire — e pur orală. Numai „cei cu carte" pot citi „opere" — vechi în conţinut şi uzate în materie.

Tip de războinic.

Cartea, în sensul european, nu există. Şi nici nu se scrie în Abisinia. Populaţia nu întrebuinţează hârtia decât foarte rar. Pe deasupra, calitatea e neînchipuit de inferioară.

Hârtia noastră, cafenie şi groasă, — de ambalaj, ar fi un lux pentru Abisinieni. In puţinele lor şcoale, nu se scrie pe caete ci pe plăci de ardesie sau de lemn, pe coajă de copaci — cu ajutorul cărbunelui sau al cretei...

Dar şi acest mod de a-şi aşterne ideile e un privilegiu al puţinilor aleşi.

Nici o tipografie nu există în acest imperiu. Sunt numai prese primitive, un fel de teascuri cu două plăci, dintre care una se umple cu litere de lemn sau metalice. Se unge apoi cu cerneală şi se presează pe coala de hârtie cu ajutorul celeilalte plăci...

Papirusul sau pergamentul nu mai sunt întrebuinţate.

Cartea, scrisul şi tiparitul nu intră în inventarul vieţii abisiniene. Totuşi, literatura există, copiată din neam în neam, din veac în veac, repetată invariabil după izvoare arabe, ebraice, „geese" şi amhare.

Numai în ultimii doi ani, Negusul scoate el însuşi o gazetă zilnică „modernă" (numită „Glasul Etiopiei") în tipografia împărătească din Adis-Abeba, scriind personal articole de fond. In ultimele două luni. aceiaşi tipografie imprimă în limba amhară — manifestele, apelurile, proclamaţiile, foile volante. In aceste din urmă, polemicile, înjurăturile, blestemurile şi descântecele primitive — toate îndreptate împotriva duşmanilor actuali şi albilor în genere — ocupă mai mult de trei

O „Şoancă".

sferturi de spaţiu.

Gazetele manifestele şi foile militante sunt citite şi interpretate de puţinii cărturari improvizaţi care le răstălmăcesc poporului, acompaniaţi de tobă.

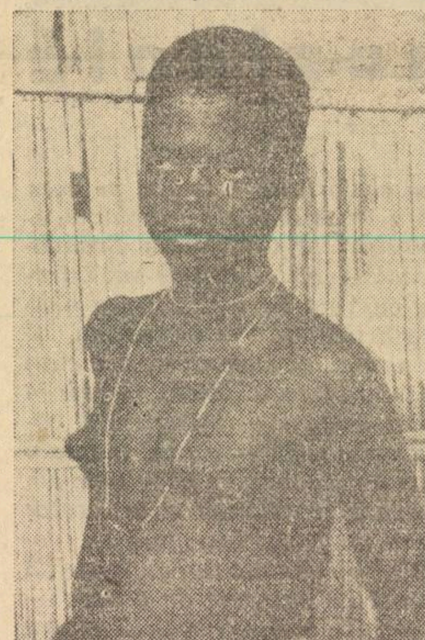
La fel se face şi cu literatura care de secole—e numai orală. pentru grupările cetăţeneşti şi pentru masse. Fiecare interpret sau tălmaciu ocazional, şchiopătând el însuşi în ce priveşte sensul textelor, împrăştiate auditorilor, prin viu graiu, cele aflate în vreo carte ruptă şi îngroşată de grăsimi cu praf secular.

Uneori acest interpret nici nu ştie să citească, ci compune abil imaginaţie. Astfel ajung în popor fel de fel de cazanii-imitaţii ale Bibliei şi Evangheliei, „romane medievale", „1.001 de nopţi", „Şah-Name" de Firdussi, „Purtătorul pieilor de panteră" de Rustavelli. Ba încă şi prelucrările Coranului cu viaţa lui Mahomet, „Scufiţa Roşie", „Jeana d'Arc" şi „Don-Quichotte"!... Toate apar denaturate, stâlcite, împodobite cu cele mai sălbatice fantezii şi localizate după gustul imaginativ al povestitorului sau al ascultătorilor. Uneori, e aproape cu neputinţă recunoaşterea izvorului.

Arab din Harar.

Cu toate acestea, literatura legendară e cunoscută tuturor straturilor populare, care au ajuns nivelul curiozităţii şi în povestirile orale. Asemenea auditoriu nu depăşeşte însă în orice caz cifra de un milion de suflete. Restul — 11 milioane de cetăţeni — sunt lipsiţi complect de orice curiozitate literară. Fiecare auditor nu înţelege povestea decât într'unul dintre cele 70—80 de dialecte mai răspândite.

Indată ce eşi din Adis-Abeba, limba amhară nu-ţi mai e de nici un folos, locul ei fiind ocupat succesiv de „oromonico", „tigrino", „gees" — vulgarizat sau nobil, — etc. Şi totuşi, — repetăm, — tocmai bazinul literaturii trimilenare abisiniene, împărţit în numeroase variante —râuleţe, şivoiuri şi pârâie, care şerpuesc în această ţară între munţi cât Alpii, între dealuri, coline, văi, văgăune, stepe, nisipuri arzătoare, păduri ecuatoriale, parcuri zoologice şi botanice pline de toate speciile vieţuitoare, — tocmai acest bazin literar constitue şi menţine unitate în „amhara", limba ariscunse în adâncul istoriei, odată cu epoca regelui Solomon şi a reginei din Saba...

Nubiancă hamită.

Ura „politică" împotriva Europenilor, concentrată azi exclusiv spre Italieni, e celălalt ciment care uneşte Etiopia într'un tot monolit. In prezent, cimentul acesta se inspiră din discursurile Negusului, pronunţate în „amhara" cea mai aristocratică şi culturală. Acest „Leu" din neamul lui Izrael îşi lansează însă manifestele actuale în vechiul „gees" care sună asemenea clopotului şi e însoţit de toba „toboşarilor imperiali". Dacă poporul nu-l înţelege „intelectualiceşte", îi simte totuşi măreţia. Şi apoi sunt acum mulţi interpreţi care explică maselor rostul manifestelor.

E interesant să observăm că Abisinienii reprezintă singurul „popor de rasă şi cultură semitică", care citeşte şi scrie „arian", — adică dela stânga la dreapta. Insemnătatea şi necesitatea scrierii însăşi n'a intrat încă în sângele etiopian, nici în ce priveşte legile cu procedura penală şi civilă. Chiar cele mai complicate raporturi juridice sunt bazate pe contracte verbale încheiate în prezenţa martorilor ale căror depoziţii servesc apoi în judecarea proceselor.

Procesele penale sunt judecate de Raşi sau de alţi şefi superiori. In cazul când acuzatul e ameninţat de pedeapsa cu moartea, însuşi Negusul este informat şi întrebat.

Dealtfel, fiecare Abisinian are dreptul să ceară intervenţia personală a Negusului în orice proces. Pentru aceasta, e de ajuns ca solicitatorul să vie acolo unde Negusul apare în public şi să strige din mulţime: „Abet, Abet!" (adică — „cer milă!"). Atunci, Negusul e obligat, de tradiţia milenară, să-l cheme la palat spre a se „orienta", sau să însărcineze un „mic tribunal împărătesc special" cu cercetarea cazului.

Astfel, fără vreo literatură juridică, se rezolvă cele mai grele cazuri de ciocnire a intereselor individuale.

Vom consacra un articol special — prozei şi poeziei abisiniene. Ne mărginim, deocamdată, cu „limba literară abisiniană", iar ca încheere, reproducem următoarea parabolă autentic-abisiniană, de vârstă cel puţin bi-milenară:

Ferul e tare; focul însă îl învinge.
Focul e tare; apa însă îl învinge.
Apa e tare; soarele însă o învinge.
Soarele e tare; nourul însă îl învinge.

Amharenca.

Nourul e tare; pământul însă îl învinge.
Pământul e tare; omul însă îl învinge.
Omul e puternic; nenorocirea însă îl învinge.
Nenorocirea e tare; vinul însă o învinge.
Vinul e tare; somnul însă îl învinge.
Dar... femeea e mai puternică decât toţi şi toate laolaltă...

ALEX. AMFITEATROV
(Prelucrat de A. N.)

O fată de azi, ca una de eri

(Fragment)

Lumea a început să părăsească Balcicul. Se apropie toamna cu reluarea ocupaţiilor, cu mersul necăjit al vieţii zilnice, ca o tuse monotonă şi hodorogită, după un hohot de râs sprinten şi tineresc.

Fetele profită de ultimele răgazuri ca să facă o plimbare pe lună la Caliacra.

Excursionişti se îmbarcă în cuttere, după amiază, pe la patru şi pornesc în şir, cântând din răsputeri, spre Cavarna. Vântul e încă slab.

Coasta uniform albă ce o au sub ochi dela Balcic, se înveseleşte cu o pată de verde proaspăt la Tuzla. Apoi din nou varul gălbui al coastei se profilează pe cer în figuri diferite, dar toate cu contururi rotunde şi liniştitoare.

La Cavarna e întuneric şi cele câteva case din port îşi aruncă luminiţele cu modes'a ofrandă a unor licurici, în nesfârşitul negru al mării.

Acum cutterele au aninat la provă câte o lanternă, căpătând aspect romantic de gondolă cu înamoraţi, lunecând pe apă în modulaţii de glas italian.

Când ajung la zece noaptea în Caliacra, măreţia coastei care ziua îmbracă vestminte de rege barbar, stropit cu sânge pe mantia-i de purpură, are în noapte un aspect fantastic şi halucinant, însemnând pe cer figuri de groază.

Drumul cotit şi îngust urcă pieptiş, dela pontonul mic până la coliba pescarilor, unde te poţi odihni, cu marea subt picioare. Dela colibă continui să urci până sus pe platoul cu cărări roşii, tăiate printre spini şi bălării, ca nişte calvaruri străbătute de schingiuiţi, care au lăsat în urmă frânturi roşii din inima lor sfârtecată.

Pe platou nu-i nici o fiinţă omenească, nici un om, nici o mişcare. Doar la capăt e un post de grăniceri, şi farul.

Mara înaintează pe limba de pământ, ca pe un tărîm care pare desprins de restul lumii şi pluteşte pe un fund de mare.

La capăt de tot, cu picioarele atârnând în vid, se culcă toţi să se facă una cu pământul, spre a putea cuprinde dintr'o privire lacomă şi cerul alb de lună şi marea de smoală în care nu licăresc decât felinarele cutterelor.

Până şi cei mai guralivi au tăcut. E o măreţie care copleşeşte.

Târziu, noaptea, pornesc îndărăt spre Balcic, corăbii-fantome care se rătăcesc una de alta, înaintând fără altă călăuză decât stelele adumbrite de lună.

Pânzele s'au despărţit în mers de fluture, cu vânt slab. Căpitanul veghează atent, cu mâna pe cârmă.

Pe la patru din zi, luna apune şi spre răsărit cerul s'a dungat roşiatic. Soarele scoate capul pe neaşteptate din mare. Zările se limpezesc şi apar vizibile pânzele portocalii şi cele albastre ale celorlalte corăbii.

Când Balcicul începe să se zărească, căpitanul frânt de veghea de peste noapte, lasă cârma în mâna Marei să-şi răsucească o ţigare; dar fumând-o, aţipeşte.

Toţi ceilalţi dorm în fundul bărcii sub adăpostirea provei.

Mara îşi încleştează o mână pe scota velei, pânza cea mare, şi cu cealaltă mână ţine cârma. Pune capul asupra minaretului moscheii principale şi caută să nu devieze barca. Ii e groază numai să nu se pornească un vânt puternic şi contrar, care să-i pună în primejdie. Ştie a'ât, că în asemenea împrejurări, trebue să dea drumul la tot, pânze, cârmă.

Mara e emoţionată, ţine atâtea vieţi în mânile ei care au îngheţat în tăria încleştării.

Dar ce minunată senzaţie să te laşi dusă de vânt, cu părul fluturând şi cu adieri proaspete în obraz!

La şapte dimineaţa, cutterele ancorează lângă ponton la Balcic.

■

După drumul la Caliacra, Sanda e obosită, Mara însă simte furnicături în picioare şi propune Elenei o plimbare pe vreuna din măgurile albe ale Balcicului. In paşi repezi, puţin săltaţi, scoboară în centru şi de acolo o iau pe şoseaua către palat.

E încă devreme; lumea se odihneşte.

Dormitând, câţiva Turci îşi păzesc toate vechiturile pe care le-au strâns de prin podurile caselor şi pe care vor să câştige mulţi bani.

Sunt acolo, aruncate una peste alta pe o basma: căni hârbuite, talere ciocnite ca bătute cu ciocanul, brăţări minunat lucrate, amintind uneori pe cele florentine, cercei, inele, podoabe de tot felul.

— Hai să trecem mai repede, Eleno.

— De ce? Au lucruri atât de interesante uneori.

— Da, din punctul acesta de vedere sântem de acord, dar mi se strânge inima când văd toate podoabele astea răvăşite. Imi face impresia că asist la un faliment, la punerea în vânzare a tot ceeace a fost strălucire în trecut. Tot ce reprezintă înfrângere, oricât de străină ar fi de mine, mă umileşte în mândria mea de om.

Tăcerea şi soarele arzător apasă. Marea jos e ca o foae de staniol, întinsă bine şi prinsă de ţărmuri cu piuneze. N'are nici un creţ, nici o mişcare.

Din sus de pe şosea vine alene un măgăruş. Cu capul plecat îşi înfundă copitele cafenii în praful lat de pe şosea, scoţându-le de fiecare dată mai decolorate. Trage în urma lui o căruţă mică cu roşcove. Alături de el, în acelaş ritm somnoros, scoboară un bătrân colorat viu, ca dintr'o carte, peste care însă ai răsturnat un praf de pudră.

— La ce s'o fi gândind moşul? Tu ce crezi, Eleno?

— La nimic, probabil. Orientalii aceştia au înţeles că marea filozofie e ca, din când în când, să faci un vid mare în tine, să nu acţionezi, să nu gândeşti.

— Serios? In cazul acesta putem să ne felicităm. Cred că ni se întâmplă şi nouă des, aşa ceva. Mie cel puţin...

Elena râde cu un râs de copil.

Acum sânt sus, pe coama unui deal rotund şi în acelaş timp ascuţit, ca o căpăţână de zahăr.

Cu picioarele atârnând deasupra râpei, fetele se aşează ca pe o pânză de cearceaf pe albul de var al vârfului. Elena se profilează în linii curate şi colorate pe ţărmul îndepărtat al Ecreneului. Albastrul, roşul şi albul rochiei înfloresc cenuşiul monoton al fondului. Nasul ascuţit şi tot profilul fin se înscriu în contururi precise pe albul cerului.

Mara, cu genunchii goi prinşi între mâni — armonie de bronz şi ivoriu — pare ca desprinsă din Balcic.

Poate a trecut un sfert de oră sau poate un ceas de când stau aşa, nemişcate, în dogoarea soarelui. Marea le trimite din când în când câte o adiere sărată.

— Eleno, de multe ori am vrut să te întreb, dacă atitudinea ta faţă de tineri, e o atitudine vrută sau naturală?

— Mai înainte de a-ţi răspunde, trebue să ştiu ce înţelegi tu prin „atitudinea mea" faţă de tineri?

— Inţeleg indiferenţa ta, nepăsarea cu care-i întâmpini, camaraderia pe care o institui din primele clipe cu o nouă cunoştinţă — camaraderie care exclude o apropiere de altă natură.

Elena face o pauză, apoi o ţinteşte pe Mara cu ochii ei limpezi, în timp ce cu o mână mângâe contururile rotunjite ale vârfului pe care stăteau.

— Ceeace ai calificat tu indiferenţă şi nepăsare nu-i decât o stângăcie în faţa unui lucru cu totul nou pentru mine. Ca şi tine, n'am iubit serios. O să mă întrebi: dece? Fiindcă nu mi s'a ivit ocazia. Eu nu cunosc lume multă, nu ies nicăeri, trăesc numai în mijlocul vostru şi al familiei.

— Totuşi trebue să fi întâlnit şi tu un om care să-ţi placă şi un altul, dacă nu acelaşi, care să-ţi găsească puncte atractive.

— Desigur, dar au fost fragmente neaşteptate, trecătoare şi inutile, ca nişte propoziţii incidentale pe care le desparţi cu virgule de restul frazei şi le înlături cu uşurinţă. Ocazii prime au existat, dar nu s'au repetat.

— Totuşi pentru „un coup de foudre" era suficient o singură ocazie.

— Eu nu cred în asemenea înamorări subite, aşa că am nevoe de ocazii repetate şi, dacă sânt în aparenţă atât de indiferentă, e pentrucă socotesc pe drăguţii noştri camarazi din Balcic ca pe nişte buni prieteni şi nimic mai mult. Atunci nu văd dece atitudinea mea ar fi alta faţă de ei decât faţă de un grup de fete — nu de indiferenţă cum zici tu, dar de calm, afecţie, camaraderie.

—In ziua când ai să întâlneşti unul sortit ţie, cred c'ai să fii alta.

— Şi eu cred, aprobă Elena, cu sticliri în ochii adânc căprii, peste care se lasă, tăinuitoare, genele bogate şi lungi.

OLGA COSCO

Radio-discul

Programul omagial muzical de Marţi 29 Oct. cu prilejul sărbătoririi Reginei Maria la Sinaia, dirijat de d. Georgescu, a avut bucăţi festive utile circumstanţei: mai întâi, o audiţie de romantici, Wagner, Ceaikowsky, Liszt, pe urmă o complectare a notei de fast prin inedita prezentare a copilului violonist H. Szeryng, solistul interesant dela ultimul simfonic.

E păcat de copilăria aceasta chinuită de studii şi exploatată de impresari. Lipsit de atributele fenomenalului, micul Szeryng are în schimb o vioară superbă, două mâni ordonate, o dexteritate naturală, impresionantă, împrejurul căreia nu trebuie să improvizăm prea mult.

Din acest punct de vedere, ca exemplar de atracţie, băiatul miracol avea ce căuta la festivitatea de Marţi. Ca realizare pur muzicală a concertului de Ceaikowsky, el putea să lipsească. Locul său l-ar fi onorat oricare violonist român cu autentic talent: Teodorescu, Anton Sarvaş, Koganof ori Sandu Albu.

Preludiul din Tristan în care se comprimă cele 7 leitmotive ale dramei pasionale bretone, a găsit în d. Georgescu, un evocator de expresivă poezie şi creator de atmosferă.

Miercuri la 21.15 d-ra Nadia Chebap reapare la Radio. Jocul clar, perlat şi aerian al acestei muziciane pianiste e propice unor frumoase efecte la microfon. Execuţia sonatelor de Scarlatti a fost ireproşabilă, redând efuziunea, avântul şi lirismul clasicului italian.

Cu privire la concertul în do major de Mozart în interpretarea lui Kempf: la radio ni s'a anunţat invariabil pentru seara de 21 Oct. acest concert, pe când Revista Instituţiei din Berthelot face opoziţie, ocupându-se în mod special de concertul în re minor de Brahms. Sunt neglijenţe informative care pot avea înrâuriri grave asupra vreunui critic distrat.

Intre discurile concertului nocturn de Vineri 1 Noembrie am ascultat o minune a înregistrării sonore, Suite Bergamasque de Cl. Debussy în ideala interpretare a pianistului din Hanovra: Walter Gieseking. Suita bergamască, deşi nu este privită ca o compoziţie în care transpar accentele personale ale lui Debussy, cu toate că influenţată de Fauré, ascunde în germen particularităţi specifice artei debussyste: irizaţii sonore şi arabescuri, predilecţie pentru apogiaturi, instabilitate modulativă.

Muzica de jazz a săptămânii a fost susţinută de „Telephon jazz", condus de d. Em. Berindei. Ansamblul e omogen şi cântă cu mult gust. Repertoriul, de stil vechi, ar trebui reînoit.

Dintre soliştii „hot" Louis Armstrong, trompetistul negru, are prioritatea. Alături de el stau Colman Hawkins (saxofon tenor) şi Earl Hines (pianist) care a adaptat posibilităţilor pianului frazele create de Armstrong.

In seria Brunswick Earl Hienes are un piano solo: „Down among the seltering palms", unde eşti uimit de falşe întreruperi de ritm şi de alternările inversate ale mânilor. Colman Hawkins cântă cu orchestra Henderson în „House of David blues".

Improvizaţie absolută găsim în discul „Jungle Blues". Aici atmosfera „neagră" este realizată de Bennie Goodman's boys. Invenţiune melodică de o mare bogăţie, colorit, inflexiuni vocale şi ritmuri noui, jazzul „hot" e o fizionomie actuală a muzicii, demnă de a fi cunoscută prin aceste puţine discuri imprimate până astăzi.

VIRGIL GHEORGHIU

Cronica muzicală

Inceput de stagiune

Dintre toate preţioasele manifestări ce-au dat o strălucire neobicinuită acestui început de stagiune muzicală, nu putem alege nici una care să poată sta alături, în ceiace priveşte însemnătatea ei pentru propăşirea vieţii noastre muzicale, de faptul inaugurării în acest an a activităţii Operei Române cu două lucrări româneşti: „Constantin Brâncoveanu" de Sabin Drăgoi şi „O noapte furtunoasă" de Paul Constantinescu.

Oricât de covârşitoare sunt într'adevăr personalităţile d-lor Bernardino Molinari, Gregor Piatigorsky sau Wilhelm Kempff, oricât e de preţioasă — şi preţuită, ce e drept, de publicul nostru — arta cu care d-lor ne tălmăcesc paginile marilor maeştri, totuşi muzica românească răsunând biruitoare în fruntea unui an de activitate al Operei noastre, e un eveniment pe care nici una din superioarele manifestări pomenite nu-i poate constitui. Nu e aceasta un punct de vedere pur estetic, fără îndoială, dar dacă ar fi fost cel al feluritelor direcţii ale Operei şi Filarmonicei, n'am saluta premiera pomenită ca pe o fericită excepţie, ci ca pe un pas înainte pe calea unei rodnice tradiţii.

Din cele câteva lucrări autohtone prezentate pe scena Operei bucureştene Nunta tragică, Aleodor, Năpasta, La drumul mare, Şezătoarea sau La piaţă, se poate spune că numai opera d-lui Sabin Drăgoi e cea care s'a statornicit în repertoriu. Tot autorul „Năpastei" prezintă acum o nepreţuit de interesantă lucrare, mai curând de muzică bisericească decât dramatică, o slujbă, o „missa" ortodoxă, clădită pe motive din liturgiea greco-orientală şi pe câteva melodii populare bănăţene. O fatală influenţă a lui Mussorgsky nu strică nici ea caracterului autohton al lucrării, pe care-l fac simţit mai ales minunatele colinde ce alcătuesc muzica unui original balet sacru — nu tocmai izbutit ca realizare scenică. Ştim că pe d. Sabin Drăgoi l-a interesat aci problema oratoriului ortodox, pe care abia mai târziu l-a închinat amintirii lui Constantin Brâncoveanu — altminteri ne-am întreba cum nu l-a ispitit însăşi drama artistului, diplomatului şi mucenicului Domnitor. Aşa cum se înfăţişează însă, lucrarea d-lui Drăgoi — inspirată şi solid construită — e fără îndoială una din operele de căpetenie ale muzicii româneşti şi în acelaş timp un punct însemnat în evoluţia ei. Prezentarea îngrijită din toate punctele de vedere — o menţiune specială însă pentru cortina-mozaic şi pentru cadru — a dat tot caracterul sărbătoresc cuvenit atât muzicii cât şi personagiului glorificat.

Spectacolul s'a început cu „O noapte furtunoasă", „schiţă" dramatică-muzicală a d-lui Paul Constantinescu, inspirată de textul lui Caragiale. Dacă însuşi autorul o caracterizează drept „schiţă", nu-i putem obiecta uşurinţa cu care a tras doar câteva linii din desemnul care, bine studiat, ar fi putut da o izbutită operă-comică Mai ales că domnul Constantinescu n'are numai vervă şi humor — cum a dovedit şi în „Suita Cătănească" — ci şi un simţ sigur cu care a găsit în muzică tonul adevărat şi corespunzător celui caragialesc. Câteva scene, ca cea iniţială sau monologul Vetei, dovedesc ce putea realiza autorul dacă exploata nenumăratele efecte ale comediei, dintre care apariţia lui Rică mi se pare cea mai neexplicabil dispreţuită. Dar e iarăşi cazul să preţuim ceeace s'a făcut, nu să regretăm ceeace a lipsit — şi nu ne îndoim că succesul obţinut îl va îndemna ped. Constantinescu să urmeze — cu mai multă temeinicie — calea umorului muzical.

Interpretarea, foarte adevărată a păstrat linia tradiţionalăa comediei, statornicită pe scena Teatrului Naţional.

N.

Cinematograful

Cruciadele

„Cruciadele" sunt cel dintâi film al lui Cecil B. de Mille în care acesta nu a — cum se zice — „sfeclit-o". „Cruciadele m'au făcut să înţeleg ce se urmărea în toate aceste bucăţi de „mare montare". Din cele anterioare nu izbutisem să descurc intenţia autorului. „Semnul crucii", „Cleopatra" aveau prea multe lucruri francamente groteşti, care învăluiau şi anihilau orice altă impresie. In deosebi penibil la aceste două amintite filme era tonul foarte modern—monden al personagiilor. E drept că viaţa socială la Romani fusese foarte intensă şi că intrigăria, conversaţia pentru conversaţie, întâlnirile în scop de seducţie reciprocă, ambiţiile sportive, şi o mulţime de alte lucruri extrem de 1935 au fost lucruri curente la Roma. Totuşi tonul era desigur altul decât acela de Hello! şi Okay! pe care îl arborează domnii şi doamnele personagii ale lui Cecil B. de Mille.

C. HENRY GORDON

In „Cruciadele" acest cusur a dispărut. Poate că fără voia autorului. Căci tonul de glumă simplă şi „gaillarde"-ă după care se înnebunesc Americanii se întâmplă a se potrivi de minune cu ambianţa morală a acelor timpuri simple de cruzime amestecată cu camaraderie, de frăţie între monarh şi ţăran, dar şi de putere brutală a celui mare asupra celui mic. Din cauza acestei potriviri, filmul scapă de grotesc. Şi scăpând de grotesc lasă să i se vadă adevărata factură care — mărturisesc — îmi scăpase în filmele anterioare ale aceluiaş autor.

HEWRY WILCOXON

Reconstituţie şi compoziţie

In primul rând am descoperit că aceste producţiuni nu urmăresc „reconstituţii istorice"; preocuparea lor nu este aceea de arheologie artistică; nu se vrea ca, prin decoruri, costume şi cuvinte să se refabrice culoarea locală şi atmosfera epocii. Asta fireşte nu înseamnă că anahronismele de arhitectură sau de alt soiu ar fi aci permise. Dimpotrivă, observăm (cel puţin în „Cruciadele" care e mai recent în amintirea mea) o deosebită grije de exactitate istorică. Templele, străzile, îmbrăcămintea, luptele, totul are alură de estampă veche. Simţim însă că această preocupare de adevăr istorie se datoreşte întâmplării, că adevărul istoric este aci special de fotogenic. Şi cruciaţii şi Sarazinii, în tot ce fac, sunt foarte „cinematografici". Felul cum vin şi cum pleacă, felul cum se roagă sau se ospătează, felul cum mor şi cum iubesc, toate acestea se pretează la nişte magnifice „tablouri de compoziţie". Oameni şi obiecte, grupuri şi peisagii sunt meşteşugit dozate şi bine „puse în pânză". Lucru cu atât mai meritoriu cu cât oamenii sunt câteodată cinci sute odată, iar spaţiul pe care trebue să-l cuprindă ecranul numără uneori câteva hectare.

Nimic nu arată mai bine arta „compoziţiei" în acest film ca reprezentarea luptelor. Lupta în Evul Mediu nu era un cadril aliniat de „bububù-bubuù bilateral şi tăiat la intervale regulate cu nişte colective şi tot bilaterale salturi de lăcustă între grupele de beligeranţi care mureau cu toţii înainte de a se fi întâlnit personal. Aci, dimpotrivă, lupta e un permanent „corp-la-corp". Ceeace atrage riscul cinematografic al unei învălmăşeli confuze şi deci al unei inevitabile monotonii. Singura scăpare este să se prezinte lupta în detalii, cu, din când în când, prezentări mai de ansamblu. Dar aceste încercări localizate trebue să fie foarte variate, căci altminteri reîntâlnim, agravată, monotonia de care vorbeam. Pe de altă parte, luptele de detaliu nu trebue să ne apară nici prea izolate de restul bătăliei, căci atunci capătă un aspect de lucru trucat. Regisorul trebue să ştie să ne arate centrul luptei particulare ca ceva autonom, iar periferia acestei lupte ca legată cu restul bătăliei prin diverse lovituri de spadă sau de lance care sunt ca tot atâtea punţi între duelul central şi războiul general. Inţelegeţi că atâtea condiţii reclamă o ştiinţă a compoziţiei şi a „împuşcării" (shooting, „prise-de-vue") cu totul remarcabilă.

LORETTA JOUNC

Cred că niciodată o bătălie fizică n'a fost redată cu atâta claritate, cu atâta bogăţie de detalii, cu atâta varietate ca în „Cruciadele". Luptele egipto-romane din „Cleopatra" pe lângă ele sunt simple fantezii de muzichol. Aci avem un adevăr plastic şi mimic pe care, fără exagerare, îl putem numi fără precedent. Şi spectacolul luptei ne dă o plăcere simplă şi directă, deşi în fond e o plăcere compusă şi complexă, făcută din iluzia că ne distrăm ca nişte copii şi asta datorită unor materiale artistice şi unor aranjamente foarte subtile şi foarte... adulte.

Mişcarea

Dar tot n'am ajuns să spun principalul. Originalitatea filmului lui de Mille este mişcarea (aş zice „dinamismul" dacă acest cuvânt n'ar fi ajuns azi aşa de rău purtat). Scenele se succed rapid şi scapără una de alta ca cremenea. Humor, violenţă, patetic, tragism, deslănţuiri pur fizice, apoi câte o linişte în frumuseţe plastică, apoi iar o încărcare verbală sau muşchiulară, şi toate acestea acompaniate de un text concis şi plin de haz. Tablourile sunt scurte şi foarte variate. Nimic insistat.

Desigur, scenele-s tixite de americanisme. Dar americanismul aci nu distonează, din contra, ajută, căci dă ceva „dinamic" unor întâmplări care mai presus de toate trebue să fie.... „dinamice". Gândiţi-vă puţin. Tot ce ţine de cruciade este esenţialmente mişcare. Mişcare sufletească către Dumnezeu. Mişcare materială de zeci de mii de kilometri străbătuţi cu piciorul. Mişcare iarăşi, căci cruciadă înseamnă luptă, luptă cumplită. Cred că nu există subiect mai cinematografic ca Cruciadele. Cu o condiţie: să fie tratat pur americăneşte, cu exact procedeele întrebuinţate în acele comedii americane în care spectatorul dansează, timp de o oră jumătate, cu toată persoana lui, pe scaun.

Acum, văzând cât s'a reuşit de bine în „Cruciadele", am înţeles ceeace nu putusem vedea în filme ratate ca „Cleopatra" sau „Semnul Crucii". Elementul istoric e instrument; grandiosul e instrument; humorul şi modernismul U. S. A. instrumente şi ele; scopul e altul şi este general cinematografic: să ni se dea mişcare, mişcare multă, orgie de mişcare.

Lacul de aur

Lacul de aur e un documentar rus. Reconstituirea cu actori a unui reportaj. Ceeace pare romanţat de autori a fost în prealabil romanţat de evenimentele istorice însele. Remarcabilă aci e arta fotografică. Este un fel de lungă simfonie în copac major. De aceea prevenim: pentru cei cărora nu le plac pomii, pentru cei ce nu-s uimiţi, mereu proaspăt, de misterioasa variaţie a fiecărei mişcări de creangă, pentru aceştia filmul nu poate fi decât monoton, şi ei nu pot răspunde decât la fel cu acea ţărancă dela Cheile Bicazului care, întrebată de d. Ibrăileanu dacă-i frumos la Chei, spunea, cinstit:

— Dă, boerule, chietri, şe să fiă, chetri...

D. I. SUCHIANU

Gazete

Le Moment: 215, 216 (Noembrie).

Ziare

PAMFLET: No. 26 (Octombrie).
BULETINUL: No. 22 (Octombrie).

A APĂRUT IN EDITURA „ADEVERUL"
CONST. GRAUR
Cu privire la Franz Ferdinand
Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii şi desenuri.
Exemplarul Lei 100
LA TOATE LIBRĂRIILE

Cronica sportivă

Cine a asistat la jocul de selecţiune al echipei naţionale, cu câteva zile înainte de matchul Polonia-România, nu ar fi anticipat niciodată o victorie aşa de categorică şi de bine-meritată.

In afară de Szaniszlo, care şi atunci s'a cheltuit cu dărnicie şi eficacitate, nici unul din componenţii echipei naţionale nu lăsau să se întrevadă jocul pe care-l vor face câteva zile mai târziu. Neimpresionată de aparenţe, nici de insuccesele destul de recente şi severe în foot-ballul internaţional, comisiunea de selecţie, a menţinut ca principiu, în compunerea echipei naţionale, proporţia de 8 jucători români la 3 jucători minoritari. Principiul care a funcţionat aşa cum se ştie, la Atena şi la Sofia, a dat rezultate mulţumitoare la Bucureşti, şi încă faţă de nişte adversari de talia Polonezilor. Victoria de Duminică este ca o confirmare definitivă a acestui criteriu de selecţie? Dacă echipa noastră naţională va reuşi să câştige victoria şi în ţară străină, atunci desigur că da. Alminteri însă nu, şi cheia succeselor viitoare în foot-ballul internaţional, va trebui să fie căutată încă. Oricum, victoria de Duminică a făcut un imens bine în massa numeroasă de tot a acelor care pun inimă, voie şi prestigiu personal într'un match de foot-ball. Cum e iarăşi sigur că a avut efecte binefăcătoare şi a reînviat încrederea reciprocă dintre oficialitate, publicul mare şi jucători.

BARRATKY

Techniceşte, victoria noastră se datoreşte în primul rând liniei mijlocaşilor. Szaniszlo, care se remarcase şi în jocul de selecţie de Joi, a fost Duminică cel mai bun om de pe teren, afirmându-se ca un jucător de mare clasă. Cu Eisenbeisser şi Deheleanu în formă şi dispoziţie bună, linia mijlocaşilor a fost la fel de eficace în atac, alimentând copios cu mingi pe înaintaşi; ca şi în apărare, uşurând mult sarcina fundaşilor, care puteau degaja terenul fără dificultate.

Frigul însă a denaturat jocul şi fireşte a incomodat spectatorii. La drept vorbind, matchul a fost disputat, câştigat şi golit de conţinutul lui de nerăbdare şi emoţie în primul half-time. In al doilea, jocul s'a resimţit de frigul vântului aspru, care răcise şi interesul pentru joc. Inceputul însă fusese spectaculos şi răsplătise pe acei care făcuseră sacrificiul de a veni pe terenul ONEF mai devreme. Aceia nu au scăpat ocazia, unică probabil, de a vedea într'un match internaţional, marcându-se un goal în secunda a 15-a a minutului 1 a jocului. Lucrul s'a petrecut simplu şi fulgerător: din centrul terenului, Sepi lasă mingea lui Eisenbeisser care trimite imediat lui Vâlcov. Acesta stopează şi deschide pe Dobay care centrează. Schilleru atent urmăreşte faza şi trimite sub bară înainte ca Albansky să reuşească a clarifica situaţia.

Pentru un debut în echipa naţională, nu se poate visa afirmare mai promptă.

Minutele următoare aduc reacţia polonezilor, dar pentru scurtă vreme; linia noastră de mijlocaşi activă, împinge şi alimentează atacul care, prin Bindea, în minutul 20, marchează al doilea punct, şi în minutul 35, al treilea. Cu toată reacţiunea adversarilor, reacţiune de astădată eficace, căci le aduce singurul lor punct prin Pazusck, se simte bine că matchul este definitiv câştigat.

Şi într'adevăr aşa a fost: repriza a doua nu a făcut decât să mai adauge un punct, frumos marcat de Sepi printr'o acţiune personală; e ceea ce a mai întreţinut interesul pentru un joc care ameninţa să devie monoton şi prea brutal.

Despre jucătorii noştri nu sunt decât lucruri bune de spus. Szaniszlo este astăzi probabil cel mai bun mijlocaş din ţară şi e de neînlocuit în echipa naţională; o stăpânire perfectă a balonului, mascajul adversarului direct, alimentarea continuă şi precisă a aripei respective, mare eficacitate în apărare, acestea sunt calităţile dominante ale harnicului orădean. Alături de el, Deheleanu şi Eisenbeisser au fost la înălţimea nivelului de joc impus de echipierul lor; e cea mai bună laudă care li se poate aduce. Apărarea, în frunte cu Albu, — „senatorul de drept", şi omul indispensabil în echipa naţională, s'a comportat deasemenea bine, cu Sfera, care de astădată s'a abţinut dela exerciţii atletice.

Schilleru a debutat cu succes în echipa naţională; e o cinste pe care talentatul şi inimosul jucător o merita mai de mult, şi pe care a justificat-o printr'un joc fără greşală. Bindea a fost în zile bune; driblinguri, centrări, shooturi, toate i-au reuşit, inclusiv stârnirea de incidente inutile şi inelegante; dar e drept de spus că a fost cel mai bun înaintaş al echipei. Petea Vâlcov a decepţionat puţin, şi Sepi mai mult. Punctul pe care l'a marcat în repriza a doua, a făcut să se uite însă multe greşeli neîngăduite unui jucător de clasa lui. Dobay mult sub aşteptări; în fine, Creţeanu în poartă, a făcut un joc excelent ori de câte ori a fost pus în situaţia de a apăra.

Dela Polonezi s'au pus în evidenţă Pazarek care a marcat un goal foarte frumos şi Dytdo; dar în general echipa lor a jucat sub aşteptările noastre.

Conducerea jocului a avut-o d. Rujici care s'a achitat de însărcinarea ce i se încredinţase, cu multă pricepere, tact şi perfectă imparţialitate; învingători, învinşi şi spectatori au fost mulţumiţi.

GRIMAN

Primim

Familia: No. 5—6 (Sept.—Octombrie).
Vatra: No. 7 (Octombrie).
Pasărea Albastră: No. 1 (Octombrie).
Atheneum: No. 4 (Sept.—Octombrie).
Revista Ştiinţelor Psihice: No. 1 (Octombrie).
Moldova nouă: No. 2—3 (Apr.—Sept).
Iaşul: (Octombrie).

— Dar ce s'a întâmplat? Vă dor pe amândoi măselele?
— Nu... Vecinul şi-a pus radio...

ROMANUL
extraordinar al minunatei Greta Garbov
a apărut sub titlul
„SUNT NEVINOVATĂ!"
O broşură de 52 pagini cu ilustraţiuni în culori, 2 Lei
Premii de 60.000 lei, aparate de radio, maşini de cusut, patefoane, etc. se vor distribui cititorilor acestui extraordinar roman.

REVISTE STRAINE

Revue des Deux Mondes

(15 Oct. 1935)

Ocupându-se de războiul italo-etiopian, d. André Chaumeix, sub titlul *„L'Europe et le drame Ethiopien"*, studiază problema din mai multe puncte de vedere, arătând care este soarta Italiei, teza britanică și poziția Franței. Prin consecințele grave pe care poate să le aibă în ordinea internațională, această chestiune privește Europa.

Ea interesează mai ales Franța, care, odată cu reînarmarea Germaniei, este principalul garant al securității europene.

D. Eugène Duthoit are un interesant studiu despre Corporația de mâne, în cuprinsul căruia face un scurt istoric al ideii de corporație, indicând latura ei socială și apoi cea economică. D-sa arată apoi diferența dintre sindicatele profesionale și corporație, spunând că sindicatul și corporația, departe de a se exclude, se complectează, având în vedere că sindicatul trebuie să fie el însuși animat de spiritul colaborării. Dacă într'adevăr obiceiurile unei corporații găsesc un ecou în conștiințele membrilor săi, atunci se poate spune că acea corporație are un suflet, că ea servește justiția și caritatea: prin ea spiritul susține materia, îndulcește conflictul intereselor. Corporația de mâne are nevoe de oameni adânc infiltrați de mistica datoriei de Stat. De aceea problema corporativă este înainte de toate o chestiune de educație.

Poetul Fernand Gregh semnează câteva subtile poeme, în care concepția idealului de viață actuală se desprinde în acorduri pasionate, de o fragedă frumusețe. Redăm, în traducere, aceste două strofe din poezia intitulată *„T. S. F."*:

„Tu voce de femee, din lumea depărtată,
Trecând prin spații negre de noapte și uitări,
Glas, cântec de durere, tu voce 'nflăcărată,
Ce știi tu despre mine, de dincolo de zări.

Și'n altă parte oare, decât în noi, se poate
S'aștepți o fericire, trăind, visând, iubind...
Tu nevăzută mână pe coarde depărtate.
Tu clopot fără pârghii, cu sunet viu în noapte".

Ost-Europa

(Berlin, Oktober, 1935)

Un interesant studiu despre *„Arta în Finlanda"* semnează d. Konrad Hahm. D-sa, după ce fixează caracterul artei nordice europene, arată desvoltarea artei finlandeze în trecut, ocupându-se mai ales de arhitectură. Privitor la pictură d. Hahm spune că prima generație de pictori finlandezi a avut legături în Germania, cu școala din Duesseldorf, cu întreaga pictură scandinavă și cu evenimentele natale. In primul plan al acestui grup stau pictorii Werner Holmberg, Hjalmar Munsterhjelm, Fany Churberg și Viktor Westerholm. Importanța ei națională este legată de înfățișarea peisagiului rustic. Ultimii, care resimțiseră influența școalei din Düsseldorf, urmară după imboldul scandinavilor, la Paris. In acelaș timp odată cu realismul pictural și cu pictura în aer liber, au început să se ocupe și de tema socială. Dela înfățișarea peisagiului finlandez, ei trecură atunci la reproducerea vieții sale populare și la istoria sa. Uotila, Berdston și mai cu seamă Albert Edelfeldt creiară din aceasta o puternică tradiție. In secolul actual s'a ridicat ca cel mai remarcabil talent, pictorul Akseli Gallén-Kallela, mort în 1931, ale cărui creațiuni au culminat în înfățișarea eposului național finlandez, Kalevala.

Curentele moderne au avut o vizibilă influență și în Finlanda, prin temele lor și prin principiile de modelare.

D. Bruno Plaetschke, scriind despre granița Manciuriei către Transbaikal (Barga) și despre coloniile emigranților ruși de acolo, analizează această situație din punct de vedere politic și social. Apoi d-sa spune că, fără îndoială, întregul ținut Barga a ajuns la o mare însemnătate politică și militară. Deși de curând a fost un colț uitat de lume, astăzi, prin desvoltarea Statului manciurian, a devenit peste noapte, prin situația graniței și prin conflictul creiat de ea, a doua putere din lume și poate predestinat unui teatru de războI.

O privire generală asupra problemelor din Estul european semnează directorul revistei, d. Werner Markert.

De asemeni, ni se oferă informațiuni prețioase cu privire la teoria agrară bolșevică, literatura rusă în limba franceză, Riga sub bolșevism, situația în Polonia, Mosciki, etc.

AL. CARUSSY

Iubita sfântului Augustin

Louis Bertrand este scriitorul care s'a identificat cu pământul și mai ales cu sufletul Africii și în special cu acel al Africii romane, căutând să redea sentimentul unei existențe latino-păgâno-creștine, mai cultivată, mai filosofică și mai violentă de cât cea actuală.

Prin erudiția sa întinsă asupra acestei epoci, prin călătoriile sale în care a căutat să se identifice cu oamenii trăiți între monumentele și peisagiile Africii, dar mai ales prin intuiția și dragostea intelectuală pentru spiritul acestei provincii, el a ajuns să aibă viziunea lumii africane a unui adevărat om din aceste meleaguri, trăind însă în secolul al treilea, sau al patrulea după Christ.

Cartea voluminoasă despre Sfântul Augustin, Confesiunile acestuia, ne-au apropiat în destul de această măreață și pasionantă figură, pentru a ne interesa de orice întâmplare din viața sa.

Louis Bertrand însă nu ne dă aci o reconstituire istorică, ci încearcă să construiască, după procedeele romanului modern, figura „Aceleia pe care a iubit-o Sfântul" cu oare care asemănare și să completeze astfel Istoria, după recomandările lui Flaubert și Taine.

Femeia obscură, care a fost iubita Sfântului Augustin timp de zece ani, este abia pomenită în „Confesiune". Nu se știe nici ce a fost înainte, nici ce a devenit după legătura ei cu tânărul retor din Cartagina, ce era Sfântul Augustin pe acele vremuri. Louis Bertrand însă care a trăit suflet la suflet cu eroul său preferat, în studiile îndelungate și amănunțite pe care le-a făcut asupra lui, izbutește să facă o figură foarte vie din această necunoscută femee și o povestire arzătoare a iubirii lui Sf. Augustin din acea epocă a tinereții sale zbuciumate, care a precedat conversiunea sa la creștinism. S'a imputat autorului modernizarea personagiilor. In realitate însă chiar *„Confesiunile"* atât de admirate în timpul nostru, reflectă o senzibilitate și o formă a imaginației foarte asemănătoare cu acele contimporane și mai ales cu acele al celei de a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

„Unde eram, Doamne, și cât de izgonit de la încântarea din Casa Ta, în această vârstă de șaisprezece ani ai cărnii mele, când nebunia dorinții își întinse sceptrul asupra mea și-mi încărcă mânele cu lanțuri!"l.. glăsuesc Confesiunile.

După cum se vede, Sfântul Augustin ne face să resimțim adese influența pe care au avut-o asupra lui unii poeți latini atât de ardenți în descrierea patimii dragostei.

Louis Bertrand nu uită că în toate fazele vieții sale Sfântul a rămas om de litere, iubitor de fraze. Numai din câteva cuvinte care scapă în „Confesiuni" lui Augustin se cunosc condițiile în care s'a legat viața sa cu acea a femeii ce i-a fost iubită zece ani și de la care a avut un copil. Psihologia sa este aceia a tuturor adolescenților care au trecut prin această furtună și pe care au redat-o atât de bine *Daudet* în *Sapho* sau *Mirbeau* în *Calvaire*.

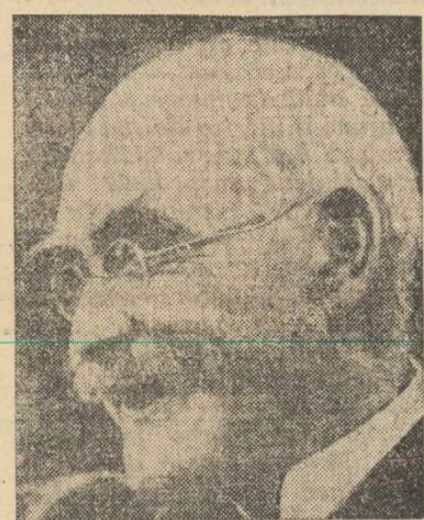
După nereușita sa ca profesor în Cartagina, Sf. Augustin a încercat să fie profesor la Roma. Nu a reușit nici acolo. Din ferice însă s'a pus la concurs o catedră de retorică care l-a salvat. El a adus atunci la Milan pe femeia cu care trăia și copilul său. Mama sa Monica, deja convertită, a căutat să-l mântuiască nu numai de iubirea aceasta nelegitimă, ci să-l și convertească la creștinism. Ea vroia să-l căsătorească mai întâi cu o femee bogată și atât sfânta Monica precât și Augustin, au în acest epizod un rol ce nu e pentru cinstea lor. Femeia pe care a iubit-o primește cu umilință să fie dată afară oarecum și pleacă cu inima sfâșiată, lăsându-și copilul în mânile lor. Câțiva ani mai târziu sfântul Augustin primește botezul din mânile Episcopului Ambrozio.

Tot ceia ce e privitor la această întâmpjlare fiind necunoscut, Louis Bertrand își închipuie o reîntâlnire cu vechea iubită în Cartagena. Intâlnirea aceasta redă atmosfera Africii creștine din secolul al patrulea. Scenele descrise sunt de o rară frumusețã, de o duioșie și exaltare extraordinare.

Cartagina ne e descrisă cu atâta putere de evocare, în cât voluptățile ei creiază o atmosferă nerespirabilă, dar peisagiile sunt descrise cu iubire și într'un stil care atinge, uneori, perfecțiunea unui Flaubert.

Poetul magiei primitive

Nimic nu e mai greu de redat de cât accentul viu al unui poem într'o traducere în altă limbă. Cu

RUDYARD KIPLING

atât mai greu este de redat accentul unui poet ca *Rudyard Kipling* despre care Maurois a scris că nici un alt poet nu a fost în stare să găsească și „să redea în mod atât de simțitor magia primitivă". In adevăr oricine a citit poemele sale nu poate tăgădui puterea lor de a suggera un ritm unic, care e ritmul elanurilor obscure ale tribului. E aci un caracter special, o putere genială de a alcătui din cuvinte scurte englezești când ciripitul când urletul, care dau poeziei, dar mai ales versurilor sale coloritul bine pronunțat al vieții animale.

A trebuit în adevăr un curaj deosebit d-nei *Antoinette Soulas* ca să întreprindă o asemenea traducere, despre ale cărei greutăți, uneori insurmontabile, autoarea e perfect conștientă și le-a cântărit destul de bine înainte.

In adevăr nimic mai puțin potrivit pentru incantațiile magice și brutalitatea cordială, războinică a accentului versului din poemele lui Kipling decât forma limpede, netedă, cumpănită și armonioasă a limbei franceze. Nimic mai nepotrivit de cât versurile scrise în metrica engleză, cu acele turnate în alexandrine lunecoase și curgătoare, forma grațioasă și obișnuită a versului francez.

Antoinette Soulas (în Poémes en vers français, préface A. Maurois, ed. Denoël et Steele) a izbutit adeseori să redea într'o versificație corespunzătoare unele dintre cele mai neașteptate poeme ale lui Kipling. Intre altele Tomlinson, care e unul din cele mai pitorești din culegerea traducătoarei.

Pe cât s'a putut, autoarea a păstrat sintaxa barbară și accentul englezesc al poemelor și are cu atât mai mult merit cu cât metrica franceză atât de regulată este un instrument prea subtil ca să se poată aplica, fără primejdie de a le artificializa, capriciilor unui lirism atât de spontan și de variat ca acel al versului englez.

De multe ori e mai bine, zice *Jean Cassou*, să înlocuim versul printr'o proză lucrată, sfărâmată, împinsă până la un ton ciudat, ca să păstrăm accentul viu al unui poem străin.

PULBERE

de Rosamond Lehman

Fiecare secol își are cartea lui de căpătâiu, în orice domeniu. Cartea de căpătâiu a generației actuale ar trebui să fie „Pulbere", romanul scriitoarei engleze Rosamond Lehmann.

Acest roman întrunește laolaltă toate condițiile celei mai frumoase cărți de dragoste a ultimilor treizeci de ani. Rosamond Lehmann, scriitoare de mare vigoare epică și femee cu ascuțită inteligență se ocupă de un grup de tineri și tinere englezoaice înlănțuiți în dragoste. Ca într'o mare simfonie, cuplurile se iubesc, dar ca într'o tragică simfonie, destinul face ca fiecare să iubească tocmai pe acela care nu-l iubește. S'ar părea o dramă banală. Dar contradicția aceasta a soartei ca un grup de oameni care trăiesc în aceiași comuniune familiară, și sunt destinați să se apropie și să se iubească — iubesc totuși fiecare pe cel care nu-l iubește — creiază cea mai pasionată operă erotică. Câți oameni atâtea dragosti, unele pure altele maculate de realizarea carnală. Dar toate dragostele acestea dor și pe toate le trăești intens de parcă ar fi simțirea ta proprie, în joc.

Nea Nae

de N. D. Cocea

S'a spus la apariția lui „Nea Nae" că va fi o carte de scandal. Totuși critica s'a ocupat de romanul domnului Cocea ca de una din cărțile cele mai serioase de satiră socială.

Intr'adevăr romanul domnului Cocea zugrăvește tipul parvenitului român de cea mai savuroasă speță. Din seria lui „Ghiță", „Mache", „Mitică", „Nea Nae" e cea mai grasă apariție. Nu e deci de mirare că, zugrăvirea în apă tare a mitocanului român a întrunit sufragiile unanime ale publicului.

Dacă nu avem un tip caracteristic al celorlalte clase sociale, tipul mitocanului e diferențiat și foarte ușor de fixat.

El circulă, îl întâlnim peste tot și meritul lui N. D. Cocea e tocmai că a fixat pentru prima dată, în cadrele unei cărți epice, personalitatea celui mai popular tip social român.

Fii și amanți

de D. H. Lawrence

Romanul social al minerilor engleji, viața lor de familie cu obiceiurile și moravurile lor. In această atmosferă se consumă o dragoste pasionată între o mamă și fiul ei și acesta și o adolescentă. Editura „Alcalay".

Amantul doamnei Chatterley

de D. Lawrence

După controverse înverșunate și tăgăduiri puternice, romanul acesta a pătruns în cele din urmă în toate straturile publicului. Reintegrând cartea aceasta în cadrul ei firesc, s'a făcut marelui scriitor un mare act de dreptate. Editura „Alacaly".

Armăsarul St. Mawr

Unul din cele mai subtile romane a lui D. H. Lawrence. Fiind o carte aleasă, ea a rămas apanajul celor puțini. Cu toate acestea ea conține accente de mare lirism și straniul farmec cari au făcut succesul celorlalte cărți ale scriitorului englez. Editura „Alcalay".

Actele vorbește

de I Peltz

O carte care descrețește frunțile deși umorul ei ar trebui să te pună în gânduri. I. Peltz a adăugat un compartiment inedit galeriei de tipuri din romanele sale, poate unele din cele mai vii și mai pitorești. Editura „Alcalay".

Cronica literară

Gala Galaction, La răspântie de veacuri, roman

Cartea părintelui Gala Galaction ar fi urmat să se intituleze *O lecție asupra lui John Stuart Mill* și Sf. Sa mai nădăjduește că o nouă ediție îi va da prilejul să restabilească întâiul titlu, ceeace înseamnă că constrângeri editoriale (și lucrul e firesc dată fiind ambiguitatea) l-au făcut să accepte titlul *La o răspântie de veacuri,* dedus din timpul de desfășurare al cărții (1898—1900). Intâia intitulare motivează însă desvoltarea romanului. O lecție a lui Titu Maiorescu asupra lui John Stuart Mill, cu aluziuni la prietenia înălțătoare pentru d-na Taylor și cu morala bunei înrâuriri a femeii asupra oamenilor superiori, este punctul de plecare a dragostei tânărului scriitor Doru Filipache pentru Antonina Țanțu, care urmează să devină o d-nă Taylor română. E foarte ușor de ghicit, mai ales pentru cine urmărește activitatea din urmă a părintelui Galaction, că romanul, pe care de altfel scriitorul îl numește *fabulă,* urmărește un scop etic. Părintele Galaction nu se ascunde de loc; afirmând cu toată tăria că „îndeletnicirea literară trebue să fie prevăzătoare, dornică să instruiască pe ceilalți și să le folosească". „Cine scrie — spune Sf. Sa — chiar și literatură, trebue să fie cel puțin un pedagog dacă nu un profesor. Sunt totdeauna trist de moarte când des copăr în cartea unui scriitor tendințe răufăcătoare și perverse". Este inutil de a relua aci desbătuta problemă, artă pentru artă sau artă cu tendință". Chestiunea mi se pare azi deplin rezolvată criticește. Arta e un fenomen complex. Pe critic nu-l interesează decât calitatea de a da emoțiuni estetice a acestui fenomen. Un scriitor poate porni dela intenția de a educa și să facă totuș artă pură și invers un pur estet poate fi începutul unei direcțiuni morale. Pe noi nu ne interesează ce urmărește scriitorul. Voim numai să știm dacă producțiunea intră și în sfera frumosului. Mai discutabilă este afirmațiunea din *Preliminarii* a P. Galaction că generațiunea de acum patruzeci de ani era superioară celei de azi, că de pildă câteun licean de altă dată citise pe Taine și nu mai știu ce. Cunosc destul de bine pe tinerii de azi, între liceu și universitate. Intr'adevăr, judecându-i după un ideal care se face din ce în ce mai înalt, acești tineri nu sunt ceeace ar trebui să fie. Să nu uităm însă că azi vin la studii mult mai mulți tineri ca altădată și că cine a urmat liceul trece mai departe. Vor fi fost ei contimporanii Părintelui Galaction „desvoltați și robuști". Insă fiindcă erau mai maturi, fiindcă întârziau mai mult în această școală, cu care atunci puteai ajunge departe. Chiar eroul romanului este unul dintre aceia care nu-și dau examenele. Dintre prea mulții cari urmează azi liceul, care nu e corespunzător, pentru viitoarea lor carieră, nici măcar școalei primare de altădată, se desprind destui tineri care să aibă cunoștințe corespunzătoare celor ale tinerilor din 1900, cititori ai lui Taine. Revistele liceale și provinciale sunt o dovadă. Acești tineri știu și vor să știe mult mai multe decât tinerii din 900, dovadă că găsim în paginile revistelor provinciale numeroase competențe tinere, care nu mai pot să-și facă un nume din cauza prea marei con curențe culturale. Nu. Istoricul literar își poate da seama de sărăcia intelectuală a generației de acum 40 de ani din nivelul cultural al scriitorilor din acea epocă. Comparându-i cu generația mai veche, maioresciană, și cu cea de azi, te izbește slaba cultură a scriitorilor dintre 1900 1914, lipsa lor de erudiție, informația lor cu totul superficială și de cafenea, în vreme ce azi avem scriitori tineri de o cultură superioară. Generația de azi nu poate să fie mai indiferentă față de cultură decât cealaltă și cred că nu e la mijloc decât o impresiune ieșită din lipsa de contact între generații. Intr'adevăr, în vreme ce octogenarul Goethe urmărea cu lăcomie toate fenomenele literare ale vremii, primind pe oricine și scriind oricui, scriitorul român mai în vârstă nu binevoește măcar a-și trimite personal cărțile unuia mai tânăr, din această convingere că nu mai există om și judecător cu care să poată sta alături, că lumea s'a sfârșit cu sine. Din acest dispreț se naște acea optică falsă și acel oftat după alte vremuri. Firește părintele Galaction nu e dintre aceștia, dar totuș îi cerem îngăduința să nu ne asociem părerilor sale pe care le am discutat numai fiindcă ele determină romanul, întrucât scrierea voește a fi o cronică a unei generații trecute din care generațiile noi să poată trage o învățătură folositoare. De altfel gândul autorului de a ne da un fel de *Dichtung und Wahrheit* dar cu mai multă romanțare, în chipul scrierilor d-lui Stere, nu ne îndreptățește să căutăm cheia faptelor. In afară de figura fugitivă a lui Titu Maiorescu nimic istoric nu ne reține. Putem bănui câteo figură de literat într'un loc, însă totul e așa de vag și de învăluit în ficțiune, încât nu se cade să facem nici o identificare și de altfel nici nu sunt destule fapte biografice, afară de întâmplarea sentimentală a eroului Doru Filipache, în care ne întrebăm dacă e permis să vedem pe autor.

Multe pagini din cele două volume ale Părintelui Galaction nu cuprind, sub unghiul epic, decât familiarizarea treptată a studentului Filipache cu studenta Antonina. Adevăratul roman începe a se întrevedea din a doua jumătate a volumului doi. Căsătorit din dragoste cu Antonina, eroul, care e poet și are o obscură noțiune a libertății de experiență a artistului, începe să se plictisească. Soția începe să-i apară cam pedantă în voința ei continuă de bine casnic. O fată mai isteață, mai provocatoare, Elvira, îl ispitește, și el ajunge până acolo că-i cere dragostea, chiar cu prețul despărțirii de soție. Insă și Elvira, cu toate ușurințele ei, e din plămada d-nei Taylor. Ea readuce la realitate pe înflăcăratul soț, întorcându-l la cămin:

— „Potolește-te, d-le Filipache!... Zeii nemuritori vor altfel! Rămâi lângă Antonina... Fă-i trei-patru copii, în dorul meu... Și așează această întâlnire a noastră — ca pe un trandafir, la presat — în dosarele d-tale literare..."

S'ar părea că romanul trebue să mai urmeze, oricum este de bănuit că morala lui e „potolirea" lui Filipache. Mărturisim că am avut la început intuițiunea unei alte logici a cărții, unei logici mai adânc omenești. Dragostea lui Filipache, încă așa de tânăr, ar fi fost un fenomen de lirism juvenil. Antonina, așa de grațioasă la început, ar fi reprezentat o iluzie a tinereții sau cel puțin o potențare naturală a feminității înainte de căsătorie. Indată urma însă fireasca oboseală și desamăgire. Pe de o parte Filipache ar fi trebuit să fie încă avid de experiență sentimentală, pe de alta femeia, satisfăcută fizicește ar fi căzut într'o prematură manie casnică. Ar fi fost eternul proces al dragostei, văzute înainte și după realizare. Tragedia ar fi fost cu atât mai profundă cu cât revelarea celor două temperamente s'ar fi arătat mai inexorabilă. Autorul a procedat oarecum deosebit, având o judecată a priori, în prefață, care trebuia demonstrată. Filipache nu este un desamăgit, el își iubește nevasta, iar această nevastă, deși cam plictisitoare în aparență, nu e decât o doamnă Taylor, adică o femee care îi vrea bine, o pedagogă. Ea îl stimulează să-și dea licența, să-și facă cum s'ar zice un rost în viață, ea îl duce la Biserica Sfântului Iosif, de unde are să derive peste marginile cărții o probabilă conversiune creștină a tânărului soț. După ce se spală și se îmbracă, Filipache e pus de Antonina să-și facă rugăciunea și cum nu-i de bănuit nici un moment că autorul ar ironiza această acțiune, trebue să ne gândim că aci e simbolizat rostul pedagogic al femeii. Evident, în asemenea condiții, Antonina devine cam agasantă, iar acțiunea lui Filipache are o justificare, încât ne surprinde să vedem pe Elvira, care a făcut tot ce i-a stat în putință să-l scoată din minți, că încearcă să-l potolească cu o morală atât de austeră. Păr. Galaction a alunecat așa dar peste drama posibilă umană în cadrul acestei teme și a rămas în limitele fabulei sale, a cărei morală trebue să fie aceasta: căsătorește-te de tânăr cu o femee simplă, cu bună educație religioasă (Antonina a trăit la mânăstire) și patimile tinereții tale vor fi înfrânte și folosite spre bine. E o interpretare mai modestă, dar care, nu mă îndoesc, va izbuti să fie de folos moral unor cititori.

Am spus altădată că Păr. Galaction are temperament de dramaturg. Ceeace este remarcabil la d-sa nu e liniștea analizei ci petulanța, înfocarea ciocnirilor de opinii însoțite de pasiuni. Subiectele sale sunt controverse sentimentale, care intră în sfera artei proporțional cu impetuositatea lor. Mai este de altfel o notă care se leagă de acest dramatism. Fără să fie retoric, părintelui Galaction îi place să vorbească. Logosul e înfățișat prin toate varietățile sale: monolog, dialog, disertație, conferință, discurs, comentariu. Aceasta explică dimensiunile cărții. Iată de pildă volubilitatea cu care Filipache (uzând de ce-i vine la îndemână: imagini sau termeni technici) se mărturisește Antoninei:

— „Antonino, nu cer mai mult... Ne-am întâlnit într'un ceas de lecție și de filosofie... Simpatia și apropierea dintre noi au înaintat pe o cale luminată cu lampadarele înțelepciunii... Hotărându-ne să ne întovărășim în viață, nu putem să semănăm cu lumea cealaltă, care se îmbată de iluzie deșeartă și de vinul simțurilor... Plecăm dela realități și călătorim de-a lungul lor... Te simt imens trebuincioasă vieții mele... Oricât sunt de rudă cu închipuirea și cu literatura, îmi rămâne des-

Continuare în pag. X-a

Insemnări și polemici

Eminescu și Goethe

In Avattarii Faraonului Tlà *(cfr. Opera, lui M. E., III, p. 92 urm.), Eminescu tratează un caz de metempsycoză. Faraonul Tlà și soția lui, Rodope, suferă mai multe reîncarnări în răstimpul a câteva mii de ani. Fără a se mai recunoaște pe deplin, dar totdeauna reîntâlnindu-se, cei doi soți au o vagă reminiscență a identității lor. Intr'un stadiu al migrațiunii lor eterne Faraonul și Rodope devin Angelo și o Prințesă. Iată cum lucrează reminiscența:*

— „Un lucru mă miră — zise ea purpurie ca o roză — de unde am luat acest rol dte mentor pe lângă tine ?... Afară de aceea mă mir de amorul ce-l am pentru tine. Este o simțire ciudată... Pare c'aș fi femeia ta dar de mult, de mult, ori pare că-s muma ta... In sfârșit e o simțire dulce și familiară. Amantul meu n'aș suferi să fii... și cu toate astea te iubesc...

— „Să-ți explic eu *această simțire ?... Imi pare ades că noi am mai trăit odată și că eu te-am iubit c'un amor nebun și copilăresc... Visez ades și în fundul visărilor mele văd Egipetul cu toată măreția istoriei lui și îmi pare c'am fost rege și c'am avut o femee frumoasă, ce se numia Rodope, și că acea femee ești tu".*

Am arătat unde trebuia că ideea migrațiunii sufletelor era la modă în sfera literară pe care o cerceta, ca citior, Eminescu și de altfel este așa de banală încât nu e cazul de a căuta „izvoare". Nu numai romanticii, dar scriitori din sec. XVIII ca Lessing credeau în metempsycoză. In ultimele paragrafe din Die Erziehung des Menschengeschlechts *a acestuia din urmă (92—100) concepția aceasta e susținută cu căldură, în unghiul ideii de progres moral al umanității:*

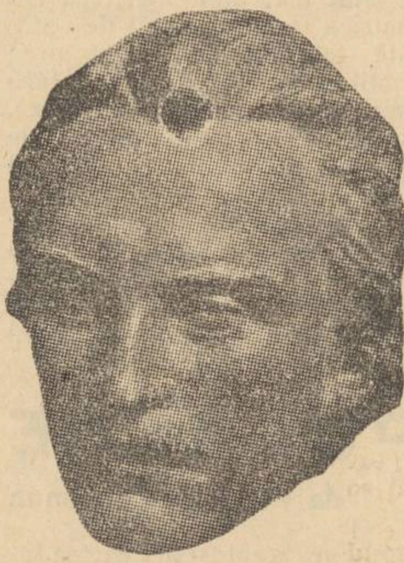
„Ist diese Hypothese darum so lächerlich, weil sie die älteste ist ?... Warum sollte ich nicht so oft wiederkommen, als ich neue Kenntnisse, neue Fertigkeiten zu erlangen geschickt bin ?"

Cu atât mai mult trebuia să creadă în metempsycoză panteistul Goethe. Și într'adevăr, găsim la Goethe o imagină a reminiscenței unui stadiu anterior de existență atât de apropiată de aceea de mai sus a lui Eminescu, încât fără să presupunem numai decât că poetul român ar fi avut-o în vedere, deși momentul goethean e celebru, se cade să le alăturăm. Indrăgostit de Charlotte von Stein, poetul german își explica înclinațiunea prin migrațiunea sufletelor. In Aprilie 1776 el scria lui Wieland: „Nu pot să-mi explic însemnătatea, puterea pe care această femee o are asupră-mi de cât prin metempsycoză. Da, am fost odată bărbat și soție! Acum ne recunoaștem — învăluiți în aburul duhurilor. N'am nume pentru noi — trecutul, viitorul, totul". („Ich kann mir die Bedeutsamkeit, die Macht, die diese Frau über mich hat, anders nicht erktären al durch die Seelewanderung, Ja, wir waren einst Mann und Weib! Nun wissen wirvon unsverhüllt in Geisterduft. Ich habe keine Namen für uns—die Vergangenheit die Zukunft, das All".)

Tangențial, folosind numai ideea instinctului erotic, Goethe a scos de aci drama într'un act Die Geschwister *(Fratele și sora). Insă imagina a căpătat o formă memorabilă în poemul* Warum gabst du uns die tiefen Blicke, *unde apar aproape cuvintele eminesciene: „Ah, în vremurile trecute tu erai sora sau soția mea".*

Sag !, was will das Schicksal uns bereiten ?
Sag ! wie band es uns so rein genau ?
Ach, du warst in abgelebten Zeiten
Meine Schwester oder meine Frau.

G. C.

M. EMINESCU

tulă luciditate care mă povățuește... Simt cu preciziune că voi fi cineva... Ți-am scris-o, ți-am repetat-o prin grai și azi ți-o spun cu încordarea tuturor nerăbdărilor mele!... Antonino, nu mă înșel și nu te înșel... Voi fi într'o zi cineva!... Dar iată condiția supremă pe care o cere azi sufletul meu: Voi fi, dacă vii lângă mine și ajuți și ocrotești și disciplinezi debitul vieții și energiilor mele!... De când ne cunoaștem, de când sunt în apropierea conștiinței tale închinate Mântuitorului, o frumusețe nouă pogoară peste mine... Voi fi ucenicul tău... Voi fi copilul risipitor, care se întoarce acasă lângă mama lui ! Voi fi visătorul, voi fi pribeagul, care, după pribegii mici, după pribegii mari, va găsi unde să-și plece capul, va găsi iar și iar odihna, reconfortarea și înțelesul datoriei, lângă draga lui Antonina !..."

Nici Antonina n'are un „debit" verbal mai prejos, în cât cartea Părintelui Galaction e sgomotoasă, aprinsă ca o sală de desbateri. Față de atâtea însușiri, ne luăm curajul de a regreta unele franțuzisme supărătoare ca *blafard, confinii, suicid,* precum și manierismul unor convorbiri. Elvira cere, de pildă, să pască visele ei lângă ale lui Filipache. Acesta declară că izlazul e comunal și că el n'are la păscut decât niște mioare literare, pentru ca Elvira să riposteze că ciobanii sunt precauți și nu spun câte oi au.

Sforțarea Părintelui Galaction de a înfățișa într'o fabulă problema colaborării morale dintre sexe este dintre cele mai lăudabile, iar înfăptuirea, ca orice vine dela d-sa, trezește în critic și deci și în cititor, un sentiment de simpatie și respect.

G. CALINESCU

Gheorghe Panu

S'au împlinit zilele acestea 25 de ani dela moartea lui Gheorghe Panu.

Poet, ziarist, istoric și vajnic luptător social, Gheorghe Panu a desfășurat o prodigioasă activitate, în acelaș timp combativă și creatoare.

A debutat cu o serie de traduceri din Petrarca. A publicat apoi câteva studii istorice în „Convorbiri literare", făcând parte dintre membrii marcanți ai „Junimii".

In 1884, a scos, la Iași, ziarul „Lupta", pe care l-a strămutat mai târziu la București. In jurul acestei gazete s'au grupat ziariști de seamă, care l-au urmat pe Panu și la celelalte publicații conduse de el mai târziu: „Ziua", „Părerea", etc. A scris singur, timp de nouă ani, revista „Săptămâna".

In afară de lupta dârză și susținută pe care a dus-o până la moarte pentru votul universal și reforma agrară, Gheorghe Panu a semnat substanțiale polemici de idei, cronici literare, teatrale, artistice.

Cu talentul său viguros, cu subtilu-i simț de pătrundere și analiză, el a zugrăvit în „Portrete și tipuri parlamentare" — figurile proeminente ale vieții politice de pe vremuri.

Opera cea mai cunoscută a lui Gheorghe Panu rămâne însă cuprinsă în cele două volume de „Amintiri dela Junimea". Aci, observatorul atent și finul cunoscător de oameni a fixat în pagini sugestive aspectele caracteristice și personalitățile cenaclului eșan. Ca într'o frescă dintre cele mai grandios concepute, Panu evocă, cu penel de maestru, atmosfera și oamenii. Apar astfel pe rând și laolaltă: Carp, Maiorescu, Teodor Rosetti, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Lambrior, Xenopol, Philippide, Miron Pompiliu, Nicu Gane și mulți alții.

O adevărată sinteză culturală, menită să fie mărturia frământărilor rodnice ale unui sfârșit de veac.

G. PANU

Cronica mizantropului

Cazul Abisinia

Precum am mai spus, nu putem avea nicio inimiciție împotriva Italiei și nici vreun entusiasm deosebit pentru Abisinia. Noi suntem cu totul în afara chestiunii, dar tocmai de aceea avem dorința de a urmări evenimentele ca niște arbitri, în deplină libertate de spirit. Ceeace se petrece într'o anume presă a noastră e de necrezut și eu cred că Italienii cei dintâi vor simți dificultatea unei simpatii bombastice. Cum? Nu e destul că noi avem o cenzură internă care ne obligă să ignorăm unele lucruri, ne mai trebue acum o cenzură neoficială pentru știrile din afară? E neapărată nevoe să citim numai știri favorabile unei părți și n'avem noi dreptul ca niște neutri ce suntem să urmărim faptele în adevărul lor? Luați o gazetă filo-italiană. In vreme ce comunicatele oficiale italiene sunt așa de rezervate și prudente, gazeta în chestiune e frenetică. Fie că are vreo știre nouă, fie că n'are, anunțurile ei sunt invariabile, în acest sens: „Marea ofensivă italiană pe toate fronturile. Armata italiană înaintează mereu. Mare înfrângere abisiniană. Ofensiva armatelor italiene continuă. Italienii cuceresc noui localități în Abisinia. Abisinia e strânsă într'un clește de fier. Căderea Harrarului iminentă. Makale a fost ocupat de trupele italiene. Italienii sunt la 75 km. de Makale. Linia ferată Dgibouti-Adis-Abeba a fost ocupată. Mâine începe ofensiva generală italiană. Abisinienii au pierderi sângeroase. Armata abisiniană în debandadă. Șefii abisinieni continuă să facă act de supunere. Autoritatea Negusului compromisă. Liga Națiunilor se joacă cu focul. Mari victorii italiene în Abisinia. Italienii înaintează mereu, etc. etc." Chestiunea aceasta durează de săptămâni cu înaintarea continuă a italienilor (după gazetele românești) și predarea în masă a abisinienilor. O întrebare firească se pune. De câte ori vor italienii să cucerească Abisinia, [illegible] după atâta înaintare trebue să fi ajuns în Africa de sud și cu cine mai luptă dacă toată armata abisiniană s'a predat? Cine consultă însă comunicatele italiene și harta (și-mi închipui că noi românii avem acest drept și această plăcere sportivă) constată că operațiile merg foarte greu, că înaintarea italiană nu modifică prea mult granițele Abisiniei și că dacă lucrurile vor merge în acelaș ritm, Negusul poate dormi liniștit încă multă vreme. Mai este un alt lucru pe care un cititor neutru are dreptul să-l constate ca istoric imparțial. Gazeta italiană e îndreptățită să stimuleze opinia publică națională, exaltând bravura nației, la noi însă lucrul e deplasat, jignitor chiar pentru Italia. Italienii fac o expediție, nu un războiu de onoare, scopul lor e dar să obțină maximum de foloase cu minimum de sacrificii. Din chiar comunicatele lor reiese că lupte serioase n'au fost afară de mici ciocniri și că tot ce ocupă e dinainte părăsit de Abisinieni. Comunicatul italian arată că până acum n'au murit decât cinci italieni, față de mii de abisinieni. Nu e ciudat oare? Dacă n'au fost lupte cum puteau cădea atâția dușmani? Atunci poate fi vorba de atacuri cu aeroplanele, operație penibilă de vânătoare de animale, care poate fi necesară, dar nu intră în rubrica „bravură". Ori au fost lupte, dar n'au luptat italieni. Intr'adevăr din comunicate reiese că războiul se face mai cu seamă cu indigeni. In cazul acesta putem vorbi numai de bravura oamenilor de culoare. Rugăm dar gazetele românești să nu facă exces de zel și să nu ocupe Abisinia înaintea Italienilor și mai cu seamă să nu mai vestească cu titluri mari: „Ofensiva italiană a început" de-asupra unui text care spune: „Se crede că Italienii vor începe în curând ofensiva generală".

ARISTARC

Patima Roșie

Teatrul Național a sărbătorit pe d. Mihail Sorbul cu prilejul împlinirii a 25 de ani dela cea dintâi reprezentare a tragi-comediei „Patima Roșie".

Biruind timpul, piesa d-lui Sorbul își păstrează toată puterea ei vibrantă de imagine a vieții reale, punând în conflict sentimente, năzuinți și slăbiciuni etern omenești.

Deslănțuirea de instincte, de concepții și de interese care determină acțiunea piesei e tratată de autor cu o magistrală tehnică dramatică. Fiecare gest, fiecare accent, fiecare situație își găsește legitimarea cea mai firească. Personajele sunt gândite și logice cu ele însele. Iar deznodământul e pregătit și gradat cu meșteșug neîntrecut.

„Patima Roșie" i-a adus d-lui Sorbul adevărata consacrare ca autor dramatic. Piesele d-sale anterioare erau — tehnicește — de cea mai bună factură, dar nu conțineau acelaș clocot de pasiuni, aceiași intensitate expresivă a situațiilor, aceiași adâncime de contur a eroilor.

Autorul a concentrat aci trăsături caracteristice ale vieții românești, a scormonit patimi reale, a dat glas reacțiunilor celor mai zguduitoare.

„Patima roșie" e un spectacol de încordare și de reflecțiune.

D-l Mihail Sorbul, care a împlinit tot acuma de două ori vârsta piesei d-sale, a fost sărbătorit de prieteni, de admiratori și de oficialitate, așa cum se cuvenea.

Reluarea dela Național s'a transformat într'un adevărat triumf. Pe deplin meritat.—h.b.

M. SORBUL

Libro segreto

In vila pe care o numește Vittoriale, *D'Annunzio și-a ales de bună voie închisoarea unui învins. In 1920, la vârsta de 56 de ani, cu ochiul pierdut de o lovitură de schijă de granată, cuprins de friguri în fiecare seară, marele poet nu mai vrea să scrie de cât amintiri — amintiri de războiu și de copilărie. De mult a secat izvorul creațiunii, de când a venit din Italia să stea în exil în Franța. Odată cu apusul acestei mari puteri de inspirație, a ajuns în Italia și* spiritul de Sud, *spiritul superb de izolare, de revoltă, spiritul hipercritic care nu se poate adapta și nu suportă alt climat de cât al său.*

Dar iată că după atâția ani, apare în editura Arnaldo Mondadori, din Milan, „Libro del Segreto", splendid prezintată.

Un prieten, Angelo Cocles, le-a zmuls din mâna poetului și a restabilit din nou contactul între poet și cititorii săi.

Toată opera lui D'Annunzio a fost o lungă confesiune, dar niciodată sufletul său nu s'a apropiat mai mult de al nostru ca în aceste fragmente, publicate la Milano.

In ele regăsim acel dar unic al poetului de a reda cu o frumuseță ce nu a mai fost realizată de alții senzația și expresiunea senzației. In Libro segreto *mărturisenia apare fără masca ficțiunii, în toată goliciunea și impudoarea ei. Sinceritatea față de sine și față de altul este desăvârșită, îndeplinind astfel condiția esențială a jurnalului intim și mai ales secret. Te cuceresc paginile din aceste fragmente cu accentul lor fervent de mărturisenie, tot atât ca și cu frumuseța stilului acestui geniu creator al imaginii.*

Sub aceste mărturisenii curge fluviul adânc și turbure, al deznădejdei ascunse în toate clipele hedonismului său.

Sub strălucirea bucuriilor voluptății și ale artei, se desinează aci planuri și perspective funebre, care fac să iasă în lumină mai vie experiența cuprinzătoare a lumii exterioare, cu acel „ceva" ce nu se poate uita și mai ales nu se poate imita, fiind darul său unic. Această resonanță magnifică a frumuseții vieții face din arta sa o artă ce duce la maximum toate actele vieții și existența, ființa lumii însăși.

D'Annunzio voluptății, D'Annunzio războiului, D'Annunzio scriitorul sunt unul și acelaș personagiu, un om care a dus experiența vieții până pe culmile cele mai intangibile și a cărui sete de viață și de realizare nu se putea potoli de cât cu imposibila totalitate.

Făurar meșter al formei, el realizează perfecțiunea chiar în acest jurnal intim. Intr'o singură frază se găsesc realizate toate contururile capo d'operei ce urmează a fi realizată. E în totdeauna gata să acorde într'o armonie unică, subtilă și desăvârșită, toate lucrurile vieții și ale artei în acelaș timp. Libro segreto *înfățișează încă odată prestigiul cel mai fermecător și mai original al artei sale fără pereche.*

Mărunte

— In editura „Biblioteca conferințelor și a marilor procese" a apărut conferința d-lui Dem. Dobrescu, fost primar general al Capitalei, intitulată „Păcatele dictaturii și păcatele democrației" rostită la 1 Septembrie și tipărită după note stenografice.

Se găsește de vânzare la librării și depozitarii de ziare.

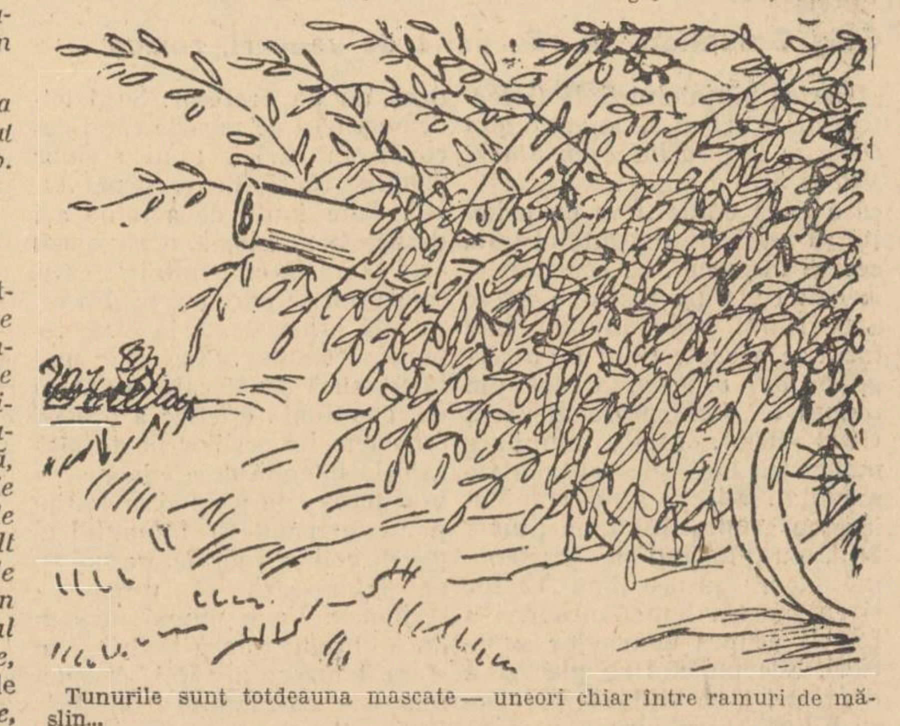
— O nouă lucrare a d-lui L. Leoneanu, intitulată „Portrete literare și politice" a apărut zilele acestea cuprinzând pagini interesante asupra d-lui C. Stere și romanelor d-sale, și ocupându-se de personalitatea câtorva scriitori precum și de opera lor, cum sunt d-nii I. A. Bassarabescu, M. Sadoveanu, P. Ghiață, I. Ludo, Const. Graur, Gala Galacton, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, G. Ibrăileanu, etc.

Printre figurile de oameni de știință și oameni politici, sânt foarte bine caracterizați d-nii profesor dr. C. I. Parhon, I. Petrovici, C. Argetoianu, G. Pop, precum și d-nii P. N. Bejan și Ghiață.

Tot în acest volum găsim și câteva esseuri reușite.

Vom reveni cu o recenzie.

Albii în cămăși negre nu pot sta de vorbă cu negri în cămăși albe...

Tunurile sunt totdeauna mascate — uneori chiar între ramuri de măslin...

O operă de artă. Un tezaur de cunoștințe instructive și folositoare. O bogăție de pagini literare, științifice, artistice, humoristice. Sute de ilustrații și desene. 40 de hors-texturi în culori. Evenimentele anului expirat găsiți în

Un almanach cum n'a mai fost încă!

Almanachul ziarelor „ADEVERUL" și „DIMINEAȚA"

apărut cu numeroase suplimente la heliogravură, în culori, reproduceri fotografice și desene. 50 Lei

la care colaborează publiciștii cei mai de seamă al scrisului românesc. O copertă aurită desăvârșește realizarea technică și de artă a acestui volum de 400 pagini

Atelierele „Adevĕrul", Str. Const. Mille No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevărul Literar și Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 780
Duminică 17 Noemmbrie 1935

FONDATOR { AL. V. BELDIMAN 1888–1897 / CONST. MILLE 1897–1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Amintiri din cafenea

La cafeneaua pe care o frecventam în epoca romantică a curiozității se adunau feluri de lume împrejurul unei mese lungi. Masă publică, destul de întinsă, ca să nu poată fi a unui singur grup sau client, venea și pleca orișicine fără obligația să ceară un loc și să strângă douăzeci de mâni. Distanța de câte trei, patru șezuturi rămâneau goale pe canapeaua dela părete.

Te pomeneai că te urmărește într'o discuție cu vecinul de cafea, cineva necunoscut, un amator, un indiscret. Un ochi lipit insistent de buzele dumitale, somnolent sau holbat dar de cele mai multe ori aprobativ, cu o picătură de frișcă la comisuri sau cu un fragment ca de nucă pisată încurcat în gene, altera câteodată gustul și compoziția în gură a unei prăjituri cu cremă. O scuipătoare binevenită servea clientela dela masa lungă. Apoi, fumul domnului necunoscut, împletit colegial cu fumul de mai departe al țigărilor dumitale, ca o sudoare volatilă a nasului, mărturisea un contact aproape intelectual și repetarea lui ducea la mutarea șezutului peste câteva intervale.

Raporturile se realizau adeseori numai cu ajutorul acestei alunecări târâș, cu carnea de sus a pantalonului pe o canapea îngustă, dar nu aveau în genere consecințe academice sau lexicale.

La masa pe care mi-o amintesc cu plăcere, se opreau actorii, pictorii, scriitorii și un însemnat număr de aspiranți. Unii din ei erau experți într'o sumedenie de lucruri inactuale. Lângă sfărâmătorul unui ban de zece, cum era pe vremuri, de bronz, cu dintele dela strungăreață, se afla Parisianul abstract, care știa Parisul pe de rost dimpreună cu toate infimele particularități, învățate într'o bibliotecă personală de Baedeckere, de Planuri și de tarife de tramvai. El putea să-și închipue cu facilitate și satisfacții, numai închizând ochii în grădina Episcopiei, într'o seară, că și-a ușurat personajul într'un boschet din Luxemburg. Cineva îți prezenta un birlic de treflă care-i fugea pe mânecă până la subsuoară și pe care îl scotea din gulerul scrobit al cămășii, pe la ceafă. Dar clientul care făcea ca dopul de șampanie? Dar celălalt? I se lipeau printr'un simplu magnetism al degetelor arătător și mare, două piese de argint de burice și le suna ca pe niște tipsii, cu melodie și ritm.

După doi, trei ani, omul cu țăcălie, de subt oglindă, se făcea obicinuit și dacă lipsea, lipsea ceva, ca piciorul de nichel al cartelei de consumații. Unde e Domnul cu țăcălie?... Care? ăla care imita suflând contrabasul? Da!

Ți se răspundea, de pildă, că a murit... Un flegmon, un hemoroid, o gangrenă cu diabet. Se isprăvea ceva și se isprăvea cu o părere de rău necesară.

Tăcuții surâzători și clătinătorii din cap, tăceau de ani de zile și când, socotindu-se atmosferizați și căpătând în sfârșit autoritatea încrederii în sine, se hotărau să zică „Așa gândesc și eu" ilaritatea se comporta ca o explozie catastrofală și verbul a gândi lua întorsătura umoristică a unui sens trivial.

Erau la masa lungă, îmi amintesc, consumatori care purtau numele de Minulescu, Iser, Ressu, Anghel, Rebreanu, Gârleanu, dar era și Bratzu, un intelect variat și un mare geniu de cofetărie cu aperitive. El înjura fără să supere și fără să se supere nici el, blajin și candid în fond, pentru versuri, pentru proză, pentru pictură, pentru critică, muzică și filosofie... Recita cu cartea închisă în buzunar, pe clasicii latini și greci, descifra cu gândul sonoritățile partiturilor complicate, comentator util și documentat în toate problemele discutate. Tăcuții de colo, luați în furca diatribei, din întâmplare, amestecați cu paiele ca niște coji de pepene, erau sfecliți de admirație mută. Bratzu știa cum trebuie realizată opera de artă perfectă, indiferent de specialitate și sfida cu instinctul lui sigur și cu principiile fără greș.

Cel care l-a ghicit cel dintâi a fost Ilarie Chendi. El l-a rugat să-i scrie o serie de articole de orientări... După publicarea primului și ultimului articol, bietul Bratzu s'a găsit în situația aceluia care și-a deschis gura odată în zece ani și a provocat hohotul de rîs al tovarășilor de masă. In vre-o 50 de rânduri de coloană ale studiului publicat de Chendi, erau citate două sute de izvoare universale.

Regretatul Bratzu era un chibiț inteligent și agresiv: păcat! La masa lungă confrații lui mai puțin înzestrați, admirativi într'o muțenie teatrală bombastică, erau mulțumiți că sorb dintr'o cafea și dintr'un trabuc în societate artistico-literară. Insignifianți până la totala modestie dar tocmai de aceea simpatici, peltici și gângi până la splendoarea integrală a nulității și acceptați din această pricină hieratică, nimeni nu i-a jignit niciodată și fiecare i-a trecut cu vederea, sfios să-i angajeze într'un dialog dincolo de faptul divers și de club. Ii văd dinaintea suvenirei și n'am știut decât foarte rare ori cum i-a chemat. Sunt mulți și par'că toți au murit. Le mai persistă fantoma anonimă, asociată cu o porție de dulceață și cu o cafea fierbinte cu un pic de rom, în vreme ce portretul material li se disolvă bucolic în drojdiile unui cimitir.

Mă surprinde fericit când văd pe câte unul, ca d-l Pisani, că a scăpat și că mai trăiește — și sunt de două ori fermecat, și pentru că se mai găsește în viață și pentrucă atunci când semenii lui se răscoc și se descompun, el începe să se manifeste, și debutează. E o trecere dincolo de viață, peste teluric, dincolo de bine și de rău.

N'aș fi putut crede că odată o să întâlnesc mustața dela nas a d-lui Pisani și mătreața ei în călimara mea! Cu o volubilitate de alte adolescențe, acest onorabil și modest chibiț de odinioară, al mesei de sub oglindă, cu scuipătoare, dă scriitorilor lecții și dictează legi.

Rămas solitar în cafenea și liber să-și mute anatomia prin toate locurile goale, d-l Pisani dorește să se știe că și-a cunoscut autorii după condicuța franceză, că *personne n'est grand homme pour son valet.*

Aș avea numai felicitări pentru un bărbat care la o vârstă așa de înaintată purcede să cugete, să scrie și să îndrepteze vorbirea românească. De cât să joace cărți sau să aștepte ucenicele de croitorie pe coridoarele sucite dinspre curte, tot e mai onest pentru un venerabil om de jurnal să-și potrivească vârful șovăitor al limbii pe indurațiile cuvintelor tipărite. Și îmi place la d-l Pisani sprinteneala neaoșă de mare cărturar cu care se confundă în neamul cronicarilor și în premergători și familiaritatea d-sale pitorească.

D-l Pisani îi adoptă pe toți fără discuție nici rezervă.

T. ARGHEZI

A Phoebus — Portret

Antologia dragostei și a femeii

• Când ești îndrăgostit, un fleac este deajuns pentru a te arunca în desnădejde sau pentru a te umple de bucurie.

• Amorul este un mare poet: materia lui nu se mai isprăvește; dar dacă nu-și poate ajunge scopul spre care râvnește, atunci devine obosit și taciturn.

• Virtutea poate fi indulgentă cu viciul, dar niciodată să se alieze cu el.

• Omul nu chibzuește bine decât când are punga bine garnisită; atunci este în vervă, afară de cazul când o pasiune tumultoasă nu-l prostește.

• Clipele pe care omul este nevoit să le cedeze nenorocirii sau suferinței, sunt tot atâtea scăzăminte în viață, dar existența este dublată atunci când avem talentul de a multiplica plăcerea, indiferent de natura ei.

• Să cauți sau măcar să presupui pudoarea la nimfele culiselor, înseamnă a fi naiv din cale afară; din faptul că n'o au, ele își fac un titlu de glorie, și își bat joc de cei ce le-o atribue.

• Această fericire durabilă, a cărei idee ne încântă, nu poate să existe decât între doi indivizi care, trăind împreună, ar fi îndrăgostiți unul de celălalt, sănătoși la trup și la minte, luminați, bogați de ajuns, având aceleași gusturi aproape, acelaș caracter și acelaș temperament.

• Dorințele nu sunt decât zbuciumări, mâhniri pozitive, și nu îndrăgești voluptatea decât pentrucă te scapă de ele.

• Dacă toate femeile ar avea aceeași fizionomie, acelaș caracter și acelaș spirit, bărbații nu numai că n'ar fi niciodată nestatornici, dar nu ar fi niciodată îndrăgostiți.

• Noutatea este tiranul sufletului. Știm că ceeace nu vedem e oarecum la fel cu ceeace am mai văzut; dar suntem curioși, vrem să ne convingem și, pentru ca să atingem scopul, depunem tot atâtea sforțări ca și când am avea siguranța că găsim ceva incomparabil.

• Iubim fără să consultăm rațiunea, și încetăm să iubim fără ca, de asemenea, ea să aibă vreun amestec.

• Cea mai frumoasă femee este atașată de toaletă, la fel ca și aceea care n'ar putea să se lipsească de ea; căci, cu cât ai mai mult, cu atât ai mai vrea.

• O! voi care disprețuiți viața, spuneți-mi dacă, prin disprețul acesta, credeți care cumva că vă faceți mai demni de ea?

• Niciodată nu trebue să fii mai cu grijă decât când pui întrebări celor pe jumătate proști.

• Nimic nu este mai rar decât un cocoșat fără spirit. Nu spiritul dă cocoașa, dar, în teză generală, putem susține că dânsa, cocoașa dă spiritul.

(S. de Casanova, Memorii)

PASTORALĂ

Din cer bucșit de liniști și necuprinsuri reci,
Se răsucește noaptea pe coarne de berbeci,
Subt căpătâiu c'un munte, a adormit pămîntul.
Din ieslele tăcerii mănâncă frunze, vântul.
Mânz alb — pârâul fuge pe urma nimănui,
Certându-se cu prundul singurătății lui.

Cum turma umbrei paște cu turma la un loc,
Ciobanul, stând în norul întorsului cojoc,
Din lespedea de iarbă ce slovele-și tot mișcă,
Cu ochii fură stele ca să le sufle 'n trișcă.
Și stelele schimbate în colb pâlpâitor,
Prin scorburile zării împrăștiate mor.

S'adună depărtarea să privegheze 'n plopi,
Din țurțurul-luceafăr cad în fântână stropi.
Din somnu-i plin de veacuri și visuri foșnitoare,
Balaurul pădurii răsuflă cu răcoare.
Și pe spinarea vremii dospind posomorît,
Stă luna îngropată în noapte până 'n gât.

GEORGE LESNEA

Un cunoscător de oameni: Casanova

Cetindu-l pe Casanova avem pe departe, o impresie aducând cu celebrul roman al lui Stendhal, „La chartreuse de Parme". Atmosfera este aproape identică, un cerc vicios în care se agită oameni de loc uși de biserică, o lume destul de mediocră, femei frumoase și facile, multe aventuri galante, perversiune destulă din toate părțile și pe ici pe colo, salvatoarea intervenție a stiletului. In romanul furtunosului Beyle mai întâlnim însă și multă dragoste, multă și pasionată, ceea ce lipsește din scrisul pretențios al lui Casanova, căci viața sa erotică nu poate fi considerată drept dragoste, cu toate ditirambele închinate nesfârșitului șir de amante minore, adesea vândute de înșiși părinții lor. Fără înconjur, dar memoriile celebrului aventurier plictisesc în mare parte, o exasperantă monotonie coordonează banalele căderi ale unor femei de tot insignifiante. Ar plictisi și mai mult, dacă n'ar fi animate de o formidabilă energie, acea energie mult preferată și de Stendhal. Fără îndoială că genialul vântură-lume a desfășurat în viață o energie extraordinară, un condotier de alcovuri și masa verde care și-a canalizat energia spre satisfacții pasagere, dar și spre grave hotărâri decisive de soarta sa. Energia puternică care l-a condus toată existența, n'a fost numai din expediente, ci un adevărat sistem admirabil coordonat, pus în serviciul unui respectabil arsenal de mistificări.

Prin banala țesătură a prozei lui Casanova, apar și câteva rare ornamente prețioase, un adânc spirit de observație dublat cu una din cele mai surprinzătoare puteri de a cunoaște oamenii. De altfel, iarăși nu păcătuim prea mult, afirmând că mai ales cei de o dubioasă moralitate sunt acei mai subtili în cunoașterea oamenilor. Paginile „Memoriilor" sunt presărate cu diverse reflecțiuni care îl prezintă pe autor drept un veritabil gânditor. Sigur că nu putea fi preocupat cu mult peste necazurile sale cotidiene, dintre care grija zilei de mâne nu era de loc printre cele mai neînsemnate.

Necontestatul său talent de observator l-a făcut să devie un perfect cunoscător de oameni. Lumea memoriilor lui Casanova este populată cu o întreagă galerie de personagii perfect studiate, și, majoritatea lor ne pot da un savuros exemplu despre sfânta prostie omenească.

Casanova parcă vrea să ne arate cu o doză convenabilă de cinism și voie bună, cât de simpli și creduli sunt oamenii, cu toate trecătoarele lor măriri. Este un portretist desăvârșit, câteva linii ușoare și personagiile sale se mișcă aievea în cadrul unor acțiuni adesea destul de tenebroase. Tot scrisul lui Casanova este pus în slujba arzătoarei sale dorințe de a ne arăta mediocritatea și prostia oamenilor.

Multe din rândurile „Memoriilor" sunt aforisme bine echilibrate, strălucind prin justeța constatărilor sale. Dacă Casanova ar fi avut dramul de noroc necesar, oare de ce n'ar fi putut ajunge vreun oarecare alt Fouché? Stefan Zweig, neîndoios că a schițat figura acestuia în prea multă lumină de cugetare, în fond nu era decât un condotier de speță și mai ordinară decât aventurierul italian, un profesionist al crimei la umbră politică.

Pretutindeni gâlgâe viața cea mai intensă în aceste „*Memorii*", o vastă tablă de șah care reprezintă lumea celora pentru care nimic nu-i fără putință. Fiind toată viața un amorez, un profesionist al adulterului sau corupției minorelor, găsim printre liniile sale admirabile observații asupra dragostei și femeilor.

Spicuirea aceasta face pe cititori să regrete că, omul acesta obsedat în chip patologic de femei și jocuri de hazard, și-a petrecut viața întreagă într'un adevărat carnaval întretăiat cu histerii de Sabat:

• In viață, este necesar să ții numeroase adevăruri într'o uitare oficioasă.

• Omagiile exterioare nu-l împiedică pe om să fie principalul său martor, și nu-l pun la adăpost de conștiința sa.

• In lipsa amorului, care mi s'a părut esențialul totdeauna, e nevoe de o supunere absolută. Atunci nu te bucuri, e drept, nici de grații, nici de elanuri, dar ești despăgubit prin completa stăpânire pe care o exerciți.

• O frumusețe fără spirit nu oferă amorului decât voluptatea materială a farmecelor; în timp ce o spirituală urîtă captivează prin vraja spiritului și termină prin a nu mai lăsa nimic să dorească bărbatului pe care îl subjugă.

• Pentru a închide gura unui cugetător, așa zis filosof, care îndrăznește să vă afirme că, în viață, necazurile întrec plăcerile, întrebați-l dacă ar vrea o viață scutită și de unele și de altele. Nu vă va răspunde, sau va ocoli; căci dacă spune nu, înseamnă c'o iubește așa cum e, iar dacă o iubește înseamnă c'o află plăcută, ceeace nu s'ar întâmpla dacă ea ar fi anevoioasă; dacă va spune da, recunoaște că este prost căci e nevoit să conceapă plăcerea în indiferență, ceeace nu e un simțământ normal.

• Satisfacția nu servește decât să sporească dragostea a două inimi care se adoră.

• Ce este amorul? Da, e un fel de nebunie, dar asupra căreia filozofia este neputincioasă: e o boală căreia omul îi este supus la orice etate și care-i incurabilă dacă îl atinge la bătrânețe. Amor, ființă, sentiment indefinisabil!

Dumnezeu al naturii! Amărăciune dulce! Amărăciune tirană!

Amor, încântător monstru, care nu poți fi definit și care, în vârtejul multelor mâhniri ce împrăștii în viață, semeni existența atâtor plăceri fără de care ființa și neantul ar fi contopite.

• Amorul este zeul cel mai viclean, elementul său pare a fi împotrivirea, dar, deoarece existența lui atârnă de satisfacția ființelor care-i dedică un cult arzător, în clipa când orice nădejde pare pierdută, micul orb clar văzător duce totul spre bun sfârșit.

Iată-l pe Casanova așteptând timid în anticamera lui La Bruyère sau Chamfort. Pentru ca să fi intrat în saloanele genului ilustrat de dânșii, nu i-a lipsit decât doar voința. Nici nu trebue să-l copleșim atâta sub oprobiul nostru, destul numai a reaminti că, aventurierul n'a primit nici o educație, a fost fiul unei comediane și nu s'a bucurat niciodată de căldura iubirii de mamă. Iată-l deci aproape alături de pasionatul Jean Jacques, pururea îndrăgostit și el; amândoi n'au știut ce este dragostea de părinți;

Continuare în pag. II-a

Rousseau avu însă norocul să întâlnească pe acea eterică dar prea pământeasca d-nă de Warenn, scumpa lui „Maman", care l-a prezervat de femei, până la căderea în brațele acelei hidoase Tereza Levasseur. Casanova n'a întâlnit în viața lui norul luminos al unei copii după d-na de Warrenn, apoi nici temperamentul său arzător nu l'ar fi putut servi. Nu greșim prea mult afirmând că, dacă Casanova ar fi avut o educație îngrijită și s'ar fi bucurat de o altă existență, putea deveni un aproximativ urmaș meridional de al lui La Bruyère, marele taciturn al secolului regelui soare, și ar fi lăsat la rândul său „Caracterele" unui veac în plină decădere morală. „Memoriile", deja abundă în caractere, schițate ce e drept, dar nu mai puțin adevărate prin aceasta.

Vorbind despre dragoste, este pe alocurea declamator, stăpânit de o poezie specific italienească, dar pretutindeni se arată drept un fin cunoscător al sufletului femeesc și al complicațiilor sentimentale deși la drept vorbind, acest pirat pseudo îndrăgostit n'a cunoscut femeia, ci numai femeile. Rând pe rând cavaler și poltron, Casanova ne oferă un tip specific de bărbat obsedat de femee în chip morbid, iar pe alocurea ni se oferă complicații cu sonorități raciniene în ce privește ravagiile pasiunilor.

Pretutindeni îl vedem pe acest om de o funciară imoralitate, încercând să îmbrace haina de moralist, care îl prinde însă ca și un vestmânt de carnaval, atunci când are pretenția să învețe omenirea despre lucruri cam ca și acestea, că virtutea nu se poate ralia niciodată cu viciul. Pretențiunile de moralist ale omului care, în adevăr n'a știut ce-i odihna în viață, decât doar în clipele pasionate petrecute la pieptul unei femei, sunt vădit canalizate înspre o morală practică a vieții de toate zilele, lipsită de orice ideal, dar totuși caracterizată prin destul adevăr etern, o morală egoistă și epicureică.

Acesta este Casanova, după ce am eliminat dintr'însul tot ce atinge banalul filmului de senzație. Este repertoriul unei societăți care te admite foarte lesne să trăiești și în marginea ei; femeile fantome îți arată cât de ușor cad, cât sunt de naive, iar bărbații formează în parte iarăși o floră penală și puținii cinstiți, trebue să fie legați la ochi.

Memoriile lui Casanova arată în primul rând că nimic nu-i mai ușor decât să înșeli pe toată lumea, atunci când spiritul îți poate permite a fi omul resurselor.

AUREL GEORGE STINO

A APARUT:

Tananica

Romanul d-lui
VLADIMIR CORBASCA
scriitor cu sevă, care se prezintă, pentru prima oară, ca romancier, cu girul unor autentice izbânzi trecute sub pseudonimul Simona Basarab
LEI 60
Editura „Adevěrul" S. A.

Paul Verona — Han în Basarabia

Programul literar 1935-1936

Editura „Universala" Alcalay & Co

Mihail Sebastian	Orașul cu Salcâmi
Mircea Damian	Deacurmezișul
Damian Stănoiu	Radu Pelin
I. Peltz	Nopțile D-rei Mili
Tudor Arghezi	(roman) titlu nefixat
N. D. Cocea	Incendiul
Liviu Rebreanu	Gorila
Cezar Petrescu	(roman) titlu nefixat
D. H. Lawrence	Răsvrătitul
" "	Fecioara și țiganul
Jose Carretero	Bărbatul meu
Alberto Insua	Negrul cu sufletul alb

Actualități Științifice

Radiații umane

Din America ne vine o știre senzațională. Se afirmă anume că un savant yankeu, profesorul Hallowell, cu ajutorul unui amplificator-înregistrator electric, de mare putere și al unui ac înfipt în pielea craniului, ar fi reușit să obție pe o foaie de hârtie o diagramă specială, imagine fidelă a emoțiilor și raționamentelor elaborate într'un creer omenesc.

Dispozitivul se bazează pe reacțiunea unor raze emanate din creerul omenesc.

Teoria „radiațiilor umane" nu este nouă. Profesorul Cazzamali dela universitatea din Milano, lucrează de vreo două decenii ca să pună în evidență existența acestor misterioase raze, pe care el le asimilează cu niște unde hertziane emise de creerul nostru.

Savantul italian reușește chiar să măsoare lungimea de undă a acestor radiațiuni, stabilind astfel că avem aface cu niște unde foarte scurte.

Astăzi nu există nicio îndoială că ființele viețuitoare emană o radiație capabilă de anumite efecte la distanță. Firește, e vorba de o descoperire, care depășește cu mult invențiunile mecanice și electrice actuale, prin repercusiunile probabile asupra viitorului omenirii.

Dar să revenim la sistemul savantului american.

Iată cum procedează profesorul Hallowell: el introduce în urechea dreaptă a persoanei de examinat un conductor metalic și apoi îi înfige un ac puternic în pielea craniului, anesteziată în prealabil printr'o injecție de novocaină. Acul și conductorul sunt legate cu un puternic amplificator cu lămpi, conectat el însuși cu un înregistrator, care înscrie o linie pe un sul de hârtie, întocmai ca un barometru înregistrator.

Atât timp cât persoana supusă acestei operațiuni se găsește în stare de repaos mental, stiletul trasează o curbă ondulată, foarte regulată, care prezintă aproximativ zece ondulații pe secundă.

Dimpotrivă, îndată ce i se pun anumite probleme, care cer o sforțare de gândire, înfățișarea diagramei se schimbă cu desăvârșire.

Amănunt curios: creerul feminin dă loc la o ondulație cu o frecvență de două ori mai mare.

Pe de altă parte, experiențele profesorului Cazzamali au relevat rezultate și mai complete. Intr'adevăr, cu aparatele ce le-a realizat, se poate constata, nu numai intensitatea emoțiilor persoanei examinate, ci și natura acestor emoțiuni: putem stabili o distincție între sentimentele de plăcere și cele de neplăcere, mânie, revoltă, etc.

Pentru moment ne lipsesc amănunte asupra mecanismului de funcționare a acestor dispozitive. Este fapt însă că orice mijloc de a concretiza și înscrie radiațiile cerebrale reprezintă o resursă prețioasă pentru medicina creerului și psichologie.

Misterul razelor cosmice

Razele cosmice sunt la ordinea zilei. Ele reprezintă poate cea mai pasionantă problemă științifică, de când Galileu în 1609 a deschis ochilor omului mărețiile cerului, născocind prima lunetă astronomică sau dela Pasteur, care a oferit omenirii spectacolul — nu mai puțin pasionant — al universului infiniților mici.

Existența razelor cosmice și prezența lor în atmosferă sunt două fapte definitiv stabilite, care nu se mai discută.

Ceeace rămâne de rezolvat pentru știință este numai problema originei și naturei acestor raze.

In ceeace privește natura radiațiilor cosmice suntem încă la începuturile acestui studiu. Calea este de-altfel anevoioasă și chiar riscată, întrucât necesită primejdioase ascensiuni în stratosferă.

Dimpotrivă, chestiunea obârșiei acestor misterioase raze poate fi socotită ca soluționată.

O serie de indicații indirecte permiteau de câtva timp să presupunem că razele cosmice ne parvin de dincolo de „insula cosmică". Cu alte cuvinte, dincolo de cele mai îndepărtate stele din Calea Laptelui.

Această ipoteză era probabilă. Lipsea însă o probă directă care să-i dea o confirmare definitivă. Iată că știința posedă acum această probă mult așteptată.

Intr'adevăr, multitudinea de stele, ce formează Calea Laptelui — vreo 30 de miliarde la număr — se rotește, realizând un circuit complet în..... 224 milioane de ani.

Participând la această mișcare universală, pământul nostru în afară de mișcările lui proprii, se deplasează și el în direcția unui punct determinat al cerului, cu o iuțeală de 300 km. pe secundă.

In aceste condițiuni, dacă isvorul torentului de raze cosmice s'ar găsi dincolo de Calea Laptelui, observatorul de pe pământ, străpungând acest torent cu o iuțeală de 300 km. pe secundă, ar trebui să poată înregistra deosebiri în intensitatea acestor raze, după diferitele direcțiuni ale spațiului.

Se știe de pildă că o persoană, care aleargă pe ploaie, primește mai multe picături de apă pe frunte, decât pe ceafă. Planeta noastră însă se învârtește și în jurul axei ei. Combinând cele două efecte — rotația Căii Laptelui și mișcarea diurnă a pământului — fizicianul american A. Comptoon a obținut următorul rezultat remarcabil: intensitatea razelor cosmice, captate la latitudinile mijlocii ale pământului, variază regulat în timp de 24 de ore, aceste variațiuni fiind dealtfel foarte slabe (0,1 la sută).

Deasemenea, a stabilit că maximul acestor variații trebue să aibe loc la ora 8,40 după amiază (după timpul astronomic).

Or, iată că un observator din Tirol, a constatat de curând o variație diurnă și una în intensitatea razelor cosmice, în totul corespunzătoare calculelor teoretice ale fizicianului american.

Avem deci proba experimentală, directă și hotărâtoare, a obârșiei razelor cosmice dintr'o regiune a universului, situată dincolo de Calea Laptelui.

Undele de radio descoperă zăcăminte miniere

Oficiul colonial din Groenlanda comunică, în unul din ultimele rapoarte, un fapt extraordinar. Se afirmă anume că înrăutățirea condițiilor de recepție a posturilor de T. F. F. groenlandeze într'o anumită direcție, a condus la descoperirea unor zăcăminte necunoscute de minereuri.

Iată cum s'au petrecut lucrurile: un operator de T. F. F., care lucra la o stație din Groenlanda, a observat că legătura radio-electrică între postul său și vapoarele de pe mare, funcționa defectuos într'o anumită direcție. Uneori comunicația devenea chiar imposibilă, atunci când vapoarele străbăteau o anumită zonă în calea undelor.

Operatorul nostru a tras concluzia că în această direcție se găsește un mare zăcământ minier, ale cărui masse metalice absorb undele electrice.

Pe baza acestor observațiuni, s'au făcut cercetări și s'au executat lucrări de foraje. Cercetările făcute în laboratorul din Copenhaga au confirmat în totul prevederile, stabilind că varietățile de minereuri, ridicate cu prilejul acestor prospecțiuni, conțin într'o proporție extraordinară aramă și nichel.

Iată cum observația unui simplu operator radiotelegrafist a condus la descoperirea unei importante zone de zăcăminte miniere, a cărei exploatare va fi de cea mai mare importanță pentru economia Danemarcei.

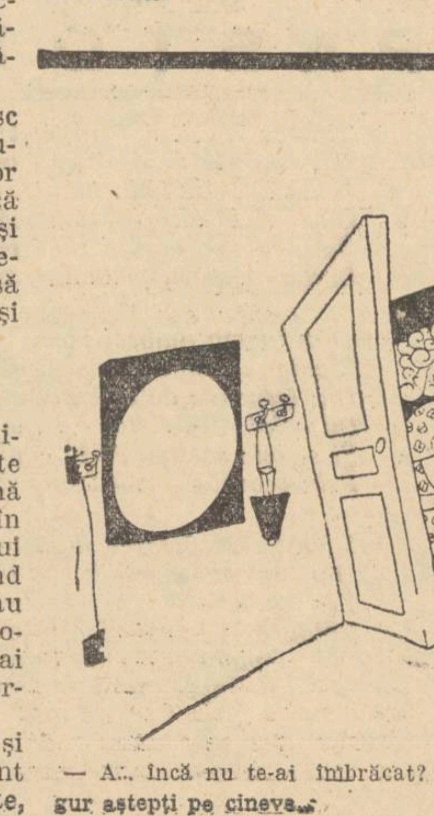
Sunetul ca termometru

Fizicianul american Smits a pus la punct un nou procedeu, prin care poate măsura temperatura unui arc voltaic, după viteza de propagare a unui sunet dealungul acestui arc.

Viteza sunetului este obținută, determinând cu ajutorul unui oscilograf, durata de timp scursă între producerea sunetului la unul din electrozi și sosirea lui la celălalt electrod.

Pe această cale, el a stabilit la o viteză sonoră de 1390 metri pe secundă, o temperatură corespunzătoare pentru arcul voltaic, de 3827 de grade Celsius.

Ing. I. S.

— A... încă nu te-ai îmbrăcat? Atunci scuză-mă... Mă retrag... Desigur aștepți pe cineva...

Toamna în provincie

25 Septembrie

In orășelul nostru au murit toți pensionarii....

N'au mai așteptat prohodul frunzelor. S'au stins tăcuți, unul după altul, posaci ca o înserare de toamnă și resemnați ca o ultimă fluturare de batistă, pe un peron pustiu și rece.

N'a surprins pe nimeni plecarea lor, fără sgomot, ca a unor umbre ce singure mai aminteau, cu trecerea lor liniștită și cotidiană, un trecut pe care orășelul transformat de câtva timp în satelit al Capitalei, îl socotea astăzi nedorit și penibil.

Singur chelnerul cafenelei a urmărit până departe convoiul ultimului „fost șef de arhivă", și-a plimbat apoi ochii roși de trudă pe mesele murdare și părăsite și a clătinat din cap, a uimire tâmpă:

— „S'a dus și dom' Lambe!"...

Apoi, întorcându-se familiar spre frizerul de peste drum:

— „Săracu dom' Lambe..... Bun „cleent", dom' le!"

Frizerul cu lavalieră roșie și față pământie a dat filosofic din umeri, oprindu-și în piept un oftat și o bucată de plămân:

— „Mor dom'le... ca muștele... Asta nu-i semn bun. Ascultă-mă pe mine, dom'le!"

28 Septembrie

Toamna a dat astăzi, spre seară, o raită prin parc și a gonit, cu rânjetu-i sticlos, toate idilele.

Ca două năluci ale târziului, înlănțuiți, s'au topit, printre boschetele moarte, ultimii îndrăgostiți.

In urma lor a rămas noaptea, o noapte liniștită și banală, cu foșnet de frunze dospite și cer cuprins în nemișcare stelată.

Așa cum sunt toate nopțile, spre miezul toamnei...

1 Octombrie

La mesele murdare, locul pensionarilor l-au luat alții. Au venit, tineri și gălăgioși, într'o dimineață ploioasă și de atunci discută zi și noapte, aplecați peste mușamalele soioase. Din stradă, văzuți prin perdeaua groasă de fum, grupul pare o frescă de Carbonari, din manualele de istorie.

Acelaș chelner le urmărește discuțiile cu aceiași ochi inexpresivi, de vită satisfăcută, și la fiecare sfârșit de frază mai sonor iese în pragul cafenelei și rânjește entuziast, aceluiaș frizer de peste drum:

— „Văzuși, dom' Nae? Ăștia „cleenți"! Nu ca „ramoliții ăia... Iștia's dom' Nae, speranța viitorului de mâine!..."

De data asta, frizerul filosof nu-și va mai putea opri în piept oftatul și va izbuti într'o tuse sgomotoasă, abia putând să îngaime:

— „Așa-i când mor ăi bătrâni... Iși iau „emberbii" valea... Semne rele, nu-ți spuneam eu?...

6 Octombrie

In sala de festivități a liceului are loc astăzi inaugurarea conferințelor săptămânale. De un ceas aproape, domnul Director se plimbă agitat pe coridoare, fără să-și poaă aduna, o clipă doar, gândurile. Ar urla de ciudă, de nu s'ar sfii de cei câțiva ascultători, care au început să dea de pe acum semne de nerăbdare.

Ceeace nu-și poate explica astăzi domnul Director este absența elevilor dela conferință. S'a oprit acum în mijlocul coridorului și ridicând degetele mânii stâgi a început a socoti:

— „I-a anunțat de cu vreme?"

— „Anunțat!"

— „I-a amenințat, în caz de absență, cu toate sancțiunile prevăzute în regulamentul atârnat în fiecare clasă?"

— „Amenințat!"

— „I-a însărcinat cu pregătirea corurilor, a programelor și a poeziilor ocasionale?"

— „Insărcinat!"

— „Atunci?..."

Acest „atunci" nu și-l poate explica domnul Director. A.... de sigur, are în fața lui un complot grozav, pornit din rândurile celor cărora le-a suprimat, Joia trecută, freza și uniformele cu reveruri...

Domnul Director e parcă mai lămurit, dar nu mai puțin îngrijorat:

— „Auzi porcii... tocmai la conferința mea!..."

De pe coridorul de vis-à-vis, profesorul de muzică a urmărit atent furia domnului Director și îngrijorat de eventualele consecințe a coborît grăbit scările, eșind în stradă.

E o după amiază călduță. Toamna pare astăzi o femee trecută, în căutarea celei de a doua tinereți iar profesorul de muzică nu-i atât de bătrân, să nu-și simtă nervii răscoliți de farmecele-i târzii...

Și-a scos pălăria și adulmecă absent aerul liniștit. Vântul îi resfiră părul și îi aduce în urechi sgomote ciudate. Acum suie transportat până în vârful dealului din spatele liceului și rămâne înfipt, ca o antenă, în mijlocul uliții murdare. De data asta sgomotele sunt mai puternice și parcă nu atât de străine:

— „Goaaal!... Bravoooo!..."

Profesorul tresare. A recunoscut vocea lui Zamfir Tănase, primul bas al corului. Și celelalte voci ce-l acompaniază nu-i sunt mai puțin cunoscute.... Mai merge câți-va pași și se oprește în fața arenei sportive. Plătește și intră stânjenit. In fundul terenului, pe iarba cosită mărunt, profesorul a zărit îndată grămada de uniforme familiare.

A... iată întreg corul liceului, cu soliști cu tot.... Din note și programe au improvizat haut-parleururi prin cari își strigă entuziasmul. Și mai departe, în spatele fileului de sârmă, iată pe cei doi elevi, însărcinați cu declamarea poesiilor de circumstanță...

. . . .

Domnul profesor nu știe nici astăzi cum s'a pomenit strigând la un loc cu ceilalți și aruncând cu pălăria în aer, ori decâte ori primul bas al liceului anunța sentențios: „Goaaal!"...

. . . .

In sala de festivități a liceului, domnul Director și-a făcut dorita apariție la ora 5 și jumătate, după ce a gonit pe cei câțiva elevi din clasa I-a, veniți de pe la două și îmbrăcați cu hainele de sărbătoare. Și-a plimbat ochii peste mutrele plictisite din sală și a anunțat cu voce solemnă și autoritară că din cauza epidemiei de gripă a interzis elevilor să ia parte la spectacole și festivități, de orice natură ar fi ele".

Apoi, potrivindu-și cravata și tușind doct, domnul Director a început a-și desvolta conferința domniei sale, despre **„O apropiere între generația de eri și cea de azi"...**

ADRIAN SILVIANU

A APARUT IN EDITURA „ADEVERUL"

CONST. GRAUR

Cu privire la Franz Ferdinand

Un volum de 576 pagini cu numeroase fototipii și desenuri.

Exemplarul Lei 100

LA TOATE LIBRĂRIILE

Gazeta Medicală

Furunculul buzei superioare. — Psihanaliza: Nevroze actuale (Frica) de drd. Fred. Watts. — Nașterea fără dureri? — De ce vomitează sugacii? — China țara stupefiantelor, 40 milioane de oameni consumă narcotice. — Se poate căsători un tuberculos? — Consultațiuni pentru boli de plămâni. — Pleureziile după Pneumotorax de dr. Șaim. — Frunza de coacăze negre vindecă artitismul. — Sfaturi pentru îngrijirea frumuseții. — Cum se pansează un picior fracturat. — Filmul în serviciul științei. — Picioarele reci, — Consultațiuni medicale și grafologice.

Caleidoscop

Călătoria romancierului deznădejdei în Spania

H. M. Tomlinson, unul dintre cei mai personali reprezentanţi ai literaturii contimporane engleze, supranumit „romancierul deznădejdii" a scos de curând o lucrare asupra unei călătorii în Spania.

Opera întreagă a acestui scriitor nu e decât dezvoltarea unei experienţe intime, teama de ruina totală a civilizaţiei noastre. *Nici în călătoria sa, a cărei relatare poartă titlul de „South to Cadiz", nu scapă de obsesiunea temerii acesteia, care face temeiul cărţii sale cele mai celebre „Allour yesterdays".*

Stilist de o fineţă excepţională, Tomlinson evocă, în pagini delicioase, peisagii andaluziene şi castilane. Dar foarte adeseori uită cu totul admirabilele ţinuturi pe care le parcurge şi izbucneşte în imprecaţii pătimaşe, supărat, mânios în faţa aspectului lumii noastre contimporane, care-l otrăveşte în fiecare clipă, stricându-i toată plăcerea, tăindu-i tot entuziasmul. Mai ales îl indignează inconştienţa şi inerţia lumii contimporane în faţa primejdiilor, din ce în ce mai ameninţătoare ale Europei şi a civilizaţiei sale.

Totuşi cartea, scrisă cu o pasională încordare şi avântul unei porniri de sinceră îngrijorare şi inteligentă observaţie, este de o lectură ataşantă şi plină de interes.

Poate că din punct de vedere estetic această „umoare" necăjită şi furioasă constantă în tot decursul călătoriei, prejudiciază. Valoarea ca „om" a scriitorului însă, este evidentă şi simpatia lectorului e furată, înăbuşind protestările criticei.

Francmasonul nemuritor

Nimeni nu ştie de unde a răsărit ciudatul personagiu „Contele de St. Germain", căruia doi autori francezi, d-na Jean Moura *şi* Paul Louvet *îi consacră un studiu foarte atrăgător.*

L-a adus din Germania un nepot al lui Fouquet, mareşalul de Belle-Isle şi îndată ce a pătruns în societatea pariziană a fost primit cu entuziasm, căci era un om care vrăjea lumea cu darul său de conversaţie şi nenumăratele sale talente.

Cunoştea Istoria ca un erudit şi era neîntrecut în chimie mai ales în ce priveşte culorile. Cânta din toate instrumentele, scria tot atât de bine cu dreapta ca şi cu stânga. Vorbea aproape toate limbile din Europa şi Asia. Apoi pe lângă toate aceste daruri era învăluit de mister. Oferea înaltelor doamne cutii cu capacul smălţuit, care îşi schimbau culoarea la foc, era puţin vrăjitor şi de sigur prestidigitator. In acest sens Casanova povestise că l-a văzut cu ochii săi preschimbând o piesă de argint în una de aur...

Se povestea de asemenea despre un „revolver filosofal" care ucidea omul peste mări şi ţări, *ceva ca raza Z din vremurile noastre. Adormea oamenii, îi hipnotiza. Toate acestea stârneau curiozitate.*

Dar ceeace i-a dat mai ales trecere mare la Curte, a fost faptul că trăia pe picior mare, cheltuind ca un rege, fără să se ştie de unde-i veneau banii. In timp foarte scurt deveni familiarul d-nei de Pompadour. Petrecea ore întregi în cabinetul lui Ludovic al XV-lea, fără să ştie nimeni dacă era vorba de mari misiuni diplomatice extraconfidenţiale sau pur şi simplu de afrodiziacele extraordinare pe care acest alchimist le procura monarchului istovit.

Şi fiindcă nu se ştia de unde vine, iar el nu voia să se destăinuiască sub nici un preţ, au început să circule fel de fel de legende ciudate asupra-i. Ca să le întreţină şi să creeze atmosfera de mister, care, de sigur, îi procura multele sale bogăţii, contele de Saint Germain vorbea adeseori de Ludovic al XIV-lea, de bătălia dela Marignan, de vremurile bune din domnia lui Clovis sau chiar de evenimente petrecute în viaţa şi cercurile lui Isus, ca şi când ar fi luat efectiv parte la ele. Popularitatea acestui personagiu deveni atât de mare încât Choiseul începu a se îngriji şi pentru a-l discredita răspândea asupra lui poveşti şi mai extraordinare.

Ce a fost el în realitate? Mai întâi un aventurier cu daruri geniale, un al doilea Cagliostro, având legături în toate ţările din Europa şi punându-şi la contribuţie toate **cunoştinţele** *şi darurile personale* **spre a-şi** *exploata contimporanii. Apoi era francmason, membru al societăţii* Rose Croix *şi a jucat fără îndoială un rol considerabil în aceste societăţi secrete, rol care, din nefericire, nu se mai poate preciza astăzi.*

Moartea i-a fost tot atât de tainică precum i-a fost şi naşterea. Se zice că, după ce i-a prevestit Mariei-Antoaneta toate nenorocirile care aşteaptă familia regală, s'a retras pe lângă landgravul de Hessa-Cassel şi a murit la 27 Februarie 1784, dacă ar fi să credem memoriile landgravului şi registrele bisericii din Lockerfoerde.

Dar adevărul acesta simplu nu se potriveşte cu miraculosul cu care personalitatea contelui de Saint Germain a fost înconjurată. Moartea sa n'a putut fi definitivă. El a fost desigur îngropat, dar s'a reîncarnat căci în ajunul Revoluţiei a reapărut în Franţa făcând iarăşi prevestiri solemne şi fioroase.

Apoi secta mistică a teosofilor, care a aşezat pe Saint Germain printre maeştrii săi protectori, afirmă că el trăeşte şi azi, la Veneţia, şi-şi va face reapariţia în curând...

Setea de miracol, sfinţii şi stăpânitorii unei vieţi în afară de legile obişnuite, sunt simptome care se ivesc cu mai multă evidenţă şi putere de vrajă în epocile turburi şi întunecate. Ele sunt netăgăduite şi omul modern poate face experienţa lor la Veneţia, ca şi la Maglavit.

Plâns de toamnă

pentru Lady

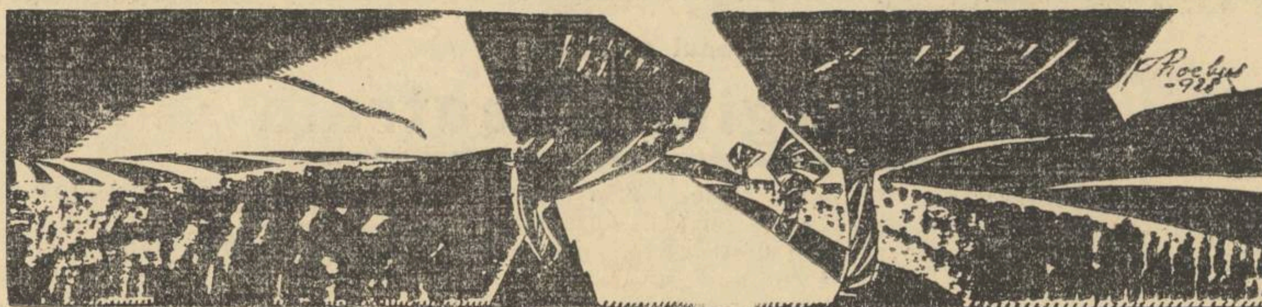
Cât te-oi fi căutat de te-am pierdut!
Eu simt cum creşte liniştit în mine,
Ca unghiile morţilor subt lut,
In urma ta, pustiul care vine...

De-atâta vreme n'am mai stat să scriu!
Mi-i mâna ridicată din sicriu
Şi-i gol în mine parc'aşi vrea să strig,
De veacuri plâng şi parcă tot mi-i frig.

Şi-i toamnă grea şi trec pentru prohod
Tristeţile prin mine şi mă rod
Şi amintirea prapurile-mi duce,
Şi umerii mi-s sângeraţi de cruce.

In mine iarăşi ploile bolesc
Şi iarăşi vânturile-mi răscolesc
Prin vatra sufletului ruinată
Cenuşă de surisuri descântată.

LUCIAN MIRCEA

PLASTICA

Noembrie se deschide sever în sălile de expoziţii. Toamna plastică trece posomorîtă prin-

Paul Verona — Mânăstirea Moldoviţa

tre manifestări timide, scrijelând la orizont apariţii de nădejde. Şi vechi şi noui... pictează.

Dintre toţi pictorii cari au zugrăvit Balcicul, d. *Constantin Bacalu* nu este, desigur, cel mai înzestrat, dar e fără îndoială unul dintre cei mai entuziaşti.

D-sa n'a rămas numai un vizitator pasionat al imaginilor fotografice. A trăit în Balcic veri succesive, a participat la creşterea în întindere şi în surse de frumos a oraşului.

Această intimitate cu coasta

Paul Verona — Nud

de argint a mării Negre i-a dat artistului, care a ştiut să observe şi să reţină, posibilitatea tălmăcirii în culori a unor infinite variaţii de lumină şi pitoresc local.

Mărturiile pe care d. Bacalu le-a transpus în grai cromatic aduc, pe panourile dela Ateneul Român, accente pline de personalitate, — căldură, armonie, uneori chiar vioiciune.

Priveliştile sunt unitar construite, luminoase şi echilibrate.

O notă caracteristică exprimă siluetele care se apleacă ritmic spre sol, sugerând urcuşurile şi scoborâşurile întâlnite la fiecare pas în oraşul dela mare.

In flori şi nud, d. Bacalu arată multă îndemânare tehnică, dar parcă prea puţin conţinut.

Vederile din Paris şi Bucureşti — evocatoare.

După şovăirile trecutului şi îndelungi căutări, d. Bacalu apare acum fixat şi desprins din orice înrâurire.

E o cucerire pe care, de pildă, *d-na Eugenia Filotti-Athanasiu*, vecina d-sale de expoziţie, nu are mijloace s'o încerce.

■

La Fundaţia Dalles, d. *Paul Verona* aduce o notaţie superficială, incoerentă, rece.

Diversitatea temelor şi a genurilor abordate nu izbuteşte să înfrângă platitudinea.

Lipsită de viaţă interioară, pictura de astăzi a d-lui Paul Verona, neavând ce comunica spectatorului, nu poate fi prilej de emoţie estetică.

Efectele izolate şi oarecare simţ al nuanţelor indică totuş posibilităţi.

Mai atent la legile perspectivei şi ale compoziţiei, punând mai multă căldură şi unitate în interpretare, d. Verona s'ar putea descoperi.

Nu ştim de ce, dar suntem încredinţaţi că, în cazul de faţă mai ales, judecata aspră va da roade mai degrabă decât un elogiu nemeritat.

■

La librăria Hasefer panourile sunt împodobite cu lucrările în acuarelă ale d-lui *G. Billek* — artist ce-şi caută drum onest într'o tehnică pentru care nu e lipsit de însuşiri, — şi cu o serie de naturi moarte şi peisaje în ulei ale d-nei *Maria Fratoştiţeanu*.

Pentru d-na Fratoştiţeanu pictura este o sursă de afirmare nevinovată a inclinaţiunilor către frumos. Tablourile d-sale nu aduc însă niciun accent deosebit.

H. BLAZIAN

Prin Tribunal

MARTORUL

Chibiţul faptelor diverse.

E invizibil şi pretutindeni ca o remuşcare. Ochiul lui, vecinic neadormit, e tăiat pe o mie de feţe, în care se resfrânge tot ce se petrece în cer, în apă, pe pământ, sub pământ. In privirea-i cu puteri neştiute de pătrundere, piedicile se topesc, beznele se luminează. Nasul, cu nările proectate pe întâmplări, ca două faruri, adulmecă cu precizie — din nesfârşita fierbere a îndeletnicirilor omeneşti — faptele care a doua zi vor îngroşa literele gazetelor. Urechile lui, holbate pe zvonuri, au sensibilităţi de antenă şi receptivitatea aparatelor cu opt lămpi şi doză electromagnetică.

Pe ecranul creerului lui, se încalecă într'o cavalcadă uluitoare, efracţia cu violul, înşelătoria cu adulterul, raptul cu furtul, amestecate cu o simultaneitate cinematografică, care „ştie tot, vede tot, aude tot" şi mai ales spune tot.

In procesele unde adevărul atârnă de un fir de păr şi depoziţia sa urmează să încline balanţa, fie într'o parte, fie într'alta, martorul capătă însemnătatea covârşitoare a omului unic: primele şase zile biblice, Dumnezeu a lucrat numai pentru el. Plasat în centrul universului, pentru el a despărţit apele de uscat, întunericul de lumină; albastrul văzduhului pentru el l-a boltit, şi tot pentru el a aninat stelele.

Inainte de a se îndrepta spre tribunal, îşi alcătueşte figura cea mai fotogenică. Va trebui s'o prezinte avantagios obiectivelor, căci „ „Martorul-care-a-văzut-tot-ce-s'a-petrecut-în - noaptea-crimei" are dreptul să-şi vadă a doua zi fotografia, alături de a primului-ministru şi a campionului mondial de football.

Rolul său social e nemăsurat. Fără el, Justiţia s'ar înpotmoli într'un bâlbâit lamentabil. O idee de predestinare îşi face loc în creerul lui testimonial şi-l aşază în galeria marilor figuri umanitare. Faţa îi străluceşte de o trufie care se prelinge ca o grăsime...

Păşeşte în sala de şedinţă şi se îndreaptă spre pretoriu, ca spre o cetate biruită.

Grefierul îi cere numele... Numele lui, pe care astăzi îl şoptesc toate buzele din sală, şi pe care, mâne, gazetele îl vor trâmbiţa spre cele patru zări, ignorantul acela cu toga pastişată după a magistraţilor, se preface că nu-l ştie! O clipă de tăcere grea, în care mândria se revoltă lăuntric: îşi dă însă seama că obrăznicia argatului nu-l poate atinge, şi trece peste ea, zâmbind superior.

Câteva pene, totuşi, i-au căzut.

Acum magistratul îi cere să jure. Cum! Şi el? Intre oameni de onoare cuvântul nu e deajuns?

Privind îndurerat spre alte câteva pene desprinse din trufie, îşi alege din registrul său vocal, timbrul baritonal care-l impresionase în Hamlet. Se îmbracă mintal în rechizita de circumstanţă şi trăgând o sabie închipuită, jură.

Jurăminte! Jură-minte!

Să fie numai jocul unei întâmplări hazlii, care a întovărăşit în calambur noţiunea de jurământ cu aceea de minciună? Intr'o ortografie realistă n'ar trebui scrise cu trăsătură de unire?

Urmează depoziţia.

Impresionat de solemnitatea sălii de şedinţă, de austeritatea magistraţilor, îmbătat de propria-i persoană devenită auxiliară indispensabilă a Justiţiei, preocupat ca limbajul să-i fie la înălţimea estetică a importanţei morale pe care şi-o acordă, martorul îşi alege cu grije expresiile:

El a auzit cu urechile lui „cum inculpatul i-a propus mai multe cuvinte, înjurând-o".

A văzut cu ochii lui, cum „i-a pus mâna la bunele moravuri" şi ştie cum „din cauza asta a devenit dumnealui în categoria asta şi a deviolat-o, da temporar"...

Insfârşit a făcut lumină. Se crede un fel de Prometheu al adevărului.

Dar încep pledoariile. Cum acuzatul este totdeauna serafic şi cum un vinovat trebue să existe, sceleratul nu poate fi decât victima, dacă a murit, sau, dacă ea trăeşte, martorul. El e bestia sadică. Dicţionarele sunt sărace pentru calificarea ticăloşiei, şi toate articolele codului penal adunate la un loc, insuficiente pentru pedepsirea ei.

Săgeţile curg potop şi odată cu ele, cad ultimele pene de îngâmfare ale martorului, care părăseşte Palatul de Justiţie, umil, ca o zdreanţă murată de ploaie, pe un maidan.

VLADIMIR DIACONU

Ostăşia ţiganilor

Când Domnitorul Cuza Vodă, a hotărît definitiva emancipare a ţiganilor, slobozindu-i din cumplita lor robie, s'a gândit că e bine ca ei să se bucure şi de împroprietărirea cu loturi de casă.

Astfel, chiar pe locul vetrelor mânăstireşti sau boiereşti, ţiganii au primit câte cincizeci de fălci în Moldova şi câte cincizeci de stânjeni în Muntenia, pe care să-i stăpânească din neam în neam.

Şi s'au bucurat ţiganii nevoie mare, pornind să chefuiască, bând nenumărate ocale de vin şi înghiţind hălci întregi de pastramă crudă. Sunau alăutele acompaniate de cobze şi ţambale, chiuiau ţiganii de mama focului şi mustăriile nu mai prididea de atâta clientelă tuciurie. Mirosul cârnaţilor împănaţi cu usturoi ce sfârâiau pe grătare le mărea şi mai mult pofta de mâncare şi băutură, lăsând amanet sculele de fierărie şi potcovărie.

In întregul principat român, ţiganii trăiau într'o continuă sărbătoare şi n'au terminat chiolhanul, decât după ce au rămas fără căciuli şi mintene.

Numai o parte din ei, nomazii, n'au voit să se bucure de împroprietărire şi de acea „emancipare" — cuvânt necunoscut pentru ei şi a cărui noţiune nu o înţelegeau. Ei ştiau că spoiala de libertate acordată sedentarilor ţigani era tot un fel de robie, căci îi lega de pământ, supuşi legilor.

De aceea, nici n'au primit împroprietărirea, spunând:

— Vreţi să ne daţi pământ? Dar cine ne poate opri pe noi să nu colindăm pe acest întins pământ care este al lui Dumnezeu? Pământul este al tuturor şi al nimănui. El ne înghite pe toţi.

Noi vrem libertatea deplină, fără legi şi fără hotare!

Şi s'au retras nomazii spre munţi, colindând văile şi cărările întortochiate.

Numai peste un an au văzut ţiganii sedentari că dacă au devenit egali în drepturi cu românii, trebue să îndeplinească şi îndatoriri egale.

De biruri mai făceau ei ce făceau, căci munceau ca clăcaşi sau plăteau prestaţia în corvezi de două sau trei zile şi scăpau. Dar ce te faci cu armata? Căci, iată, dregătoria ţării le pretindea să facă armată, trimiţând la sate cete de călăraşi, care-i prindea cu arcanul, îi lega şi-i trimetea fedeleş la regimente, ca să facă şmotru câte trei, cinci şi şapte ani de zile, tunzându-i chilug.

O îndatorire ca asta îi înspăimânta. Cum să lase ei nevestele şi copiii ca să meargă la oaste pe atâta timp? Acolo, la armată, vor intra pe mâna sergenţilor majori care le vor împuia capul cu teorii despre mecanismul puştei şi despre alte multe prăpăstii. Or ei, care se însoară dela 17—18 ani, au deja doi-trei copii pe care trebue să-i lase flămânzi şi muritori de foame în timpul cât vor face armata.

De geaba îi momeau zapciii că la oaste vor fi îmbrăcaţi în strae frumoase de verzişori, călăraşi şi dorobanţi; că vor mânca dela cazan hălci de carne în borş acru şi alte bunătăţuri, mai ales că li se va da zilnic câte un pachet de tutun şi soldă de cinci parale.

Ţiganii preferau să mănânce fasole şi păpădie, să umble în zdrenţele lor, dar să fie lăsaţi în pace.

Atunci, a început goana şi prinderea lor cu arcanul. Lăutarii nu mai puteau cânta la hore, că veneau călăraşi pe neteptate şi din gloată prindeau pe apucate şi din flăcăii români şi pe lăutari.

In faţa fierăriilor, potcovăriilor şi chichineţelor, ţiganii puneau de strajă pe neveste şi dănciuci care pândeau toată ziua. Dar când strigau: — Vin zbilţarii — ei se aruncau pe sub clăi de fân, prin cuptoarele de pâne sau prin hrube.

Mulţi au fugit, părăsind bordeele, strângându-se în cete numeroase şi găsind adăposturi tainice pe la ţiganii nomazi care râdeau de ei, spunând:

— Aţi vrut emancipare şi locuri de casă, săturaţi-vă!

Cum armata principatului era în fază de organizare, populaţia puţină şi legea trebuia executată, nu se putea lipsi de serviciile ţiganilor care puteau să îndeplinească serviciul de bucătari, potcovari, fierari şi mai ales ca zidari, pentru clăditul cazărmilor şi altor instituţiuni militare. De aceia s'a ordonat urmărirea ţiganilor fugiţi.

Potere întregi de călăraşi şi dorobanţi scotoceau pădurile, văgăunile munţilor şi alte ascunzişuri, pentru a prinde pe ţigani şi înrola cu forţa în caste.

Când vre-o poteră nemerea peste o ceată de ţigani ascunşi, se întâmpla bătălie mare. Ţiganii se apărau cu ciomege, cuţite şi topoare, iar femeile lor le dau ajutor lovind cu pietre şi cu copii întrebuinţaţi ca proectile grozave.

Dezertările celor prinşi şi încorporaţi se ţineau lanţ. Ca să-i facă să prindă gustul de armată, comandanţii companiilor avansau ca fruntaş, caporal, sau sergent, pe câte un ţigan mai vioi. Unii ajungeau chiar sergenţi majori. Toţi aceşti balaoacheşi, după ce deveneau gradaţi, erau spaima soldaţilor români. Aveau şi ei prilejul acum să se răzbune de atâtea umiliri din civilitate.

Ţiganii deveniseră elemente indispensabile armatei. Ei erau maeştri armurieri şi potcovari, muzicanţii şi gorniştii regimentelor. O companie fără soldaţi ţigani, era ca o adunare fără veselie. Căci ţiganii erau ţinta tuturor ironiilor, glumelor şi anecdotelor piperate.

Şi s'au învăţat ţiganii treptat, treptat, să considere armata ca o datorie de care nu poţi scăpa, iar după ce se liberau, spuneau cu mândrie semenilor lor:

— Măi, prăpădiţilor, ştiţi voi cine sunt eu? Eu am făcut armata şi m'am liberat căprar!

Numai nomazii au fost lăsaţi în pace, deşi legea militară se aplica şi lor. Aceasta pentrucă un ţigan nomad dezerta mereu, târând după el şi pe ţiganii sedentari.

După războiul pentru întregirea neamului, s'au dat ordine drastice ca şi ei să facă armata în mod regulat, fiind urmăriţi cu severitate.

Pentrucă mulţi din ei n'au acte de naştere şi de botez, ca unii ce n'au trecut prin aceste taine bisericeşti, sunt incorporaţi din oficiu, după aprecierea anilor lor. Mulţi din ţiganii nomazi sunt prinşi cu situaţia militară în neregulă chiar la etatea de patruzeci de ani. Sunt trimişi să facă stagiul militar. Poliţia şi jandarmeria îi freacă urât pe tema situaţiei militare, groaza lor cea mare.

Unul din aceşti nomazi a dezertat de trei ori. Mereu scăpa însă de sub paza sentinelei, care-l conducea la închisoarea militară.

Un sergent s'a oferit să-l escorteze el. Trebuia să meargă pe un drum ce trecea printr'o pădure. Ajunşi în pădure, ţiganul a început să geamă ca lovit subit de dambla şi s'a lăsat moale la pământ, lungindu-se cât era de lung. Se svârcolea în spasmul epilepsiei şi făcea spume la gură.

Sergentul şi-a zis:

— E bolnav de boala copiilor!

Şi-a rezemat arma de un buştean şi apropiindu-se de ţigan, începu să-l tragă de degetul cel mic, un remediu pe care-l ştia el dela alţii.

Atât i-a trebuit ţiganului, căci dintr'un salt puse mâna pe arma sergentului şi-i spuse:

— Te-ai făcut breaz că mă escortezi tu. Acum şterge-o că te curăţ!

Şi sergentul n'aşteptă să-i spună de două ori că dădu bir cu fugiţii.

Târziu, după ce a fost prins de jandarmi, şi după ce a executat pedeapsa, a fost adus la regiment.

Colonelul îl întrebă:

— Bine, măi Mandache, de ce nu vrei tu să fi băiat de treabă?

— Nu pot să tânjesc în ar-

Urmare în pag. IV-a

Calendar englez

Luna Septembrie este luna în care Englezii mănâncă primele stridii ale anului și se bucură ca niște oameni cu gustul fin de avantagiile primei luni cu un r *în numele său.*

Pe când în Octombrie orice Englez care se respectă merge să viziteze Scoția. Regina Victoria a pus la modă Scoția și călătoria spre plaiurile ei în această lună de toamnă, construind în Septembrie 1845, fantasticul castel baronal, Balmoral, *în vesminte victoriane. In dorința lor de a se odihni departe de viața tumultoasă a Londrei și toate obligațiile guvernării, o ședere la Balmoral deveni un punct din programul fashionabil al Angliei ca Derby și expoziția de vite.*

Multe scene romantice și istorice s'au petrecut în acest Balmoral, dar viața intimă din castel era simplă și poporul englez și-o amintește încă pe regina Victoria mergând din casă țărănească, în casă țărănească, purtând o haină înfoiată din tartanul grosolan din care țărăncile scoțiene își fac fustele ca și de picnikurile ei în cerc intim, fără nici un ministru care să-i mai amintească de existența Whitehall-*ului. Zece ani după clădirea castelului, prințul Albert a ridicat un rug de lemn pe care voia să-l aprindă pentru sărbătorirea căderii Sevastopolului. A așteptat astfel rugul un an, dar când a venit vestea marei izbânzi, Prințul Albert a intrat în dansul ghilzilor, adevărat dans de vrăjitori și vrăjitoare, mânat și de spiritul insuflat de whisky. Regina privea de la fereastră cum se învârtea în lumina flacărilor.*

In acelaș timp s'a petrecut la Deeside un eveniment care a avut mari urmări în Istoria Europei. S'a logodit princesa Victoria cu Frederik Wilhelm al Prusiei, cei care aveau să fie părinții vestitului Kaiser pe care-l cunoaștem. Prințesa Victoria s'a întâlnit cu viitorul soț la Marea Expoziție care s'a deschis în 1851. Ea era pe atunci o fetiță de zece ani. De fapt, chiar și pe timpul când îi făcea curte chipeșul și înaltul Prusian, era tot copilă, căci nu avea mai mult de șaisprezece ani. Prințul Wilhelm făcea cu princesa Victoria lungi partide de călărie și la întoarcerea din una din aceste plimbări spuse tinerei princese că o iubește și-i ceru permisiunea de a-i cere mâna.

Această întâmplare mică a fost temeiul unui groaznic și mare eveniment istoric și a însemnat pentru prințul Albert ruperea unor duioase legături ce l-au îmbărbătat adesea în clipe de restriște. Mai mult de cât toți copiii săi l-a înțeles pe Prințul consort, fiica sa Victoria. Era metodică și exactă ca el, au lucrat adesea împreună și se iubeau. Acum i-a fost voia să o sacrifice pentru o speranță deșartă și iluzorie de a stabili printr'o căsătorie, legături de prietenie solidă între Marea Britanie și Prusia. „Inima mi-era cu adevărat plină de durere alaltăeri, când ți-ai plecat fruntea pe pieptul meu și ai început să plângi"... îi scrie el Prințesei Victoria.

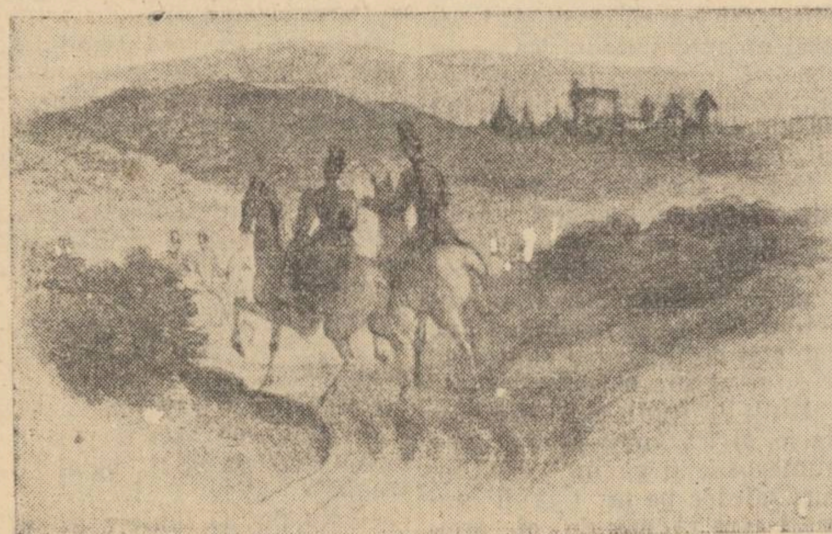
Cu anii s'a întețit tot mai mult moda călătoriei în Scoția și s'a schimbat de nu se mai cunoștea lumea care mergea acolo. Barierele sociale au fost rupte, au năvălit industriașii, marii capitaliști și mai ales Americanii.

Cu o sută de ani în urmă, nobilii trăiau cu răzeșii și arendașii lor ca în familie. Viața era spartiată și simplă, căci Scoțienii disprețuiau luxul și pretențiile celor de la Sud. Lucrurile s'au schimbat. Casele au început să se clădească după modă și venituri de mii de livre se plăteau Scoțienilor pentru cea mai mică boxă de vânătoare.

In timpul acesta viața Reginei Victoria rămânea neschimbată. Ea își petrecea acolo zilele așa cum și le-a petrecut când era abia căsătorită, în simplicitate, visând adesea să se retragă din viața publică la Deeside. Dorea să trăiască acolo torcând lână, stând de vorbă cu vreuna din fiicele sale, despre zilele apuse sau vizitând femeile care năsteau copii, căci era tot atât de bine cunoscută cu vecinele ei, ca și când ar fi fost o simplă moșiereasă.

Când a apus secolul victorian, cu Regele Eduard a început o viață fastuoasă, veselă, animată de partide de vânătoare vesele și zgomotoase. Umbrele de altădată începură a se șterge. Umbra Florensei Negkingole povestind cu vocea ei dulce și fermecătoare întâmplări din Crimeia, pe care le asculta și Prințul consort lucrând în fața ferestrei sale deschise, umbra lui Gladstone, a fascinantului Disraelli, a lui Palmerston și Lord Sallisbury, uriașii unui secol, care s'au primblat pe acolo.

Acum singurătatea și tăcerea castelului e sfâșiată de stridența klacsoanelor și cântecul ciocârliei asurzit de toate zgomotele mașinăriilor și a demagogiei. Filmul operează pe terasa Balmoralului, Windsor e luminat cu electricitate. Regina Victoria nu mai avea nimic de făcut de cât să-și plece capul și să moară odată cu epoca ce purta numele său. Iar ce ne mai așteaptă vom vedea din filmul lui Wells „Things to come".

Citiți toți azi
în „LECTURA"
—Floarea literaturilor străine—
HOȚUL CINSTIT
de DOSTOIEWSKI
Lei 4. Romanul complect
La chioșcari librari și gări

Sezonul parizian

Noua stagiune teatrală

Cu un deosebit interes este urmărită anual stagiunea teatrală pariziană de către un român pentru dublul motiv, că pe deoparte ea servește drept indicație de ordin general referitor la evoluția mondială a ideilor și, pe de alta, pentrucă ea constitue principala sursă de inspirație a scenelor noastre.

Parcurgând atent programul multiplelor teatre pariziene observăm că foarte mulți directori au pus pe afiș pentru acest debut de stagiune reluări de piese, dintre cele ce au cunoscut, e drept în trecut, succese răsunătoare, ca: „Doctor Knock" de Jules Romains, „Peer Gynt" de Ibsen, „La maison d'en face" de Paul Nivoix, etc. și aceasta la teatrele așa zise de „genre", căci pe scenele subvenționate este stabilit că, principala lor misiune consistă în reprezentarea periodică a unui repertoriu consacrat, piesele noi fiind aci un lucru greu de obținut, selecțiunea fiind foarte severă.

M. DUVALLES

Piesele noi sunt rare și mai rare cele bune. Fabricanții de piese, cum numește un sever critic teatral pe autorii moderni, nu dau dovadă decât de „fecunditate" în ultima vreme, dar nu de ingeniozitate.

Sacha Guitry, unul din arbitrii eleganței și fineței franceze are două piese pe afiș „Quand jouons nous la comedie" ce se reprezintă la Theatre de Paris și el însuși a pus pe afiș și joacă la Madeleine „La fin du monde", o piesă în care vrea să demonstreze că lumea mondenă, cea „șic", a dispărut în vremurile noastre. Ambele abundă în spirite fine și constatări juste.

In genere, piesele noi au aproape toate tendința de a distrage pe spectatori dela greutățile și grijile lor în timpul reprezentației prin situații comice și distractive, predominând comedia, ce devine adesea bufă sau chiar farsă. A dispărut total tendința morbidă ce domina anul trecut și anume de a prezenta analize de pasiuni perverse, iubiri anormale, aprofundări de cazuri patologice, care au culminat în „Miss Ba" și „Les temps difficiles".

S'a revenit la „pointa" spirituală franceză, la grație și finețe, ceeace poate nu dă prilej la prea multe reflecții, dar ferește pe privitori de exemple abjecte, demoralizatoare.

Totuși în situația actuală, teatrul nu mai poate merge încă multă vreme, îmi spunea și renumitul critic actor Lugné Poe. E nevoe de ceva nou, de piese bune, de studii de caractere, de analize amănunțite a vieții de azi. Teatrul nu trebue confundat cu cinematograful, unde imaginea joacă rolul principal. El nu este și nu poate să fie numai un spectacol vizual. Spectatorul ce pleacă dela teatru astăzi și căruia nu i-a rămas nimic după lăsarea cortinei, este nemulțumit. Pentru a concura cu cinematograful, care e comod, nu necesită nici o pregătire specială ca la teatru, timp anumit, toaletă aleasă, etc., care e mai eftin, teatrul trebue să fie mai profund, ceeace nu poate realiza cinematograful cu armele sale. O expediție o faci, spun toți iubitorii de teatru sinceri, dar trebue să merite efortul cerut, căci o piesă bună va avea mereu mult succes cu toată concurența cinema-ului.

Mereu „en vogue" Victor Boucher, care la Michodière joacă în „Bichon" de Jean de Letraz, cu o naturalețe surprinzătoare, rolul unui secretar indispensabil și al unui amorez timid, apoi André Brulé, Louis Jouvet, Duvalles, Francen, Darteuil, Madeleine Soria, frumoasa noastră compatrioată Elvira Popescu, M-me Dussane, Suzy Prim, etc.

Dintre reviste, două merită mai ales să reție atenția unui vizitator al Parisului în acest moment. Prima „Parada Lumii" dela Casino de Paris, unde cu adevărat asiști la o risipă de lux, de gust și de finețe. Decoruri și costume minunate ne plimbă prin principalele țări ale lumii, prezentate fiecare printr'un peisagiu original, legănați de o melodie autohtonă.

In deosebi tabloul fiordurilor norvegiene și al patchoului american au fost cu totul reușite. M'a impresionat agreabil faptul că printre cele 12 steaguri aduse pe scenă figura purtat de o frumoasă dansatoare drapelul românesc. Și mai ales aci „notre national" Maurice Chevalier, cum specifică afișul, își delectează admiratorii timp de o oră cu o bogată risipă de vervă, de ironie și de glumă. Când gavroche, când apaș, când amorez, în toate excelent diseur, Maurice își justifică poate regalele apuntamente, ce însumează zilnic cocheta sumă de 150.000 lei. Privirile tuturora sunt țintă înspre el de îndată ce a apărut pe scenă. O englezoaică puțin matură ce stătea alături de mine, exclamă deodată după primul cuplet: „Quelle bouche a-t-il, mon Dieu, quelle bouche!"

Cea de a doua revistă interesantă e cea dela „Alcazar" „Femmes Nues" unde un ansamblu exclusiv feminin încadrează pe dansatoarea Joe Warner, devenită renumită în urma procesului pentru atentat la bunele moravuri ce i s'a intentat pela începutul acestui an, pentrucă a dansat complect goală. Dacă ar fi să caracterizăm acest spectacol, credem c'ar trebui intitulat „Beția Cărnii", căci în realitate asistăm în tot timpul spectacolului la o defilare neîntreruptă de nuduri; unele dansează, altele se plimbă, puține cântă. După un timp inovația de a nu avea decât femei pe scenă, devine monotonă, cu toată frumusețea corpurilor ce se perindă, căci nu există nici o variație. Totuși spectacolul face să fie văzut, el marcând probabil limita maximă unde s'a mers până în prezent în exhibiția nudului.

Dintre reluări merită să fie semnalată „La maison d'en face" ce se dă la Palais-Royal, piesa fiind o satiră de moravuri foarte reușită, jucată impecabil de un ansamblu bun și omogen. Venalitatea oamenilor politici și slăbiciunea lor față de „sexul slab" se răsfață într'o atmosferă de impresionantă actualitate cam peste tot. Iar concluzia, că prin muncă nu se ajunge la mare lucru, ci cel mult la o situație obscură și modestă, dar prin femei și prin mijloace adesea ce nu se pot mărturisi, se ajunge sus de tot în vârful ierarhiei sociale, nu sunt finaluri moralizatoare, dar realității crude adesea.

DENISE GREY

In așteptarea acelui „ceva nou" ce trebue să apară spre a menține teatrul pe primul plan al rampei, constatăm că stagiunea pariziană ce începe, va fi mai ales strălucită prin interpreții ei decât prin ceeace se reprezintă.

N. N. PETRAȘCU

PIC-NIC
APERITIV
GUSTARE DE PEȘTE
PIC-NIC
APERITIV · GUSTARE DE PEȘTE
Produs excelent al celei mai vechi și reputate fabrici de conserve alimentare din țară!
BACANUL D-V. VINDE PIC-NIC

Ostășia țiganilor

Urmare din pag. III-a

mată, domnule colonel! Am să dezertez din nou...

Colonelul se socoti și convocă pe ofițerii regimentului, ținându-le următoarea conferință:

— Domnilor! Avem în regiment un element rău, un soldat incorigibil, pe soldatul țigan Mandache Ispas. A dezertat de patru ori și a executat până în prezent cinci ani de închisoare. De șapte ani el nu se poate îndrepta și dă un exemplu dezastruos celorlalți soldați. Ce credeți d-voastră că este de făcut cu el?

Un maior tânăr spuse:

— Domnule Colonel, eu sunt de părere să-i dați livret de liberare și să plece sănătos. Scapă și el de necazuri și scăpăm și noi regimentul de o lepră.

— Bine, mă las convins de această teorie.

Și țiganului i s'a dat livret de liberare. A pornit ca glonțul către șatra lui, gustând cu nesațiu din libertatea nestingherită a nomazilor.

G. A. LAZURICĂ

Din literatura chineză

Tristeța împăratului Wu după moartea iubitei sale

Durere! Frumosul ei chip n'o să mai apară. Toamna e pe sfârșite, frunzele îngălbenite umplu cerul duse de vârtej.

Sub bătaia vântului, finele erburi *King* parcă răspândesc încă parfumul pudrei sale.

In pânza norului, de cealaltă parte a apei, i se pare că-i revede rochia colorată.

Adio visuri de iubire sub pologul înghețat, în odaia de jad.

Palatul Țen Yany* e atât de departe iar veștile atât de rare.

Noaptea înaintează; lopețile dorm pe loc și câteva note ale unui cântec urcă din când în când până la stele.

Traducere de
AL. T. STAMATIAD

* Lăcașul spiritelor.

Ina, fata din vis

Ina era fata din vis. Nu o văzusem. Mi-o închipuiam blondă, cu păr de beteală, cu ochi de cer albastru primăvăratic și cu buze roșii ca zmeura.

Rătăceam prin pădurea aceea cu dealuri și văi, cu stejari îmbrăcați în cojoace de scoarțe groasă și cu pârâul acela repede, umbrit de desișul frunzelor. Săream peste pietrele din șuvoiu, îmi oglindeam fața într'un ochiu de apă și mă odihneam pe mușchiul umed și des.

Acolo mi se părea că trebue să fie fata din vis. O așteptam să apară albă, cu aurul părului revărsat în jurul gâtului, cu fragii poenilor în față și'n brațe. Să-mi zâmbească prietenos și să-mi spue că s'a rătăcit. Aș fi luat-o de mână, — mâna ferbinte și fricoasă, ca o păsărică prinsă'n cuib — și-am fi alergat prieteni, odată cu șuvoiul apei până'n vale. Ne-am fi întins în iarbă și-am fi cules fragi și garofițe roșii ca sângele. Și i-aș fi spus povestea garofițelor: ...a fost odată o fată, frumoasă ca primăvara și ca florile câmpului... Era gingașă ca zefirul și fricoasă ca fluturii pajiștilor. Iubitul ei era nestatornic ca valurile mării și schimbător ca vânturile. A plecat și nu s'a mai întors. Fata a întrebat de zorile dimineții... Și ziua s'a făcut nouroasă și întunecată, ca plumbul. A întrebat luna... Luna s'a ascuns în nouri... Și-atunci fata a sărutat iarba pământului, a închis ochii și și-a înfipt un pumnal în inimă. A curs sânge roșu și cald... Acolo unde-au curs picăturile, au răsărit garofițe roșii, printre firele de iarbă și de cicoare.

...Nu știu unde aș fi dus-o pe Ina. Fata din vis nu știa de unde vine și nici unde merge. Nici nu venea. O așteptam.

Imi era sufletul așa ca primăvara, care așteaptă să-i vie de departe cocostârcii și rândunelele. Imi era sufletul numai soare, soare...

In ochii unei fete, pe care-o vedeam la cinematograf, mi se părea că văd privirea Inei. Căutam s'o văd mai de-aproape. Nu era fata din vis. Ea privea blând așa ca icoanele din iatacul întunecos al bunicei.

Cunoșteam alteori o fată, cu aur în păr și cer albastru în priviri. Eram zile întregi cu ea. Imi bătea inima clocotind și sângele îmi ardea în obraji, ca sub arsiță: „E ea, e ea. Nu vezi, are ochi buni și blânzi, deschiși ca petalele de cicoare înflorită. E fata din vis..."

Sufeream la gândul că poate fi ea. Nu e Ina. Ne despărțeam.

▬

Fata pe care-am întâlnit-o în pădure dansa rumba și-i plăcea să fumeze.

Treceam cu pușca sub braț și cu-o frunză de arțar între dinți... Am auzit râsete și o melodie de jaz. Un grup de fete și băeți petreceau, lângă automobilele trase de-oparte înconjurați de sticle, cutii, pachete, pleduri și plăci de patefon.

M'a strigat cineva.

— Vlad.

— Bună ziua.

Era un prieten. Am rămas cu ei.

Era acolo și o fată brună, cu părul creț și sburlit, cu ochii grei de umbră și de somn. Prietenii îi spuneau Tania. In gând i-am spus Ina.

La început au băut din sticlele acelea numai băeții. Pe urmă au vrut și fetele să guste, „numai puțin". Le-a plăcut și au băut mai mult.

Au dansat. Aveau obrajii roșii, fierbinți și ochii lucitori, ca vrăjitoarele cu șerpi și venin în colibe.

— Vii cu noi la Sinaia. Te aducem mâne înapoi.

— Vin.

Tania a vrut să vadă pârâul din apropiere.

Am mers să-l vadă. A sărit pe-o piatră cu mușchiu umed și-a alunecat. I-a căzut un pantof în apă. L-am pescuit.

Șuvoiul era limpede, grăbit, cu horbote de spumă albă sub malurile pietroase.

— Intoarce-te cu spatele.

Și-a scos ciorapii și și-a muiat picioarele în apă. Avea carnea roză, cu vine albăstrii, gleznele subțiri și călcâiele mici și rotunde.

Acolo unde era liniștită, oglinda apei îi arăta chipul, tremurat, ca într'o fotografie veche.

Intâiu am privit-o în apă. Pe urmă ne-am apropiat și i-am luat mâna în pumn. Am privit-o în ochi. Avea irisul de culoarea scorțișoarei și genele lungi, arcuite, dându-i înfățișarea de copil somnoros.

— Spune-mi pe nume.

— Tania.

Și 'n gând: Ina...

Am sărutat-o. A svâcnit, ca o veveriță.

Ina...

Tania...

Imi erau gândurile ca un curcubeu, luminos, întins dintr'o zare în cealaltă.

Ina...

Tania...

Tot așa cânta și izvorul care curgea la vale.

Ina...

Tania...

Avea buzele moi — carne de prună coaptă. Și obrajii fierbinți, arși de soare.

Era Ina?

Tania...

Am plecat cu ei la Sinaia. N'am stat o zi, ci zece. M'am întors cu Tania. Invățasem și eu să fumez. Nu ne-am mai plimbat în munte, ci stăteam în casă. Izvorul din pădure l-am uitat.

— Trebuie să plec, mi-a spus într'o zi.

A plecat.

S'a așezat mică într'un compartiment al vagonului, la fereastră. A întins un deget înspre muntele din față și-a întrebat:

— Acolo?

— Da.

Acolo fusese Ina... Aici era Tania.

A șuerat locomotiva.

S'au ridicat roțile grele.

Au sunat metalic lanțurile.

A plecat Tania...

...— Acolo?... Da, Ina.

▬

Ina era mereu în suflet, așa ca luna în mijlocul nopții.

Ina trebuia să fie între florile și copacii pădurii, cu ciutele și cu verițele.

Ina era totdeauna bună. Stăteam de vorbă cu ea în vis, sau ziua când întins pe spate, cu mânile sub cap, cu ochii spre cer, nu vedeam și nu auzeam nimic. Eram fierbinte uneori, ca bolnavii. Imi erau gândurile răsfirate, ca un sbor de lăstuni. Și între toate gândurile încurcate, un nume luminos: Ina.

Adormeam, cu șoaptele pe care le auzeam numai eu noaptea: Mâine vine...

Asta a durat destulă vreme...

...Mâne, mâne...

▬

Ora era târzie, afară noaptea neagră.

Petrecerea se sfârșea.

Toți erau cu nervii leneși și ochii somnoroși.

In lumina difuză violetă, abea se deslușiau mesele și într'un colț cântăreții dela jaz.

Trebuia ceva care să ațâțe din nou.

Boz s'a certat cu Dany. S'a ridicat brusc, luminat:

— Plecăm în altă parte.

Ne-am ridicat.

— Mergem și noi, au spus fetele.

— Voi mergeți cu mine.

Le-a luat Gil și-a plecat.

Am plecat singuri.

Am colindat alte baruri și-am mai găsit alți prieteni...

A doua zi eram acasă; la fereastră o fată blondă ridica storurile, ca să vadă soarele.

— Cum de suntem amândoi?

— Din întâmplare... sau din greșală cred...

Era cu unul din prietenii mei. La despărțire, în ușă la „Colonade" ne-am încurcat... Vinul, probabil...

Lumina, năvălită de după stor, îi lumina auriu profilul și un umăr, rotund arcuit ca un piept de hulub.

Avea părul sburlit, de copil care-a fugit după fluturi.

— Iți place soarele...

— E cald.

Vorbea șoptind, cu pleoapele lăsate.

Avea ochii albaștri limpezi ca roua și buni, ca privirea icoanelor.

Am stat alături și am privit afară. Căldura soarelui ne-a dat întâi o moleșeală dulce ca după vin, pe urmă fiori în piele și neastâmpăr.

Continuare în pag. VI-a

Çorrade Alvaro

BANI

Regăsea drumul spre satul lui, precum regăsea şi cuvintele graiului strămoşesc. De câte ori, pe-acolo prin străini, când se visase acasă, nu i se oprise gândul la cotitura vre-unei ulicioare şi nu ştiuse să meargă mai departe. Iar acum se fugăreau în capul lui cuvintele cele mai copilăreşti, aşa fără nici un rost, dând busna afară din ascunzişurile minţii lui, şi aproape că n'aveau înţeles, ci doar un sunet sărbătoresc. Era noapte. Constelaţiile copilăriei lui se desfăşurau pe cer sub chipurile lor atât de cunoscute şi oglindeau pentru el snopii de grâu de pe arii, veghile din timpul culesului viilor, când tolănit jos în iarbă, lângă teasc, le privise îndelung. Cerul se boltise deasupra lui ca o flamură. Incerca acum să-şi închipue ce cuvinte avea să rostească intrând în casă după douăzeci de ani de lipsă, cam ce avea să facă spre a fi recunoscut. O poveste lungă, cu primejdii, cu prizonieri, îi venea în minte; povestea lui.

Cu douăzeci de ani în urmă plecase în America, să caute de lucru. Şi-acum îşi mai aducea aminte cum îi juca sub picioare pământul cel nou, fiindcă munţii din ţara lui nu erau acolo să-l ţie pe loc, mai rău ca marea pe care-o străbătuse. Nu-l cunoştea nimeni, afară de un tovarăş tot dela ei din sat, unul Sebastiano Antona. Pe el îl chema Raffaele Galia.

Cei doi tovarăşi au trăit o vreme măturând prin fabrici. Dar le intrase în cap să meargă la Noul Orleans, unde cunoşteau pe unul Pepe, de pe meleagurile lor, care era tâmplar şi care scria mereu că la el e raiul pe pământ. Au ajuns şi-acolo, după lungi popasuri, în trei ani de zile, făcând între timp pe paznicii de cărbuni prin gări şi curăţind prin trenuri.

La Noul Orleans nu era nici un Pepe, sau nu l-au găsit ei, fiindcă oraşul e mare. Atunci au încăput pe mâna unuia care n'avea nici o ţară, care i-a dus la câmp lângă Rio Grande, să lucreze cu negrii. Acolo a căpătat Antona într'o dimineaţă o boală rea: buza de jos i s'a schimonosit şi 'n oglindă gura i se strâmba urît de tot. „Vezi, vezi", se văita el prietenului. Dar în cugetul lui se gândi la o femeie pe care-o cunoscuse într'o noapte de iarnă, şi-o adusese la el în colibă, pe când era paznic de cărbuni. O văzu iar în minte, cum se ivise în pragul lui, cu zâmbetul ei galben de par'că i-ar fi vârît cine-va un pumnal în carne.

Intr'o bună zi, află ei o veste: în Noul Mexic se descoperise un loc unde se găsea aur, şi oricine putea să se ducă şi să pue stăpânire pe o comoară.

Noaptea, pe acuns, au pornit la drum. Credeau că n'au să afle calea. Când colo, trecând râul, văzură norod mult pe poduri şi'n bărci, tăcut. Tot norodul ăsta, când ajungea la mal, se împreuna şi alcătuia o mulţime îndesată, care înainta pe câmpia nesfârşită, ca o grapă uriaşă. Prin sgomotul învălmăşit al paşilor, se auzeau glasuri şi plânsete de copii şi zăngănitul metalic al sapelor şi-al târnăcoapelor. Părea că lumea întreagă ar fi pornit la drum şi că mergea aşa la nesfârşit, fiindcă nu mai ştia nimeni de ce plecase. Din când în când mulţimea avea tresăriri şi răsuciri care se resfrângeau şi treceau dela om la om. Precum se rupe dintele unui pieptine, aşa se iveau în rândurile gloatei goluri care pe dată erau umplute. Un om căzut, spinteca toate rândurile care se închideau la loc, pline, în urma lui, după o uşoară tremurare.

Inaintau cum înaintează valurile mării; rândurile erau ajunse din urmă de alte rânduri, ca valurile de alte valuri, abia turburate de cei căzuţi sau de cei opriţi să se încaere. Lăsau în urmă-le casele părăsite, satele pustii. Din pragul cârciumilor, oameni înarmaţi cu puşti, vindeau niste mărfuri nenorocite, prinzând în pălărie banii aruncaţi de trecătorii care nu voiau să-şi piardă locul. Aiurea, desfundau cu lovituri de târnăcop butoae de vin şi de bere şi sub gâlgâitul lichidului, oamenii îşi potoleau arsura setei. Unul, care căuta desnădăjduit o unealtă oarecare de săpat, se agăţă de scândurile colibelor înşirate dealungul satelor deşerte. Pe scurt, sub iureşul mulţimii, satele fură preschimbate în adevărate schelete, iar în noaptea în care au făcut primul popas, scheletele acestea ardeau, luminând bărăganul unduios.

In zori începu a doua parte a călătoriei, pe un drum scobit în stânci. Şi iată căzură asupra mulţimii oameni cu care şi cai, spintecând-o ca pe un aluat moale şi des. Cai cu picioarele sfărmate zăceau dealungul peretelui de stâncă, oamenii se ciocneau neîncetat cu sapele, cu târnăcoapele, cu roţile carelor de boturile întinse ale cailor şi neîncetat, fără cruţare, le loveau.

Spre seara zilei a doua, Antona s'a oprit, aşa fără veste. Se abătu într'o parte, înlăturat cu putere de mulţime, ca o piatră zvârlită de-o roată în mişcare. Se opri, şi cuprinzând cu ochii întinderea nemărginită din juru-i şi norodul ce mergea mereu înainte, se porni pe plâns: „Vezi, vezi", zicea el şi arăta cu degetul la piciorul drept. Simţea că-l părăseşte toată partea dreaptă a trupului, cum îl părăsise buza, acum doi ani. Ca două păsări răsleţite, Galia şi Antona rămaseră singuri. Galia încercă să-l facă să meargă, se căsni, cu mare grijă, să-i articuleze piciorul; pe urmă începu să-l scuture furios, ca pe-o unealtă nefolositoare. Rămaseră puţin tăcuţi. „Du-te, du-te", zise Antona; atunci Galia porni iar, spunând: „Am să mă întorc". Uitându-se îndărăt, îşi văzu tovarăşul în mijlocul câmpiei neînsufleţite, ca un smoc de ierburi sterpe.

Deasupra şesului blestemat, strălucea luna nouă. Mulţimea se revărsă urlând neomeneşte. Fiecare se aruncă asupra unui petec de pământ, acoperindu-l cu trupul lui, punându-şi zălog femeia şi copiii. Necontenit ca murmurul cascadei, începu sgomotul ciururilor care cerneau pământul. Ochi galbeni ca aurul cercetau, în palmele ridicate spre lună, nisipul gălbui. Câte unul se ridica, plin de aur şi de ţărână şi pornea, ca un urs înebunit, în sus şi'n jos, cu paşi mari şi zadarnici. Aci sosi Raffaele Galia, pândit de puştile întinse. Când putu să se lungească şi el pe un pic de pământ, pământul lui, băgă de seamă că avea mânile goale, că era singur în faţa sorţii lui. Incepu să scobească, să sape cu mânile şi i se păru că aude sub el, glasul jalnic şi îndepărtat al aurului, care-i spunea: „ia-mă, aci sunt". Dar el nu izbutea decât să-şi însângereze mânile, şi plângea, cum ar fi plâns la pieptul unei femei la care nu putea ajunge, cu toate că ea-i stătea încrezătoare în braţe.

Pe urmă au venit zilele oraşului celui nou, cu colibele şi crâşmele lui. Raffaele Galia s'a rugat întâi să ajute şi el la lucru. Prima piatră cu care-au aruncat în el şi pe care el a cules-o, câneşte, de jos, i-a vârât în cap un gând. S'a făcut cel dintâi cerşetor al oraşului nou. Incet-încet se împăcă şi cu soarta asta şi fiindcă povestea lui era curioasă şi ursita vitregă, oamenilor le-a fost milă de el. Apoi, într'o bună zi, numărându-şi banii, se gândi la soţia lui. Aşa s'a întors în ţară, acolo unde pământul nu-i aşa nerecunoscător, îşi zicea el.

Işi lăsase barba, ca o mască, şi nici la întoarcere n'a vrut să şi-o tae, fiindcă i se părea că i-ar fi mers rău. Intr'un săculeţ de cârpă îşi ţinea banii, în hârţii de bancă, pe care-şi schimbase de câteva ori monedele, într'o mahala a oraşului unde trecea drept un cărăuş cinstit — fiindcă într'adevăr se îndeletnicea cu meseria asta câteva ceasuri pe zi.

Acum se simţea slobod, simţea că şi-a tras pe sfoară ursita, dar nu voia să-şi mărturisească nici lui însuşi aşa ceva, de teamă să nu-l ajungă iar nenorocul. Aici i se părea însă că a găsit un Dumnezeu al lui, un Dumnezeu care-i făcea cu ochiul şi ţinea la el, Dumnezeul dela el din sat. Toată lumina nopţii se adunase în băltoacele din marginea drumului. Greerii îşi începură cântecul lung şi tremurător, în aceleaşi pajişti unde el, copil, îi mai auzise, şi el însuşi prinse a cânta încetişor. Dar atunci îşi auzi glasul stingher, cum nu-l mai auzise niciodată, par'că altul ar fi vorbit, acela care ceruse de pomană cu glasul plângător. Atunci, cum făcea totdeauna când se simţea singur şi răcit, îşi zise tare pe nume: „Raffaele Galia", ca să se încredinţeze că el era, viu şi aevea.

In cei douăzeci de ani, satul nu prea se schimbase. Câte-o casă nouă acoperea vreun loc pe unde se jucase el de nenumărate ori, unde pe urmă gândurile lui se jucaseră şi ele, din depărtare; şi asta nu-i plăcea ; dar încolo aproape toate erau cum le lăsase; şi răsuflarea cailor din grajduri şi suspinele şi scâncetele—şi toate sunetele acestea nearticulate care se auzeau în noapte îi vorbeau — curios lucru—în dialect. Iată-l în pragul casei lui, iată că-i gata să bată, în timp ce inima îi ticăe în piept, şi, înaintea lui, bate în uşă. Un glas, dinăuntru, vorbi: „Pe cine cauţi?"

El răspunse blând, par'că temându-se că n'are să fie crezut:

„Sunt eu, m'am întors: sunt bărbatul tău".

Dinăuntru glasul răspunse numai atât:

„El!" Şi adăugă: „Aşteaptă d-ta puţin"—şi-i vorbea cu d-ta Uşa se deschise şi un glas spuse iar:

„Cine eşti, pentru Dumnezeu?"

„Sunt eu, chiar eu, nu mă mai cunoşti?"

Ea-şi ridică privirile şi el rămase cu ochii la ea, încercând s'o vadă şi să şi-o amintească. In întuneric, chipul acela era ca o pată ceţoasă, unde ochii şi gura n'aveau contur, ca într'o oglindă de pe vremuri. Ea adăogă doar:

„Stai puţin". Aprinse o făclie de răşină, văitându-se cu vorbe neînţelese; se întoarse la uşă, o deschise larg cu făptura ei slabă şi neagră, ridică făclia deasupra capului şi-l privi cu grijă, închizând ochii pe jumătate. El stătea nemişcat — şi n'o mai cunoştea. Nu mai era chipul femeii lui, ci chipul satului, chipul bătrânelor din copilăria lui, chipul mamei lui, cu aceleaşi dungi în aceleaşi colţuri ale obrazului, de par'că şi le-ar fi trecut una alteia împreună cu aceleaşi dureri, totdeauna la fel, precum la fel sunt în toate ţarinile, brazdele plugului; numai ochii, numai ei, vii, negri, umezi, amintire din tinereţe. Ea spuse:

„Dumneata!" Il luă de mână, adăogă: „Intră".

Nu-l întreba nimic, nici chiar de ce nu-i scrisese de atâta amar de vreme; îl privea la lumina şovăitoare a făcliei pusă pe piatra vetrii; apoi prinse a lăcrăma în tăcere, cu obrazul în palma mânii lui deschise ca la cerşit. La gândul acesta el o închise îndată. Rămase cu ochii în sus şi toată viaţa i se adună într'un nod tare în gât; se uita la coşul cu pâne atârnat de grindă, cu gura lui strâmtă unde se zărea — pâne durdulie. Atunci, cu ochii umflaţi, de-l făceau să vadă un fel de nimb în jurul luminii, îşi scoase din buzunar săculeţul şi începu să numere banii, cu mâna lui uscată:

„Uite ici: ăştia sunt bani". Şi-i arăta chipurile tipărite pe hârtiile de bancă. „Cu ăştia poţi cumpăra orice". Voia să râdă şi se strâmba numai. Despăturise banii pe ladă, hârtie lângă hârtie. Ii adună apoi îndată, şi-i puse iar în buzunar. Ea-l privea de par'că l-ar fi văzut jucându-se. Făclia sfârâia şi răspândea un miros înţepător de pîn.

„Nu-ţi pare bine? De ce nu-ţi pare bine?"

Ea se uita cu luare aminte în jos, de par'că pietrele desfundate ale podelii i-ar fi spus o veche poveste, povestea copilărească a lucrurilor de care sunt legate amintirile noastre.

„Câţi ani sunt deatunci? Douăzeci de ani. Ne-am cununat şi după zece zile tu ai plecat să faci bani.

Trebuia, chipurile, să te întorci repede. Şi-acum am îmbătrânit amândoi. Aţi plecat atâţia, cântând şi jucând. Şi câţi v'aţi întors? Numai tu". Incepu să facă pomelnicul celor petrecute în lipsa lui:

„Cutare a murit; cutare s'a prăpădit; şi de tine au spus că ai murit. Şi eu tot te mai aşteptam, numai eu, fiindcă-mi spunea inima. Dar nevasta ăluia care-a plecat cu tine n'a mai putut să aştepte, şi-a murit. Stătea chiar aci, îţi mai aduci aminte?

El tresări şi zise:

„Cine?"

„Nevasta lui Raffaelle Galia!

„A lui Raffaele Galia?"

Rosti numele acesta, numele lui, de par'că i-ar fi fost străin. Intrebă în şoaptă:

„Sărăcuţa de ea, când a murit ?"

„Or fi trei ani de atunci".

El începu să strige:

„Sărăcuţa, sărăcuţa" — par'că ea l-ar mai fi putut asculta.

„L-ai văzut pe-acolo pe Raffaele Galia?"

„Da' cum să nu-l văd. Doar am muncit împreună câtva timp; pe urmă ne-am răzleţit unul de altul. Cine ştie de-o mai fi pe lumea asta". Spuse vorbele acestea şovăind, de par'că şi-ar fi rostit o osândă. „Nu", adaogă, „nu cred că mai trăeşte. Vorbiam de multe ori de voi două şi ţineam mult la voi".,

Se uita acum la femeea aceea, la femeea prietenului său, cum stătea poate chiar pe locul femeii care-i fusese lui dragă, poate cu aceleaşi mişcări. In mintea lui cele două chipuri se topeau acum, simţea că ori asta, ori cealaltă, dacă stătea acolo unde o aşezase amintirea lui, era femeia lui.

„E foarte adevărat că n'ar trebui să plece nimeni, niciodată", mai spuse femeia. „Douăzeci de ani! Cine ni-i mai dă înapoi? Şi ce-o să facem acum?"

El grăi bătându-şi buzunarul cu mâna:

„Avem bani, aici". Adaogă pe urmă:

„Raffaele Galia se apucase de cerşit şi câştiga binişor. Şi nevastă-sa îl aştepta? Ii era credincioasă? Se gândea la el?"

„Da' cum să nu-l aştepte, vai de sufletul ei, că doar aşteptându-l s'a prăpădit".

El se apropie şi o sărută pe tâmplă; acum nu-l mai chema cu numele lui ci cu numele prietenului: Sebastiano Antona. Nu mai era el, unul singur, ci toţi câţi plecaseră atunci cu el; iar ea era amintirea tuturor celor care se gândeau la casele lor îndepărtate. Domnea o căldură plăcută, noaptea era liniştită; la ferestruică începuse să bată domol luna care răsărise târziu; se ridicaseră aspri munţii din jur.

Casa răsufla încetişor, cu răsuflarea ei de om ostenit. Dintr'o dată îşi simţi sufletul apăsat de tot drumul pe care-l făcuse până atunci, de toţi cânii care-l muşcaseră de picioare, de toţi trecătorii grăbiţi care nu se uitau la el, de cei cari se scotoceau prin buzunare ca să găsească mărunţiş, de cei înduioşaţi de apropierea sărbătorilor, de afişele care, din uşile cafenelelor, opriau pe cerşetori şi pe muzicanţii ambulanţi să intre, afişele acelea pe care nu puteau să le cetească, scrise într'o limbă care nu era a lui şi care erau astfel şi mai crude.

Se înveli mai strâns în haină, de par' că ar fi vrut cine-va să-l gonească şi de aci, şi visa că-i urmărit. Nu voia să se mai întoarcă, se apăra din toate puterile. Făclia se stingea, în întuneric glasul lui monoton şi jalnic spunea mereu:

„Bucură-te, că doar avem bani".

Din italieneşte
de NELA DUMITRESCU

Lysane Sarah Bernhardt

Sarah Bernhardt văzută de nepoata sa

Ultimii ani

S'au scris multe lucruri despre aceea pe care în admiraţia şi în dragostea mea o numiam „Great". Poveşti frumoase sau bârfeli, n'are importanţă! Admiraţia unora, gelozia altora sfârşesc prin a face o aureolă care învălue în chip misterios anumite fiinţe. Dar dece oare, toţi acei care i-au scris biografia, n'au insistat asupra energiei supraomeneşti a aceste femei pe care boala a vizitat-o atât de des? Condamnată de doctori la 19 ani, ea trăi până la 79 de ani. La sfârşitul existenţei sale am văzut-o câteodată îndeplinindu-şi datoria prin singurul micacol al voinţei.

Voiu evoca aici ultimii săi ani.

1914

Bunica suferea încă de mult de un rău necunoscut, localizat în genunchiul drept; cauza şi numele nu i-au putut fi determinate niciodată exact. Ea spunea că, răcind pe vaporul care o ducea spre America de Sud în 1908, refuzase îngrijirile medicului de pe vas, pentru „avea unghiile murdare". Fără îndoială că punctele de foc pe care i le-ar fi făcut atunci, ar fi salvat-o. Pe urmă a fost prea târziu!

Răul începu întâiu printr'o durere uşoară care o apuca din când în când, apoi crescu. Cele mai mari celebrităţi ale ştiinţei fură chemate, din toate ţările. Niciuna nu aduse vreo îmbunătăţire. Ultimii trei ani înainte de război fură trei ani curajoşi, căci bunica nu încetă de a juca şi de a suferi.

In Mai 1914, dând o reprezentaţie la Lille, făcu o mişcare greşită în scenă; durerea fu atât de grozavă încât Sarah Bernhard dădu un ţipăt, pe care-l puse în seama Margueritei Gauthier. Niciodată vreun ţipăt n'a fost mai uman.

Totuşi voi să plece (deviza ei era „quand même"). Mi-e peste putinţă să descriu ce-a putut îndura ea în acest turneu din 1914. Cum intra în scenă, durerea părea că scade. Bineînţeles se organiza o punere în scenă specială. Nu avea nevoie să meargă aproape de loc.

La Liège trebui să întrerupă spectacolul. Genunchiul se umfla. Cea mai mică mişcare o făcea să plângă. Ne înapoiarăm la Paris. Doctorul Doyen vru să încerce operaţia rotulei, dar după avizul mai multor doctori, printre care profesorul Pozzi, hotărî o cură de nămol la Dax, timp de 21 de zile.

Cura nu dădu nici un rezultat.

La începutul lui Iulie plecarăm cu automobilul la Belle-Isle-en-Mer. Acolo ne surprinse răsboiul. Profesorul Pozzi veni la Belle-Isle şi puse bietul picior dela gleznă până la coapsă în gips, sperând să-l salveze prin anchiloză.

Câteva zile după aceea, într'o frumoasă după amiază, sosi intendentul gâfâind:

—Mobilizarea generală e afişată, doamnă!

„Great" izbucni în plâns.

— Să vezi două războaie în viaţă! E prea mult...

Plecarăm cu automobilul a treia zi. Nu putea să mai rămâie la Belle-Isle. Jumătate din personal trebuia să se ducă la luptă şi Sarah Bernhardt prefera să se înapoieze în inima acestei Franţe pe care o iubea atât de mult: Parisul.

Martiră

Ziua declaraţiei războiului ne găsi în capitală. Bunica ceru să-i instaleze patul în atelier. Camera ei fu ocupată de doamna de companie, propria-mi cameră fu dată sorei mele şi copiilor, iar biblioteca tatălui meu. Casa din bulevardul Péreire fu literalmente năpădită. Trăirăm acolo clipe tragice înainte de Marna, aşteptând noutăţile. Bunica, neobişnuită cu inactivitatea, primea în fiecare după amiază o mulţime de personalităţi din toate mediurile, politice, militare, artistice. Contesa Anna de Noailles venia zilnic. Edmond Rostand, Louis Barthou!...

In curând Sarah Bernhardt fu sfătuită să părăsească Parisul. Intr'adevăr, ce putea să facă aici decât să se îmbolnăvească închisă în acest atelier. Era mai bine să se ducă la ţară, să aştepte desfăşurarea evenimentelor, cu atât mai mult cu cât i se specificase că era pe lista ostatecilor, în caz de ocupaţie germană. Plecarăm la 31 August.

Bunica călători toată noaptea într'un scaun de bolnav, piciorul drept întins pe perne. Nu se îngăduia pe atunci transportul nici unui cufăr, aşa că plecaserăm cu valize. Trenul se oprea la fiecare staţie. La Andernos, din fericire, ne aştepta odihna. Bunica, prin intermediul prietenilor, închiriase o vilă mică, vila „Euréka" care ne găzdui timp de un an, Great, doamna de campanie şi eu.

SARAH BERNHARDT

Andernos, în bazinul Arcachon-ului, e un sătuleţ liniştit, plin de trandafiri. Un prieten scriitor, Henri Cain, locuia aproape de noi. Credeam c'o să rămânem cam o lună, fiecare spunea că răsboiul nu poate să dureze!

Bunica picta, scrise două romane, 40 de nuvele. Reîncepu să cultive florile. Numai că în Andernos florile creşteau ca iarba şi în curând trebui să renunţăm de-a ne mai plimba prin grădină, într'atât trandafirii, garoafele şi margaretele năpădiser aleile.

Zilele, lunile trecură. 1915 sosi şi Gozzi îşi anunţă vizita. Veni să locuiască câteva zile cu noi pentru a scoate gipsul care strângea piciorul bunicei.

Mă aşteptam, nu la o vindecare completă, dar la o îmbunătăţire simţitoare. (Poate chiar la o minune, mă rugasem atâta!). Crudă ne fu decepţia. A doua zi „Great" avu o criză grozavă; suferea mai mult ca oricând. Pentru prima oară o văzui descurajată, prăpădită.

Profitând de o vizită a tatălui meu la Arcachon, ne chemă într'o dimineaţă pe amândoi în camera sa.

Figura Sarei Bernhardt era ca iluminată. Tenul, pe care-l păstră perfect de curat până la sfârşitul vieţii, părea că străluceşte. Se gătise cu oarecare cochetărie.

—Aşezaţi-vă, copii, începu ea cu un glas atât de duios, am să vă mâhnesc fără îndoială, dar trebue să vă vorbesc serios. Sufăr prea mult de atâta vreme. Nu mă pot vindeca. Am două hotărîri de luat; te las să alegi între ele, Maurice — spuse ea tatălui meu — sau mă omor sau las să-mi taie piciorul!

Pronunţă aceste cuvinte cu un zâmbet blând şi ne mângâie pentrucă plângeam:

— Vai! nu voi fi singura amputată în vremea asta!

La 11 Februarie 1915 se duse la casa de sănătate din Bordeaux. Mai mulţi chirurgi refuzaseră asemenea responsabilitate: bunica avea 72 de ani şi suferea de o boală de rinichi care avea s'o răpuie 8 ani mai târziu.

La 22 Februarie, orele 10 dimineaţa, doctorul Dénucé o operă. Mi-amintesc emoţia care cuprinsese pe toţi cei care o văzură plecând spre sala de operaţie. Foarte veselă, cânta Marsellaisa pe masa rulantă. Trecând prin faţa chipurilor noastre contractate, ne strigă: — Curaj!

Douăzeci de minute mai târziu, doctorul Dénucé, puţin cam palid, veni să ne liniştească. Piciorul drept fusese tăiat dela coapsă, lăsând un membru de 18 cm. Chirurgul ne explică că, având în vedere vârsta pacientei, fusese obligat să secţioneze foarte sus pentru a preveni orice infecţie.

Intoarcerea pe scenă

Nu voi niciodată, cu toate ofertele celor mai buni fabricanţi, să poarte un picior articulat.

— Pentru cineva tânăr n'are importaţă. Eu vreau să rămân în spiritul publicului aşa cum m'a cunoscut şi iubit.

„Regină a atitudinii şi prinţesă a gestului".

Sarah Bernhardt credea că nu va mai interpreta decât citeva roluri special create pentru ea, roluri în care nu va avea să meargă.

La 7 Noembrie 1915 jucă la Teatrul Sarah Bernhardt, în faţa unei săli arhipline, „Catedralele" de Eugène Morand.

Succesul fu considerabil. Drapată în costumul ei alb, salută publicul, care o adora încă, mutilată, dar impunătoare.

Cortina se ridică de patrusprezece ori.

In Ianuarie 1916, reluându-şi toată activitatea, Sarah Bernhardt se întoarse în Anglia pentru un turneu destul de lung; la 1 Mai 1916 contractă un angajament pentru ultimul turneu în America. Trebuia să plece în Septembrie, având ca repertoriu piese într'un act şi acte răsleţe din succesele ei cele mai mari. Dama cu Camelii, Neguţătorul din Veneţia, Ioana D'Arc.

Inchiriase o proprietate la Boulouris pentru a-şi îngriji rinichii; de mai multe ori fu pe punctul de-a rupe contractul.

Luna August o văzu la Paris pentru sfârşirea preparativelor acestui turneu. Aveam cu toţii o impresie penibilă. Acest turneu va fi ultimul. „Great" pleca departe de noi, cam pentru un an, cu o sănătate şubredă pe care energia sa nu parvenea s'o înlocuiască.

In sfârşit la 30 Septembrie 1911, Sarah Bernhardt se îmbarcă pentru a şasea oară pentru America.

Cu toţi cei 72 de ani, cu toată amputaţia, succesul o aştepta acolo triumfătoare în toate oraşele de la Est, bunica, emisara Franţei, ducea în Statele Unite cuvântul francez. Neobosită, călătorea din oraş în oraş cu doisprezece artişti, managerul, doctorul, intendentul, doamna de companie şi cincizeci de cufere.

Traducere
de NUTZI PARVULESCU

Poezia abisiniană

Femeile „frumoase” din Harrar, fugind de fotograf

La Rochefoucauld și *La Bruyère* au judecat oamenii din secolul al XVII-lea — absolut la fel cu „moraliștii” contemporani. *Florentinul Machiaveli* își vede concetățenii — cu aceiași ochi aspri cași istoricii moravurilor evului mediu sau poeții satirici ai antichității clasice. Ai crede că nimic nu s'a schimbat de atunci, — afară de decorurile materiale ale vieții!.

Aceiași identitate în domeniul moralizării sociale. Tonul actului de acuzare citit omenirii de milenii, de către procurorii înzestrați cu genialitate, — nu s'a schimbat, de loc. La fel s'a petrecut și cu codurile, prin care se hotărăște deapururi — calea omului spre bine și glorie.

Dacă nu vom lua în seamă stilul și culoarea cuvintelor pronunțate *astăzi* despre moravurile moderne, vom găsi că, în fond, orice ideal „recunoscut” în vremea noastră, a fost și formulat și modelat, cu o neîntreruptă preciziune, acum câteva mii de ani.

Egiptenii, Evreii, Grecii și atâția alții, — fiecare în felul lor, — au descoperit și susținut destule adevăruri adânc morale, care-ți dau impresia că tot ce s'a spus apoi — n'a fost decât vulgarizarea.

Nici finețea nu-i un privilegiu al aforismelor moderne. Cele din vechime te uimesc, prin înălțimea inteligenții, simțirii și imaginației.

■

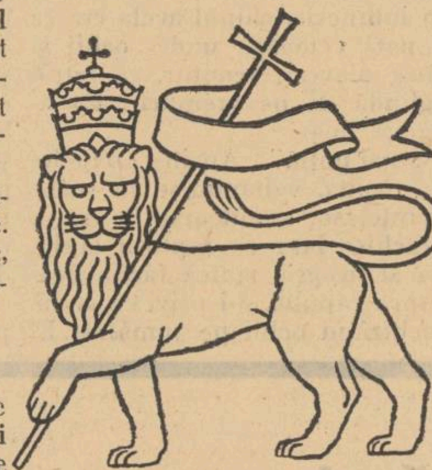
Există evidențe indiscutabile — nesupuse nici logicii și nici matematicii. Sunt adevărurile *interioare* care n'au nevoe de lumina din afară. Deci, — lumea se mișcă, oamenii se schimbă. S'au și schimbat. Fiindcă, — într'adevăr, — în unele privințe, am ajuns foarte departe. Nu putem fi nici Egipteni, nici Evrei, nici Greci, nici medievali și nici oameni din epoca Renașterii sau din secolul al XVII-lea. E drept, înregistrăm „regrese”, catastrofe, contraziceri sau prăbușiri. Linia frontului omenesc se deplasează însă mereu înainte, deși, uneori, „coada” acestui front „se descompune” atât de vădit...

In ce privește *mărturiile literare* ale aparenței de „stagnare”, — acestea dovedesc numai insuficiența și nesiguranța criteriului estetic aplicat la realitatea vieții autentice.

Inflăcărarea moralei scrise, biciuirile profeților și satira caustică a laicilor — nu pot fi luate ca bază în judecarea omenirii reale. Totdeauna, societatea e inferioară moralei „prescrise” de apostoli. E însă cu mult superioară nivelului la care tinde s'o reducă mânia clocotitoare a proorocilor.

Ar fi absurdă „judecarea” Egiptenilor, după normele „înțelepciunii' preoților din Egipt. Ar fi tot așa de absurd să-i judecăm pe Greci — după dialogurile lui Platon sau după cuvântarea lui Socrates din fața morții.

Pe ecranul „literar” al moralei și al satirei, se oglindesc

Emblema țării

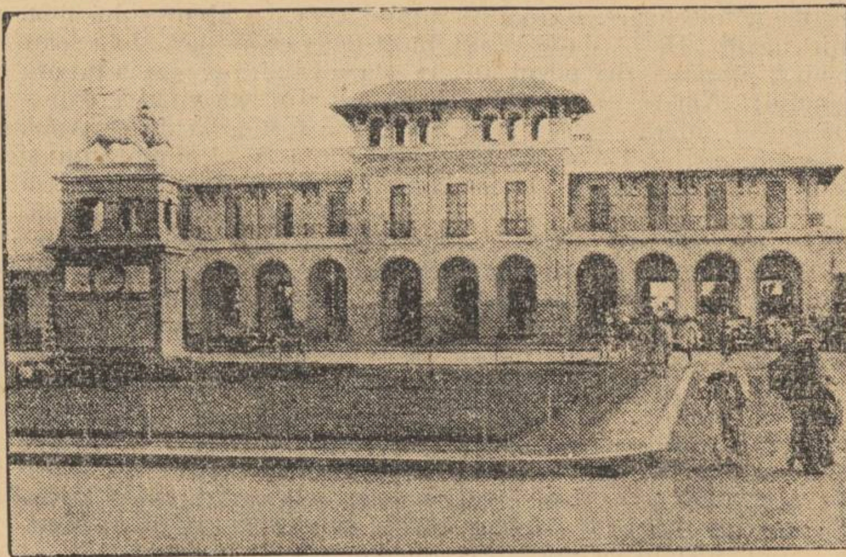
nu imaginile *concrete* și *vii* ale popoarelor sau epocelor, — ci doar niște viziuni ideologice acute, visurile unor oameni „aleși”. *Nivelul mijlociu al vieții* se deosebește de aceste *oglindiri* — foarte mult, mult, puțin, sau foarte puțin. Din această gradație, rezultă — evident — *mișcarea înainte:* — progresul.

Confruntarea literaturii abisiniene cu viața reală a acestui popor *original*, — ne ajută, de minune, în ilustrarea ideilor de mai sus. (Iată unde constatăm o distanță mare între literatură și viață!).

Poezia și proza Abisinienilor? Da. Și una și alta există — fără îndoială.

Există însă poezie și.., poezie... Una — chiar rămânând frumoasă — are deseori într'însa ceva primitiv — brutal sau somnolent. Aceea a Abisinienilor prezintă limita extremă a fineței artistice. Găsim, aici, minunatul aliaj de Biblie și de Creștinism. Judecând după modelele publicate zilele acestea de „Nouvelles Littéraires”, — ortodocșii abisinieni *cântă* foarte mult pe Maica Domnului. E acelaș avânt sufletesc al catolicilor medievali — creatorii cultului Madonei.

Mai mult: deși *naivitatea* primează nestingherită în aceste poezii — finețea lor se înrudește, oarecum, cu versurile religioase ale lui Verlaine.

ADIS-ABEBA: Gara și monu mentul cu emblema țării

Poemele de felul acesta sunt foarte vechi. Toate-s scrise în limba arhaică abisiniană — accesibilă, astăzi, numai clerului și învățaților. Intreaga literatură amharică de mai târziu a fost transmisă, din generație în generație, prin călugări și, învățată pe de rost de Abisinienii cu o memorie demnă de invidiat.

Cea mai răspândită carte e aceea a psalmilor lui David, — cântați cu acompaniament de harpă. După modelul lui David, preoții abisinieni — glorificând pe Creator — dansează în sunetele tamburinelor.

Un folklor foarte bogat reprezintă poeme ditirambice, bocete de înmormântare, cântece de dragoste, povești și cazanii.

In numărul trecut al „Adevărului Literar”, am arătat, că până și „Scufița Roșie” și „Don-Quichotte” au ajuns — bineînțeles *special* localizate — la Abisinieni.

Folklorul original poartă, într'o mare măsură, pecetea sufletului acestui popor, — dând portiță spre expresie celor mai intime sentimente și idei. Ca oglindă a unei intense vieți interioare, — acesta reflectează mai ales năzuințe spre delicatețe și perfecționare morală.

Pușcaș de „guerilla”

Ca toți muntenii, Abisinienii sunt mândri de idealurile lor.

O tradiție simplă, țesută din trei milenii de răbdare și de înțelepciune, le susține această mândrie. Originalitatea le-o poți deduce din impresia produsă de fresca mănăstirilor lor, care, — deși împrumutată dela Arabi, — e lipsită de balast.

■

Poezia abisiniană e înălțătoare — profund insiprată. Uneori, apare cu un deosebit lux oriental de fantezie improvizată. Bineînțeles, — fără însă ca această trăsătură să denatureze fondul literar!

Nimic nu mărturisește mai mult decât fabula, că scriitorii au dat dovadă de un superior simț al dreptății — condamnând violența și *implorând* iubirea, binele, mărinimia.

Zicătoarele sunt la fel de înțelepte și de umanitare:

„Credința inimii face mai mult decât cititul a cincizeci de psalmi”.

„Ridică-l pe cel căzut, dar nu uita nici pe acela care a pierit”.

„Ințelepciunea cuprinsă în inimă e la fel cu lumina făcliei”.

„Adevărul și Dimineața se înseninează încet”.

„Pentru ochi și prieteni ajunge înțepătura cea mai neînsemnată spre a-i răni”.

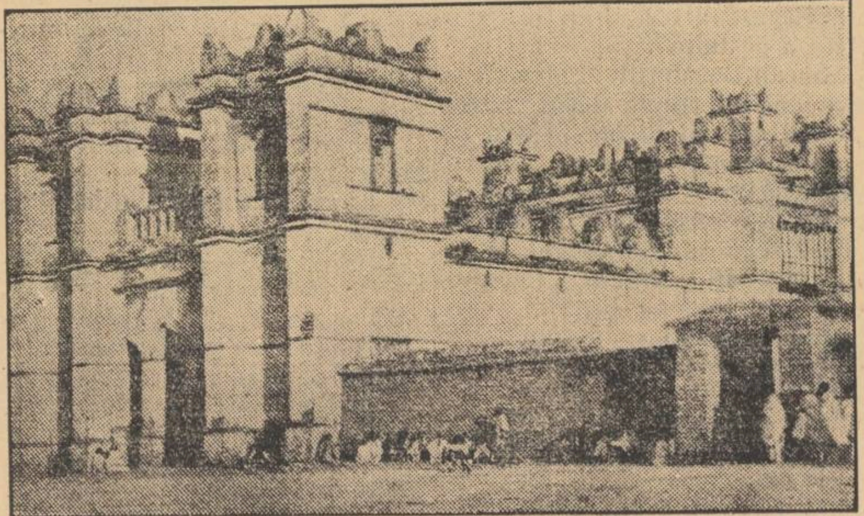
„Prin acuzarea altuia — nu-ți aduci o îndreptățire suficientă”.

Iată deci cum se reflectă porul abisinian în oglinda vorbei și a cântecului. Iată o bogată cultură *potențială* a gândirii și simțirii generale omenești.

Cercetași abisinieni

Un înalt fel de viață *le-ar putea* corespunde. Progresul instructiv al poporului abisinian nu poate fi deci afirmat prin construcția unor noui baze morale. Numai treptata *realizare* a vechilor temeiuri va apropia înflorirea vieții spirituale. Va trebui scurtată distanța dintre ecranul literar abisinian și realitatea, deseori brutală, a evului mediu.

A. N.

MACALE: Palatul împăratului Ioan

Cronica muzicală

Filarmonica și d. Gaspar Cassado

Domnul Gaspar Cassado, *musafirul ultimului concert simfonic, era cunoscut publicului nostru încă de anul trecut, când a executat cu frumoasă muzicalitate acel solo de violoncel, care zugrăvește cu spirit și duioșie personalitatea lui* Don Quichotte *din poemul cu acelaș nume de Richard Strauss. Aceiași muzicalitate, unită cu un ton plin și cald, le-am regăsit și de data aceasta la d-sa, în execuția concertului de* Haydn, *în care a susținut partea atât de frumos pusă în valoare a violoncelului.*

E însă curios cum d-sa ține să ne servească, pentru echilibrul programului, și numere de un gust îndoelnic, asemeni Variațiilor pe o temă roccoco, *de* Ceaikowsky, *în care d-sa cel dintâi se simte indiferent sau indispus.*

Concertul în re *pentru violoncel și orhestră e singurul asemănător din opera lui* Haydn *ce ni s'a păstrat, dacă nu* ce va fi fost scris chiar. Alcă*tuirea-i absolut clasică de concerto, cuprinde, după o avântată și sclipitoare mișcare inițială,* un adagio *elegant și un* allegro *final în stil de* rondo. *Temele deosebit de caritabile ale instrumentului solist (ce au și determinat o ediție cu solo de* violă *a aceluiași concert) sunt frumos scoase în evidență și tot astfel încadrate de o orhestră strălucitoare, pe care și d.* Georgescu *a știut la rându-i s'o pună în valoare.*

Concertul s'a început cu o reluare a Simfoniei în mi bemol *de* Mozart, *operă contimporană cu Simfonia* Jupiter *și cu un an mai târzie (1788) decât* Don Juan, *scrisă deci într'o epocă de maturitate artistică dar și de adâncă deprimare a genialului compozitor.*

Dacă însă această maturitate artistică o dovedesc și forma simplă dar desăvârșită a operei și variația ei tematică și instrumentală, ar fi greu de găsit în schimb un ecou al stării sufletești a compozitorului chinuit de mizeria umilitoare, în sclipitoarea orhestrație sau în melodiile grațioase și ritmurile spirituale ale menuetului *sau ale încântătorului* Andante.

Execuția foarte înțelegătoare a unor fragmente din suita de balet „Pasărea de foc” de Strawinsky, *a încheiat programul.*

N.

Ciclu sportiv

Alpinism

D-nei Olga Deleanu

Din ce în ce mai sus, urcând pe stânci
Se'nșiră îndrăzneață caravana,
Lăsând în urmă văile adânci
Și-având ca țintă piscul și cabana.

Cu pieptul gol, cu brațele vânjoase,
Cu trupul fier ce nu vrea să se'ncline,
Pășesc ușor pe căile stâncoase
Spre vis, spre floarea albelor regine.

Când inserarea pogorînd pe munte
Iși crește draperia de mister,
Cei ce-au pornit de jos ca să-l înfrunte
Stau mândri, strajă între culmi și cer.

Departe, peste hău și văgăune,
Uitate stau căminurile lor
De unde au pornit să încunune
Cu-o nouă stea eternul Excelsior!

G. SPINA

Ina, fată din vis

Urmare din pag. IV-a

Storul a căzut încet, despărțindu-ne de lumea de-afară.

— Nici nu ne știm numele. Mă numesc Vlad.

—Eu, Ina.

Am făcut ochii mari, înlemnit.

Cum?

— ...Ina... dela „Colonade”...

A fost așa ca o prăbușire de ziduri peste o poiană de viorele fragede.

S'a năruit ceva.

A dispărut un vis.

— Nu se poate...

Ina... fata cu privirea de rouă...

Ina e a tuturor necunoscuților, la „Colonade”...

Am închis ochii. Să nu văd nimic.

— Te-ai întristat, de-odată... De ce ești trist?

Fata din vis...

— Ți-ai adus aminte de ceva... O fată?

— Da... O chema tot Ina...

...Ina a plecat...

Am rămas singur, c'un mănunchiu de trandafiri pe masă și cu gândurile.

La plecare Ina mi-a cerut 500 lei „împrumut”. Și mi-a spus că o găsesc totdeauna după ora 9...

N'am s'o caut pe Ina niciodată...

DAN O. BOLDUR

Arcaș de „guerilla”

Cronica feminină

Poză, expresie, gest

Femeile în general sunt preocupate numai de îmbrăcăminte și fard. Totuși cochetăria și farmecul unei femei nu se rezumă la atât și puține se îngrijesc de felul cum merg, se așează, surâd sau vorbesc. Femeia ar trebui să se miște astfel ca și când ar fi tot timpul în fața unei oglinzi, sau s'ar simți observată. Fiecare gest, mișcare sau atitudine să fie — nu studiată dar plină de grație și armonie. Multe femei nu știu să meargă, să stea, să surâdă, oricât de curios ar părea aceasta. Altele, în schimb, pun atâta grație în ori ce mișcare, încât nu te poți opri să le admiri. Acestea sunt femeile care atrag, fascinează, subjugă, de la prima vedere— nu numai pe bărbați. Și atunci când o femeie parvine să fie admirată de alte femei, trebue să fie într'adevăr minunată! Priviți ce majestos urcă sau coboară o scară, ce ușor merge, ce grațios surâde, ce frumos s'așează pe scaun sau în mașină! Toate mișcările ei sunt pline de naturalețe, unduioase... Când s'apleacă sau salută, e ca un spic ce se leagănă în vânt... Aceste femei sunt un poem. Până și rochia o învălue și cade în cute statuare, complectându-o și întregindu-i mișcările...

O prietenă îmi povestea:

— Am văzut-o pe Ventura într'o piesă stând *la masă. Era minunată.*

De câte femei s'ar putea spune acelaș lucru? V'ați amuzat vreodată privind într'un restaurant cum stau femeile la masă?... Și nu v'au dat pe nervi mai ales picioarele, așezate strâmb, cu vârfurile înăuntru, care-parcă se privesc încrucișat?... Sau într'o sală de spectacol nu v'a atras atenția o doamnă elegantă, cu coatele pe genunchi și capul sprijinit în palmă?...

Am întâlnit eri o tânără măritată de curând care s'a schimbat mult — s'a îngrășat peste fire (spunea cu mândrie că are 72 kg.!) — și-a păstrat însă un gest caracteristic de a se legăna de pe un picior pe altul, cu mânile la spate (ținându-și poșeta). Gestul acesta — de școlăriță care-și bălăbănește ghiozdanul, — nu bătea atât la ochi la duduia slăbuță de acum doi ani, acum însă e mai mult decât caraghios, e disgrațios. Oare nu au observat nici părinții nici soțul ei lucrul acesta, ca să-i atragă atenția, sau nu s'a putut dezbăra ea cu nici un chip?...

După cum un obraz frumos, cu trăsături regulate, care nu reflectă nimic din interior se zice că nu „spune” nimic, tot astfel o siluetă perfectă, îmbrăcată în toaleta cea mai elegantă, lipsită însă de grație în mișcări, pierde tot farmecul.

Un oval mai puțin regulat,— cu frunte inteligentă, nas spiritual, gură caracteristică și ochi care răsfrâng o frământare sau o adâncă preocupare interioară — este luminat de o frumusețe vie, atrăgătoare, care lasă în umbră chipuri mult mai frumoase, dar lipsite de expresie.

Adevărul e că grația este ceva înăscut și nu se poate dobândi. Nici o femee însă nu este cu totul lipsită de oarecare grație. Aceasta trebue puțin speculată, în avantajul ei. Astfel femeia să nu fie preocupată numai de țesătura și tăetura rochiei; să nu uite că fiecare rochie cere altă atitudine, altă mișcare, alte gesturi, după cum fiecare pălărie vrea altă expresie, alt surâs, alt port al capului... Toate acestea însă nu trebue să fie ca o mască, sau ca o haină pe care o îmbraci numai la plimbare și abia aștepți s'ajungi acasă ca să o lepezi. Concepția că odată ajunsă acasă poți fi neglijentă și disgrațioasă, pe motiv că ești obosită sau plictisită, este profund greșită. Aceasta e o piatră de încercare și motivul multor căsnicii nefericite. „Acasă la mine cine mă vede?!”...

Dacă pe stradă, la vizite sau într'un local, mai erau și alte femei, apoi acasă bărbatul nu vă privește decât pe Dv. De ce să-l îndepărtăm sau să-l desgustăm de cămin, silindu-l să ne vadă neglijente, lipsite de grație și bună dispoziție?... Nu trebue să privim această stăpânire de sine și bună grație feminină ca o corvoadă. A purta mască obosește și pe cel ce o poartă și pe cei ce o suportă. Grația trebue să fie naturală. Să ne mișcăm așa cum respirăm, fără sforțare, în baza unui ritm interior armonios. Sporturile și gimnastica ritmică rotunjesc și descătușează acest ritm.

A merge, a sta, a vorbi, a râde este o artă pe care o putem învăța — nu urmând vreun curs special sau imitând vre-o vedetă, ci fixându-ne și urmărind un ideal pe care îl vom atinge atunci când vom înțelege să fim și să rămânem cu adevărat femei, în toate manifestările vieții noastre.

DOINA BUCUR

D. I. Suchianu, în goană

3 Mai 1935

Omul electric

Apăs pe un buton: D. I. Suchianu apare alergând, spre masa noastră. Nici n'am vreme să mă uit cum arată.

— Scuzaţi-mă numai o clipă. Am de dat un telefon...

Şi dispare pe dată, tot în fugă.

La locurile noastre, am rămas aşteptând. De pe terasa de piatră, privim la valurile mecanice ale bazinului Lido.

—Nostimă apariţie, nu este aşa? îmi spune prietenul care mă adusese.

— Da. Pusă la cale parcă de un regisor cinematografic. Mă întreb chiar, cum are să urmeze scenariul, început aşa de original. Imi închipui că pe-aici pe undeva, în apropiere, vor fi fiind niscaiva operatori, filmând.

Şi privesc de jur împrejur, ca să-i descopăr.

— N'am lipsit mult, nu este aşa? răsună la urechea mea un glas, încălecând franţuzeşte pe r.

Mă întorc. Omul electric se înapoiase, se şi aşezase pe scaun şi acum suna de zor după un chelner:

—Adu-mi, te rog, un ac cu aţă neagră. Repede.

Apoi spre mine, privindu-mă cu ochi de faianţă albastră, pitiţi subt pleoape plisate:

— Am cunoscut pe fratele dumitale. Frumos băiat. Sameni puţin cu dânsul.

Şi râzând:

— N'o lua drept compliment. Ai putea să sameni în urât.

N'avusesem vreme încă să spun ceva. Chelnerul îi aduse acul cu aţă neagră. El ridică la înălţimea privirii un tricou colorat.

— Am descoperit două găurici în costumul de bae — spuse degajat, fără jenă. Efectul naftalinii, desigur. Conservarea în timpul iernii a dat rezultate proaste. E prima bae de strand pe care o fac anul acesta.

Mă uitam la dânsul. Părea un tinerel de douăzeci şi ceva de ani.

Un cap mic, cu trăsături fine. Colorit de copil, hrănit cu lapte şi fructe. Ochi albaştri, păr blond, de un portocaliu palid. Pe figura extrem de mobilă, veşnic în mişcare, privirea singură pune o pecete rece, pătrunzătoare; tăioasă chiar; ea singură se acordă cu intelectul rafinat şi matur al proprietarului ei; restul aparţine vioiciunii neobişnuite şi iuţelii de spirit.

Am deschis gura să vorbesc.

— Cred că ştiţi, am început... Dacă aţi vrea să-mi răspundeţi la câteva întrebări.

— Cum nu, cu plăcere, îmi răspunse actorul meu principal. Nu-i nici o grabă, nu?

Apoi sculându-se brusc, în poziţie de plecare:

— Nu luaţi o bae? Cred c'ar fi straşnic.

Dispăru. Apăru. Făcu culbuta în bazin. Inotă. Apoi ieşi, — respirând puternic.

— O clipă.

Veni îmbrăcat.

—Mă întrebam tocmai cu ce să încep... luai eu iar hotărîrea să-l atac. Aţi vrea să-mi spuneţi...

Omul electric se uită la ceas şi ridică deodată ochi îngrijoraţi.

— Unsprezece trecute. Am întârziat.

Inima mi se strânse, de-o presimţire sinistră.

— Trebuie să plec, zise. Astăzi am făgăduit să fiu la amiază la ţară.

— Domnule Suchianu, am încercat eu, cu disperare. Vă rog să-mi spuneţi o zi, când...

— Ştiţi ceva? mă întrerupse din nou. Sunteţi liberi? Vă iau cu mine, la moşie. Stăm de vorbă acolo.

A ieşit cu paşi repezi, antrenându-ne în fugă, după el.

Castelu din basme

După ce-am trecut pe-acasă pe la dânsul, unde şi-a luat înfăţişare de sportiv, cu pantaloni golf şi cămaşă cu guler răsfrânt, ne-am suit în automobilul unui al patrulea mosafir, care mergea cu noi. Omul electric a dat comanda. Maşina a pornit, vâjâind, izolându-mă pe mine dinainte, lângă conducător, iar obiectul atenţiei mele fiind cuibărit comod în fund, învălit într'un palton gros, cu prietenul comun la stânga şi cu un câne alb de vânătoare la dreapta.

Ne-am mai oprit câteva clipe la o cofetărie, în centru. D. I. Suchianu s'a coborît în grabă şi s'a întors cu un braţ de pachete şi pacheţele, pe care le-a răsturnat în maşină, peste noi.

— E ziua fetiţei mele, a spus, spre mirarea mea, care habar nu aveam că e însurat şi că, mai mult, are un copil.

Ne-am grăbit şi noi să facem câteva cumpărături. Am pornit mai departe. Am ieşit la câmp. Drumul a rămas în urmă, în praf. Pe de lături, peisagiul fugea în goană, caşi noi.

Nu era chip să pot schimba vreo vorbă cu cei din fundul automobilului. Ii auzeam discutând, în vreme ce eu aşteptam cu nerăbdare să ajungem mai repede la destinaţie, ca să pot însfârşit să mă aşez comod la o masă, să scot carnetul de note şi să-mi pun pe hârtie toate informaţiile dorite.

După aproape o oră de mers, am ajuns la un pod mare. Subt el, curgea apa Argeşului. Un deal verde, cu plopi şi sălcii se ridica în piept, în faţa noastră. Am cotit pe după el şi am intrat dintr'odată pe-un drumuşor bătucit, care ne ducea spre o poartă de ţară.

— Am ajuns — a strigat Suchianu, descotorosit de palton şi gata să sară din maşină.

Intrăm într'o curte largă, plină de soare. Maşina face un scurt viraj şi ne oprim.

Strigăte. Un stolişor de copii blonzi sboară peste noi. In vreme ce eu mă dau jos încet, intimidat de cele câteva persoane străine care ieşiseră din casă, omul electric sărise sprinten, se luase de gât cu tineretul, se sărutase, împărţise pachetele şi acum venea în ajutorul nostru, a celorlalţi:

— Nevastă-mea.

O doamnă fină, înaltă, cu figură de portret de renaştere. Ii lipseau gulerele îndantelate şi rochia în falduri. Era stăpâna acestor locuri.

Am strâns şi mâna celorlalţi şi m'am uitat în jur. Căutam cu ochii pe cel care ne adusese. Intr'o clipă, se şi agăţase de recul şi verigele din curte şi se despăgubea de amorţeala drumului, făcând figuri de gimnastică.

Am rămas singur, între aceste gazde simpatice, izvorîte neaşteptat în peisagiul necunoscut. Cu un ceas înainte, eram în praful Bucureştiului; acum contemplam cu fericire, colţul acesta de lume, în care mă găsisem din întâmplare.

Soare mult. Verdeaţă în toate părţile. Flori. Ziduri albe şi bănci de piatră. Chaise-longueuri colorate viu, pe peluze englezeşti. In vale, de pe platoul înalt pe care ne aflam, plopi de argint curgeau peste apa Argeşului, ascunsă subt maluri înalte.

Şi în minunea aceasta de peisagiu, casa sta ca un castel din basme, lucrat în filigran ruginiu şi în piatră roză. Multe turnuleţe rotunde; acoperişuri variate. Aici, te aşteptai din clipă în clipă, să sosească Făt-Frumos, călare pe calul lui năzdrăvan şi la o fereastră de turnuleţ să scoată capul cu cosiţe bălane, o Ileană Cosânzeană.

O familie neaşteptată

Şi Cosânzeana veni. Era o fetiţă mititică încă, cu părul de pufuşor auriu necrescut deajuns, pentru a fi împletit în cosiţe. Mă privi cu un obraz de sfială şi cu ochi dulci. Imi întinse mâna.

— E fetiţa mea cea mai mică, mi-o recomandă Suchianu. E ziua ei.

I-am lăsat în braţe darul adus, împreună c'un buchet de garoafe roşii.

Din spate, altă fetiţă sosi, agăţându-se de gâtul tatălui ei.

Cum? Mai erau şi alte odrasle?

Şi ca să puie capăt nedumerii mele, veni şi un băiat de fragedă adolescenţă, blond ca un nordic, c'o expresie delicată şi dulce, de domnişoară.

— Bine, dar dumneata eşti tată de familie, în toată regula.

— Sunt căsătorit de-un veac — râse Suchianu, de uimirea mea.

Apoi, în vreme ce stăpâna casei aducea o mică gustare, la mesele de paie de pe pajişte, omul electric strigă, fără replică.

— La volley! Cine joacă volley să vie după mine!

Cu-o plasă improvizată, c'o minge de foot-ball, toţi ne-am adunat — copii zburdalnici pentru o zi cu soare.

D. I. Suchianu, sprinten şi abil, lupta cu înverşunare pentru onoarea partidei lui. Copiii se îmbulzeau în jur, dând ajutor, acestui joc mic, pentru cei mari.

Pe malul Argeşului

După ce-am luat masa în interiorul rustic cu încăperi care nu seamănă una cu alta, după ce-am aţipit câteva clipe într'un claise-longue pe pajişte, cu soarele fierbinte în ochi, glasul lui D. I. Suchianu s'a ridicat deodată, odihnit, prin curte.

Mă bucuram că însfârşit voiu căpăta informaţiile aşteptate atâtea ceasuri. Chiar am şi pus mâna la buzunarul dela piept, după notes.

— Ce-ar fi să mergem să ne plimbăm puţin, pe malul Argeşului? întrebă gazda. E o frumuseţe!...

— Cum nu! am răspuns eu sincer — căci din păcate, iubesc nespus natura.

Am remorcat şi pe prietenul comun, sculându-l somnoros din plăcuta-i somnie! D. I. Suchianu se înarmase cu o vizieră verde, care-i punea un cioc enorm, în frunte. In picioare avea pantofi de excursie.

Şi-am pornit spre lunca cu plopi argintii şi sălcii de lână albă. Omul electric mergea în frunte. Noi după dânsul, în monom.

— Domnule Suchianu, încep eu, pe când pornisem să scoborîm pe-o cărăruşă abruptă. In copilărie iubeai mult natura? Ori îţi plăceau mai mult zburdălniciile? Imi închipui că trebuie să fi fost un copil foarte neastâmpărat.

— Uite, vedeţi? spune cel întrebat, oprindu-se pe-o plavie mică, între verdeaţă stufoasă, de-asupra apei. Aici e locul meu de baie. E apa destul de adâncă. Haidem să mergem pe mal, sus.

Urcăm la deal, în umbră uşoară, verde. Când ajungem pe culme, în vântul care ne flutură cu putere, Argeşul deodată ni se desfăşoară în faţa ochilor, curgând triumfal în soarele după amiezii. Malurile îi sânt de surpătură lutoasă. De-aici, de sus, privim dela o înălţime de douăzeci de metri. Pământul pe care stăm, e uscat şi crăpat şi stăpânul locului ne dă în grijă să nu ne apropiem prea tare de margine.

— Ce fel de copil erai? îl întreb eu iar, într'o clipă potrivită.

Am pornit-o de-alungul malului, cu vântul în faţă.

— Ştii ce mă preocupa şi mă interesa grozav pe mine, în copilărie? Figurile omeneşti. Exercitau asupra mea un fel de extaz.

Când dai de o casă veche, prăfuită, cu obloanele trase, te întrebi cu strângere de inimă parcă, dacă locuieşte ori nu locuieşte cineva acolo. Se petrece ceva în interiorul acela misterios? Nu ştii şi nici nu vrei să ştii. Acelaşi sentiment îmi trezeau şi ochii, gura şi faţa unui om oarecare, necunoscut.

Oamenii din jurul meu mi se păreau întotdeauna extraordinari. Le vedeam numai calităţile. Eram convins că au în orice împrejurare, dreptate în contra mea. Iar persoana mea, căruia îi cunoşteam aşa de bine slăbiciunile, mă făcea să fiu timid şi cu multă neîncredere în forţele mele.

Abia mai târziu, când am învăţat să descifrez şi defectele celor din jur, am început a prinde curaj. De-atunci, n'am mai fost timid.

Conversaţie în galop

D. I. Suchianu ne-a condus de-alungul malului. Acum începem a scobori, o pantă accidentată, spre lingura de jos, a luncii Argeşului.

— Unde-aţi făcut liceul? La Iaşi? dârdâi eu, în vreme ce-mi muşc limba 'n gură, de hurducătura povârnişului.

— Uite, vezi? îmi spune Suchianu, arătându-mi împletitura încâlcită de copaci şi tufărişuri, printre care începusem să trecem, dându-le la o parte cu mâna. Aici ar trebui rărită toată mizeria asta; lăsaţi numai câţiva copaci bătrâni şi croite alei frumoase. Ia te uită ce sălbătăcie.

— Domnule Suchianu, e adevărat ce spui dumneata — i-am replicat eu. Şi sînt fericit de ziua asta minunată; dar ce să fac dacă am nevoie de unele informaţii asupra dumitale. Te rog foarte mult să mi le dai.

Omul electric s'a oprit, pe-o cărare lăturalnică, în faţa unei căsuţe mici, înecată în bălării şi mărăcinişuri.

— Aici, a zis el, n'am mai fost de mult. Nu vreţi să intraţi? — E un dinamo vechi; uite acuma cum a rămas de păcătos şi cum

D. I. SUCHIANU

şi-a închis gura care clămpănea atât de puternic. Era şi un moş aici. Am uitat cum îl chema. A murit de mult.

Tăcerea mecanismului oprit era impresionantă. Suchianu puse piciorul pe capul voinicului amorţit şi schilodit. Parcă l-ar fi mângâiat. Uşiţa căsuţei miorlăi slab şi ruginit, în urma noastră.

— Liceul, până într'a cincea l-am făcut la Bucureşti răspunse neaşteptat şi târziu, Suchianu. Eram un elev prost; fugeam de la clas şi noaptea cutreieram localurile Capitalei; un desmăţat, cum mi se spunea. Cursul superior l-am continuat la Iaşi şi aici, de-odată m'am cuminţit şi am fost un element excelent. De drăcii însă, tot nu m'am lăsat. Imi plăcea să necăjesc pe pedagogi. Le făceam tot felul de şotii. Imi aduc aminte că mi-am cumpărat un chipiu înalt în faţă şi turtit la spate, după modelul Regelui Carol I. Odată, la o paradă, mi-am tăiat mantaua pe părţi, transformând-o în frac. Eram o perpetuă perplexitate pentru profesori şi monitori. Ii exasperam prin abundenţa de invenţii. Aici mai rămăsese încă în mine „drojdia Capitalei" cum mi se spusese când am venit întâiu. — Ieşeam însă primul şi am căpătat pe de-asupra şi bursă.

— Mi-a spus un fost coleg al dumitale — spune şi prietenul comun — cum odată, vrând să te răzbuni pe-un pedagog, i-ai dat pe neaşteptate să ţie în braţe un borcan enorm cu peşti — proprietatea liceului. Şi în vreme ce duşmanul apucase cu mare grijă sticla căruia nu-i putea subt nici un motiv da drumul, dumneata i-ai cârpit câteva palme solide.

— Admirabil! strig eu, scoţând repede carnetul, să-mi însemn această năzbâtie, demnă de-un gag cinematografic.

— Bagă de samă! mă face atent comandantul.

In aceiaşi clipă, mă lovesc de-un ciot şi dacă nu s'ar fi repezit camarazii, aşi fi sărutat fără voie, cam violent, pământul.

—Vezi dacă ofensezi frumuseţea naturii cu preocupări atât de prozaice? mă certă Suchianu. Inainte, copii! După mine!

Şi porni acum spre un parc îngrijit, dincolo de şoseaua care limita proprietatea lui. Lăsarăm podul de fier în urmă.

— Vecinul meu — spuse Suchianu — a pus, după cum vezi, planul meu în aplicare. A curăţat păduricea şi a transformat-o într'un adevărat parc. Aici vin toţi excursioniştii să se odihnească, iar maşinile poposesc la marginea aceia, de-acolo. Odihnă cu plată, bine înţeles.

Trecurăm pe lângă un automobil aplecat pe-o râlă. O familie de mahalagii dormeau în frunze, cu hârtii, ciolane şi cutii de conserve aruncate în juru-le după îndeplinirea celui mai important rit al expediţiei.

— Am să vă duc la *masa domnească* — spuse omul electric, apucând-o mai repede, spre un mal în piept, aproape ca un perete.

— N'ar fi bine să ne odihnim oleacă? spuse tovarăşul nostru, căutând să-şi ascundă gâfâiala întretăiată.

—Se chiamă *masa domnească*, pentrucă aici ar fi stat Mihai Viteazul la masă, între căpitani — aşa precum spune Bolintineanu. E o privelişte unică, acolo sus. Aveţi să-mi mulţumiţi.

Urcuşul începu. Intâiu mai lin; apoi cu scăpătări în mâni. Pe urmă, pe la jumătate cu agăţări de ierburi şi de rădăcini. Şi la sfârşit, eu, fără ruşine, am început a mă căţăra în patru labe, căci nu vroiam să risc o degringoladă prin spinării şi lut.

Suchianu şi ajunsese sus. Ne întinse mâna, pe marginea prăpăstiei şi ne trase. Gâfâia şi el puţin şi fruntea îi era caldă. Noi însă deşi ne stăpâneam, degajaţi, abia ne trăgeam sufletul.

— Fru-moa-să privelişte! spusei, răspicat, ca să nu se bage de seamă istovirea vocii.

—Straşnică! spuse înecat şi prietenul.

— E cea mai frumoasă panoramă de pe Argeş — spuse Suchianu. Şi poate una din cele mai minunate privelişti din câte există.

In vale, larg, spre depărtări de abur auriu, măreţ şi impozant curgea Argeşul. Sclipea apa în mii de feţe, subt apusul de pietre scumpe al soarelui. Zarea deschisă, în toate părţile. In stânga, terenul forma un circ roman, aşa de perfect, că par'că ar fi fost săpat anume. Argintul plopilor şi albul sălciilor puneau pete moi. Luncile bogate se despleteau pe apă, sărutând-o. Şi peste toate, seninul cer, ca o boltă de cristal, ce punea gingaş capac acestei minunăţii, ca s'o păzească şi s'o conserve, parcă.

Vântul bătea cu furie. Ne ţineam cu greu drepţi, în biciuirile lui. Vorba venea ruptă şi asurzită.

— Ia spune, ce întrebări mai eşti dispus să-mi pui? mă tachină Suchianu, strigând, ca să se audă.

— Nu mă las! răcnesc şi eu, cu mâna la gură. Să-mi spui ceva despre prietenie şi amor!

— Lasă că ne socotim noi jos! spune omul electric şi porneşte iar, acum la coborît.

O pornisem de mai mult de două ceasuri, la drum. Mă dureau picioarele. Soarele îmi obosise ochii şi obrazul mă ustura de vânt. Eram bucuros că ne întoarcem acasă.

Despre că e'n lună şi'n soare

— Vrei să ştii ceva despre *prietenie* şi *amor?* îmi spuse Suchianu, când ne rostogolirăm jos, pe prăpastie. In amor, sunt contra oamenilor care vor să cucerească, a acelor care vor să cumpere, a acelor care îşi bazează politica pe aşteptare, că doar va muri mama, tatăl şi fraţii aceleia pe care o doresc; contra acelora care cerşesc ori răpesc cu sila. Ce mai rămâne atunci? *Să iai când ţi se oferă.* Eu din fericire nu sunt frumos şi atunci pot să-mi permit luxul să aleg eu, nu să fiu ales.

Despre prietenie: cred că nu poate exista între doi oameni de acelaşi sex; pentrucă, după cum spune Bergson, conversaţia este „des échanges silencieuses des pensées" şi cere numaidecât o înfierbântare fiziologică, pe care nu o poate da decât dragostea fizică.

Noroc şi *nenoroc;* nu există după mine ideie mai antipatică decât asta. Sunt convins că orice om poate obţine ceiace doreşte, cu condiţia *să vrea tare.* Intâmplările favorabile există în jurul tău, totul e să ştii să le descoperi şi să le utilizezi.

Vârsta, la care omul e *cel mai serios,* e epoca dintre şaisprezece şi douăzeci şi doi de ani. De aici înainte, îşi formează o personalitate, care dacă nu e foarte bună, atunci desigur că e rea. *Seriozitatea* e supunerea la obiect, e un realism suplu şi graţios cu care primeşti lucrurile aşa cum sunt.

Despre ce vrei să-ţi mai spun? Despre *patriotism.* Voluptatea mea cea mai mare e să fiu *patriot.* Am proasta ideie a nu mă pune în transă, decât atunci când am *pe ce,* am un motiv serios. Şi atunci dela sine, că sentimentul e puternic şi-mi produce beatitudine.

N'am *tabieturi* şi *manii* şi n'am avut niciodată. Iubesc stabilitatea de ordin politic şi moral. Cred în *democraţie.* Sunt convins că oamenilor trebuie să le faci bine, fără să-i întrebi, cu de-aşila.

Ştii cum concep eu *iadul?* Să fiu condamnat să stau în picioare, nemişcat, într'o cutie strâmtă şi cineva la dreapta să-mi citească din Coşbuc iar la stânga altul din Delavrancea.

Cred puternic în D-zeu şi sper că într'o zi voiu avea vreme să scriu ce cred despre dânsul şi să-l răzbun de idioţii care l-au murdărit şi nu l-au înţeles.

Eşti mulţămit?

— Domnule Suchianu, i-am răspuns, eşti răutăcios. Vezi că nu am nici o posibilitate să-mi însemn ceiace-mi spui şi-mi debitezi pe nerăsuflate o groază de idei disparate... Spune-mi te rog, mai pe 'ndelete...

— Ce vrei să-ţi mai spun? Nu ţi-am mărturisit destul, ca unui duhovnic?

— Aşi vrea să-mi lămureşti, când ai început să scrii?

— Hm! făcu omul electric, pornind iar la drum, printre tufişuri şi copaci. Am debutat cu un studiu asupra lui Thomas Hardy. I l-am cetit lui G. Ibrăileanu şi el m'a sfătuit să-l public în Viaţa Românească.

Apoi am mai scris şi altele. După o socoteală sumară, am cam vreo zece volume, tipărite.

—Nu te-ai gândit niciodată să scrii un roman? Dumneata, care iubeşti aşa de mult misterul figurilor şi al caracterelor?

— Am un caeţel, acasă, îmi spune Suchianu — cu aproximativ 2018 fapte diverse, documente omeneşti, din care cred eu se pot scoate vreo 10 volume. In momentul când vor începe reumatismele, cele două ore de sport de acum le voiu ocupa scriind romane. Acum, n'am timp. Literatura e un lucru subţire şi nu se poate face cu viteza cu care fac celelalte lucruri.

Străbăteam din nou lunca încâlcită, cu căsuţa motorului mort.

— Vroiam de mult să vă întreb: vă place teatrul?

Suchianu se întoarse şi mă privi nedumerit.

— Mă mir că nu ştii: nu-mi place deloc şi mai mult decât atâta nici n'are ce să-mi placă. pentrucă nu mai este o realitate.

— Dumneata crezi că teatrul moare?

— A murit, nu moare. E un organism care nu mai are sens de-a exista. Pe vremea lui Shakespeare, teatrul îngloba în el şi romanul şi cinematograful. Acuma însă, amândouă domeniile i-au fost furate şi întrebuinţate în justele lor arte. Teatrului ce i-a mai rămas? Doar conversaţia, care e mai plăcut să fie cetită şi *cuvintele care determină o situaţie.* Dar acest lucru din urmă, e aşa de rar, că am putea spune că nu există de cât două trei piese, care pot fi jucate pe scenă.

— Nu întreb de cinematograf, pentrucă avem ocazia să cetim articolele dumitale, în care îţi expui admiraţia, ideile şi sugestiile. Deasemeni să ascultăm şi conferinţele dela radio, cu subiecte aşa de interesante. Aşi vrea să ştiu însă, dacă îţi place pictura modernă?

— Da. Găsesc, după cum a spus şi Paul Soudey, că rolul picturii e să transforme, iar a cinematografului să copieze.

— Ce credeţi despre muzică?

— E singura dintre arte, care corespunde cu ceva ce-i în noi. Muzica imită dinamica direcţiilor şi sensurilor de mişcări intime.

Urcam acum malul înalt, spre casă. In soarele care începea să dispară după orizont şi lumina slab şi sărac, castelul cu turnuleţele lui apăru singuratic, cu vârfurile-i sfredelind noaptea ce se apropia pe cer. Se făcuse frig. Vântul înăsprea posac şi ne plesnea cu cruzime.

— Ce fel de literatură preferi, domnule Suchianu? I-am întrebat iar, îndărătnic.

— Basmele, îmi răspunse fără şovăire. Este unul mai cu samă, nu ştiu dacă-l cunoşti, în colecţia Ispirescu; se numeşte „Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără moarte". Il găsesc pur şi simplu extraordinar. Are o ideie atât de subtilă şi concepţia asupra vieţii şi-a morţii se ridică la culmi filosofice şi artistice uluitoare.

Apropos de moarte — schimbă tonul D. I. Suchianu. De cincisprezece ani lucrez la un studiu asupra psiho-fiziologiei morţii. E o problemă, care merită să fie cercetată. O tratez ştiinţificeşte şi trag concluzii logice, care sunt cât se poate de interesante. Cred că foarte curând, o voiu pune definitiv la punct şi voiu apare cu ea în faţa publicului cetitor.

Lumina se stinge, obosită

Noaptea era aproape. Intrarăm în casă. Se aprinseră luminile, căci întunericul serii năvălea pe fereşti. Pe-un scaun confortabil, la adăpost, c'o cafea caldă lângă mine, am simţit că mintea începe să se înceţoşeze. Nedeprins cu atâta mers şi ascensiune, ochii mi se închideau, picioarele îmi erau grele, capul îmi vâjâia. Mă bătuse şi arşiţa soarelui şi mă biciuise vântul — rezultatele trebuia să le văd a doua zi. Deabia auzeam, ca 'n surdină, vorbele omului electric care acuma avea gust de vorbă şi vioiu, scăpăra de ascuţime şi pătrundere.

—Am cea mai mare admiraţie pentru poporul român — spunea. Este naţia care a ilustrat cel mai bine teoria materialistă a lui Karl Marx, în cele şase veacuri dela descălecare...

In veacul al 19-lea au găsit cu cale să întoarcă brusc spatele teoriei marxiste şi să evolueze în mod cu totul personal, plecând dela ideologie şi ajungând la civilizaţia economică: în timp ce toate popoarele din apus, după ce prin acumulare de avuţie bănească au reuşit să fondeze o burghezie desrobită de supuşenia faţă de seniori, au simţit nevoia să se cultive. La noi s'a procedat invers: feciorii de ţăran, ai căror părinţi dorm încă pe lut, au venit la oraş, au beneficiat de pomanagismul studenţesc şi graţie culturii universitare şi-au făcut o carieră şi-au avut bani. Graţie acestei situaţii au simţit şi nevoia unei vieţi materiale extrem de confortabile.

...Cea mai bună dovadă de civilizaţie a unei ţări este numărul cât mai mic de studenţi pe care-l are. In Anglia, studenţii sunt ori feciori de oameni bogaţi ori elemente eminente, alese din nu ştiu câţi alţii.

La noi, e celălalt sistem. Cât mai mulţi studenţi, din care se aleg câteva elemente bune. In general, chiar dacă am pune numai 50 de reuşiţi la 20 de mii înscrişi, tot e un rezultat exorbitant...

In automobilul cu care ne înapoiam, am putut însfârşit să oftez fericit.

Luminile puteau să se stingă obosite. Scenariul era sfârşit. Actorul principal dormita şi el, în legănatul monoton al maşinii.

VALER DONEA

Radio-discul

Programele radio-muzicale din ultimele şapte zile s'au obstinat într'o monotonie ingemănată de minune cu melancolia acestor seri de toamnă.

S'au difuzat discuri lipsite de surpriză din filme şi operete şi s'a proectat auzului amatorilor şi abonaţilor, la prânz şi seara, cunoscutul spectru sonor al potpouri-urilor şi ariilor naţionale. Dar lovitura de graţie a concertelor de amiază a avut loc Marţi la 13.55 când un solo lamentabil de trompetă a risipit falşuri strigătoare la cer, intenţionând să ne reamintească „Chant Hindou" de Korsakof.

Din motive de climat social, România nu e propice jazurilor veritabile. Avem însă orchestre care parodiază formaţiunile exotice şi occidentale. Gruparea Corologos, deşi trece în acest gen drept una dintre cele mai bune, eşuiază complectamente dându-şi in porsanţă de jazz. Ii lipseşte nervul şi pulsul de viaţă sălbatecă a sunetelor, ritmurile sincopate ca o fugă în junglă. In al doilea rând îi lipseşte o pregătire specială şi solişti cu aptitudini native.

Nu se poate executa muzică de jazz numai cu vre-o douătrei formule de tehnică stereotipă şi aplicată la întâmplare în bucăţile de dans, după cum cere golul unei pauze ori un timp sărac în armonii. Pe urmă pianiştii jazzurilor sunt în majoritatea cazurilor o consecinţă a unor ambiţiuni boemiene. Singurul pianist autorizat de jazz este aici în Bucureşti d. Th. Sibiceanu care pe lângă ştiinţă propriu zisă are un dar minunat de improvizaţiune, şi prin jocul lui împrăştie nostalgii care nu-s deloc balcanice.

Concertul de muzică românească dirijat de maestrul Alfred Alessandrescu, un popas prielnic în deşertul de spleen al Duminicei. Compoziţiile lui D. Cuclin ar trebui cântate cât mai des pentru a răsplăti modestia şi meritele acestui muzician inteligent şi bun. Solista concertului a fost d-na Silvia Şerbescu, care pe scara de duritate a virtuozităţii pianistice româneşti ocupă locul cel mai inalt. Dar numai cu abilitate pură nu se pot executa piese impresioniste ca „Nopţi în grădinile Spaniei" de Falla. „Danza lejana" e un nostalgic ecou de joc stins între anotimpuri, nicidecum o descripţie directă şi clară de dans.

Respectul exagerat pentru text conduce de multe ori la sterilitate. Pentru recrearea ideilor melodice interpretului i se cere o viziune poetică personală. Fără această animare interioară, piesele fie ele executate oricât de perfect, cum de multe ori d-na Şerbescu reuşeşte, nu stârnesc decât cel mult uimirea.

Miercuri seara la ora 21.10, d. Al. Teodorescu, violonist prim al Filarmonicii, a reliefat în sonata G. Moll de Grieg o nordică melancolie atât de greu de pus în expresie. Alături de d. Teodorescu era bine să fie anunţat şi susţinătorul acompaniamentului, întrucât rolul pianului în sonatele de Grieg nu este secundar. D-na Roesl-Bauman-Rădulescu e oricând aşteptată cu bucurie de iubitorii adevăratei arte vocale în faţa microfonului. Cele 4 cântece de Riemann au avut parte de o interpretă de superioară poezie.

Inedite, frumoase şi de interes general s'au arătat precizările făcute de d. G. D. Mugur despre dansurile spaniole. Era oarecum nevoie de o introducere explicativă asupra originii de inspiraţie a muzicii lui Granados exemplificată în caracter just de orchestra Radio. Cântecul spaniol suportă o dublă influenţă: una din partea artei liturgice romano-bizantine şi alta indiană adusă prin Gitani. Trecerea acestor Gitani se resimte în acel „Canto Rondo" al Andaluziei.

In privinţa interpreţilor, d. Sandu Albu, care a excelat în Poemul de Chausson, în cadrul concertului simfonic dirijat de d. Nona Otescu, era cel mai indicat să execute la violină piesele spaniole cu ritmuri surprinzătoare şi impregnate de misterioasă poezie.

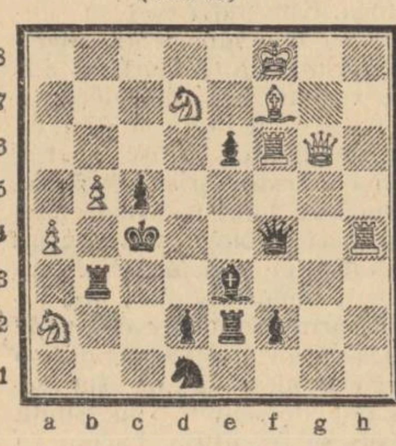
Totuşi am simţit lipsa unor pianişti care puteau întregi magia şi ridica valoarea acestor cursuri radiofonice, interpretând din Iberia de Albeniz şi Falla — Citez numai pe d-nii Filionescu şi Ovid Drîmba.

VIRGIL GHEORGHIU

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici :
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti I*

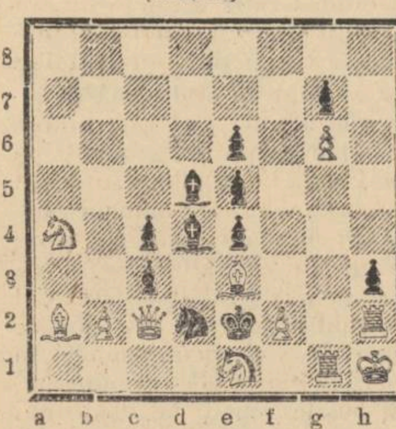
PROBLEMA No. 944
de **C. Gavrilov**, *Ismail*
(inedită)

9 + 10 = 19

2 ‡

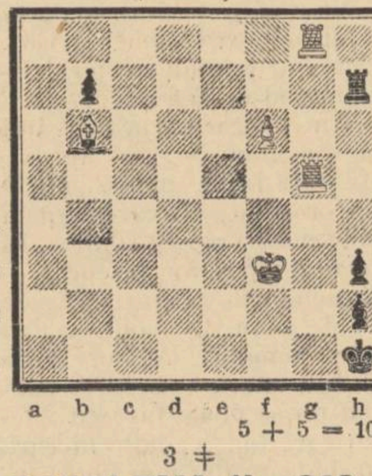
PROBLEMA No. 945
de **Z. Zilahi**, *Budapesta*
(inedită)

11 + 11 = 22

2 ‡

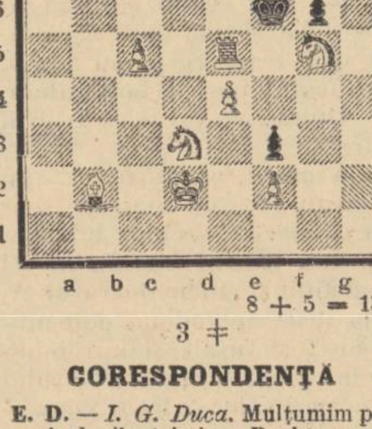
PROBLEMA No. 946
de **S. Herland**, *Bucureşti*
(inedită)

5 + 5 = 10

3 ‡

PROBLEMA No. 946
de **H. Kahl**, *Lauenburg*
(inedită)

8 + 5 = 13

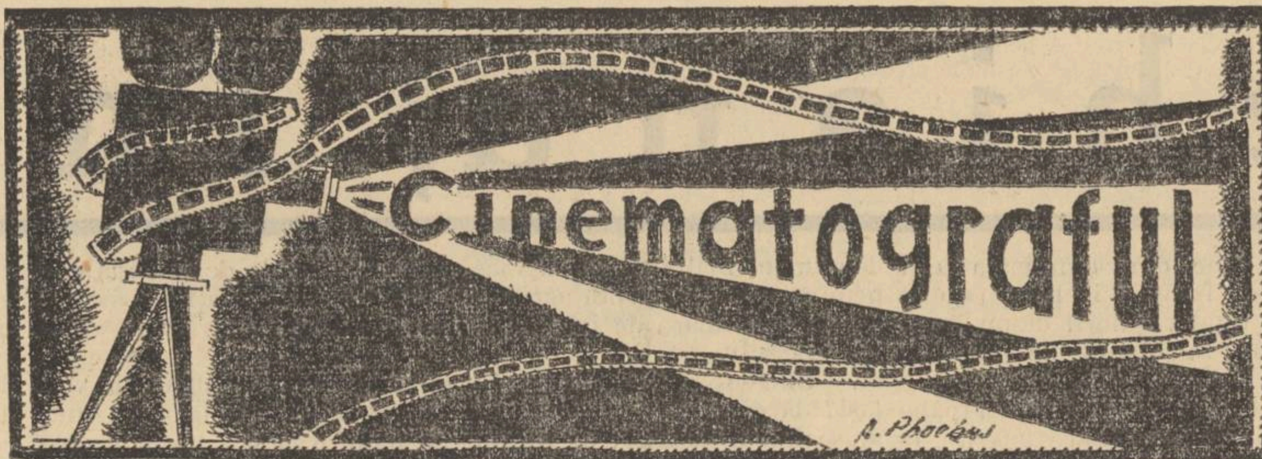
3 ‡

CORESPONDENŢA

E. D. — *I. G. Duca.* Mulţumim pentru rândurile trimise. Problema dv. nu se publică, de oarece nu mai publicăm paturi, decât în cazuri excepţionale.

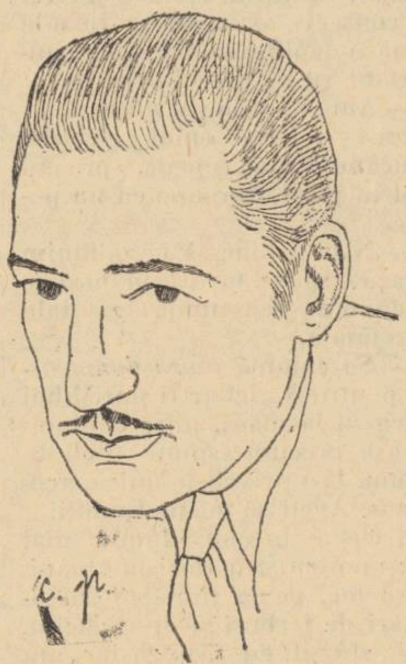
La prăblema anterioară, gemenul are următoarea dublă soluţie : 1. Nd8, d1, é1, f1, etc. sau 1... Nb7, é4, f3, etc. 2. Rc5, Tc1 mat. Corectura la problema No. 942 este în cercetare. Mai trimeteţi.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Rătăcind spre fericire

Filmul acesta trebue reţinut de istoriograful cinematografic. Este plin de învăţăminte pentru technica acestei arte. Pentru a-l pricepe ,il voiu compara cu altul, tot american: „Trei şi una". Ambele sunt de o rară fineţe, de o subţirime psihologică remarcabilă. Iată însă deosebirea: „Trei şi una" este — ca să folosim o idee banală — un permanent dans pe muche de cuţit. Autorul, interpreţii, regisorul, fac tot timpul echilibristică mentală. Puţin trebue ca situaţia, din artistic simbolică, să devină deadreptul ridicolă şi incomprehensibilă. Spectatorul trăeşte, în ordinea intelectuală, aceea stare de emoţie forte pe care, în ordinea fizică, o avem în exibiţiile de acrobaţie (om sburător, patinaj pe acoperişuri, etc.) Şi înţelegeţi că asta naşte o impresie de mişcare enormă, adică tocmai ce e mai necesar în cinematograf.

VICTOR MAC LAEGLEN

Dar mai există şi un alt soiu de „ideal cinetic". Acei care s'au pasionat pentru învăţarea şi perfecţionarea în diverse sporturi cunosc acest adevăr elementar, potrivit căruia summum-ul artei sportive este „mişcarea moale". Idealul (în termeni sportivi „stilul") este să te mişti având aerul de a adormi, cu exact aceeaş nonşalanţă cu care se mimează indiferenţa şi neatenţia. Există anumite înnoturi extrem de savante, unde tot corpul e în mişcare, şi unde, totuşi, executantul trebue să procedeze exact ca şi când ar adormi. Această desfăşurare moale a acţiunii constituie suprema eleganţă a mişcării sportive, adică a mişcării prin excelenţă.

KAY FRANCIS

Am făcut această lungă digresiune pentru că filmul „Rătăcind spre fericire" are exact această desfăşurare nonşalantă, acea „mişcare moale" care îi dă un farmec de dulceaţă şi de paradă (căci oferă un savuros contrast între încet şi iute: filmul se mişcă lent şi înaintează repede, exact ca un suplu şampion de fond la crawl). Când eroii Kay Francis şi George Brent fac cunoştinţă, încep a face fel de fel de lucruri neinsemnate. Fac vreo zece. Spectatorul are impresia că plimbarea lor ar putea dura indefinit. Şi chiar doreşte ca plimbarea să nu se termine niciodată. Spectatorul se simte invadat de alura spontană a acestei „mişcări înainte" a evenimentelor, mişcare fără sacade, fără întâmplări decisive. O curgere neîntreruptă şi relativ rapidă, (relativ cu lipsa totală de eforturi aparente în vederea propulsiunii).

Toate bucăţile se înlănţuie fără discontinuitate; niciodată nu avem impresia că „se sfârşeşte ceva".

Iată un exemplu tipic:

Brent: *Nu mai am decât 50 de dolari şi nişte acţiuni putrede ale Societăţii Overland Express.*

Williams: *Cum? Ai zis: Overland Express?*

Brent: *(Tresare. Devine atent la ceva care îi traversează gândul. Intre timp se auzise un zgomot de aeroplan, care putea perfect fi luat drept acompaniament sonor al cuvintelor „Overland express".*

Brent se scoală şi iese afară în curte. Priveşte pe cer un avion sburând în ceaţă). „Nenorocitul" — spune Brent, care era aviator nenorocit el însuşi; — să zbori în ceaţă!..."

Aşa dar rămânerea pe gân-

WARREN WILLIAM

duri nu era o replică la cuvintele interlocutorului: „Cum ai spus? Overland expres?" Noi crezusem la început că ceva se ascunde îndărătul acestei chestiuni de acţiuni Overland. De aceea doar tresărise Brent. Dar Brent tresărise pentru cu totul altceva. Faptul că tresărirea vine exact în momentul când Williams întreabă, subit interesat:

„Cum ai spus? Overland Express?", această coincidenţă are darul de a fi ca o punte între ordinea de idei No. 1 şi ordinea de idei No. 2, împiedicând ca ceva să se „isprăvească". Totul trebuie să curgă neîntrerupt. Adăogaţi, în fine, că nu degeaba Williams a întrebat despre acţiunile Overland. Căci în momentul acela îi venise ideea să i le cumpere pe o sumă enormă făcând astfel prietenului său un dar care să nu-i jignească demnitatea. Aşa că Brent, dacă n'ar fi tresărit pentru altceva, ar fi trebuit să tresară pentru cuvintele lui Williams, care erau realmente neobicinuite. Aşa dar o serie de evenimente porneau în formă de jerbă, din clipa prezentă care servea drept centru. Şi toate acestea împletite şi participând unele într'altele pentru ca în niciun moment să nu se „rupă firul poveştii".

Am insistat asupra acestui mic detaliu tehnic pentru că este cheia explicativă a manierei, în totul interesantă, în care a fost lucrat filmul. Şi trebuie să ne exprimăm adânca noastră admiraţie pentru cinematograful american care ştie aşa de des să inventeze procedee nouă de artă adevărată.

Altele

Săptămâna aceasta mai are două filme bune. Unul de gangsteri foarte reuşit (în genul lui „Inamicul public No. 1") şi altul de analiză psihologică („Denunţătorul"). Ne vom ocupa de ele data viitoare.

D. I. SUCHIANU

Primim:

REVISTA SCRIITOARELOR şi SCRIITORILOR ROMANI: *No. 8-9 (Aug.-Sept).*
ŢARANISMUL: *No. 20-30 (Octombrie).*
ŢARA DE MAINE: *N. 5 (Septembr.).*
CUGET MOLDOVENESC: *No. 8-9 (Sept.-Oct.).*
LA ZID: *No. 3 (Octombrie).*
ŞCOALA NOASTRĂ: *No. 8 (Oct.).*
POPORUL ROMANESC: *No. 16 (Octombrie).*
REVISTA VREMII: *No. 18-20 (Oct.).*
REVISTA FUNCŢIONARILOR PUBLICI: *No. 9-10 (Sept.-Oct.).*
LIBERTATEA: *No. 20 (Octombrie).*
GAND NOU: *No. 6-7 (Octombrie).*
CARPAŢI: *No. 10 (Octombrie).*
LUCEAFĂRUL: *No. 10 (Octombrie).*

Cronica mizantropului

Abisinia, ţară barbară

In vreme ce la noi o bună parte din presă se arată aşa de entusiastă de măcelărirea abisinienilor, în numele marei forţe civilizatoare a Europei din care facem parte, presa franceză, care are mult mai multe temeiuri să fie prudentă, dovedeşte o stare de spirit politicoasă dar cu desăvârşire liberă. Franţa e interesată direct în chestiunea aceasta, dar citiţi de pildă marile reviste, de orice nuanţă, şi veţi vedea cu câtă fineţă judecă ele situaţiunea.

Este de remarcat însă că presa înaltă, intelectuală, a Franţei nu se înduioşează prea mult de soarta Abisiniei. Doar Mercure de France, *acum sub direcţia blândului Duhamel, strecoară un zâmbet de compătimire. Explicaţia este aceasta. Franţa are colonii şi-i este greu să declare că e o barbarie să „protejezi" popoarele de culoare. Idealismul presei franceze se izbeşte de un zăgaz.*

Noi însă n'avem colonii şi nici nu vom avea vreodată, pentrucă atunci când vom fi să zicem, în stare să le cerem nu vor mai exista pentru nimeni. De ce să nu fim dar obiectivi? Se va zice: asta e idealism naiv, lumea se conduce cu armele nu cu ideile. Protestez. Lumea se conduce şi cu armele şi cu ideile, în tot cazul dacă nu trebue să ne facem iluzii în privinţa generozităţii popoarelor, nu e nici cazul de a abandona ideea. Naţiune, stat, astea sunt idei.

Ideile sunt adevăraţii motori ai lumii, iar forţa serveşte cel mult ca un agent. Italia afirmă o idee, aceea a dreptului unei naţiuni civilizate. Ea nu zice: atac fiindcă sunt tare, ci m'am făcut tare ca să pot realiza ideea mea. Supraoamenii noştri care s'au aprins de teoria forţei mi se par deplin ridicoli. Insă ideea Italiei se întâmplă să fie primejdioasă şi în orice caz inoportună şi iată lucrul pe care noi, care n'avem colonii, putem să-l spunem mai limpede decât francezii. Italia zice: Abisinia, ultim refugiu al sclaviei, este o ţară barbară, deci am dreptul s'o desfiinţez. Intâi de toate Abisinia nu e barbară ci numai arhaică. Sclavia e un lucru detestabil, însă istoriceşte e un rău relativ. Abisinia nu-l poate aboli dintr'o dată, din cauza condiţiilor psihologice locale, dar deocamdată această calamitate nu e mai odioasă decât sclavia milioanelor de şomeri ai Europei civilizate. Europa putea ajuta pe abisinieni să se civilizeze, dar să le iei ţara pentru chestiuni care-i privesc exclusiv, nu e o ironie izbutită?

Ce înseamnă oare „incapacitate de a se administra singur" (obiecţie făcută Negusului)? Ţările fasciste ne pot spune nouă că nu suntem în stare să ne conducem, regatele pot spune aceasta republicilor, ţările cu douăzeci de milioane celor cu zece milioane.

Dacă s'ar afla în jurul nostru o ţară atât de tare încât să ne poată cuceri, ea ar declara desigur că noi sântem nişte barbari, care ne hrănim cu mămăligă, şi că datoria ei este să ne pună sub interdicţie. Va face acest lucru, veţi zice, cu tot idealismul nostru. Nu-l va face, zic eu, sau il va face fără durată. Veacuri întregi am fost călcaţi cu această învinuire, până ce ideea ne-a hrănit şi ne-a dat forţă. Atunci am rupt jugul. Aşa se va întâmpla cu Abisinia. Cucerită ea va deveni o naţiune conştientă de sine, care luminată de cultura Italiei, se va ridica curând împotriva ei.

Lucrul acesta nu pare posibil la nişte negri, însă e, vai, adevărat. Şi cu asta intrăm în a doua obiecţie de făcut Italiei. Italia s'a trezit prea târziu. Ea are dreptate. Alte naţiuni au colonii întinse, pe care le ţin cu îndreptăţire întrucât le-au ridicat pe scara civilizaţiei. Insă mai de vreme sau mai târziu le vor pierde, tocmai din cauza aceasta Acei barbari au descoperit ideea de naţie şi o vor realiza. Mercure de France *recenzează cu oarecare humor o revistă a tinerilor malgaşi din Madagascar, pentru care un oarecare tip local e un personagiu mai genial decât Hitler şi Mussolini. Nu e de ironizat revista, ci de temut. Madagascarul a început să aibă intelectuali autonomişti, aşa cum îi are India şi toate ţările, pentru noi „barbare". Italia a venit târziu. Naţiile mai pot păstra o vreme coloniile, întrucât barbarii mai au nevoe de învăţători, nu se mai pot cuceri însă colonii noui, cu atât mai mult o ţară care a izbutit de milenii să rămână neatârnată. Italia are dreptate, poate că va izbuti, însă spectacolul colonial e pe sfârşite şi nu se ştie dacă Abisinia nu va fi tocmai începutul sfârşitului, de care se teme atâta Anglia. Italia ne este simpatică, dar cauza ei este ingrată. Abia eliberată ea însăşi din jugul străin, ea însăş ţară a sclaviei latifundiare şi fasciste, trebue să lupte pentru eliberarea, zice ea, pentru înjugarea, zicem noi, a unei naţii fără ghete, dar străvechi şi creştine.*

ARISTARC

Cronica sportivă

Cu toate că timpul a fost ideal pentru un match de foot-ball, acel care s'a disputat Duminică pe terenul Venus între echipele C. F. R. şi Chinezul indica limpede sfârşitul sezonului de toamnă. Simptomul cel mai grav şi cel mai concludent era oboseala generalizată. Jocul se desfăşura cam anevoe, arbitrul nu se ostenea decât pentru a da decizii cel puţin discutabile, publicul nu se ostenea să protesteze decât de formă şi pentru a onora amintirea atâtor memorabile scandaluri. La drept vorbind nu se ştie dacă greşelile de arbitraj trebuesc judecate prea sever; totul depinde de împrejurările în care se produc; în definitiv o bună (mare) greşală de arbitraj este un violent stimulent pentru jucători, crează o diversiune care face să se uite pentru moment monotonia jocului, în fine irită publicul care capătă astfel cam ceeace doreşte.

E meritul d-lui arbitru Buşa de a fi salvat, prin procedeul de mai sus, o partidă care ameninţa să se înnece într'o supraabundenţă de goaluri. Ciudat joc: dacă nu se marchează deloc, spectatorul e iritat, nesatisfăcut, şi părăseşte terenul cu sentimentul de a-şi fi pierdut timpul zadarnic, dacă se marchează prea mult şi în disproporţie catastrofală, iritaţia dispare sau nici nu se produce, dar tristeţea de a fi risipit inutil câteva ore se adânceşte. Jocul, în aceste din urmă condiţii, nu mai este matchul (potrivirea) între două echipe, ci dimpotrivă, nepotrivirea lor. E cazul partidei care s'a disputat Duminică între echipele C. F. R. şi Chinezul.

Primul half-time începe greoi, anchilozat. Terenul negru şi moale de umezeală face aproape imposibil un joc mai vioi şi balonul e parcă de plumb. In minutul 10 se produce un goal şi o rază de nădejde în îndreptarea jocului. Barbu marcase primul punct pentru C. F. R. Partida de du-te-vino", continuă domol şi aproape somnolent încă vreo şase minute, când Thieryung de la Chinezul egalează printr'o lovitură excelentă, în urma unui dribling reuşit. Câteva minute mai târziu Thieryung recidivează, profitând de o învălmăşeală în faţa porţii lui Conrad. Pentru câteva şi puţine minute următoare, Chinezul se va bucura de unica şi foarte modesta satisfacţie de a fi condus jocul în această tristă pentru ei, împrejurare. Cam în acest interval s'a produs şi acel mic fapt mărunt şi imprevizibil care poate determina prăbuşirea imperiilor, înclina balanţa victoriei într'o bătălie... sau denatura prin greşeli de arbitraj, desfăşurarea corectă a unui match de foot-ball anume, o minge grea şi extrem de tare a lovit arbitrul în plină fizionomie... Când s'a ridicat dela pământ, d. Buşa era, ca să zicem aşa, transfigurat. Jocul s'a resimţit şi el apoi, până la sfârşit, de această nenorocoasă întâmplare. In minutul 20 Raşinaru, de la 16 metri, trage victorios şi egalează; până la punctul următor pe care-l marchează Barbu pentru C. F. R., e mai creştinesc să nu se facă vre-un comentariu.

A doua parte a matchului începe mai vioi şi stârneşte puţin iluziile acoperite de cenuşa indiferenţei. Aripa Boroş-Moldovanu lucrează intens şi se găseşte foarte des în faţa porţii adverse. Chinezul n'are încotro şi caută să se adapteze, pe cât îl ajută puterile, la noul ritm al jocului, dar fără succes, căci a doua repriză este o succesiune de goaluri care se lasă culese ca nişte pere coapte. Moldoveanu trece uşor de Kohl şi marchează punctul patru pentru C. F. R.; două minute mai târziu Boroş, dintr'o pasă a lui Atila, ridică scorul la 5-2; în fine Barbu, şi la scurt interval Boroş, isprăvesc strângerea acestei bogate recolte: 7-2!

In tot acest interval, arbitrul n'a stat degeaba: confundând arbitrajul cu arbitrarul d-sa încurajează şi stimulează durităţile, penalizând pe cei brutalizaţi, face glume îndoelnice cu regulele jocului, acordând C. F. R.-ului un penalty, din fericire nerealizat; în fine face o serie de experienţe asupra rezistenţei şi elasticităţii gingaşei legi a off-side-ului!

E de notat că această preţioasă victorie pentru C. F. R. a fost câştigată intercalând în echipă trei rezerve. Primenirea cadrelor este o concepţie higienică şi sănătoasă, dar nu trebue pierdut din vedere că s'a jucat împotriva unei echipe în plin dezechilibru, astfel că matchul de Duminică rămâne numai un început de dovadă. De altfel nici C. F. R. nu era în formă şi prezenta goluri simţitoare în formaţie.

In restul ţării AMEFA continuă să fie cel mai serios candidat la titlul de campion de toamnă: lupta va fi interesantă căci rivalii cei mai apropiaţi sunt Venus şi Ripensia. Dar surprizele jocului sunt aşa de mari şi de imprevizibile încât e mai cuminte a nu face pronosticuri. Astfel Gloria învinge Ripensia cu 4-1, păstrând încă o săptămână intâetatea în clasamentul primei noastre divizii, şi Venus face match nul cu România, pierzând un penalty într'un moment când conducea cu 2-1. Şi acolo, ca şi la Bucureşti, s'a jucat dur şi s'a penalizat cam anapoda.

E timpul ca Biroul Federaţiei să se ocupe mai de aproape de această problemă delicată, de a cărei grabnică soluţionare sunt legate progresul şi calitatea sportivă a matchurilor de foot-ball.

GRIMAN

REVISTE STRAINE

La Turquie Kemaliste (Ankara)

(No. 7 — 1935).

In acest număr D. Sedad Hakki Eldem are un studiu despre vechile case ale Ankarei. Câteva schițe ne oferă aspectul poetic al căsuțelor orientale, construite modest, dar totuși nu lipsite de acea ornamentație specifică. D-sa spune că cetățeanul turc, pentru a-și petrece vara, se duce pe înălțimile pline de prospețime, în mijlocul grădinilor și viilor; acel colț se numește *yayla*. Acolo locuiește într'un „kiosc". „Konakul" sau casa orășenească e mărginită totdeauna de o parte, sau în ambele părți de o grădină. Orașul turc este esențialmente un fel de cetate-grădină, cu populație risipită. Clădirile nu depășesc înălțimea de două etaje.

Intr'un alt articol, înțesat de clișee, ni se dau relațiuni asupra Educației fizice în Turcia, din care se văd eforturile regimului kemalist pentru desvoltarea acestei educații.

D. Falih Rifki Atay scrie despre reforma linguistică a Turciei, moderne, arătând că această reformă a ținut seamă nu numai de spiritul actual al limbilor occidentale, dar și de o anumită schimbare necesară în construcția limbei osmanli. D-sa analizează influența reformelor sociale europene asupra hegemoniei culturii islamice, indicând scopul actualei reforme a limbei.

Despre Evoluția Muzicii în Turcia scrie d. Robert Saint-Aix. D-sa observă că muzica este de multă vreme influențată de evoluția care, în toate domeniile, detașează din ce în ce mai mult Turcia de isvoarele aproape secate ale civilizației arabo-persane și o apropie de cultura occidentală. Fără să uite melodia specific turcă, tinerii compozitori ai Turciei de azi trebue să țină seamă de folklor; ei trebue să pătrundă melodiile populare, creind astfel teme care să se apropie de gustul publicului.

Pe lângă materialul literar revista are un bogat material fotografic: clișee reproducând arta broderiilor turcești, dar mai ales imagini care vorbesc despre locuri pline de soare și despre peisagii prea puțin cunoscute, ale unei țări în plină evoluție.

Mercure de France

(15 Oct. 1935).

Cu acest număr revista a trecut sub direcția distinsului scriitor Georges Duhamel, care scrie o pagină tristă în amintirea lui Alfred Vallette — fostul director, mort luna trecută.

D. J. Edouard Spenlé, în studiul său despre „Nietzsche à Nice", ne redă un fragment dintr'o scrisoare a acestuia către sora sa, în care evocă poetic litoralul mediteranian: „Zilele se succedă aici de o frumusețe pe care eu ași numi-o insolentă. N'am văzut niciodată iarnă de o perfecțiune atât de constantă. Și aceste culori ale Nisei. Păcat că nu le pot desprinde ca să le ți le trimit; ele sunt ca și cum ar fi cernute printr'o sită de argint, imateriale, spiritualizate; ele nu au brutalitatea tonurilor crude. Ceiace face farmecul acestei bande de litoral care merge dela Alassio la Nisa, este dreptul care s'a dat aci unui oarecare africanism de a se manifesta liber în culori, în vegetație, în uscăciunea absolută a aerului. Toate acestea fac din acest colț de pământ un lucru unic în Europa".

Cu ocazia centenarului compozitului C. Saint-Saëns, D. J. Prod'homme ne oferă date prețioase, relative la spiritul acestui muzicant; astfel d-sa spune că Saint-Saens, ca om de știință amator, s'a interesat de filosofie, de istorie naturală, de astronomie și fizică. Archeolog amator el, care făcea parte din Academia artelor frumoase, a citit în acea adunare un memoriu despre lyrele și chitarele antice; altă dată niște Note asupra decorurilor teatrale în antichitate. Aceste diverse merite i-au atras gradul de doctor honoris causa al Universității din Cambridge, alături de Ceaikovsky, Boito, Max Bruch; mai târziu Universitatea din Oxford l-a ales și ea în acelaș grad, alături de Rodin.

D. René Fauchois are o poemă intitulată „La Mort imaginaire" care ne amintește o veche poezie a lui Jean Lahor, dar care nu are intensitatea aceleia.

D. Em. Malespine publică un studiu intitulat „Mal d'amour", în care analizează acest rău al amorului, stabilind anumite relații între punctul de vedere medical și cel psihologic.

ALEX. CARUSSY

Despre literatura sovietică

Literatura rusă cuprinsă între anii 1918 și 1935 oferă spectacolul unor căutări și tendințe disparate asupra cărora, astăzi, nu suntem capabili de a spune care dintre ele va triumfa și chiar dacă va triumfa. Ivirea unui mare scriitor va putea să schimbe totul. Această epocă este o epocă esențialmente de tranziție, dar, de care viitoarea istorie literară va trebui să țină seama.

Pentru spiritele preocupate mai ales de problemele de artă, în ceeace privește literatura actuală sovietică, trebue pusă chestiunea raporturilor acestei literaturi cu revoluția sau cu comunismul.

Fenomenele artistice constatate în U. R. S. S. în ultimii cincisprezece ani, pot fi puse în legătură nu numai cu revoluția, dar și cu îndelungile eforturi anterioare către o concepție nouă. Căci procesul descompunerii vechiului realism și al simbolismului, deși a fost desăvârșit sub revoluție, a fost început mult înaintea ei și neo-realismului însuși, care a jucat un rol atât de important în proza sovietică, și s'a născut între anii 1912 și 1915, epocă în care Remizov, Zamiatin și Alexei Tolstoi, au debutat și au întreprins pictura — nouă pe atunci — a moravurilor provinciale, a tipurilor populare și a mizeriei vieții cotidiane.

Ceeace este curios de observat, este faptul că în literatura sovietică s'au produs aceleași fenomene capitale care s'au produs în acelaș timp și în literatura altor țări ale Europei și chiar în unele țări ale Americei. Astfel chiar înainte de război, a început, mai ales prin Alexei Remizov și A. Biely, o revoluție a limbii, care se înrudește de aproape cu aceea realizată de Mallarmé în poezie și de Joyce în proză. Ca și în toate celelalte mari țări ale Europei s'a procedat cu toată luciditatea la experiențe artistice perfect conștiente, care aveau drept scop calea către posibilități noui de creațiune, de a reînoi și de a mări puterea de expresie a limbii, până la aceea de a o face capabilă să traducă ceeace nu se poate exprima. La aceasta nu s'a putut ajunge decât forțând sintaxa și creind un limbaj nou, foarte intelectualizat și adesea artificial. Această revoluție stilistică, care nu s'a desvoltat într'adevăr și nu s'a desăvârșit decât în primii ani ai revoluției sociale, stă la originea evoluției întregii proze rusești din anii următori și ea a influențat pe scriitorii proletari care, prin situația lor socială, păreau chemați să devină pionerii unei arte cu totul diferite.

Cât despre romanul rusesc, el a suferit influența acestei descompuneri intelectualiste care a atins, dela război încoace, romanul european. Ceeace se numește în Rusia „neo-realism" nu este numai un fenomen rus, ci un fenomen european. Inceputurile „literaturii faptului" asemănătoare unei dări de seamă, unui raport sau unui reportaj, al romanului obiectiv, s'a produs aproape în acelaș timp în Rusia, în Germania și în Statele-Unite; mai târziu a apărut în Franța și în Anglia. Noua obiectivitate germană și-a propus, ca și neo-realismul rus, să descrie în mod minuțios realitatea și de a face concurență fotografiei și discului fonografic, raportând faptele așa cum se văd și transcriind conversațiile auzite ca și cum ar fi stenografiate. In privința aceasta, este cu mult mai puțină diferență între scriitori ca Romanov, Döblin și John Dos Passos de exemplu decât între Romanov și Gorki sau între Döblin și Thomas Mann.

Realismul socialist, hotărît materialist, înfățișează lumea în mișcare nu numai așa cum este, ci așa cum trebue să fie și cum va fi. El este de tendință raționalistă și cere o artă constructivă și logică, conformă științei moderne. Dar acești romantici și realiști nu permit concepția integrală a omului și drepturile sale la fantezie, la sensibilitate și la fericire care, cum spune Lesnov, „nu se pot fabrica în uzină". Deci, sunt două tendințe spirituale și noul climat liberal le-a permis să se înfrunte și să se ciocnească din nou. In actuala literatură sovietică, deci, există o luptă a doctrinelor. Viitorul va scoate la iveală aceea, pe care concepția celor mulți o va adopta.

A. C. Y.

Iuri Tynianoff și Boris Levine

Iuri Tynianoff este unul din rarii scriitori sovietici cu o serioasă cultură literară. El se semnalează însă mai mult ca critic literar și scriitor de romane istorice. Ultima sa lucrare este o scurtă povestire anecdotică asupra țarului Nicolae I.

Se știe că acesta nu a fost niciodată popular printre scriitorii ruși. Tolstoi a lăsat despre el un portret caricatural, dar în care se încarnează imaginea neuitată a acestui despot, creată de ura fără limită a marelui scriitor.

Tynianoff face o adevărată șarjă, dar prea spirituală ca să fie luată în serios și ultima sa operă nu e printre cele mai bune.

In limba franceză s'a tradus un roman de *Boris Levine: „Erau doi camarazi"*. Un splendid și viu reportaj asupra vieții populare sub regimul sovietic. Tema romanului e împănată de observații care ne fac să pătrundem în inima însăși a realității trăite.

Se adeverește aci remarca lui F. Mauriac: „Nu contează, zice el, de cât mărturia romancierilor. Călătorii ne-au decepționat pentru că rămân la suprafața lucrurilor, singuri scriitorii pot pătrunde până în interior. Cele ce ne spune Boris Levine ne surprind. Un lucru mai ales impresionează și pare tragic europeanului și mai ales occidentalului: lipsa totală de viață intimă și personală.

Omul sovietic își subordonează viața grupului și nu are decât o pasiune, munca, nu are alt cult de cât producția și alt sentiment de cât solidaritatea ideologică, „tovarăș de idei".

Astfel Kurtșaghin, după ce l-a părăsit nevasta, își găsește ușor mângâerea în muncă, la care se pune cu onouă ardoare. Pe când camaradul său francez Debetz, care s'a căsătorit cu fosta nevastă a lui Kurșaghin, când e părăsit de ea, cade în melancolie și se sinucide. De sigur, se vede bine că autorul romanului condamnă pe francez pentru individualismul său iremediabil și admiră abnegația și indiferența camaradului sovietic. Dar nu se poate opri de a simpatiza cu durerea umană a lui Debetz.

Povestirea e scrisă cu meșteșug și foarte interesantă, mai ales că poate servi de mărturie pentru multe trăsături din viața sovietelor, rusești.

(Traducere de Claude Des Périers, Ed: Plon).

O nouă carte despre Kant

Literatura asupra lui Kant este atât de bogată în cât s'ar fi părut că o carte nouă cu acest subiect e destinată a pieri în noianul care există.

Cartea lui Rudolf Kaiser (Phaidon Verlag-Viena) cu toată excelența altor lucrări ce au precedat-o, nu poate trece neobservată. Ea aduce un nou punct de vedere în studiul său asupra operei și a filosofului. Acest punct de vedere e singurul din care diversele perspective din celelalte studii își au înțelesul și primesc o orientare reală. Astfel în loc de a reduce pe Kant la sistemul său, arată dimpotrivă pe filosof și pe om ca fiind adevăratul obiect al filosofiei. Kant e prezintat, deci, ca o forță mai mult de cât ca o doctrină și astfel devine viu, pierzând uscăciunea dogmatică cu care Universitatea învăluie pe teoreticianul Rațiunii pure.

Rudolf Kaiser pune în lumină toate frământările interioare ale omului în drama *agonică* care face destinul lui Kant ca filosof. Poziția lui în societatea în care a trăit și mai ales situația față de el însuși care se dezvăluie în opera sa, sunt puse într'o așa lumină, în cât suntem în fața unui Kant cu totul necunoscut. Găsim aci cheia adevărată a întregului sistem. Splendidele pagini în care Kaiser tratează despre stilul lui Kant ne dovedesc încă odată adevărul, devenit dominant după Nietzsche că: dacă a trăi înseamnă a filosofa, nu e mai puțin adevărat că a filosofa înseamnă asemenea a trăi".

Rudolf Kayser a construit o măreață operă, unică în imensa bibliotecă de studii kantiene, prin care arată că filosoful în umanitatea sa adevărată, mai e și altă ceva decât autorul sistemului său.

Cronica literară

Adrian Maniu, Cântece de dragoste și de moarte

Judecarea obiectivă a operei de artă este îngreuiată (azi când producțiunea este așa de mare și concurența între scriitori ia forma teoriilor) de divergența opiniilor în privința esenței literaturii. Pătura mai esteță din Franța (pe care noi o urmărim în umbră ca luna pământul) vânează cu asprime pe romanticii de tipul Gautier, pe artiștii de tipul Goncourt, pe veristul Zola, pe psihologul Bourget, pe „poetul" Jammes. De aci se desprinde o întâie idee demoralizantă pentru un artist: că sunt școli bune și școli rele, că în ciuda geniului personal împrejurarea de a fi trăit în raza de înrâurire a unui curent te poate duce de râpă. Azi legea cea bună în Franța încearcă s'o dea grupul „dificililor" dela *Noua revistă franceză* în frunte cu Gide și Valéry și firește noi, ca niște sateliți, urmăm aceeaș cale. Aceștia sunt exponenți ai artei ca efort, ai artei prin urmare de pură tehnică, cu observarea totuși că technica aceasta nu trebue să însemne artă în literatură ci arta literaturii, adică ceiace înainte numeam simplu acordul între fond și formă. Insă ideea de fond repugnă „dificililor", întrucât ea poate știrbi concepția unei arte de pură inutilitate, de joc secund. Naturalul în artă urmează să fie acea impresiune de realitate secundară a ficțiunii, căpătat însă printr'un efort rămas ascuns, nu prin aducerea naturii în operă. Pentru Gide, Francis Jammes e poet dar nu artist, tocmai fiindcă natura se varsă în dezordine, în neglijență în poezia lui, fiindcă Jammes repetă în neștire și voluptate tot ce-i suflă inima. Insă Gide se înșală grozav, crezând pe Jammes un inocent cu rugăciunea frântă, savuroasă de neștiință și indiferență retorică. Naivitatea lui Jammes e un efort, e o imitație de naivitate, căci e mult mai natural să faci versuri bine ciocnite și bine împerechiate. Pentru a da impresia unei arte naturale, ce face sterilul, invidiosul Gide? In loc de a-și redacta ideile sale despre artă și despre artiști într'o formă convențională, deci ștearsă, el își face un volum întreg din crâmpee de cugetări pe care are aerul de a le fi regăsit prin hârtii (v. *Feuillets retrouvés* în *La nouv.. rev. fr.* din 1 Noembrie c.) Ici vezi o frază neterminată sau o idee numai indicată printr'un cuvânt, colo un semn de întrebare arată că manuscrisul e indescifrabil. Iată ce înseamnă a juca comedia naturalului. Când astfel de foi sunt postume ele au hazul lor. Când însă le pune la cale autorul în viață, care ar fi putut foarte bine să se folosească de ele spre a scrie o carte ca lumea, înseamnă imitație de fragmentar, mai rău, pastișă. Fără să-și dea seama, Gide face în proză intelectuală ce făcuse Jammes în poezie: confecționează naturalul la rece, prin observațiuni stilistice. Naturalul nu se imită, naturalul este sau nu este și cine caută a-l imita devine fără să vrea un „artist". Din acest caz criticul trage acest învățământ: teoria literară e inoperantă, fiind cel mult o justificare a propriului temperament sau deficit, sau un mijloc de a desconsidera pe alții și a te afirma pe tine. Criticul trebue să pornească dela ideea de creație, oricât de empirică ar fi ea. Sunt poeți, ca Hugo, pentru care fanfara, declamația sunt moduri firești de expresie. Inutilul din Balzac este Balzac însuș, feericul retoric din Gautier este Gautier în persoană. Valoarea unui scriitor, fie și poet, nu e o rezultantă a efortului conștient ci a profundității primordiale. Mai mare sau mai mic scriitorul e firesc când rămâne în aptitudinea lui, oricât de plictisitoare ar fi. „Artist" ar fi d. Rebreanu când ar încerca să fie evocator ca d. Sadoveanu sau d. Sadoveanu când ar face efortul rece de a-și însuși stilul de grefier al lui Stendhal.

Nicăeri conflictul acesta între poezie și artă nu e mai evident ca la d. Adrian Maniu. Dela început d-sa s'a așezat într'o poziție artistică, proclamând ca dogmă originalitatea. Dacă însă pe deoparte căuta să satisfacă acest punct printr'un element „artist" în celălalt sens, de frumusețe adăogată, prin culoare și feeric, factori ce-i vin din aptitudinea sa de pictor care a renunțat, realizat prin alt membru al familiei; pe de alta însă umbla să realizeze canonul artistic în aparența contrară de neartă, de vorbire curentă, stenografiată. D. Lovinescu i-a găsit ca precursor pe Jules Laforgue, nu fără dreptate, mai ales întrucât privește humorul. Și Tristan Corbière s'ar potrivi. Totuș acolo stă la bază un jargon tipic, existent istoricește și numai folosit, în vreme ce d. Maniu își creează un natural abstract, nenatural, o scâncire de copil poetic care se încurcă în vorbe. Prin urmare, fără a-l învinovăți necontrolat de erudiție literară, d. Maniu este în felul său original. Insă tipul poeziei sale, cu mai mult artificiu și în accepțiunea cea mai generală, este acea poezie „neglijentă", pe care Gide o pune în socoteala lui Jammes (abandon à soi-même, naïveté), dar voită. Justificarea ei ar fi expresiunea: „mi-a scăpat". Toate inocențele sunt „scăpate" din pana poetului și acesta se preface prea răpit de ele ca să le mai întoarcă din drum. Incă de mult însă d. Maniu era în căutarea altui mod de efort și într'adevăr culegerea *Lângă pământ* cuprindea încercări de pastel tradițional și de poezie cu silabe bine numărate. In proză însă scriitorul căuta o modalitate deosebită și de infantilism și de tradiționalism și anume hermetismul. După cum am arătat într'un articol trecut, ideile simple și de bun simț sunt înfășurate de d. Maniu într'o mie de foițe, încât desfășurarea lor produce enervare. In ce privește poezia, poetul își arăta nu de mult convingerea (și-i dau dreptate) că adevăratul drum al artei este clasicismul. Atâtea schimbări de direcție dovedesc că d. Maniu n'are o idee clară despre misiunea sa artistică, și mai ales că nu are ceva deosebit de spus, întrucât toată nădejdea sa e în modalitate. Procesul acesta sufletesc, de neîncredere în sine, e comun multor poeți cu reale însușiri, dar fără vigoare. Ei n'au un sentiment nemijlocit al poeziei, ci numai o noțiune obiectivă. Deși disprețuitori ai curentelor care s'ar părea că-i depășesc, ei sunt totuși îngrijorați și îngrijorerea se vădește în repedea schimbare de direcție. Temerea aceasta (cam prematură) de a nu mai fi actual se poate bănui la d. Maniu și din sentimentalismul exagerat cu care se alătură în notițele sale de toți ratații, din simpatia cu totul dulceagă cu care îmbrățișează manifestări de artă cu desăvârșire neglijabile. Insă reconvertirea poetului e capabilă să pună în valoare vechi aptitudini denaturate de maniera anterioară și trebue să fim drepți și să recunoaștem o reală înaintare a d-lui Maniu către profunditate și gravitate. Din păcate manierele d-lui Maniu nu se elimină cronologic ci se adună, încât în acest volum întâlnim toate formele de efort artistic ale poetului.

Nu putem lăuda îndeajuns tratarea de sentimente serioase, precum dragostea luată într'un termen absolut:

Credeam că suntem înțeleși în veșnicie
Inlăturând cuvintele de alți mințite,
Schimbând în sărutare sufletele alipite,
Chiar suferința întregind aceiaș bucurie.

Sortiți a fi legați, din alte vieți,
Ne-apropiase peste lume o simțire mai firească,
In mine zâmbetul tău trebuia să înflorească,
Amurg îngenuchiasem albei dimineți.

Atât de impresionant este sentimentul, încât nu băgăm de seamă că ultimul vers este inteligibil*). Și moartea, și amintirea și starea pe loc a lucrurilor, precum și contemplația uranică prilejuesc poetului accente mișcătoare:

Arini bătrâni și negri, noptarea clătina,
Din fân suia spre ceruri, mireasma de sulfină,
Plângea încet fântâna pe zghiaburi de rugină,
Cât secera din ceruri, tăia câte-o stea.

Reîncepând socoteli, pe care nu le mai
înțelegea,

Departe, la douăzeci de veacuri lumină,
Ctitorul cerului a deslușit o stea,
Aur vechi, în albastra pustietate cristalină.

In ceruri oarbe, prin pustiul necontenit,
Fără primăveri și toamne, fără apus și răsărit
Iși rostogolește piatra arsă, vatra bătrână
Cu bubele munților de foc stinse, în vârteje
de țărână

Materia e de domeniul sublimului, totuș mijloacele d-lui Maniu sunt mai de grabă minore, sub marele pathos. Pictorul presumptiv întinde pasta și pontilează:

Inverzirea, sarbăd întârzie,
Numai caișii au flori de hârtie.
Arăturile sunt jilave noroaie,
Fumegă albastru foc gunoaie.

Nu e urât, principial, dar e mărunt și acest mărunțiș grațios și stilistic zdrențuește solemnitatea temelor. Poetul cântă faptul grav al devenirii:

Viața asta trece, ca o zi.

Te aștepți la niște imagini mai transcendente, mai cosmice. D. Maniu vede însă cireșii cei atât de aproape de noi:

Viața asta trece, ca o zi,
Peste cireși.

Iți zici că floarea de cireș e atât de efemeră încât e reprezentativă. Dar poetul a uitat ideea caducității și ca pictor a trecut la imaginea colorată dar nesemnificativă a cireșelor coapte:

Viața asta trece ca o zi
Peste cireși, în rod sângerați,

Uitând tema, pictorul cade în asociațiuni spațiale și coloristice, care n'au nimic de aface cu caducitatea. Cireșul e pe câmp, pe câmp sunt oi, oile sânt, ca să fie frumoase, de aur, câmpia presupune munții, față de câmpia verde munții sunt albi și.... curați, ca să rimeze cu sângerați:

Viața asta trece, ca o zi,
Peste cireși, în rod sângerați
Peste câmpuri cu miei aurii,
Peste munții albi și curați.

Sublimul a fost astfel complet spart. Altă pildă. Poetul

* Probabil, poetul matur „a murg" iubește o fată tânără „dimineață".

Insemnări şi polemici

Un nume puţin cunoscut Louise Hervieu

Numai artiştii şi amatorii luminaţi cunosc numele artistei franceze Louise Hervieu, care a avut un strălucit succes la Expoziţia din Viena.

Prin însuşi caracterul artei sale, Louise Hervieu a fost sortită izolării. Ea prezinta o operă care-şi avea valoarea în sine, respingând orice formulă.

Suzane Vallodon ca şi Marie Laurencin luptă în direcţii diferite, dar bine definite. Louise Hervieu nu vrea de cât să se comunice şi încă numai prin desemn. Exprimă negru pe alb lumea misterioasă în care trăeşte şi de care se îmbată.

Fără doctrină într'o lume în care toţi se bat pentru doctrine, ea nu ascultă de cât de legile creaţiunii ei interioare. Fiindcă se exprima în limba ei proprie a fost exclusă din galeria marilor artişti contemporani. Ea ar fi trebuit să se nască pe vremea marilor romantici, să ilustreze opera unei George Sand, Victor Hugo şi mai ales a lui Baudelaire.

De altfel ea a şi ilustrat Fleurs du Mal şi Spleen de Paris şi încă într'un chip splendid, precum şi operele lui Edgard Poe şi ale lui Nathaniel Hawthorn.

Dar chiar când desemnele sale nu au ca subiect de cât un neînsemnat colţ de cameră, încă se simte fantazia sa în afară de timp. Uneori reprezintă un colţ de cameră somptuos mobilată, cu un lux greu de bogăţii. Lumina căzând pe un geam luminează un scrin Renaissance, tapiţerii bogate, girandole de cristal. Acolo trăesc creaturi ce nu au nimic de a face cu timpurile de azi, femei de multe ori goale, un colier străluceşte la gâtul lor şi poartă în picioare pantofi de satin. Acestea par fiinţe ce nu s'au putut naşte de cât din decorul însuşi al camerei, căci ele nu sunt de nicăiri, în goliciunea lor decentă, gravă, splendidă.

Vienezii au admirat mai ales lumina şi arta cu care e distribuită, care-i dă un rol preponderant. Lumina singură creiază şi face să trăiască misterul, aruncând o rază pe o tapiserie, agăţându-se de strălucirea sticlelor, lucirea metalelor, reflectelor ţesuturilor. Astfel pe neaşteptate ne revelează viaţa cu tot misterul ei, modelând-o delicat, cu duioşie, în trupuri perfecte, nobile şi viguroase.

Nu numai că are la îndemână arta de a reda orice cu meşteşugul creionului, dar ştie să dea chiar vibraţia lucrului viu, numai cu trăsătura neagră pe fondul alb.

E fără îndoială o operă de solitară şi vizionară, care nu exprimă bucuria vieţii şi e îndestul de preţioasă în unele lucruri, dar redate cu o măestrie unică în a pune în valoare nuanţe imperceptibile numai cu un cenuşiu degradat.

Dar toate se explică prin faptul că Louise Hervieu e acum aproape oarbă. Ea compune încet şi minuţios, la lumina lămpii Inchisă în camera ei, ea întreţine cu obiectele pe care le desemnează o intimitate tainică. In ele îşi exprimă viziunea ei specială asupra vieţii, luxul, magnificenţa, splendoarea pe care o visează sufletul ei din ce în ce mai părăsit de viziunea lumii externe. Ea pictează cu creionul mai mult decât alţi pictori cu paleta şi calitatea desemnului său stă mai mult în uniunea perfectă a unei execuţii fără asemănare cu realizarea misterului lumii în care trăeşte, uniune rară, care ridică nivelul operei pe culmi abia întrezărite. Iată de ce se minunau Vienezii că chiar în Franţa această artistă e atât de puţin cunoscută.

Ultima grizetă

Opera genială a lui Toulouse Lautrec a evocat pentru câtva timp, în expoziţia din 1933, din sălile muzeului Jeu de Paume, epoca strălucită, uşoară, fericită şi mai ales nopţile fără de grijă din 1900.

Vârtejurile luminoase din Caf' conc'-Ambassadeurs sau Jardins d'hiver sau culisele dela Moulin Rouge, pline de splendidele fete, care dansau cadrilurile, vestitele cadriluri din nopţile nebune petrecute în dansuri, ce se desemnau pe afişele neîntrecute ale lui Toulouse Lautrec în arabescuri cu linii fulgurante, stranii, iar în trăsături de creion uluitoare una sau două siluete ale Janei d'Avril tot atât de stranie ca şi dansurile ei.

Chipul ei ardent, cu privirea tristă şi buzele ei strânse într'o mişcare sălbatecă, svelteţa morbidă a întregii sale făpturi, nu puteau să nu impresioneze pe Toulouse Lautrec, poetul tăcut şi atent, genialul infirm. Era atâta graţie întristată în chipul acela subţirel şi fragil şi o frumuseţe atât de tainică şi fugitivă în trăsăturile mobile!

Dar cine mai vorbeşte azi de Jane d'Avril? Totuşi ea este aceea care a creat neuitatul dans al Anitrei.

Din copilăria ei chinuită, fără dulceaţa iubirii şi aproape fără cămin, Jane d'Avril păstrase un fel de spaimă şi ca o umbră de deznădejde care i-a stâns mereu bucuria succesului şi lumina fericirii. S'a îmbolnăvit de o boală nervoasă, la danse de Saint Guy şi a petrecut câţiva ani la Salpêtrière, care-i păru o oază de linişte şi fericire pe lângă infernul de acasă.

Tatăl său a murit curând, după ce s'a ruinat. Era un mare boer italian, iar mamă-sa o nenorocită care şi-a pierdut frumuseţea, sănătatea, averea şi care se răzbuna de loviturile soartei torturând pe mica fetiţă nevinovată.

După ce s'a întors dela Salpêtrière, nemaiputând suferi chinurile, fugi de acasă. La 17 ani, cu părul pe spate, părea abia o fetiţă de 12 ani.

Lucrurile s'au petrecut după tipicul clasic: o dragoste mare cu un student care o părăseşte. Desnădejde, fata descurajată vrea să moară. E salvată de o femee de stradă, care înduioşată îi întinde o mână prietenească.

Fină, frumoasă, fragedă, Jane s'a consolat repede. In inima uşoară şi încântătoare, începe însă a încolţi singura şi adevărata ei iubire: dansul.

Incepe să danseze la Bullier, în care Joile strălucite erau vizitate de lumea cea mai aleasă. Dansează singură, un dans de elfă, fantastic, nebun şi plin de bucurie.

Apoi, după o încercare de ecuyeră la circ, apare la Moulin Rouge. Tot acolo, debuta Yvette Guibert, cu şorţ şi coadele pe spate, iar în cadriluri dansau atâtea femei celebre pe vremea lor, dar căzute cu totul în uitare: La Goulue, Rayon d'Or, Fromage, La Sauterelle, Nini Pate en l'Air... Dar Jane d'Avril nu era din cercul lor, dispreţuind societatea lor uşoară şi sgomotoasă. Ea îşi petrece timpul de destindere nervoasă cu elita intelectuală: Wilette, Ponchon, Steinlein, Toulouse-Lautrec, Caran d'Ache, Rachilde, Claude Debussy, Coolus, Delmet, Haraucourt.

Era foarte la modă. Alfons Allais o ruga în genunchi să se mărite cu el, Catulle Mendès o cânta în versuri aprinse. Arsène Houssay prosterna la picioarele ei augusta sa barbă albă, poza

Jane Avril în 1900

pentru Renoir, Chéret, Toulouse-Lautrec, Forain, Picasso.

Iar Maurice Donnay a botezat-o „La dernière grisette". După ce a început a fi celebră cu dansul Anitrei, a petrecut un sezon la Folies Bergères, altul la Jardin de Paris şi o fugă amoroasă la New-York, a mai petrecut o stagiune la Théâtre d'Orange şi s'a reîntors iar în Montmartre, la scumpul ei Moulin Rouge. Acolo se găsea în largul ei, cântec, dans şi libertate.

Dar în 1911, cedând rugăminţilor unui vechiu îndrăgostit şi fiindu-i frică de viitor, mai ales că avea şi un copil, s'a retras şi a intrat în viaţa de burgheză.

Timpul a trecut, Jane Avril trăeşte încă: o mică rentieră într'un sătuleţ la câţiva km. de Versailles, împletind şi ascultând radio, amintindu-şi poate cu mândrie de toţi acei oameni fini, delicaţi, sensibili şi inteligenţi care au iubit-o. Jane Avril e singură numai cu umbrele din trecut: soţul i-a murit de pe urma războiului, fiul e departe . . . Ultima grizetă a devenit o mică burgheză, simplă şi uitată... Dar a fost la expoziţia lui Toulouse Lautrec şi a privit lung dansul elfei stranii şi subţirele, imagina ei de altădată... Sic transit...

Un precursor extraordinar

In decursul anului 1934, Anglia a comemorat pe William Morris, prea puţin cunoscut pe continent, dar încă viu în sufletul discipolilor şi al celor ce s'au inspirat din natura sa generoasă, arzătoare, larg înzestrată şi atât de activă încât s'a ilustrat în pictură, poezie, gravură, fiind în acelaş timp om de acţiune, militant socialist.

El făcea parte din micul grup de tineri, format la Oxford sub influenţa lui Ruskin, cu numele de „prerafaeliţi" mişcare factice, care a îmbătrânit foarte curând, dar din care a pornit o renaştere a esteticii şi întregii culturi moderne a Angliei.

„La Bible d'Amiens" şi „Le Repos de Saint Marc" ale lui Ruskin, au fost cărţile din care s'au inspirat cele două personalităţi reprezentative ale acestei mişcări, Burne Jones şi William Morris, pe băncile Universităţii din Oxford, unde s'au întâlnit şi care au rămas la baza acţiunii din viaţa lor întreagă.

William Moris a fost pretutindeni, în opera sa, un novator şi un creator de valori noi, deşi se pare că personalitatea i-a depăşit opera. In poezie el a căutat să utilizeze lirismul vechilor poeme legendare, după cum au căutat şi contimporanii săi Burne Jones şi Rosetti, să utilizeze spiritul din „Quatrocento" în tablourile lor. A fost atât de mult preţuit de contimporani încât, la moartea lui Tennyson, i s'a oferit de două ori să fie desemnat ca poetul naţional al Angliei, odată chiar de către Gladstone, deşi era militant la socialişti, ceeace era un lucru grav pe acea vreme în ochii liberalilor. Bineînţeles opera sa literară este artă intelectuală şi de o strălucită culoare verbală, în fond, însă, este numai o reconstituire a unui om îndemânatec şi de gust.

Chiar din timpul când studia la Oxford şi-a simţit un mare îndemn pentru pictură, iar Burne Jones l-a încurajat.

Deşi operele sale însă erau admirate şi surprindeau pe contimporani, William Morris, om de gust şi de autocritică, era nemulţumit şi îşi căuta mereu vocaţia adevărată încercând să facă arhitectură. Această vocaţie şi-a descoperit-o decorând o sală şi în adevăr el poate fi privit ca adevăratul creator al artei moderne decorative.

William Moris, izbutind să-şi decoreze în chipul cel mai desăvârşit propria sa casă, cu concursul prietenilor, s'a gândit să dea o aplicare principiilor lui Ruskin. In 1861 înfiinţă, cu ajutorul lui Rossetti, Burne Jones şi Ph. Webb, firma William Morris et Comp. cu scopul de a reînoi artele aplicate şi a reda preţul lor adevărat meşteşugarilor. Acesta a fost primul gest care a declanşat marea mişcare de renaştere a artelor decorative în Europa.

Rosetti, Medox, Burne Jones, Brown şi Morris el însuşi făceau desemnele pe care firma le executa în decoraţiuni murale fie în pictură, în sculptură aplicată la arhitectură, în vitrau-uri, tapiserii, ţesuturi şi coloritul stofelor, bijuteria şi tot ce priveşte mobilierul.

Patruzeci de ani firma Morris a lucrat incontinuu; William Morris conducea el însuşi mâna de lucru aleasă, desăvârşită, lucrând după cele mai autentice tradiţii. El avea direcţia comercială a firmei, concepea toate planurile şi se aşeza adesea printre echipele de lucrători la războiu sau la gura furnalelor. Pe lângă simţul artistic rafinat şi spiritul său creator, care-l puneau alături de Burne Jones şi Rosetti, William Morris era însufleţit de o mare iubire de natură, poseda un spirit viril pe lângă experienţa muncii manuale zilnice. De aceea opera sa este singura care a conservat până azi ceva uman şi în afară de moda şi artificialitatea prerafaelită care a împiedicat-o de a îmbătrâni cu totul.

Decoraţia sălii de mâncare de la muzeul South-Kensington, tapiţeriile din galeriile de Artă din Manchester, din Stanmore Hall, din capela dela Exeter College, vitrau-urile din biserica Sf. Martin dela Scarborough, Saint Michel, Brighton şi altele, deşi colaborarea lui Burne Jones este efectivă, poartă toate mai ales semnătura de fapt a lui Morris.

Expoziţia dela Museul Victoria şi Albert a pus însă în evidenţă anume opere ale maestrului care prin adaptarea riguroasă la viaţa intimă şi bogată a generosului creator, vor rămânea fără îndoială definitive în arta şi realizarea lor.

După ce şi-a stabilit opera pe baze solide, William Morris porni într'un turneu de conferinţe, tot pentru a răspândi ideile lui Ruskin, care dorea ca viaţa întreagă să fie sub semnul frumosului care trebuia să fie mesagiu de fericire şi pace.

In această propagandă însă, dându-şi seama că e imoral să vorbeşti de artă unor oameni lipsiţi de cele necesare, el a înţeles că chestiunea socială se pune înaintea problemei educaţiei estetice şi astfel deveni socialist, nu numai simpatizant, ci pasionat militant. Iată-l atunci înfiinţând ziare de propagandă, luând parte cu patimă la meetinguri şi profetizând, în admirabilele sale „Noutăţi de nicăiri", vremuri viitoare în care lumea socialistă, dezbrăcată de griji materiale, se va devota creaţiunii artistice.

A avut neînţelegeri cu tovii de la „Federaţia social-democrată" pe tema tacticii revoluţionare şi s'a retras din mişcare către sfârşitul vieţii, dar a murit fără să-şi renege niciunul din idealuri, după ce a terminat un lung poem „Apa din Insulele minunate" şi pe când firma Morris era în apogeu.

Prin cuvânt ca şi prin acţiune el a fost un profet al artei decorative, opera sa a fost un protest şi un exemplu.

întinde cu solemnitate femeii o creangă în amintirea dragostei stinse. Iată un gest memorabil, plin de gravitate:

Iţi dau o ramură cu frunze înroşite,
. . . .
Tu scutur-o pe drumuri rătăcite,
In amintirea clipelor plecate.

Pe d. Maniu nu-l rabdă însă inima de a nu introduce o dulcegărie diminutivă şi un ornament. In locul însemnat de mine cu puncte este acest vers meschin:

Cu frunze inimioare ascuţit crestate.

Afară de asta, cum am spus, d. Maniu mai persistă în vorbirea aceea infantilă, râzgâiată, de copil care se pelticeşte, după formula inocenţei jammiste deşi cu elemente argheziene:

Marie, nu-ţi mai căuta băiatu,
Fiul tău a murit pentru noi toţi,
Din mormânt nu poţi să-l mai scoţi,
Nici tu, nici altul, că aşa e datu.

De altfel se observă o mare căutare de subiecte şi forme. Intâlnim balada macabră, în care o fecioară frumoasă moare din cauza unui misterios, diabolic. El, gătit în frac roşu (e ceva din Poe şi De l'Isle Adam) ** cu toată intervenţia medicală:

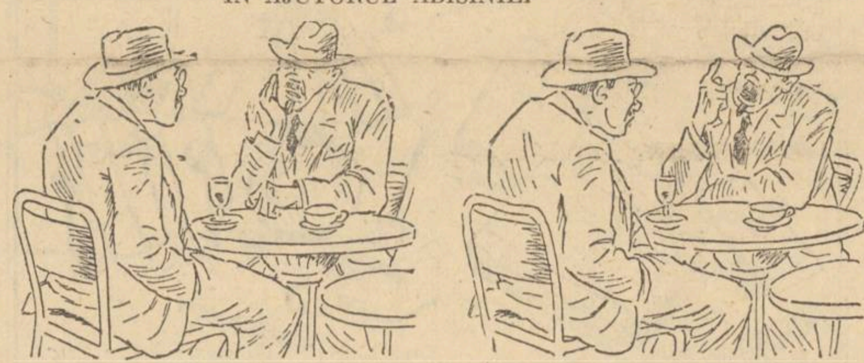
Doar fulgere repezi, apar şi dispar.
Un doctor ia sânge din piept în pahar.

O naraţiune, destul de chinuită, dar în stilul d-lui Arghezi, ne înfăţişează cazul fetei care „a ochit omor" pe fereastră, omorându-şi iubitul, crezând că o pândeşte un strigoiu. Intr'alta în sfârşit se narează întâmplarea unor fete care se scaldă în râu. Compunerea pare la început mai mult descriptivă, şi cu tot abuzul de concetti tabloul e pitoresc. Rămânem oarecum miraţi de încheierea umoristică, deoarece în vreme ce fetele făceau baie, un căprar le furase hainele. Totul arată prin urmare un spirit estet în actul de a împăciui sentimentalitatea cu ideia artificială pe care şi-o face despre poezie.

G. CALINESCU

** Dar şi dintr'un film recent, cu vampiri

IN AJUTORUL ABISINIEI

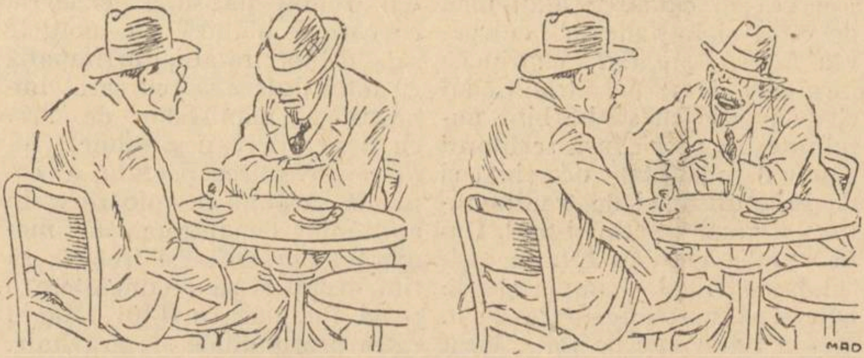
— Bieţii Abisinieni. Imi sunt atât de simpatici...

— Desculţi, neînarmaţi, poartă o luptă eroică pentru apărarea patriei...

— Trebue să-i ajutăm. Eu am posibilităţi să le furnizez arme şi muniţii...

— Hm... da... Insă ştii d-ta un lucru? Abisinienii n'au bani şi nu-şi pot cumpăra armament...

— Ce rău îmi pare! Bieţii Abisinieni!

— Ia spune-mi: Italienii, nu-i aşa?, au bani... Armele şi muniţiile mele sunt de prima calitate...

IN TURNEU

— Trenul are întârziere.
— Dezastru! Şi ceiace-i mai grav prima amoreză îmbătrâneşte din clipă în clipă.

MINUNATE TABLOURI

de

Nina Arbore
B'Arg
M. W. Arnold
..arius Bunescu
Mina Byck-Wepper
C. Basarab
Al. Cihodaru
Cecilia Cutescu Stork
Rodica Maniu
S. Mützner
M. Panait
Ipolit Strâmbu
N. N. Tonitza
etc., etc.,

reproduse artistic în culori la heliogravură, pe hârtie cromo, găsiţi în

Almanahul de aur

al ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa", pe 1936.
Acest Almanah constitue o operă de artă, un tezaur de cunoştinţe instructive şi folositoare!
Tipărit în excelente condiţiuni tehnice în 400 de pagini, cu coperta dublă aurită cuprinzând 40 de planşe în culori, se vinde totuşi numai cu
Lei 50 exemplarul.

Poşta Redacţiei

Manuscrisele de mai jos, indicate prin iniţialele autorilor, sunt nepublicabile — neîndeplinind condiţiile.

Bucureşti: A. T.; 2. 9.; F. W.; E. D.; N. Ş.; Gef.; O. M.; N. E. P. E. V.; I. V. D.; P. D. P.; I. V. M. E.; Rad.
Cernăuţi: Gh. St. P.; Gr. E.
Focşani: A. B. V.
Satu-Mare: Freamătul de codru.
Buzău: F. I.
Ismail: Alex. P.
Regele Ferdinand-Ilfov: E. I. M.
Sf. Gheorghe: N. M.
Vaslui: V. D.
Fălticeni: B. S.
Sibiu: N. N.; Mir. Ban.
Tg. Mureş: Nucu C.
Orăştie: M. L.
Chişinău: I. N.
Ploeşti: R.St.; S. M.; I. C.
Braşov: Alex. V.
Brăila: C. Ch.
Călimăneşti: G. A.
Şerbăneşti: I. B.
Cluj: C. A. C.
Odorheiu: I.
Caracal: R. P.
Craiova: Nile; Y. A.
Slănic-Prahova: D. 9.
Iaşi: C. V. F.; A. V.; M. P. G. S.; I. St.; E. P.; Ş. Eug.
Constanţa: M. R.
Teiuş-Alba: C. B.
Prahova: E. M. C.
Timişoara: S. D.
Tg.-Frumos: D. V.

Următoarele manuscrise, predate la redacţie şi neavând adresa, sunt deasemeni nepublicabile:
N. H.; I. D.; V. A.; Fl. C.; R.; V. D.; V. Del.; C. T.; M. C. V.; Rama Dragostei; B. cv.; In liniştea nopţii, etc.; Adr. Z.; Irma G.; Cocajaru; Edi.; R. E. H.; Icador.; M. S.; P. I. P.; S. D.; H. O.; V. Mil.; Aurelias.

Bibliografie

Cărţi

KRISHNAMURTI: Cuvântări şi răspunsuri la întrebări în New-York U. S. A. — 1935. Tipărită de către „Editura Stelei", Bucureşti, 1935. Preţul 30 lei.
SCARLAT CALIMACHI şi S. CRIS.-CRISTIAN: Călători şi scriitori străini despre Evreii din Principatele Româneşti. Tip. „Brano" Iaşi, 1935.
JUDEŢUL CÂMPULUNG MOLD.: Turistic, balnear, climateric. Tip. „Şcoala Română" Câmpulung-Mold. 1935. Preţul 10 lei.
C. ANTONIADE: Trei figuri din Cinquecento (Pietro Aretino, Francesco-Guicciardini, Benvenuto-Cellini). Ed. Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1935. Preţul 70 lei.
GALA GALACTION: La răspântie de veacuri. Ed. „Cultura Naţională", Bucureşti, 1935. Preţul 2 vol. 120 lei.
CONSTANTIN SALCIA: Năvodar de stele. Ed. „Cultura poporului", Bucureşti. Preţul lei 30.
STEFAN ZWEIG: Noapte fantastică (Traducere de Eug. Relgis) Ed.: „Cugetarea" Bucureşti, 1935. Preţul 55 lei.
STEFAN ZWEIG: Fouché Ediţia III-a. (Traducerea de Eug. Relgis) Ed.: „Cugetarea" Bucureşti, 1935. Preţul 55 lei.
G. M. VLADESCU: Moartea fratelui meu. Ediţia III-a. Ed. „Cugetarea", Bucureşti, 1935, Preţul 60 lei.

Reviste

VREMEA: No. 410 (Octombrie).
GÂND ROMÂNESC: No. 9 (Septembrie).
TINERIMEA CREŞTINĂ: No. 9 (Septembrie).
CURIERUL MONDIAL ROMAN No. 1-2 (Sept.-Oct).
ASTRALIS: No. 10 (Octombrie).
DUMINICA COPIILOR: No. 9 (Septembrie).
PENTRU DVS. DOAMNĂ: (Octombrie).
PAGINI LITERARE: No. 8-9 (Octombrie).

Atelierele „Adevĕrul", Str. Const. Mille No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XIV — Seria II — Nr. 781
Duminică 24 Noemmbrie 1935

FONDATOR { AL. V. BELDIMAI 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 } FONDAT IN 1899

5 Lei Exemplarul în ţară
10 Lei Exemplarul în străinătate

Ieftinirea elogiului

Cel care a putut afirma întâia oară imensele foloase ale presei trebuie să fi fost tipograf. Trebuie să fi avut o mare imprimerie şi o clientelă importantă şi, evident, satisfacţia că a contribuit cu plumbul şi cu negreala lui la civilizarea sentimentelor de mare tiraj. Şi desigur, acest eveniment nu se petrecea în timpul tipăririi Psaltirei la Mânăstirea Neamţului, ci mai încoace, probabil că mult mai încoace.

Folosul e incontestabil şi dacă cel dintâi observator al proporţiilor lui a fost cum nu se mai spune azi, tipograf dar editor, însemnează că tipograful a văzut just. Situaţia generală s'a îmbunătăţit foarte simţitor, progresul simţimintelor, al părerilor din ce în ce mai exacte şi al respectului de aproape şi de sine merge mai bine, din ce în ce.

Fără o mare răspândire a presei nu am putea cunoaşte nestânjenita revărsare de valori, de capacităţi, de caractere, de omenie şi de talente. E un belşug de asemenea produse, de care nu ne putem felicita deajuns şi o legitimă mândrie ne cuprinde că nu le mai putem număra decât în serii şi cantităţi. Inchidem ochii şi vedem numai individualităţi, personalităţi şi creatori: masse compacte. Nu mai poţi să distingi. Se povestea că nemaipricepându-se să aleagă din cele 365 de femei frumoase câte îi trebuiau într'un an, Padişahul îşi arunca în fiece seară batista în sus şi odalisca aceea care o prindea îşi câştiga dreptul să fie sclava şi stăpâna lui de o noapte întreagă.

Numai zarul, capriciul bobilor sau tragerea cu ochii legaţi a unui bilet dintr'o mare căciulă, ar putea să hotărască ce anume genialitate trebuieşte într'o împrejurare anumită, din câte 50-60 de exemplare. Ca să enumărăm numai oamenii providenţiali ar fi nevoie, de cinci, şase căciuli pe specialitate: unanimitatea lor e pur şi simplu zdrobitoare: fiecare cartier intelectual are cel puţin zece bărbaţi providenţiali de felurite vârste şi profesii însă toţi transfiguraţi în profeţi şi în descălicători înflăcăraţi de idealul unic, să dea legi noi, benevol sau cu de-a sila, indiferent. Gradul de aşa numită cultură este şi el indiferent: oamenii mari n'au nevoie de asta, ei sunt sau nu sunt, diploma, certificatul, actul de naştere, buletinul de vaccin sau un bilet de tramvai se echivalează.

Dacă n'ar exista o presă nu s'ar putea şti că toate interesele sunt în mâini bune, în mult mai multe mâini decât cere trebuinţa vulgară şi tocmai de aceea îmbucurătoare. Sunt cel puţin 30 de formule generale pentru a ferici pe toată viaţa un popor şi încă 300 de sub-formule cel puţin.

Avem prin urmare mari reformatori, mari gânditori, mari economişti, mari financiari, mari politici, dar mari aşa cum se cade, nu mari ca orişicine. Avem mari de tot şi din toate, cu o prisosinţă care ne obligă să reîncepem toate, şi alfabetul, dela ei. Suntem atât de mari încât obligaţia unui nou vocabular se impune neapărat. Suntem extraordinari, fenomenali, structurali, nemaivăzuţi, nemaiînchipuiţi. Abescu a descoperit mătasea de tăiat mămăliga, Becescu al patrulea picior mobil dela scaun Cedescu unghia mare dela suflet, Defescu nodul în papură japoneză, caii verzui, frunza câinilor dogi, nuielile diafane ale celui care îngrădeşte, scârţâitul muzical şi praful consistent. Suntem, fiecare în gen unici.

Dar aşteptăm să începem odată toţi.

T. ARGHEZI

Alexandru Moscu — Compoziţie

CONSTANTIN STERE

de G. Călinescu

Atingând vârsta de 70 de ani, d. Stere a ajuns la acea maturitate a intelectualului mare, de la care începi să aştepţi opere din ce în ce mai trainice. Nimeni n'a sosit însă la noi la această vârstă încă viguroasă, cu mai multă, cu mai impetuoasă tinereţe. D. Stere este dintre acei oameni vijelioşi, care de prea multă fierbere pot o vreme să nu-şi găsească expresia. Câmpul marilor lupte de idei şi de forţe a lipsit şi mai lipseşte încă în România, încât un om furtunos e primejduit să rămână multă vreme latent. Norocul d-lui Stere a fost avântul pe care romanul l-a luat la noi în ultimul deceniu şi probabil şi necesitatea în care s'a aflat de a părăsi pentru totdeauna lupta sterilă a politicei. Atunci tot ceeace fusese conţinut cu atâta asprime, toată dragostea, toată ura, toată vijelia unui om făcut pentru destine mari, dar reprimat, a izbucnit în literatură. Cu puţin înainte de a împlini 70 de ani d. Stere devenea fulgerător una din cele mai interesante figuri literare. Adesea mi s'a pus întrebarea, şi mi-am pus-o însumi, dacă atenţia literară nu e întărită de atenţia pentru omul însuşi. Lunga colecţie de romane a d-lui Stere (în modul producţiei lui Romain Rolland, Jules Romains, Duhamel) intră destul de greu într'o definiţie. Ce-a voit să facă autorul? Să-şi scrie memoriile sub nume acoperit, să facă romanul unei existenţe fictive cu date biografice? D. Stere a declarat însuş că aci e felul său de a înţelege lucrurile. Când multă lume, şi mărturisesc că şi eu însumi, a crezut că sub felurite nume se ascund persoane istorice, unele chiar în viaţă, autorul a protestat. Prin urmare trebue să ne îndepărtăm de ipoteza pur biografică şi să privim lucrurile dintr'un unghiu literar. Fireşte, unui cititor i se pare curios să tăgădueşti că sub Hariton Spirescu, profesor de matematici şi ministru, s'ar ascunde Spiru Haret. T. T. Flor, politicianul cu monoclu pare din capul locului P. P. Carp. Petre Răşinar are afinităţi evidente cu d. Octavian Goga: „ După două lovituri discrete în uşă, apare un prichindel blond cu un nas acvilin — care îi umbrea faţa aprinsă, luminată de doi ochi galbeni ca chihlimbarul baltic în globuri, ciudat ascuţite în două conuri, a căror fulgerare nu putea fi dosită de pleoapele prea înguste; o mustăcioară rară şi subţire completa această „simfonie în galben" a juvenilului scriitor ardelean: Nu avea mai mult de douăzeci-douăzeci şi unu de ani". Doctor Octavian Petrovici, românul teoretician al imperiului federal duce numai decât gândul la Doctor Aurel Popovici. Prin urmare Osmanli nu e Caragiale, Arghir nu e d. Iorga, Valer Timiş nu e d. Maniu! Autorul n'ar avea niciun interes să ne deruteze. Eu cred că d. Stere are dreptate şi că sensul scrierilor sale stă în planul ficţiunii. Intrat în lumea invenţiei, unde a putut avea totuş un model, d. Stere a fost luat pe încetul de logica creaţiunii, contopind, rotunjind, fugind de realitate. Dacă nu şi-ar da seama că în cutare personagiu, comparat cu modelul său, au intrat elemente fictive, d. Stere n'ar protesta. Instinctul său de adevăr îl face să restabilească lucrurile în lumina metodei sale. Dar atunci ce fel de scriere este aceasta care înlănţue atâta? Desvoltarea ei este biografică. E greu să le spui la toate volumele romane. Unele sunt romane, altele sunt poeme geografice, unul e istorie a ideilor eroului, altul diatribă. Scrierea d-lui Stere este complexă, şi numai judecând-o astfel, scăpăm de unele îngustimi didactice. In linii generale opera d-lui Stere este biografică, nu atât în faptele sale cât în gândirea ei, aşa cum biografic este un roman tolstoian. In ea nu se vorbeşte atât de existenţa eroului ca atare, ci de modul cum ar fi înţeles s'o trăiască autorul. Opera d-lui Stere are mare asemănare cu *Viaţa* lui Benvenuto Cellini. Ea l-arată doritor de a se construi în lumea fictivă, de a se descărca în scris de toate tribulaţiunile sale omeneşti. Pentru cine cunoaşte de aproape pe Swift, o apropiere de romancierul englez este iarăşi cu putinţă. D. Stere şi-a simbolizat experienţa sa de om în câteva momente şi în câteva figuri, adevărate sau fictive, nu importă.

C. STERE

D-sa luptă apoi cu ele, le laudă, sau le nimiceşte, le batjocoreşte până la sânge. Autorul nu e obiectiv faţă de eroii săi, dar e totuş obiectiv literariceşte, ca Benvenuto Cellini, ca Swift, întrucât se obiectivează pe sine. Eroul esenţial al cărţii este Vania Răutu şi lumea care îl înconjură sunt figurări ale reacţiunilor lui. De aci savoarea cărţii, chiar când scriitorul e surprins într'un gest de inimiciţie faţă de personagiu.

Noul volum *In Ajun*, continuă experienţa românească a lui Vania Răutu. Din punct de vedere sexual el are o femee si copii pe care începe să-i iubească. Totuş o ultimă voinţă de prestigiu erotic şi de mare pasiune îl opreşte o vreme în calea unei femei de rasă mare, Ivonna. Răutu izbuteşte să se aleagă deputat ca independent, ţine în parlament un discurs foarte felicitat, ia cunoştinţă de moravurile ipocrite ale lumii politice, merge în Ardeal şi e izbit de mentalitatea habsburgică a românilor de acolo, studiază la Viena moravurile politice şi private, la Berlin observă mereu, agasat puţin de poetul Osmanli (care după lămuririle răspicate ale autorului nu mai poate fi Caragiale), merge la Paris, în Elveţia, unde îl izbeşte fenomenala civilizaţie materială, se coboară în Italia unde iubeşte romantic, se întoarce în ţară pentru a se bucura de întâile semne de prăbuşire ale uriaşului rus, învins de japonezi. D. Stere citează din când în când pe Dinicu Golescu, şi într'adevăr, ţinând seamă de deosebirea de vremuri şi de culturi, călătoria lui Răutu are rostul să dea eroului o mai clară noţiune a poziţiei ţării sale în lume.

Sunt şi aci figuri bine conturate. Intâi fireşte pitorescul Osmanli, comedian incorigibil: „Eşind dela hotelul Dacia, — unde se instalase cartierul general al parlamentarilor din Ciubăreşti, — îl găsi pe poet stând posomorît în piaţă, în faţa unui chioşc cu fructe. Abia îşi clătină din cap salutul, mârâind ceva nedesluşit. Cu un aer de plictiseală şi necaz cerceta piramida de portocale expusă pe tejghea. Luă una, o învârti în palmă, o aduse la nas, apoi începu încet să-i desfacă coaja cu unghia. Şi deodată, disperat, gemu surd: — E veştedă!... Asta e norocul meu!... Pe ce pui mâna, se usucă!... Chioşcarul, prevenitor, îi propuse: — Alegeţi alta, domnule, se întâmplă... — Nu, dragul meu! urmă teatral mistificatorul: Asta-i soarta mea!... Aşa mi-a mers toată viaţa... de mic copil!... Dacă luam o tartină cu dulceaţă în mână, s'o duc la gură, o scăpam numaidecât cu dulceaţa în jos... — Nu, domnule!...

(Continuare în pag. II-a)

Un cugetător rus

de Izabela Sadoveanu

Rozanov este un autor necunoscut, străin, care nu se aseamănă cu nimeni, căci şi în Rusia e singurul de specia sa. A rezuma concepţia lui e foarte greu, căci nici una din cărţile sale nu o redă complect şi definitiv şi totuşi puţine din paginile scrise de el sunt indiferente. Mai mult: ideile sale se schimbă mereu, la fiecare din afirmaţiile sale se pot opune altele cu totul contrarii, şi aceasta în curs de câteva zile sau săptămâni de distanţă. E un scriitor care pare sincer, dar pe care cu cât îl citeşti cu atât te convingi că adeseori sinceritatea sa e un procedeu pentru a sugera cu totul alte idei şi alte perspective. Ceia ce se desprinde din opera lui Rozanov este nu un conţinut, ci o tonalitate, adică felul în care spune el ce are de spus, impresionează printr'un fel de răsunet misterios şi bogat în înţelesuri *sugerate, nu exprimate.*

Vasile Vasilievici Rozanov s'a născut în 1856; el s'a consacrat Pedagogiei, mai întâi, A fost profesor de limba Rusă în provincie, apoi a venit la Petersburg unde a publicat o carte asupra cunoştinţii, care a trecut neobservată. Articolele sale în diferite periodice, însă, au fost remarcate şi au atras asupra lui atenţia lui Suvorin, directorul ziarului „*Novoie Vremia*", conservator naţional care l'a luat în redacţia sa, ceia ce nu l'a împiedecat pe Rozanov să colaboreze sub pseudonimul de *Varvarin* la diferite ziare liberale şi radicale.

De aci încolo aproape toate cărţile sale sunt culegeri de articole, note şi cugetări. Ast-fel sunt următoarele: „*In lumea nesiguranţei şi a indefinitului*" (1889) „*Religia şi Cultura*" (1899). „*Studii Literare*" (1900) „*Legenda marelui inchizitor al lui Dostoewski*" (1899) „*Lângă zidurile Bisericii* (1906. 2 vol.) „*Omul obscur*" (1911) „*Oamenii şi lumina lunară*" (1912) „*Tot mai singur*" (1912) „Frunze căzute" (1913—1915. 2 vol). La izbucnirea revoluţiei bolşevice, el se retrage la mînăstirea Trinităţii, unde moare în 1918, istovit de mizerie, după ce a avut puterea să scrie „*Apocalipsul vremii noastre*", care a apărut în fascicole mici, mulţumită subscripţiilor câtorva prieteni şi discipoli.

In înţelesul adevărat al cuvântului, Rozanov nu este un filosof pentrucă nu a construit un sistem. Unitatea operei sale se află în ceva mai adânc decât ceia ce numim „un sistem" şi ea persistă în opera sa, cu toate contrazicerile şi peste marginile raţionalului.

In culegerile sale de articole, note şi cugetări, în care sunt reproduse scrisori din corespondenţa lui Rozanov cu partizanii sau adeversarii săi, un raport al psihiatrului Sikorski şi altele, nu regăsim din originalitatea şi spiritul lui Rozanov decât în notele cu caractere mici din josul paginilor. Nu se poate însă urmări nicăiri cugetarea care aparţine propriu lui Rozanov, ca dezvoltare a unei idei centrale. El se învârteşte în jurul subiectului, îl cercetează pe toate părţile, spre a reveni de unde a plecat. Toate discuţiile, argumentele şi contra argumentele, sunt totuşi dictate de aceiaşi concepţie fundamentală a vieţii erotice. De aceia mulţi l-au privit ca predecesorul lui Freud. La el nu se poate desprinde cugetarea abstractă de rădăcinile ei fiziologice, ci ea trebuie luată cu rădăcinile ei pământeşti şi chiar cu o bună brazdă de pământ.

Pretutindeni este un exhibiţionism al intimităţilor sufleteşti care face pe mulţi să-l ia drept un egolist — Totuşi scrierile sale trebuesc luate *cum grano salis:*

„Lewin, zice el, are dreptate să mă ia drept un egotist. De sigur e aşa ceva în mine. Am scris „Tot mai singur" tocmai din această cauză. L'am scris în dorinţa chinuită de a sfărâma inelul singurătăţii mele... E tocmai un inel, ce mi-a fost trecut în jurul gâtului de la naştere".

„Tocmai pentru aceasta strig „iată ce e aci", ca să ştie toţi cu toate că nu se poate nici vedea nici pipăi, nici să-mi vină în ajutor cineva".

„Intocmai ca un om căzut în fântână care strigă ajutor dela cei ce sunt pe pământ".

El scrie această idee în „Frunze căzute". „Tot mai singur" zice el, a fost scris ca să ies de sub perdeaua aceasta spăimântătoare, *de unde voiam să ies, dar nu puteam.* Nu era doar un zid, fizic, ci unul spiritual, ah! şi cu atât mai spăimântător".

„De acolo legătura mea cu prietena", sau mai bine dependinţa mea misterioasă de ea... Numai în ea am găsit acel ceva misterios de care aveam nevoie... In acelaş timp absenţa zidului ar însemna că „nimeni nu are nevoie de mine" şi că „nu am nici eu nevoie de nimeni". Dar acest „nu am nevoie" este atât de spăimântător. atât de atroce că îţi vine să plângi cu sughiţuri...

Uneori se judecă foarte sever, dar chiar din exagerarea franchetei sale se simte plăcerea turbure de a se înjosi. Iar prin această atitudine se alipeşte de grupul de intelectuali, care au rupt cu materialismul sub influenţa lui Dostoiewski.

W. W. RASANOV

„Toate viciile mele nu au fost decît curiozitatea meschină a inteligenţii, sau se reduceau la acel fie cum o fi, care nu mi-a ars nici odată măruntaele, nici nu mi-a învârtit capul".

Nu e vorba aci, totuşi, de ceia ce se chiamă confesiune, în senzul confesiunilor lui J. J. Rousseau. El nu posedă nici talent de povestitor, nici, mai ales, o scară a valorilor. Atitudinea sa în faţa vieţii este acea a unei pasionate şi nepotolite curiozităţi, pentru tot ce se petrece în ea. „Am venit pe lume pentru *a vedea*, nu pentru a înfăptui".

El nu analizează, ci redă cele ce-i vin direct. Observaţia sa e ascuţită şi vede departe, dar nu pentru a deduce şi a lega o experienţă cu alta. „Nu sunt decât fărămiţe sonore şi totuşi, zice el, prezintă o valoare pentrucă au căzut direct din suflet, aşa cum sunt, fără scop, fără intenţie... nimic străin nu se amestecă, ci pur şi simplu sufletul „trăeşte" sau mai bine „a trăit..." „a respirat...".

Fondul conştiinţii sale este de fapt sentimentul religios, conştiinţa strânsei sale legături cu Dumnezeu. Din această senzaţie a lui Dumnezeu şi din sentimentul slăbiciunii proprii, iz-

Continuare în pag. II-a

vorăşte viziunea sa despre lume, despre lucruri şi fiinţe, atitudinea sa în faţa vieţii. Rozanov e omul dinaintea păcatului, dar şi un intelectual, mai mult: un intelectual care s'a cunoscut pe sine în lumina lui Dostoiewski. Aci este şi explicaţia amoralismului său. Din fire e bun, milos sau mai de grabă sensibil, dar morala ca regulă şi obligaţie nu există pentru dânsul şi de aceia nu are simţul păcatului. „Nu sunt o canalie ca să mă gândesc la morală. Milioane de ani au trecut până să-i fie îngăduit sufletului meu a rătăci pe lume. Cum să-i spun acum „Sufleţele, nu mai fă pe nebunul, ci petrece-ţi după morală"?

„Nu, o să-i spun: Petrece-ţi sufleţele, petrece-ţi cum vrei, iar seara o să te întorci la Dumnezeu!"

„Căci viaţa mea, e ziua mea, tocmai a mea şi nici de cum a lui Spinoza sau Socrates".

Am putea caracteriza deci doctrina lui Rozanov, dacă poate fi vorba de aşa ceva, ca *primatul corporal*. Realitatea adevărată pentru el ar putea fi carnea şi opera cărnii, partea fizică a vieţii. Sufletul nu ar fi decât fizicul la cea mai mare potenţialitate a sa. *Actul religios prin esenţă ar fi, după el, actul sexual*. De acolo decurge cultul său pentru familie, pasiunea pentru Vechiul Testament, lupta împotriva Cristianismului şi chiar împotriva lui Crist.

Deşi poate fi privit ca un erotoman, obsedat, în cărţile şi corespondenţa sa, de imagini sexuale, este un statornic glorificator al vieţii de familie, al căminului, al „căldurii patului conjugal".

Din punctul său de vedere dezordinea vieţii sexuale, viciile de tot felul, sunt datorite în parte atitudinii spiritualiste. Deci aceasta e antireligioasă faţă de uniunea corpurilor care e în ea însăşi castă şi pură.

De aci scoate Rozanov concluzia că viaţa sexuală fiind eminamente mistică, trebuie organizată religios. Vina cea mare a creştinismului este tocmai această lipsă de organizare, care-i deci inferior Islamismului şi Judaismului. In cartea sa „In lumea indefinitului şi a incertitudinii", originalul cugetător rus pune pe deantregul problema religioasă „Spiritualismul desbrăcând lumea de fizic, a golit-o de conţinutul său concret.

„Când lumea e sub semnul Taurului, Fecioarei, Capricornului, Berbecului, pacea domneşte pe lume: e vârsta de aur. Dimpotrivă când cerurile sunt apoase, pure, spirituale, pământul sângerează şi Krupp, Moltke, furnică pe el. Da, Moltke e tot atât de semnificativ pentru noi ca Ruth odinioară pentru alte vremuri".

Idealul ascetic este o eroare istorică şi creştinismul ortodox al bisericii de Rozanov este chemat să o îndrepte. Creştinismul a putrezit însă inima lumii, cu vorbele sale duioase în care a învăluit lucrurile cele mai grozave. Blândeţa lui a sfărâmat toată rezistenţa umană şi a făcut ca omul să-şi întindă singur mâinile ca să primească în ele cătuşele. „Centrul creştinismului este un chip frumos scăldat în lacrimi" un sicriu în care odihneşte un zeu. Cataclismul revoluţiei ruseşti nu e pentru Rozanov decât un episod al disoluţiei religiei creştine, nihilistă în esenţa ei.

Dar când a fost să moară s'a întors şi el spre chipul frumos scăldat în lacrimi.

„De sigur, totuşi voi muri cu biserica. Biserica îmi e mai necesară decât orice literatură (nici de loc necesară)...

Acest unic cugetător în felul său, având un fel al său de a cugeta şi a simţi, cu o viziune a lucrurilor atât de deosebită de a semenilor săi, pe care nu se sfieşte însă de a o păstra şi a o arăta intactă, acest creator straniu şi singuratic, ce are însă nevoie de a se manifesta prin creaţie, posedă în gradul cel mai înalt, calitatea cea mai socială a omului, darul vorbei frumoase. Experienţele pe care le trăia şi care erau atât de diferite de ale altora, în cât nu le putea întemeia logic, nici explica, le putea totuş turna în forme care prin ton şi ritm, prin sonoritatea vorbelor se întipăreau direct în sufletele lectorilor. Pulsaţiile cele mai interioare ale vieţii sale se transcriu în frazele sale direct, ca într'un grafic, căci Rozanov e mai presus de orice, poet.

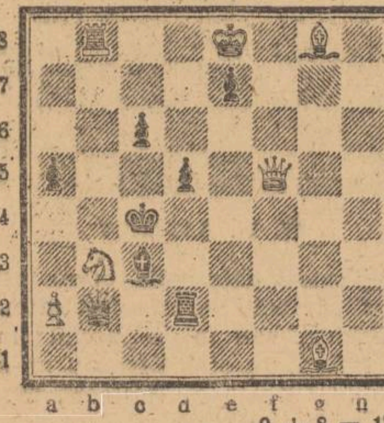
Opera lui *„Essculements"*, e o lectură unică de un efect aproape miraculos prin puterea de transmisiune, aproape directă a mişcărilor şi apelor din fundul unui suflet omenesc, poate el însuşi foarte departe, dar şi foarte aproape de al nostru.

IZABELA SADOVEANU

CRONICA ŞAHULUI

Adresa redacţiei acestei rubrici:
Paul I. Negreanu, *Bulevardul Carol 21. Bucureşti I*

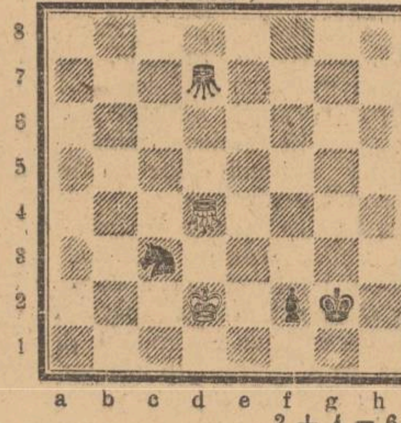
PROBLEMA No. 948
de A. Piatssi, *Imola*
(inedită)

9 + 8 = 17

2 ‡

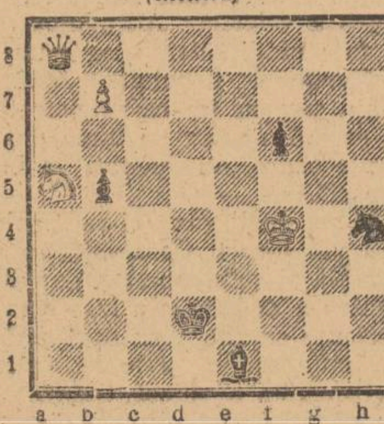
PROBLEMA No. 950
de Dr. A. M. A. van der Ven şi Dr. E. J. van der Berg *Apeldoorn*
(inedită)

2 + 4 = 6

Ajutor invers 2 ‡
Hilfszüger—Selbstmatt 2-er
Lăcustă albă la d4; lăcustă neagră la d7.

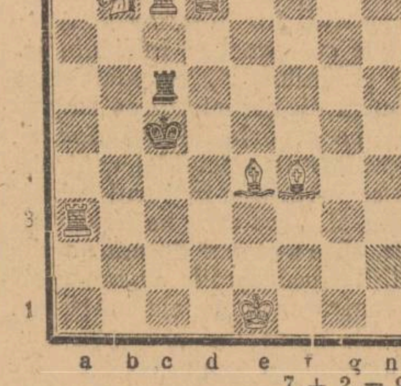
PROBLEMA No. 949
de P. Leibovici, *Iaşi*
(inedită)

3 + 6 = 9

Maximal invers 3 ‡
Längstzüger—Selbstmatt 3-er.

PROBLEMA No. 951
de E. Dragone, *I. G. Duca*
(inedită)

7 + 2 = 9

Ajutor invers 3 ‡

BIBLIOGRAFIE

A apărut *«Strategia»* No. 2. pe luna Noembrie. Această interesantă publicaţie apare la Botoşani sub conducerea d-lui *M. W. Moreno*. Numarul cuprinde o dare de seamă amănunţită asupra campionatului mondial dintre Alechin şi Euwe.

Un articol special pentru *«Strategia»* scris de maestrul francez *Snosko-Borovski* conţine analiza campionatului Parisului, jucat în toamna anului acesta.

«Strategia» introduce în acest număr „Rubrica Incepatorilor" ce înlocueşte cu destulă eficacitate lipsa manualelor de şah în limba română.

PAUL I. NEGREANU
DINU NEGREANU

Actualităţi Ştiinţifice

Mătase lichidă

Industria japoneză a mătăsei, care deţinea odată un adevărat monopol pe piaţa mondială, a suferit o grea lovitură din pricina concurenţei, din ce în ce mai mare, reprezentată de mătasa artificială.

Această situaţie critică va fi probabil simţitor uşurată, graţie unei senzaţionale invenţiuni, realizată de curând de un savant japonez, profesorul Hoschinos, directorul „Institutului de sericicultură" din Tokio.

Intr'adevăr acest specialist, după o muncă tenace de zece ani, a reuşit să pună la punct un procedeu de recuperare a fibroinei, din resturi de mătase pentru a realiza astfel o mătase nouă.

Prin procedeul său, profesorul Hoschinos poate corecta chiar natura, determinând viermele de mătase, să secreteze, sub o altă formă, fibroina sa.

La acest rezultat el a ajuns — se pare — prin adăugarea unor anumite ingrediente chimice în alimentaţia viermelui, ingrediente cari fac ca fibroina — materia caracteristică a mătăsei — în loc să fie expulzată din organismul viermelui, în stare fibroasă, este emanată, sub forma unui lichid transparent.

Lichidul astfel obţinut, poate fi prelucrat cu uşurinţă în fire mai subţiri sau mai groase, după obicinuitele procedee pentru torsul mătăsei.

Graţie noului sistem, se înlătură depănarea gogoaşelor de viermi şi transformarea lor în fire, ceeace reduce cheltuelile de fabricaţie la aproape o treime.

Deasemenea procedeul este aplicabil, nu numai la obicinuiţii viermi de mătase, ci şi la alte 200 de specii de viermi înrudiţi, care până acum n'au putut fi utilizaţi în fabricaţia mătăsei naturale.

Stomacul crează sângele

Ultimele cercetări în domeniul fiziologiei au condus la descoperirea unei funcţiuni interesante şi, necunoscute încă, a stomacului nostru.

Intr'adevăr, s'a putut stabili că un stomac sănătos produce, în afară de sucul gastric şi de pepsina care înlesneşte digestia, încă o substanţă, ce slujeşte la alimentarea globulelor roşii din sânge.

Prin aceasta, stomacul devine un factor esenţial pentru constituţia sângelui şi organul răspunzător de starea noastră fiziologică generală.

Importanţa acestei noui funcţiuni constă în posibilitatea de a produce un ferment constitutiv al sângelui, capabil să remedieze o gravă anemie.

Fermentul însă nu se creiază atunci când stomacul e bolnav. In acest caz se naşte o anemie perniciosă, care, — după cum vedem — este în fond o boală de stomac.

Rezultă deci că se pot trata suferinzii de anemie, injectându-se lichidul extras dintr'un stomac sau ficat sănătos.

Dacă, dimpotrivă, stomacul produce prea mulţi asemenea fermenţi, riscăm un exces de sânge, nu mai puţin primejdios.

Pentru înlăturarea acestui din urmă neajuns, câţiva specialişti din clinica medicală vieneză, recomandă să se absoarbă, cu ajutorul unei sonde, sucul stomacal şi obţin pe această cale rezultate terapeutice remarcabile.

E drept că procedeul trebue repetat, întrucât efectele nu sunt de lungă durată.

Esenţialul acestei recente descoperiri este faptul că pune la îndemâna medicinei un mijloc sigur de a combate anemia şi excesul de sanguinitate, care în fond nu sunt decât boli de stomac.

Calciu împotriva guturaiului

Guturaiul, această boală pe cât de frecventă pe atât de rebelă, poate fi combătut cu succes, printr'un tratament nou, pe bază de calciu.

Cel puţin aşa ne asigură doctorul E Buffe din Germania, care sfătueşte pe cei ce suferă de guturai, să consume de câteva ori pe zi tablete comprimate de calciu.

In chipul acesta—susţine medicul german — pereţii vaselor, fiind întăriţi prin calciu, rezistă mai bine la inflamaţiuni şi împiedică formarea secreţiunilor.

Venin de albine în loc de miere

După o veche uzanţă populară, bolnavii de reumatism se lasă înţepaţi de albine, convinşi fiind că această înţepătură le uşurează durerile reumatice.

Procedeul, empiric la origine, a căpătat o justificare raţională abia pe la sfârşitul veacului trecut, din partea medicului german, doctorul Terc din Marburg.

Ulterior, profesorul Flury, dela universitatea din Wuerzburg, i-a adus o confirmare, constatând — în urma unei anchete — că 58 la sută dintre apicultori, cari sufereau înainte de reumatism, s'au însănătoşit complect în urma acestei îndeletniciri, iar 29 la sută au resimţit o considerabilă ameliorare a boalei.

De atunci, ştiinţa medicală s'a străduit să utilizeze în tratamentul reumatismului, veninul de albine, căutând să aplice tratamentul sub o formă cât mai puţin dureroasă. S'a acumulat astfel în fiole acest venin, care a fost ulterior injectat pacientului.

De curând, doctorul K. A. Forster, un fost asistent al profesorului Flury, a reuşit să prepare acest venin sub formă de pomadă, care urmează a fi întinsă pe corp.

Intrucât însă compoziţia chimică a veninului nu este încă bine cunoscută, o preparare pe cale sintetică a veninului de albine este pentru moment imposibilă, singurul furnizor fiind deocamdată însăşi insecta.

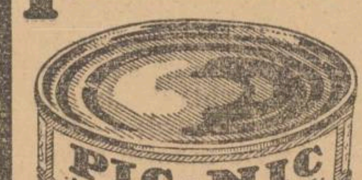
In urma propunerii doctorului Forster, s'a creeat o cultură specială de albine în localitatea Illertisen, unde sunt adăpostite peste 1200 de specii diferite.

Spre deosebire de cazul obicinuit al apiculturei, ceeace **se urmăreşte în primul rând** aci, nu este mierea, ci veninul. Scopul e atins prin operaţii destul de obositoare. Albinele sunt prinse cu pensete speciale, presate în fundul unor farfurii, unde, din pricina iritaţiei înţeapă cu acul lor, impregnând cu veninul atât de preţios, o hârtie specială sugătoare.

Din secreţiunile astfel obţinute se prepară apoi pomada, de care am pomenit.

Ing. I. S.

PIC-NIC
APERITIV
GUSTARE DE PEŞTE

Produs excelent al celei mai vechi şi reputate fabrici de conserve alimentare din ţară!

BACANUL D-V. VINDE PIC-NIC

Constantin Stere

Urmare din pag. I-a

Lăsaţi!... Să încercaţi... Luaţi alta!... Nu trebue să plătiţi nimic pentru aceea! — aproape plângea chioşcarul de milă. Ce vrei, frate, să-ţi pierzi toată marfa? — întrebă cu aerul cel mai sumbru Osmanli: Iţi zic, frate, — pe orice pui mâna e prăpăd!... Mă logodisem cu o fată... Un bujor de fată... Şi-a rupt piciorul în ajunul nunţii!... Asta e soarta mea!... Ia-ţi gologanul! — îi aruncă o piesă de aramă pe tejghea şi porni întunecat".

Iată acum un tânăr politician ardelean, înfăţişând virtutea contrară, a impenetrabilităţii: „La locuinţa doctorului Octavian Petrovici stătea rigid în fotoliu un tânăr foarte subţire, — fălci masive şi nas moale şi lat — a cărui privire voalată făcu asupra lui Răutu o impresie ciudată şi iritantă, evocându-i amintiri vagi. Sentimentul aproape de aversiune fu încă întărit de portul său excesiv de îngrijit, de o eleganţă suspectă a manechinelor din vitrinele magazinelor de haine gata din Andrassy-Ut. — Doctorul Valer Timiş din Deva! — îl recomandă Petrovici. Tânărul ciocni din călcâie şi strânse mâna lui Răutu cu un: — Mă recomând frumos!... — Eşti liberal? — îl întrebă brutal (Petrovici). Inainte ca Răutu să fi găsit răspunsul potrivit, care să explice situaţia lui politică, cam încurcată, interveni tânărul ardelean, cu acelaş zâmbet şi privire zăvorită: — No, că domnul Reut este independinte. Avem noi relatări... dară e pe punctul de-a avea mare rolă.... cu sprijinul domnului Aurel Crăsneanu... Vorbea mereu zâmbind şi fixându-l pe Răutu. Vocea lui piţigăiată şi ştearsă, cu intonaţiuni ciudate şi cu un accent prea pronunţat ardelenesc, suna foarte desagreabil pentru Răutu: Deodată, acesta rămase pironit pe loc, neputându-şi ridica ochii de pe faţa d-rului Valer Timiş din Deva. Işi aduse aminte! Avea întocmai privirea impenetrabilă a „Chitaiului" Fu-Yun-Ping din Serghinsc".

Este aci o maliţie inepuizabilă şi o vigoare de atitudine care la un om de 70 de ani e un semn de întârziată tinereţe.

G. CALINESCU

Tolstoi printre copiii de ţărani

Cronica feminină

Cocktail

Cu ultimele frunze ce cad, vin noile modele creiate de marile case de mode, parcă înadins pentru a împodobi cât mai frumos femeia, acum când natura e mai tristă, mai săracă în farmece. Cu cât aerul devine mai rece, tenul e mai proaspăt. Aproape nu se mai cunosc urmele soarelui de astă vară. Pentru a fi cât mai atrăgătoare, trebue să alegem cu atenţiune îmbrăcămintea şi fardul. Şi atrăgătoare nu vom fi decât atunci când ne vom păstra sănătatea. Iată deci că începem să căutăm ţesăturile moi şi calde.

Vom purta, sezonul acesta, foarte multă catifea, de la rochia şi tailleurul de stradă, până la mantoul şi rochia de seară.

Iată o rochie de catifea maron. Fusta tăiată în biais este foarte colantă. Tăetura corsajului formează mâneca Kimono. Guler şi manşete de dantelă écrue şi cordon de piele de căprioară maron.

Tailleurul acesta este tot de catifea maron garnisit cu astrahan la culoare. Umeri laţi, guler ofiţeresc. E caracteristică întoarcerea la brandemburguri, epoleţi şi Käpi-uri. (Să fie oare vre-o legătură între modă şi războiul Italo-Abisinian?...)

Catifea maron, verde... mai mult culori de cât neagră. Totuşi nici o regulă fără excepţie...

Şi excepţia este ansamblul acesta fermecător de catifea neagră. Jacheta garnisită cu benzi late de astrahan.

Pălăriile devin din ce în ce mai mici, gata să dispară în gulerele mari de blană, care ne vor apăra de ger.

Rochiile de lână şi mai ales ţesătura de jersey écossais sunt foarte simple şi tinereşti. Originale şi practice pentru sport şi dimineaţa tailleururile écossais cu bluze de jersey uni, în una din nuanţele predominante — şi de cele mai multe ori roşii, verzi şi sable sau maron.

Pentru stofele écossais trebue însă o siluetă foarte sveltă. O căpătaţi foarte uşor — după părerea Marcellei Auclair, reîntoarsă de curând din America unde a făcut o anchetă asupra frumuseţii şi modei — întrebuinţând câteva reţete de „cocktail de beauté".

Iată câteva originale:

Cocktail de zeamă de castraveţi cu must de banane şi rodii.

Cocktail de spanac cu zeamă de portocale şi... pătrunjel.

Cocktail de varză roşie (toate legumele se sdrobesc într'un aparat special!) cu ananas.

Toate acestea trebuesc consumate proaspete şi reci, fără zahăr nici alcool. Rezultatul garantat!

Nu vă place combinaţia? Poate. Dar ce nu face femeia pentru siluetă.

DOINA BUCUR

UN SUCCES MERITAT:
Pământul Ispitelor „Delta"
de B. IORDAN
Un roman românesc în care autorul ne înfăţişează un colţ de ţară, DELTA şi ne descrie cu talent odiseia ţăranului împroprietărit.
Editura „Adevărul" S. A.
LEI 80.—

Esoterismul în opera domnului Mihail Sadoveanu

Aceste note n'au pretenția să epuizeze subiectul. — care e poate cel mai vast din lume. Dealtminteri d. Mihail Sadoveanu, conform celui mai pur ortodoxism tradițional, nu lasă decât foarte greu să se întrevadă un domeniu, pe care d-sa îl posedă în parte, și pe care, ca să-l descoperi, îți trebue ochi destul de exersați.

După cum se știe,esoteric însemnează ascuns. Ceeace numim noi om e numai o parte infimă și calitativ și cantitativ, dintr'un tot imens. Și nu înțeleg prin acest *tot*, Cosmosul, lumea exterioară, ci tot pe om. Cu alte cuvinte: Individualitatea e numai un plan oarecare, față de Omul veritabil. Omul integral, care cuprinde în el toate planurile de existență, în multiplicitate infinită, printre care starea individuală nu constitue decât doar numai unul. Totuși îi este posibil individului, plecând dela planul lui, să cucerească, să ia în mod activ cunoștință de planurile superioare ale firii, până a deveni, până a reconstitui Omul integral, din Adam, obicinuit transubstanțiindu-se în Adam cosmic, Adam Quadmon, după expresia cabalistă. Or, domeniul acestor stări superioare ale firii constitue ceeace se numește ezoterismul. Trebue însă de subliniat că secretul nu e numai formal ceeace nu ar fi mare lucru, ci provine din neputința cuvintelor omenești să exprime inefabilul experiențelor transcendente. Cunoașterea activă a acestor stări transcendente, s'ar putea numi inițiere...

Există la d. Sadoveanu această cunoaștere transcendentă, inițiatică? Expusă sistematic și doctrinar, nu. Găsim numai aluzii, numai indicii pentru „acei, care au urechi ca să auză". E adevărat, că indicațiile din opera d-lui Sadoveanu țin mai mult de domeniul fenomenalului, dar ele pot suferi o transpoziție simbolică, și apoi doctrina pură nu e făcută să fie expusă în piață.... Faptul că d-l Sadoveanu, nu vorbește de ea, nu înseamnează deloc că n'o știe, căci în domeniul acesta, tăcerea e un clopot de argint, expresiv în cel mai înalt grad.

Să nu se creadă că facem aluzie la o anumită organizație urită de multă lume, și care, orice s'ar spune, a avut în vechime, o doctrină esoterică completă și mijloacele de realizare inițiatică tot atât de complete. A avut mai ales ce e mai principal, *influența spirituală*, adică harul, prezența duhului, transmisă de la maestru la elev, neîntrerupt, prin impoziție de mâni, și prin ritual... Din nenorocire, această antică și venerabilă organizație, a suferit în secolul al XVIII. o *protestantizare* aproape completă, pierzând aproape total și doctrina, și disciplinele de realizare. Noroc că a avut buna inspirație să păstreze cu stricteță ritualul, ceiace asigură transmiterea influenței spirituale și acum. Lucru însemnat, firește, dar care nu-i decât o bază, o materie neplămădită pe care trebue s'o sculptezi... și n'o poți sculpta decât cu doctrina și cu arta regală, care s'a pierdut complet în ziua de astăzi. Căci nu putem numi doctrină tiradele moralo-umanitare à la Oswald Wirth...

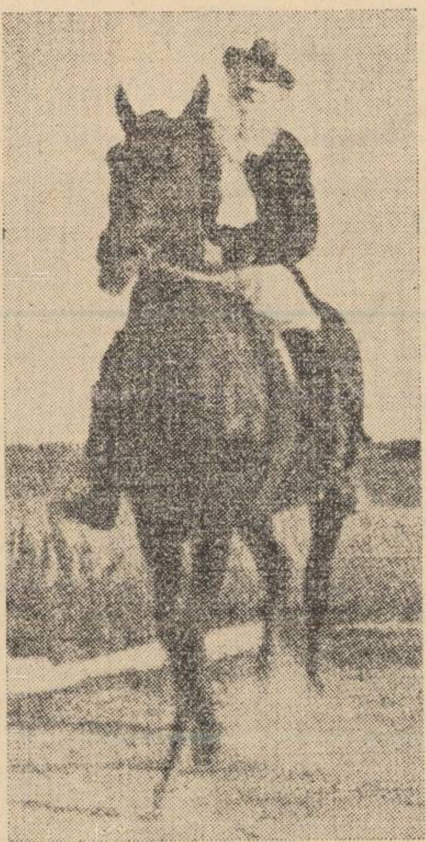
Deci nu legătura eventuală a d-lui Sadoveanu cu o asemenea organizație ne-ar fi făcut să scrim aceste rânduri, ci prezența reală în opera sa a unui ezoterism autohton, dacic, ca să-i spunem pe nume. Sfătuesc pe cititor să reia „Creanga de aur" și va pricepe. Mai întâi, titlul chiar e inițiatic. Creanga de aur simboliza în vechile misterii, realizarea inițiatică pe care epoptul trebuia să și-o insumeze, în lupte aspre cu el însuși și cu pornirile pătimașe ce-l trăgeau spre fundul pământului... E adevărat că acțiunea cărții se petrece acum o mie două sute de ani. Dar asta nu are importanță. Ceiace în adevăr este important, e că d-l Sadoveanu, ne vorbește de o organizație inițiatică pur dacică; eroul, Breb, predestinat să devie Dekeneu, urmează o disciplină, la care, după cum e firesc, d-l Sadoveanu nu face decât discrete aluzii. E interesantă intuiția justă a d-lui Sadoveanu, care știe că Dekeneu nu însemna un om, sau un zeu oarecare, ci o funcțiune sacerdotală, ce se transmitea din generație în generație. Avea Breb să fie în adevăr ultimul Dekeneu, după cum ne-o spune d-l Sadoveanu? Ne îndoim... Am vrea să știm mai multe despre profesorul acela, cât se poate de contimporan, din primul capitol al romanului, care ne cunoaște așa de bine munții noștri sfinți... Sau dacă asta nu se poate, suntem siguri că d-l Sadoveanu ne-ar putea spune lucruri extrem, impresionant de interesante despre un alt profesor, numit Calistrat Hogaș sau despre Zimbrul Alb... Dar d-l Sadoveanu nu ne va spune nimic, și-i dăm dreptate, căci știm ceiace este disciplina arcanelor...

Unde nu-i dăm dreptate d-lui Sadoveanu, este partea în care îl face pe eroul său. Breb, să se inițieze în templele Tebei. Căci ce-avea nevoe acest Dac de o doctrină de a treia mână (genealogic vorbind, bine înțeles, nu calitativ), el care are la îndemână în Dacia, chiar Tradiția primordială a omenirii, Tradiția hiperboreană...

Ați auzit de Ile Huțan? Eu am auzit de el dela izvor, dar pe ceilalți îi sfătuesc să citească „Vânt dinspre Călimani", din colecția „Țara de dincolo de Negură" (ce titlu admirabil și semnificativ! ar fi un volum de scris despre el.) Aflați că acest Ile Huțan e un mare baci, de pe muntele sacru Căliman (Caelus manus), că e șeful unei ginți și că e păzitorul ultimilor zimbri din Moldova... Căci da, mai există... zimbri **în Moldova**, și aceia sunt pe muntele sfânt Căliman... Dar nu-i vede cine vrea, ci numai acela pe care vreau ei. Iar Badea Huțan e baciul lor, se zice că Huțanii is așteptați dela Adam acolo, și că stăpâneau toți munții, cu învoirea lui Ler Împărat... dar din cauza răutății oamenilor s'au retras în peșterile Călimanilor, cu zimbrii lor... și cu cel alb... Am ruga pe d-l Sadoveanu să ne explice dacă zimbrii aceștia au în adevăr patru picioare ca toate animalele... și de ce țăranii moldoveni dau buhailor lor, numele de Căliman... Dar chestia aceasta cu zimbrul „e mare taină" după cum ne-o declară textual chiar d-l Sadoveanu în „Ștefan cel Mare".

Am putea să multiplicăm exemplele, dar renunțăm din lipsa de spațiu și din discreție... Chestiunea principală e aceasta: a ajuns d-l Sadoveanu în... Țara de dincolo de Negură, numai prin intuiția lui de mare scriitor al pământului dacic, sau printr'o disciplină adequată unei doctrine inițiatice? I-am fi recunoscători să ne răspundă pe cale particulară: din parte-ne îl asigurăm că vana curiozitate e ultimul motiv care ne împinge la acest demers...

VASILE LOVINESCU

Tolstoi călare

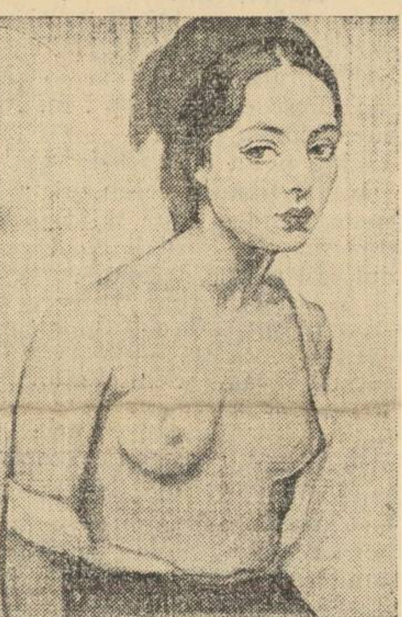

Rezeda Moga Dumitrescu — Nud

PLASTICA

Prin însăși firea ei, critica e sortită să stârnească dușmănii. La noi mai ales ea nu crează — atunci când se desfășoară obiectiv — decât inamiciții.

Hărțuit de pretutindeni, criticul ori renunță, — ori se resemnează la viața izolată, disprețuind contactul, din ce în ce mai primejdios, cu semenii săi. — ori, în sfârșit, falsificându-și drămuirile, diluându-le, preferă superficialitatea aluziei care nu angajează, unei adânciri pline adesea de riscuri nebănuite.

Rezeda Moga Dumitrescu — Nud

Ințelegând să-și îndeplinească cu onestitate profesiunea, criticul de artă primește adesea scrisori de injurii, avertismente insultătoare, amenințări cu bătaia și chiar... cu moartea.

Nimeni nu mai dă voe să i se spună că n'are talent, sau că nu are atâta cât pretinde ori își închipue că are.

Ba unii merg până acolo încât aduc pe banca acuzării pe critic, ca să obțină — prin intermediul judecății și al pledoariilor meșteșugite — certificate de originalitate și de talent.

Poziția criticei devine astfel din ce în ce mai ingrată. Trebue să fie nemaipomenit de scăzut nivelul celor pe care-i vizează, de vreme ce reacțiunile sunt atât de violente. — Pentrucă o minte luminată, un adevărat artist, acceptă totdeauna punctul de vedere critic, chiar când nu-i este favorabil. Cine are talent, nu și-l poate pierde printr'un cuvânt aspru al celui ce se ocupă de dânsul, după cum cel lipsit de calități nu le poate dobândi alimentându-și mediocritatea cu elogii nejustificate.

■

La Fundația Dalles expune d-na Cornelia Emilian, *fostă elevă a pictorului Jean Paul Laurens.*

Ni se înfățișează mai ales portrete, câteva vederi și două naturi moarte.

Păstrând bunele reminiscențe ale învățământului academic, portretele prezentate de d-na Emilian sunt foarte atent construite și se detașează plastic din fondul în general luminos și transparent.

O preocupare deosebită arată artista pentru studiul mânilor— auxiliar atât de util al adâncirii pshihologice.

Variația atitudinilor și armonia tonalităților desvoltate înlăuntrul fiecărui cadru, fac portretele de dimensiune și mai comunicative. Ceiace nu se poate spune despre lucrările reduse.

Peisagiile din Vălenii de Munte și din Mangalia, tratate destul de liber, par lucrate în tehnica acuarelei.

Bune și cu grijă urmărite — „Efectul de lampă" și simfoniile statice din „Galben și albastru".

■

Mai puțin unitară e expoziția d-nei Rezeda Moga-Dumitrescu *din sala „Universului".*

In desen, d-na Moga aduce o manieră școlărească, superficială, cu grave greșeli de punere în cadru, de compoziție, de perspectivă și de proporții.

Gheorghe Iuster — Acuarelă

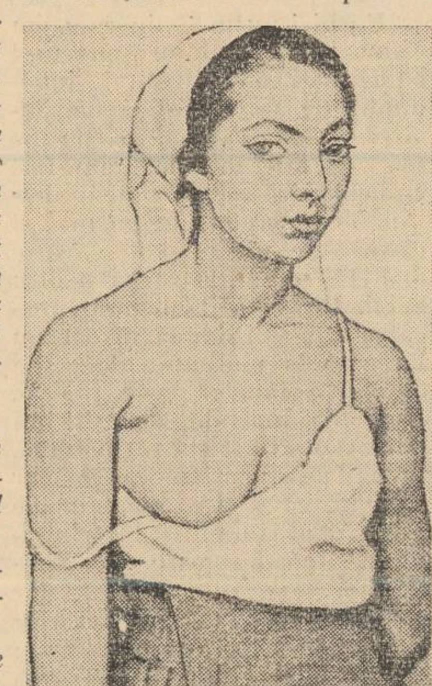
In pictură, acestor greșeli și neglijențe li se adaugă asperitățile unei paste văroase, primare. Compoziția e salvată uneori de tendința decorativă.

Portretele însă, rămân mediocre. Iar nudurile — inexpresive ca linie și cu desăvârșire false sub raportul realizării cromatice.

Carnația, tratată în circomvoluțiuni de tencuială sgronțuroasă, nu poate evoca nimic din frăgezimea trupului feminin.

Razeda Moga Dumitrescu — Compoziție

Rezeda Moga Dumitrescu — Desen

Intervențiile stăruitoare peste contururi nu izbutesc decât să detașeze și mai mult tema din cadrul ei estetic și emoțional.

Unele naturi moarte și flori mărturisesc calități.

■

La Mozart, un artist de talent: Gheorghe Iuster. *Expune acuarelă și ulei.*

Lucrările sunt deopotrivă de prețioase din punctul de vedere al îndrăznelii tehnice.

Acuarelele vădesc multă facilitate. D. Iuster știe să utilizeze inteligent albul hârtiei, obținând efecte frumoase. Are nevoe de mai multă interiorizare și de studiu.

■

Oarecare însușiri tehnice găsim și în tablourile d-lui Sile Ionescu. *D-sale îi lipsește însă libertatea de stil. E îmbâcsit și fără avânt. Lucrările prezentate, deși corecte cele mai multe, nu au nimic din marea respirație a artei.*

■

Sigur pe forma și pe jocul nuanțelor, d. Petru Aurel, *aduce, tot la Mozart, o pictură de frumoasă evoluție.*

Sunt acolo peisaje și portrete, în care artistul realizează o viziune personală, fără să schilodească imaginile și fără să le inunde cu revărsări arbitrare de culoare.

D. Petru Aurel știe să vadă pictural și știe să interpreteze artistic ceiace vede. Manifestarea d-sale de astăzi indică luminos drumul străbătut și ne dă sigure făgădueli.

*

Alături, d-na Käthe Pavelescu *se sbate în mrejele unui dilentantism duios.*

Iar d-na Eufrosina Muntenescu *afișează* „gobelinuri fine de mână".

H. BLAZIAN

Toamna în baltă

Moș-Platon

Eram acum câteva zile la vânătoare în Dobrogea de Miazănoapte. Aveam drept tovarăș și conducător pe un Lipovean bătrân, care răspunde la uimitorul nume de moș-Platòn. De acest moș-Platòn mă leagă o prietenie care a suferit fără sminteală asaltul unui destul de lung șir de ani.

E drept că această prietenie e — întrucât mă privește — oarecum interesată: bătrânul e un luntraș fără pereche. Pe tot cuprinsul celor patru lacuri, de la Ghiaur-Kioi până în Popina Razelmului, și de la cozile Hamamgiei până la Portița, acolo unde se sfârșește laguna și începe Marea, nu se află un al doilea moș-Platòn.

Ca nimeni altul el cunoaște cărările cele fără de pulbere ale bălții, ascunzișurile de tainiță ale cotloanelor, grindurile pe care fac popas cârdurile de cocori ori gâștele pasajului de toamnă, și toplițele de apă dulce în ale căror ape sângerânde vin să se arunce, cu vâjâit de piatră scăpată din praștie, rațele asfințitului.

Pentru aceste din urmă pomenite sălbăticiuni, moș-Platòn nutrește o adevărată slăbiciune. A fost și el vânător în tinerețe, și pe drumurile pe care mă poartă pe mine acum a umblat ani întregi singur, mânat de acelaș instinct, îmboldit de aceeași aprigă patimă.

De aceea, Chitucul, adică uriașul grind de către Răsărit care pe întindere de zeci și zeci de kilometri desparte apele lagunei de aria frământată a mării, îi este tot așa de cunoscut ca și ograda casei lui de ciamur din coasta Caraormanului.

Și tot de aceea, obiceiurile sălbăticiunilor care locuesc într'acele meleaguri nu mai au pentru dânsul decât prea puține taine. Dela moș-Platòn știu că rațele sălbatice sunt de optzeci și unu de feluri. Tot el m'a deprins să deosebesc pe cele călătoare de cele statornice. Și tot el m'a învățat că rațele cânepii trebuesc căutate în lagună „la apă mare", în timp ce sarselele trebuesc pândite la toplițe, în amurg, iar califarii dimineața, în zori, în margina ochiurilor de apă dulce.

„Califarul e pasăre de neam, Domnule, — mă dăscălea moș-Platòn într'un rând cu bunăvoință. Se cheamă că are sânge albastru. El nu-i ca celelalte soiuri de rațe. Fuge de nămol și de apă murdară. Caută limpezișuri și nu intră în apă decât odată pe zi, dimineața, după răsăritul soarelui, când își curăță penele. După ce s'a muiat bine, iese pe mal și-și resfiră fulgii la soare, și-i ciugulește unul câte unul, de gândești că-i numără. De aia lucesc totdeauna ca zăpada. Califarul nici nu doarme în apă ci în stuh sau în păiușuri ca iepurii. Și să mai știi Domnia Ta, că aiastă pasăre așa e lăsată dela Dumnezeu de nu clocește în stuh. Ouă în scorburi sau mai de grabă în cuib de stâncă. Și numai când au crescut bobocii cât niște bulzișoare îi ia după el și-i duce în baltă".

„Ceasu' rău"

Anul acesta l-am găsit pe moș-Platòn schimbat. De cum m'a întâmpinat, am băgat de seamă că vorbea cu voce silnică, spartă, și că privirile pe care și le ferea în lături, îi erau plumburii. Am crezut la început că era numai bătrânețea. Mi-am dat însă repede seama că era vorba de altceva: bătrânul avea o obidă care-l sfredelea ascuțit în adânc, ca un vierme. M'am prefăcut că nu băgasem nimic de seamă, știind că mai de vreme sau mai târziu avea să mi se destăinuiască singur. A făcut-o chiar a doua seară când, porniți deacurmezișul lagunei, pluteam pe cărarea de aur a lunei către cotloanele vulpilor din ostroavele dela Iedighiol.

„A căzut în vara aceasta asupra capului meu năpaste mare, Domnule! — începu cu obidă moș-Platòn. Așa ceva n'am tras de când sînt și ferească Dumnezeu și pe alții. Mi-a venit scârbă și mi-a fost dat să omor om acum, când am ajuns bătrân și când mult nu mai e până departe. Și-s nevinovat, Domnule, cum ești Domnia-Ta care n'ai văzut nici știut nimic de nime. Ți-oi spune să afli și Domnia Ta cum a fost, și apoi să stai să te miri de cum poate cădea năpasta pe om și cum îl poate încerca cumpăna. Ceasu' rău, Domnule...

„Anul ăsta peștele a prins a trece târziu în bălți că apa a rămas rece până la Rusalii. La mijlocul verii, când soarele prinde a trece de cea parte și a se ofili stuhul, chefalul era deabea cât deștu'. Ce te faci până în Octomvrie? Am stat atunci cu toții, cu ceilalți pescari, și ne-am sfătuit și am zis așa să mergem la scrumbii, la Marea. La Marea în *Agust* încep a veni bancurile de scrumbii, că încep a se trage la apă mai caldă, către țărmuri. La scrumbii faci totdeauna treabă bună. Ii musai. Când nimerești în banc, scoți cu sutele de kilograme fără să te oprești, zi și noapte, până cazi de somn și-ți amorțesc mânile pe coșuri. Așa e rostul peștelui ăstuia.

„Eu am coborît singur că în vara asta n'am avut tovarăș. Aveam cu mine numa un flăcăuaș, niscai rubedenie de-a babei. Il chema Sebii. Da' nu era om de baltă și nu știa sama peștelui. Și era și crud și cam *bolâu*. Il luasem mai mult să-mi ajute să curăț sculele.

„Așa am plecat într'o Luni și șapte zile nu prea a căzut mare lucru. Pe semne se țineau scrumbiile la apă mare. Intr'a doua Luni, adică taman la o săptămână, au început a se simți bancurile. Marți am dat peste ele deabinelea. Și ce bancuri? Era mai ales unu' care nu se mai sfârșea. Eu zic să tot fi avut un kilometru. Am tras cu coșurile de Marți până Joi într'una. Ne opream doar cât să bem apă. Până la urmă n'am mai putut: ni se făcuseră mânile vinete ca moțul curcanului iarna și ni se împietriseră șălili.

„Sâmbătă am încărcat peș'ele în bărci și am plecat la *Costanța*, la *licitațe*. De la noi până la oraș îs 60 de kilometri. Cu vânt bun ajungi în două ceasuri. In Sâmbăta ceia căzuse vântul taman de dimineața și a trebuit să tragem la bobăici. Celelalte bărci — tot câte doi oameni și mai puțin încărcate — ne-au luat bine înainte. După un ceas deabia le mai vedeam.

„Să fi tot ajuns la calea jumătate când am simțit că se schimbă vremea. Din senin, a ieșit deodată o coadă de negură. S'a prelins cârniș către Soare-Răsare deasupra Chitucului și l-a astupat cât ține zarea. In urmă, din coada aceea s'a ițit o limbă neagră către soare și cât ai clipi din ochi l-a îmbrobodit de parcă n'ar mai fi fost de când lumea. Mie una ca asta nu mi-a plăcut. Și nu știu cum, da' parcă am simțit așa ca o împunsătură sub coaste și am început să-mi aud bătând inima. Am zorit băiatul, m'am zorit și eu. Da' eram departe. Și numa 'ndată începu să sune și vântul și să joace Marea. Și mie sunetul acela al vântului mi-a plăcut și mai puțin. Am înțeles numaidecât că-i vreme cu primejdie. Venea vârtejul săltând în copce ca iepurele și când izbea în apă ridica valul de parcă ar fi fost fulg. Venea dinspre Răsărit dar se învârtejea sfichiuind, pleoscăind, urlând și spre Miazăzi și spre Soare-Apune și spre Miazănoapte. Și Marea juca frământându-se tot mai rău, ca nebună. Mă uit la Sebii — era ca ceara, Domnule. Râd la el într'o doară, să-i dau *coraj* — gândeam. Da' numa-l văd că lasă bobăicile, se apucă cu mânile de cap și se trântește în fundu' bărcii. N'aveam timp să stau de el. Trăgeam mereu la bobăici, trăgeam cât doi, că vedeam că se lasă noaptea și că vremea se făcea tot mai tare. Nu pot să spun că mi-era frică, Domnule. Mai trecusem eu prin vreme tare ca asta și scăpasem cu bine. Da' numa' simțeam slăbiciunea ceia la inimă și începuse să mi se bată ochiul stâng, lucru care mi-a fost totdeauna mie semn de scârbă mare și de năpastă.

„Să fi tot mers așa vreo două ceasuri când am zărit în coada ochiului drept luminile dela

Continuare în pag. VI-a

Doi doctori și Iliuță!

Incet, încet, încă o trăsură urcă delușorul pietros, și încă un căluț își plăsmuește ideal din piatra chilometrică. Dar aceasta e o trăsură elegantă, iar căluțul negru, lucios și sprinten, își tremură cochet mușchii sub hamurile galbene, călcând mărunt între hulubele date proaspăt cu lac. Roatele bandajate cu cauciuc, nu fac nici un sgomot; arcurile moi se leagănă ritmic în mersul hotărît al căluțului care și-a fixat ochii pe piatra chilometrică...

Se vede vârful scorușului, mijlocul lui stufos. Uite și o coadă ciuntă agitându-se cu desnădejde... E coada Rândunichii care-și apără stăpâna de muște... Uite și omul culcat sub scoruș, pe iarba fragedă...

— Dudue! Uite domnu doftor!...

— Pst!...

Hățurile de mătase roșie se strâng, căluțul negru se oprește și depe capra docarului coboară o rochie luminoasă.

— Pst!

Incet, abia călcând pe vârful pantofilor albi, cineva se apropie de scoruș... De sub marginile largi și coborîte ale pălăriei albe, pornesc două priviri albastre, înecate 'n bucuria surprinderii, iar un deget al unei mâni înmănușate strâns, apasă puternic o buză surâzândă.

La un pas, doctorul doarme cu capul pe braț, cu nedumerirea pe frunte...

Luminițile albastre ale ochilor ascunși sub umbra pălărioarei albe, i se plimbă peste ochii închiși, peste brațul întins. Mânuța strânsă în mănușă se pleacă, rupe un firișor de iarbă, apoi, ușor, foarte ușor, îl plimbă peste urechea doctorului...

Basta visează că-l mănâncă mustele! Alungă ceva cu mâna, își freacă urechia și se strâmbă grozav... Cealaltă mânuță apasă puternic cu degetul buza ce nu vrea să tacă, dar în zadar, râsul sbucnește...

— Vai, doctore! Iartă-mă!

— A-ha! făcu Basta ridicându-se deodată. De unde-mi răsăriși, colega?

— De unde răsare soarele!...

— Și trebuia să-mi strici mie somnul?

— Crede-mă, n'am vrut, mai ales că dormeai așa de frumos!... Ia spune drept, ce visai?

Peste fruntea doctorului trecu o umbră.

— Ce visam? Iaca, să-ți spun. Visam că sunt amorezat!

— O-ho-ho! Vezi că lucrul e grav, doctore! Ai luat ceva?

— Un decoct de albăstrele...

— Lasă curtea acum!

— Cum s'o las? Mata nu vezi că eu sunt născut curtezan? Pot eu trăi fără să-ți fac curte? Dar ia spune, de unde vii și unde mergi?

Acum, peste luminițile albastre trecu o umbră.

— La dumneata veneam, și-mi pare bine că te-am ajuns. Vrei să mergi cu mine?

— La iarmaroc?

— Nu, la Neagra.

— Dar ce-i acolo?

— Moare nevasta logofătului. Nu poate naște...

— Ei Doamne, zise doctorul. Dece n'ai spus dela început?

Și fără să mai aștepte, răcni la băetanul care aștepta lângă docarul negru:

— Todiriță, ia să te duci cu Rândunica acasă, și să-i cosești o iesle de luțernă! Iar noi... Hai, domnișoară! Stai, Todiriță... Stai, măi n'auzi? Să-mi iau lada!

Arcurile se 'ndoiră sub greutatea medicului și hățurile de mătasă roșie intrară 'n mâna lui asudată, spre desnădejdea ochilor albaștri...

In trap grăbit, căluțul negru porni înapoi, la vale, apoi cârmi la dreapta, spre Neagra.

Albă, dreaptă, ideal de dreaptă, șoseaua părea depe deal o linie trasă cu tibișirul. Și pe o parte și pe alta, aurul grâului se legăna în valuri, sub cerul înnourat și coborît.

Căluțul mergea în trap grăbit, scuturându-și coama pletoasă, enervat de atingerea prea deasă și cam prea usturătoare a biciului și de îndemnul neîntrerupt al hățurilor. Pufăia hărțăgos și lovea pietrele de ieșeau scântei.

— E-hei, băete, crezi tu că ai de-aface cu domnișoara Silva? Eu nu te menajez!

— Crezi că eu îl menajez?

— Atunci de ce te uiți cu atâta ciudă la mine?

— Te înșeli. E drept, mi-e cam milă de el...

— Dar nevasta logofătului?

— Ai dreptate, iartă-mă...

— E de mult bolnavă?

— De aseară. N'am știut până adineauri, când mi-a spus fratele dumitale.

— Dar el unde-i?

— A trecut pela noi cu domnul gheneral... Se duceau la iarmaroc...

— Și de ce n'a venit el să mă cheme?

— Nu știu. Probabil că avea altă treabă. Domnișoara Silva arătă cu mâna întinderile aurii.

— Are recoltă splendidă, fratele d-tale.

— Are un noroc splendid, fratele meu...

Tăcură. Doctorul, cu buza de jos atârnând, părea adâncit în gânduri. Domnișoara Silva, cu mânile împreunate în poală, continuă să privească peste lanurile îmbelșugate care se întindeau fără hotar, și pe o parte și pe alta. Din când în când, privirile ei albastre se opreau o clipă pe profilul doctorului, îi spionau mișcările, trudindu-se să-i afle gândurile.

— Știi c'am fost *acolo*, zise el într'un târziu.

— Unde?

— L-am văzut pe Dafin... De acolo veneam.

— Pe Atala ai văzut-o?

— I-a fost iar rău...

— Săraca Atala! Și *el* ce spune?

Doctorul ridică din umeri.

— N'are putere să spună nimic. E acelaș copil ideal...

— Diseară vii?

— Viu...

Și lovind încă odată căluțul negru, Basta adăugă:

— Nu știu cum o să se sfârșească toate astea!...

Picioarele căluțului negru depănau repede, repede, iar buza doctorului atârna din ce în ce mai grea.

— Crezi, în adevăr, doctore, c'o să sbucnească furtuna?

— Foarte curând.

— Și o să fie catastrofă?

— Dezastruoasă...

— Și dumneata nu poți face nimic?

— Imi voi da toate silințele...

— Dac'ai avea nevoie, doctore, îți dau și eu ajutor.

— Ce bună ești, domnișoară Silva!

— Nu, doctore, nu sunt bună, dar mă silesc să fiu.

Basta clătină capul.

— Numai omul bun se silește să fie bun...

— Dacă-ți place să crezi asta...

De sub pălărioara albă, ochii albaștri ai domnișoarei Silva, priviră pe Basta șăgalnici. Pe buzele ei roșii, surâsul înflori din nou pe jumătate trist, pe jumătate cochet.

Intr'un târziu doctorul își întoarse fața.

— Domnișoară Silva, zise el. Dumneata ai o imaginație foarte fecundă. Ia spune-mi: dacă pasiunea s'ar putea vedea, ce culoare ar trebui să aibă?

— Culoarea ochilor prin care ai privi-o, răspunse fata fără să stea pe gânduri.

— Și dumneata, prin ce ochi ai privi-o?

— Prin ai mei.

— Și-atunci?

— Și-atunci pasiunea mea ar fi de.. culoare albastră...

— Frumoasă ar fi!...

— Iar îmi faci curte!

— Da, uite, îmi place la nebunie să-ți fac curte! Știi că sunt unii oameni cari vor să aibă râie numai din plăcerea de a se scărpina! E ceva delicios să te scarpini când te mănâncă! Tot așa și eu, îți fac curte numai din dorul de a te vedea certându-mă.

Domnișoara Silva râse cu hohote.

— Și dacă te-ai pomeni într'o zi plin de râie?

— Adică amorezat!...

— N'am zis asta.

— O zic eu...

— Atunci o zic și eu!

— Bine, zise doctorul. Am să fiu amorezat. Și ce-i cu asta? Am să fiu... O să amețesc și eu ca găina când cade cloșcă și am să zac trei săptămâni.

— După aceia scoți pui...

— Oi scoate sau n'oi scoate, nu știu. Știu însă că amețeala o să treacă...

— Bine, doctore, atunci fă-mi curte cât vrei...

Doctorul râse sarcastic.

— Ca să mă pot scărpina!... Hei! Dar ce-i asta?

Strângând puternic hățurile, Basta reuși să schimbe mersul calului care, speriat de odată, se năpusti spre șanț, sforăind cu groază.

De sub podețul pus în curmezișul șoselei, ieșise o mogâldeață buhoasă care acum se apropia de doctor legănându-se ca o rață.

Doctorul opri calul care sforăia mereu.

— Dar ce cauți aici, măi Iliuță?

Feciorul lui moș Anton, cu traista de cărți spânzurată de gât, râse până la urechi.

— Săru' mâna...

— N'auzi măi? Ce cauți aici?

— ?!!

— Ei lasă, că te spun eu lui tat'tu! De unde vii?

— Din Neagra.

— Și ce făceai sub pod?

— Așteptam pe duduia...

— Pe mine? întrebă domnișoara Silva.

— Da, că m'o trimis tușa Catinca...

— Tușa Catinca? Moașa?

— I-hâ! afirmă Iliuță.

— Hai, doctore, se vede că-i este rău tare bietei femei, zise domnișoara Silva devenind gravă. Urcă-te și tu colea, Iliuță!

Cât ai clipi, Iliuță se cocoță pe scăunelul dela spatele doctorului, iar Basa, lovind puternic cu biciul, porni din nou trăsurica pe șoseaua netedă și largă.

Domnișoara Silva, stând alături, nu-și putea ascunde nerăbdarea. Doctorul, cu buza atârnând, clipea des din ochii bulbucați îndemnând calul de zor.

Iliuță, așezat la spatele lor, se lăsă câteva clipe desmierdat de legănatul „harcurilor” și duruitul roatelor gumate. De câte ori jinduise el să se urce în trăsura „doftoriței!...”

Dar foarte curând își aduse aminte de ceva, și, uitându-se cu teamă la „boeri” deschise binișor traista și scoase cu multă fereală un lucrușor. După ce se încredință că „boerii” nici gând n'aveau să se uite la el, scoase lucrușorul la iveală și-l privi cu drag, răsucindu-l între degete. Era un fluieraș lustruit frumos, cu șase găuri rotunde, crestate cu dibăcie. Lucrase Iliuță vreo zece zile la el, pentrucă și Iliuță avea un ideal, în viața asta: să cânte cu fluerul la iarmaroc, să-l întreacă pe neamțul acela „cu comedia”! Să câștige și el un pumn de gologani și când o veni acasă, să-i dea lui ta'su, și el să cânte pe urmă mereu, să câștige gologani mulți, da' la școală să nu se mai ducă! Lasă, c'o să câștige bani destui... Doar cântă fluerul ca un pui de rândunică... Zău, gâlgâe din el, nu altceva!...

Tot privindu-și opera, feciorul lui moș Anton uită și de cai și de „harcurile” moi, și de roatele gumate, și de „boeri”. Apropiindu-și fluerașul de buze, suflă încetișor, apoi mai tare. Degetele lui negre de nuci, cu unghiile împănate de pământ, se lipiră de găurile fluerașului alb, ridicându-se, ca niște clape, la intervale. Ca să n'audă boerii, Iliuță se întoarse cu spatele la ei și se îndoi de mijloc.

Sunetul fluerașului i-atinse urechea și-i merse la inimă... Dac'ar vrea domnu' „doftor” să-l ia în trăsură și când s'o întoarce, apoi are timp să se repeadă în iarmaroc, să-i facă năduf neamțului!

Domnișoara Silva întoarse puțin capul, zâmbi și lovi cu cotul pe doctor, făcându-i semn să se uite la băiat.

Iliuță, cu ceafa neagră, asudată, cu mijlocul încovoiat, cânta din fluieraș! Doctorul întoarse vârful codiriștei și-l lovi ușor peste fluer.

Copilul se întoarse speriat, ascunzându-și repede comoara.

— Da' de ce stai cu spatele, măi Iliuță?

— ?!

— Ce-ascunzi acolo?

— ?!

— N'auzi măi? Ce-ascunzi? se răsti doctorul.

Băiatul, palid, răspunse înecat:

— *Nica...*

— Cum nimic? N'am văzut eu? Cu ce cântai?

— Lasă-l, interveni domnișoara Silva cu blândețe. Nu-l vezi cât e de speriat? Haide, Iliuță, arată-ne ce ai acolo și-ți făgăduesc eu că nu ți-l ia. Am văzut, ai un fluer.

Cine ți l-a dat?

Iliuță, ținând mereu mâna la spate, pândea clipa să sară din trăsură... Doctorul îi ghici gândul, și-l prinse de mână.

— Arată-mi fluerul!

— Lasă-l, se rugă domnișoara Silva. Nu ți-e milă de el?

Dar doctorul, fără să țină seama de rugămintea ei, luă fluerul din mâna băiatului și-l privi de-aproape. Il examină lung, cu băgare de seamă, ca un expert, mișcându-și mereu buza de jos și clipind des. Dând hățurile domnișoarei Silva, luă fluerașul între degete și, spre marea ei surprindere, îl duse la gură. Din lemnul lustruit frumos, isvorî un sunet limpede, foarte limpede. Doctorul bătu găurele cu degetele și se încredință că opera lui Iliuță era demnă de luat în seamă.

Băiatul, cu părul vâlvoi, cu ochii speriați, se uita când la fluer, când la doctor, strângând mereu degetele asudate și negre.

— Cine ți l-a făcut?

— Eu...

— Tu? Dece minți?

— Lasă-l, te rog, interveni din nou domnișoara Silva.

Iliuță, galben, rămase încremenit. Basta, zâmbind, îi dete fluerul, și băiatul i-l luă din mână cu sfială, neîndrăsnind să creadă că-și recapătă bogăția.

— Dacă l-ai făcut tu, zise doctorul, să știi că ai scăpat de bătăi! Am să te scap eu... Așa să-i spui lui ta'tu!

Apoi, întorcându-se spre domnișoara Silva:

— „In sufletul acestui copil s'a născut o pasiune neagră, pentrucă are ochii negri!”...

— Dar a dumitale cum e?

Basta îi luă hățurile din mână și se făcu că n'aude, mai ales că lătratul unui câne le vesti intrarea în sat.

■

— Vezi cum ești, domnișoară? „Moare femeia logofătului”... Și ea țese 'n război!

— Vai, doctore! Dar bine, n'ai auzit cât a suferit săraca?

— Bine, a suferit, pentrucă așa spune și la carte, că femeia trebue să nască în dureri. Dar de la a suferi, până la a muri, crede-mă, domnișoară, că e un drum lung de tot.

Domnișoara Silva își încheie mănușa, enervată.

— Ce om fără inimă!

Dar își reveni repede și luându-i mâna, îl privi drept în ochi.

— Nu, doctore, iartă-mă, ești un om admirabil, dar eu sunt prea slabă! Ce să fac? Noi, femeile rămânem toată viața, minore, copii.... Ne impresionează toate, în bine sau în rău, fără alegere, ne bucurăm de orice, plângem din orice, ne ademenesc culorile, strălucirile, și ne speriem de nimic... Deaceia, greșim atât de des și păcătuim atât de ușor...

— Dac'ar spune un bărbat lucrurile astea...

— Ar trebui să le spunem noi cât mai des, dar ca orice ființă minoră, femeia este și îndărătnică...

Apoi adăugă cu un surâs viclean: „Poate însă că fără astea n'ar avea atâta farmec”...

Ochii domnișoarei Silva străluceau și luminile lor albastre erau umede, străvezii și adânci.

Căluțul negru mergea mai repede acum, la întoarcere, iar pe scaunul dela spate, Iliuță își admira fluerașul, bucuros că tot o să mai tragă o raită prin iarmaroc și că tat-său n'o să-l mai bată.

Adică să fie adevărat? Să scape el de bătaie? Dar de școală? Dac'ar scăpa de școală, ar cânta mereu cu fluerul și ar câștiga o căciulă de gologani, ca neamțul acela... E-hei! Ba bine că nu!

Cu toate astea, par'că tot îl strânge în umeri când se gândește la pumnul lui moș Anton... Dar dacă o aduce o căciulă de gologani, nu-l mai bate... La asta s'o fi gândit și domn' doftor...

—Oleu, cugetă băiatul, că urâtă-i școala aceia!... Par'că-i o prinzătoare de guzgani!... Și coperișul îi stă strâmb, cum stă căciula lui tat-su când îi *bat*... Că bine zice mă-sa:

„Dare-ar focu'n ea de școală!”...

Privind mereu fluerașul, Iliuță strălucește de fericire și de sudoare! Numai el știe cât l-a cioplit, cât l-a scobit și cât l-a ras cu *stecla* de l-a făcut să *stărlucească* așa...

Are să se înfigă uite așa, în fața neamțului și o să-i tragă un cântec, să crape de ciudă...

✱

— Domnișoară Silva, zise doctorul într'un târziu. Am vrut de multe ori să te întreb și totdeauna mi-a fost frică să nu te supăr, mai ales când dumneavoastră, femeile, cum singură ai spus, sunteți atât de susceptibile. De ce te îmbraci cu atâta eleganță, în stofe atât de fine, atât de scumpe, și de ce-ți drotezi părul și-ți lustruești unghiile cu atâta grijă, atunci când vrei să mergi la câte un bolnav? Pentrucă dumneata pui atâta inimă în faptele dumitale, nu pot da acestei cochetării altă interpretare de cât...

— Decât?

— O vanitate? Un capriciu? Sau o tentațiune?

— Numai dorința de a fi frumoasă!

— Pentru cine?

— Pentru *ei!*

— Dar și fără asta ești... strălucitoare! Un exemplu: Dece te parfumezi atât de turburător?

— Tot pentru *ei*... Eu, doctore, am fost odată bolnavă. Sunt de atunci vreo doisprezece ani... Eram tot la țară, la Strejeni, când tata ținea moșia de acolo. M'a îngrijit doctorul Drașca, maiorul... Il știi cât era de priceput. Dar el venea pentru cinci minute, îmi pipăia pulsul, fruntea, îmi prescria dieta și pleca. Adevărata îngrijire însă, mi-o dădea o mătușă a mea, soră cu mama, care pe vremea aceia era cam de vârsta mea de acum. Ei bine, ași putea spune, și o spun chiar cu tărie, că toate doctoriile, băile, fricțiunile, dietele și cocoloșelile doctorului și ale părinților, nu mi-ar fi putut alunga boala, dacă n'ar fi fost mâna fragedă și parfumată a lui tante Alice. Și era o femeie atât de urâtă!... Dar când îi auzeam mersul, foșnetul rochiei de mătasă, când îi vedeam strălucirea părului și umezeala ochilor, mă simțeam învăluită într'o atmosferă de primăvară, desmierdată și întărită ca de raza unui soare miraculos. Venea numai și-mi netezea fruntea, iar tata, o! mai ales tata! era nelipsit de lângă mine, pentrucă eram bolnavă de tifos. Dar ochii mei căutau pe tante Alice, pentrucă tante Alice aducea cu dânsa delicateța unui bandaj de mătasă și parfumul unei respirări de viorele... Primeam desmierdarea ei cu atâta voluptate, încât isvoarele vieții mele primejduite își reluau cursul sub mâna lui tante Alice, ca sub o baghetă vrăjită. Lucrul l-am experimentat apoi în facultate, și cu toate observațiile profesorilor și ironiile veninoase ale colegilor, am căutat să înlătur cât mai mult mirosul acidului fenic și să aduc în saloanele spitalelor ceva ce nu se învață în laborator, dar care merge drept la inimă... Acum, gândește-te și dumneata. Bieții oameni, îi vezi cum trăesc, iar când îs bolnavi, zac într'o atmosferă de staul... Pentru ei doctorul este o amenințare, o ființă profund antipatică, în tot cazul nedorită. Ii vezi cu câtă silă ne privesc... Totuși, bănuesc că și pe ei îi încântă desmierdarea mătasoasă a unei palme scoasă proaspăt din mănușa pudrată, sau adierea unui surâs pornit depe buze trandafirii... Ai văzut cu ce ochi mă privea femeia logofătului, când m'a văzut scăldându-i — *eu!* — copilul?

Sunt sigură că tot satul o să afle că „doftorița” și-a suflecat până la umăr mânile albe și a învățat-o să-și scalde plodul. Eu vreau ca bolnavii mei să mă iubească... Mâna unei ființe iubite vindecă orice rană... Și încă ceva, adăugă domnișoara Silva surâzând. Eu cred că medicina ar trebui făcută numai de femei... și numai de femei... frumoase!

Doctorul slăbise de tot hățurile și o privea atent. Căluțul mergea la pas...

— Dar dacă ei înțeleg altfel lucrurile? Frumusețea, eleganța dumitale, le-ar putea stârni invidia, chiar ura. Ai putea fi pentru ei o ciocoaică, o ființă care trăește pe spatele lor... Pentru ei oricine nu e țăran, e un parazit. Nu te-ai gândit la asta?

— Ba da, și sunt sigură că așa spun mulți... dintre cei sănătoși. Bolnavii însă au o psichologie cu totul specială. Ei sunt mai buni, pentrucă suferă, și sunt mai îngăduitori, pentrucă se cred mai aproape de moarte... Sunt mai idealiști... și pe urmă copiii!... Nu-i vezi cum încremenesc toți cu gura căscată când mă văd? Puțin lucru crezi că-i frământă atunci când îi desmierd pe obraz, sau le trec mâna prin păr?

— Mă rog, zise Basta. De unde ai scos toate astea?

— Mai întâi spune-mi, ce crezi despre „toate astea”?

— Cred că plutești în nori...

— Se poate! De altfel predilecția mea pentru literatură, m'a împins totdeauna spre realitățile sufletești, și-un medic, după mine, ca și după dumneata, nu este un meșteșugar, ci un misionar care, înainte de toate, trebue să fie robul pasiunii lui, să se confunde chiar cu această pasiune... Dar iată că am ajuns la Iasomia... Iliuță, dă-te jos și... Hei, dar unde-i Iliuță?!

Scăunelul dela spate era gol... Iliuță nu mai avusese răbdare!... Iarmarocul, neamțul....

G. M. VLADESCU

„Din Romanul unui visător”.

Conacul dela Iasnaia-Poleana

Tolstoi în 1890

Toamna în baltă

Urmare din pag. III-a

Port. Erau ca niște scânteuțe, da' le cunoșteam bine. Am răsuflat și mi-am făcut cruce. Am cârnit către ele și am început să trag cu nădejde. Mergeam acum cu spor că aveam vântu 'n spate. Da' cum ne apropiam de mal se ridicau valuri tot mai mari și barca juca tot mai tare. Venea valul cât casa, o ridica tocmai sus, pe creastă, și-apoi o scuipa jos în vale, în fiertura spumei. Barcă de 27 de *cravace*, cu 800 de kilograme de pește, și era ca un fulg, Domnule.

„Când am văzut una ca asta m'am temut să nu-l ia apa pe Sebii, cum stătea ca mort în fundul bărcii. Am lăsat bobăicile, am încălecat coșurile cu pește, l-am luat pe sus pe băiat, l-am așezat pe scândura dindărăt și i-am strigat în ureche să se țină de buza bărcii. Minte la mine să nu-l leg cu brâul de proțapul cârmii!

„...Ce s'o mai lungesc! Când a venit valul cela, am crezut că se deschide și ne înghite gură de balaur. Că avea răsuflare, Domnule, răsuflare de ghiață. Dintr'un început barca s'a ridicat în picioare — ai fi zis un stâlp. O clipă l-am văzut deasupra capului pe Sebii făcut ghem pe scândura lui și cu picioarele bâțâind ca rupte. Când a căzut barca la loc, s'a spart și valul. S'a repezit asupra mea ca o fiară, s'a izbit în mine și a încercat să mă zmulgă. Și au trecut pe deasupra mea și pe lângă mine șuvoaie și șuvoaie de apă grea ca plumbul, de credeam că nu se mai sfârșesc. Da' eu îmi înfipsesem unghiile în țăpusile bobăicilor și, oricâtă putere a avut fiara n'a putut să mă smulgă.

„Când a încetat șuvoiul și am putut să răsuflu, am deschis ochii. Și când am deschis ochii l-am văzut pe Sebii, cu mânile și picioarele desfăcute, sburând, da! Domnule, sburând pe sus ca o pasăre.

Clătina din mâni ca din niște aripi și căuta ceva să se acațe. De ce să te acăți? De apă? S'a dus ca scăpat din pușcă și bun dus a fost.

„Eu nici nu mai știu cum am ajuns la mal. Mi-au spus unii oameni că aș fi înnotat ținându-mă de barca răsturnată. Mi-au mai spus oamenii că pe urmă trei zile încheiate am fost ca nebun, că nu mă puteau deslipi nici noaptea de pe mal și că făceam mereu semne către apă. Pe semne asta era pentru Sebii. Da' el săracu' bun înnecat a rămas. Și nici măcar nu l-a scos la mal apa, de-o să-i curețe ciolanele peștii. Vezi, Domnule, mai ales de asta îmi pare rău și de asta n'am tihnă. Că nu i se poate odihni măcar sufletul, că el a rămas acolo neîngropat și a murit fără lumină la căpătâi cum se cere creștinului.

„Da' la ce să mai cârtim acuși. Așa ne-a fost scris la amândoi, și mie și lui. Ceasu' rău, Domnule...”

EMIL COLIU

25 de ani dela moartea lui Lev Tolstoi

Inţeleptul

Dorurile melancolice şi tristeţa sfâşietoare, caracterizau imensa majoritate a intelectualilor din epoca înfloririi Rusiei în secolul trecut. Literatura, muzica, pictura, teatrul, opera, baletul, universităţile, i-au adâncit intelectualului rus nevoia de-a găsi răspunsul la două întrebări: Cum să trăiască? *şi* Cum să iubească?

Pentru prima oară în istoria omenirii s'au pus în faţa masselor intelectuale şi problemele derivate din aceste două întrebări cardinale:

Există Dumnezeu? Există viaţă dincolo de mormânt? Ce e bine? Ce e rău? Ce e adevăr? Ce e drept, moral, util? Ce e absurd, nedrept, imoral şi păgubitor? Ce e spirit, păcat, iubire, artă, fericire?...

Printr'un complex de împrejurări, intelectualii ruşi, după ce au căutat mult timp răspunsul la aceste întrebări în cărţi, şi-au îndreptat, timp de aproape cinci decenii, privirile scrutătoare spre reşedinţa „Inţeleptului dintre Inţelepţi" — Lev Tolstoi, — spre conacul moşiei Iasnaia Poliana, la 200 km. spre sud de Moscova şi la 18 km. de la gara Zaseca, în regiunea păduroasă a câmpiei guvernământului Tula.

Intelectualii căutători de aur sub formă de adevăr, dreptate şi fericire, nu se dădeau în lături

Tolstoi în 1856

faţă de greutăţile deplasării până la Iasnaia Poliana, ţinând minte mereu cuvintele lui Levin din romanul „Sonata Kreutzer":

„Ca să trăesc, sunt obligat să ştiu de unde vin şi pentru ce mă aflu aici. Deoarece nu ştiu şi nu voi afla niciodată acest lucru, rezultă că nu pot trăi"...

Dar asta n'a spus-o Levin, ci însuşi Tolstoi. A vorbit cu sinceritate, gândind aşa. A aflat deci, adevărul. A rezolvat problema: cum să trăim; poate să o spună tuturora...

Un intelectual mijlociu se apropia de Iasnaia Poliana cu evlavie, curiozitate, frică şi sfială. Să-I pună întrebarea: cum să trăesc? — E absurd şi ruşinos... Şi totuşi, se apropia, intra, era primit foarte simplu, reţinut la masă, alături de numeroşii copii şi nepoţi ai lui Tolstoi, guvernat'i de Sofia Andreevna Tolstaia.

In mijlocul mesei apărea de obiceiu însuşi Inţeleptul. Un bătrânel de statură mijlocie, îmbrăcat într'o bluză lungă de pânză şi cu cizmuliţe moi.

Mosafirul i se prezenta. Vedea înaintea sa un om viu, în carne şi oase, şi era pătruns în acelaş timp de o idee stranie: e Tolstoi, nu-i un om ca oricare altul. Incerca un sentiment ciudat: nu că omul acesta nu semăna cu Tolstoi; dimpotrivă; ci fiindcă cunoştea pe Tolstoi din copilărie, iar pe bătrânelul acesta îl vedea pentru prima dată în viaţă.

In jurul lor, conmesenii se îndopau cu fripturi, spuneau fleacuri, contesa Tolstaia se plângea împotriva editorilor şi corectorilor, iar însuşi Lev Nicolaevici mânca din nişte crăticioare, cu atenţie bătrânească.

Pe'nserate, oaspetele se plimba prin parc, vizita gospodăria condusă de contesă şi se gândea: „Par'c'ar fi Kitty, pe care a iubit-o Levin".

Ceaiul de seară. Un mare abajur alb. Lev Nicolaevici vorbeşte cu cineva despre literatură, repetându-i, probabil, pentru a suta oară: că citeşte totul, că nu-i plac şi nu pricepe cum pot să placă cuiva — gânditori ca Nietzsche sau poeţi ca Balmont şi Sologub, când există Schopenhauer şi Victor Hugo! Nietzsche nu-i decât un abil foiletonist neamţ...

Ce absurditate! Omul a venit dela mii de kilometri pentru a întreba ceva pe un om care ştie. *Şi e nevoit să audă vorbindu-se despre literatură sau să povestească Sofiei Andreevna despre sine şi despre familia lui...*

„Când voi putea oare să-l întreb?" — îşi spunea mosafirul.

Şi era mereu împiedicat, chiar atunci când conversaţia avea drept subiect — problemele religioase. Omul se ferea să intervină, temându-se să nu se'ncurce în formulele: Dumnezeu e Binele; viaţa omului e limitată de Timp şi de Spaţiu; eşind din acestea, se nimiceşte, dispare; viaţa e scurtă, e pură întâmplare, — deci, nu-i nevoe să cauţi rostul ei...

Lev Nicolaevici vorbeşte. Chipu-i bătrân e luminat de lampă, brăzdat de sprâncene stufoase; are ochi adânciţi în orbite, iar barba, din albă, devine gălbue.

Vorbeşte despre viaţă. Spune că a scrie o carte veridică asupra vieţii unui om, e o muncă imposibilă. Chiar dacă cineva ar urmări numai ceeace a făcut astăzi şi eri, — cum s'o spună? Doar sunt atâtea lucruri false, neadevărate, grele şi groaznice!

„Aşa dar, şi pentru El există „eri" şi „azi"?" — gândea vizitatorul. — „Nici el nu ştie cum să trăiască, încât să nu fie nimic fals, greu, groaznic? Cum e cu putinţă să vorbească el însuşi cu atâta amărăciune despre „astăzi" al său? Sau poate ştie cum anume să-şi aranjeze acest „astăzi", dar nu poate? Atunci, dacă nici El nu poate, cum vreţi să poată alţii? Pigmei faţă de El? Nu, nu! Şi viaţa Lui e tot aşa de grea şi de absurdă ca şi viaţa oricui..."

Intâmplător, în sfârşit, mosafirul pune lui Tolstoi o întrebare care-l chinue.:

— Care este Dumnezeul cel viu al dv.?

Şi aşteaptă răspunsul. Nu pentru sine, ci pentru acest bătrân înţelept, care desigur a rezolvat pentru el *această problemă.*

Aude următoarele cuvinte:

— Nu ştiu nimic. Voi spune numai în ultima mea clipă: în mânile Tale dupun sufletul meu. Să facă El ceeace vrea, cu mine. Eu nu ştiu El ştie ce anume...

Şi intelectualul rus se întorcea dela Iasnaia Poliana acasă, cu un sentiment de tristeţă „pacificată". N'a vizitat pe un înţelept. A vizitat pe un frate *viu şi suferind, care, chiar dacă găsise ceeace a căutat o viaţă întreagă, — găsise numai pentru el.*

Şi el e nefericit. Deci, nu trebue întrebat. Trebue numai iubit...

ALEXIS NOUR

Dr. Macovejchi. Alexandra, fiica lui Tolstoi. Igumnova, secretara. Cericov. Tolstoi. Principesa Obolenscaia, nepoata lui Tolstoi, Stareţa Maria, so.a lui Tolstoi. Sofia Andreevna Tolstaia.

A treia corectură pe o pagină a romanului „Ana Carenina".

Coşmarul Anei

Fragment INEDIT din romanul „Ana Karenina"

Abia în noaptea a treia — de la 27 spre 28 Mai — Ana căzu în acel somn greu, care e dat omului ca o armă împotriva nenorocirii consumate. Numai somnul aduce odihna. Se trezi de dimineaţă, moleşită. Coşmarul îngrozitor ce-i stăpânea visurile până la legăturile ei cu Vronschi, o vizita iarăşi.

...Un ţăran bătrâior, cu bărbuţă încâlcită, lucra aplecat deasupra unor bucăţi de fier aruncate la întâmplare şi bombănea, în franţuzeşte: *il faut battre le fer, le broyer, le pétrir*... şi Ana simţea în somn, cu groază, că bătrânul nu-i dă nici o atenţie. Observă însă că aceste bucăţi de fier atârnau ameninţător deasupra capului ei. Se deşteptă scăldată de o sudoare rece.

Se sculă numai decât. Era neliniştită şi grăbită. Annuşca băgă numaidecât de seamă că „cucoana" e astăzi frumoasă şi veselă — cum n'a mai fost demult.

— Dealtfel, n'am deloc de gând să ajung tuberculoasă, îşi zise Ana ridicându-se. Cu pas hotărît şi energic, ea trecu apoi la toaletă. Făcu o baie, se îmbrăcă, îşi pieptănă repede şi elegant părul buclat, încurcat, care-i ajungea până la umeri.

Cabinetul lui Tolstoi

Se grăbea.

„Trebue să trăesc, — îşi zise ca pentru sine. Oricând se poate trăi".

— Ce face N. N.?

Intrebarea era pentru Annuşca, dar despre Grabbe.

— Mi se pare că se scoală.

—Spune-i că-l rog să ia cafeaua cu mine.

— Dealtfel, ce mai e de făcut? — se întrebă ea. — Ah, e nesuferită şederea în oraş. E timpul să plecăm la ţară. Bărbatu-meu n'a vrut să plece Vineri. Când va pleca?

Se aşeză la masa de scris.

— Stai, Annuşco, — zise ea fetei, care se îndreptase spre eşire.

Ii era frică să rămână singură.

— Am să scriu un bileţel. Il vei duce tu.

Se aşeză şi scrise:

„M'am hotărît să plec la ţară. Cât mai curând. Vino, te rog, mai de vreme la masă, ca să putem împacheta bagajele şi să plecăm chiar mâine. Sper că nu va mai fi nici o piedică".

Tolstoi student 1843—1847

Inchise plicul şi-l trimise vizitiului spre a-l duce lui Alexis Kirillovici.

Scriindu-i, simţea cum demonul geloziei punea treptat stăpânire pe dânsa.Căută să nu se oprească asupra gândurilor care-o năpădeau.

— Ce-i cu Lilly?* — întrebă ea pe servitoare.

— E în grădină cu guvernanta.

— Cheamă-le, te rog.

Când Annuşca plecă, Ana rămase cu privirile fixate asupra câinelui de bronz dela „presse papier".

— Nu, nu trebue, nu trebue! — îşi zise ea deodată.

In acelaş timp se ridică în picioare, hotărîtă şi cu elasticitate. Işi scoase capotul ca să-şi pună rochia.

— Ah, — m'am pieptănat sau nu? — se întrebă ea. Nu-şi putea aduce aminte, deşi avea sub ochi pieptenul cu firele de păr creţ, smulse cu câteva minute mai înainte. Işi pipăi capul.

Dormitorul lui Tolstoi.

— Da, m'am pieptănat. Când anume însă, hotărât, nu-mi aduc aminte.

Se apropie, totuşi de oglindă ca să se convingă dacă se pieptănase sau nu. Dar când? Nu putu să-şi amintească.

Se miră, văzându-şi în oglindă gâtul şi umerii goi, ochii strălucitori ce priveau speriaţi şi în acelaş timp pătrunşi de ei înşişi.

— Cine-i asta? Sunt eu?... Cât de frumoase-mi sunt mânile şi... umerii!..

Ii simţea încă sărutările... pe mâni... pe umeri... Işi ridică mânile. Mişcă şi umerii. Duse braţul la buze. Il sărută.

— Ah, ce rău îmi pare!

Işi sărută mânile cu buzele apăsate şi simţi deodată că o îneacă plânsul.

— Nu, nu se poate! Nu vreau!

Se întoarse repede, îşi puse rochia şi ,încheind-o la ultimul nasture, se repezi spre guvernanta care venea cu fetiţa.

„Dar nu e El. E altceva! Unde sunt ochii lui albaştri, zâmbetu-i duios şi timid?"

Mormântul lui Tolstoi în pădurea dela Iasnaia-Poleana

Iată cel dintâi gând al Anei în clipa în care-şi văzu fata, rumenă, grăsuţă, cu ochi negri de agată şi cu părul negru...

Credea că va vedea şi pe Serioja, băiatul ei... Işi sărută fetiţa, răspunse Englezoaicei că-i perfect sănătoasă, că mâine pleacă la ţară şi intră în sufragerie, aproape în acelaşi timp cu Grabbe. Acesta avea haina descheiată deasupra vestei albe, când apăru în pragul uşii.

— Arătaţi bine, Ana Arcadievna; — zise el cu voce obişnuită, încet şi liniştit, privindu-i mersul uşor şi energic. Ii plăceau fundele albastre de pe rochia-i neagră. Dar mai ales ochii ei strălucitori, veseli. In sfârşit, — felul în care intrase şi-i strânsese cu putere mâna osoasă, aproape uscată.

— Toate înfloresc şi încă demult. Am tot aşteptat, când în sfârşit veţi înflori şi dv., ca anul trecut la Vozdvijenscoie... Iată, aţi înflorit, într'o singură noapte..

— Văd că nu vă pricepeţi numai la cai, — răspunse ea, zâmbind.

* Numele fiicei Anei Karenina.

— Dè!... viaţa te învaţă de toate!

— Ce mai e cu chestiunea dv?.... — îl întrebă ea îndată.

„Chestiunea" — era o mare datorie a lui Moscvici, care pierduse la cărţi toată averea câştigată de Grabbe. Pentru asta venise Grabbe la Moscova.

— Ei, *clopin, clopant*, — răspunse Grabbe. Obţin sau nu. Mâine tot trebue să plec.

— Şi noi plecăm mâine, — zise Ana. Am şi trimis un bileţel lui Alexis, — în acest sens.

La cafea, din una în alta, Ana propuse lui Grabbe s'o însoţească până la expoziţia de flori pe care vroia, de mult, să o viziteze.

— Iar după aceia, vă duceţi unde aveţi treabă. Numai, veniţi la masă negreşit. Alexis va fi şi el. I-am scris. Dacă nu va veni, voi căuta să nu vă plictisesc.

— Voi căuta şi eu să fac aşa cum mi-aţi spus. Am însă cam mult de mers. De nu voi putea veni, mă veţi ierta, nu-i aşa? — adăugă Grabbe, privind-o cu neîncredere şi mirat de schimbarea ei ciudată.

„De ce oare cochetează aşa cu mine? — se gândi el. „Nu, dragă, sunt definitiv blazat..."

Grabbe îl invidia pe Vronschi mai mult decât pe oricine. Intr'o zi i-a spus în faţă că de n'ar fi fost el la mijloc — s'ar fi îndrăgostit demult de Ana. Iar Vronschi i-a povestit odinioară Anei lucrul acesta.

Femeile nu uită niciodată aşa ceva. Şi acuma, pe neaşteptate, Ana îşi aduse aminte. Era natural să-şi pună în joc toate puterile sufletului pentru a smulge mărturisiri dela Grabbe.

Trăsura elegantă a lui Vronschi sosise. Intr'o toaletă de mare lux, Ana se duse, împreună cu Grabbe la expoziţie. Conversaţia începută la cafea continuă:

— Nu vă e oare deloc milă de acest băiat? — întrebă Ana, făcând aluzie la tânărul dela care Grabbe câştigase întreaga-i avere.

— Niciodată, nu m'am întrebat acest lucru, Ana Arcadievna. Toată averea mea se află aici. (Arătă spre buzunarul dela piept al hainei). Sunt om bogat în clipa aceasta. Chiar astăzi mă voi duce să joc şi poate voi ieşi din club — un cerşetor. Doar cine joacă cu mine ştie că toată averea mea e pusă pe o cartă. Şi totuşi, vrea să-mi ia şi cămaşa. Aşa încât ne luptăm, iar plăcerea constă tocmai în această luptă.

— Plăcerea?

— Nu. Nu atât plăcerea cât interesul vieţii. Ceva — trebue să joci, căişori, de pildă, sau pichet.

— Dar asta-i foarte rău!

— Imi place răul,—zise Grabbe vesel.

— Eu însă mă gândesc deseori la dv., — zise Ana. — Nu aţi iubit niciodată?

Grabbe râse:

— Of, Doamne, de câte ori! Dar ştiţi? Unul se aşează la jocul de cărţi cu gândul să se scoale când se apropie ora *rendez-vous*-ului. Mie mi-e permis să fac dragoste numai atât cât trebue ca să nu întârzii, pe seară, la partida de joc.

— Ah, lăsaţi glumele! Ştiu că aveţi inimă. Aţi iubit vreodată aşa încât să nu vă mai pese de nimic?

Grabbe se posomorî.

— Dè,... Ana Arcadievna. Dacă a existat aşa ceva, apoi a trecut demult; şi trecutul rămâne înmormântat. Nu'nvie morţii!...

— Povestiţi-mi şi mie!...

— Drept să vă spun, nu-i nimic de povestit: s'a în-mormân-tat, şi pace...

Se întâmplă însă deseori să fie îngropaţi morţii... încă vii; — zise ea, şi un zâmbet duios şi gingaş i-se ivi în colţul buzelor.

Atât de straniu şi de provocător luci privirea ce-l scruta, încât el se tulbură adânc.

Oricâtă experienţă avea Grabbe, după părerea lui, în ale dragostei, vedea acum că ea cochetează, că vrea să-l provoace. Iubind viciul şi destrăbălarea, şi făcând totul pentru a trece drept vicios, el nu simţea totuşi nici o umbră de îndoială asupra felului cum trebue să procedeze cu soţia unui camarad, cu femeia care era *aproape* soţia unui camarad. Dacă i-ar fi poruncit cineva să omoare un om, — n'ar fi scăpat ocazia de a încerca o astfel de plăcere. A intra însă în legătură cu femeia acestui prieten — îi era cu neputinţă, deşi simţea că-i îndrăgostit, că nu poate trăi fără ea. Era aceeaşi imposibilitate ca şi cum ar fi încercat să sboare.

Se încruntă numai, iar faţa i se schimonosi ca înaintea unui

Tolstoi în 1854 sublocotenent de artilerie

partener care ar fi vrut să facă fraudă la joc: avea o expresie aspră, îngrozitor de rece, şi de batjocoritoare...

Grabbe o corectă însă, caşicum ar fi vrut să agraveze încercarea de fraudă:

— Sunt un prost jucător; nu cunosc arta conversaţiilor prea subtile, — zise el. — Vorbiţi desigur despre Vronschi?

Era cuprins de milă pentru această femee întocmai cum i-ar părea rău de un jucător neîndemânatec şi necinstit, care ar avea curajul să adaoge în chip fraudulos vre-o cifră în folosul său... Trebuia însă să-i aplice o corecţie.

— Dacă aş începe vreodată să povestesc, apoi, în niciun caz nu v'aş povesti dv., — zise el.

— De ce? — întrebă ea, şi îşi întoarse spre el ochii sclipitori încadraţi într'un zâmbet.

In aceeaşi clipă însă, văzându-i expresia feţei, se ruşină şi ar fi dat orice, numai să fie în stare să-şi retragă cuvintele şi zâmbetele risipite până atunci. Ştia dinainte ce va spune Grabbe. Nu putea însă să-l oprească,

Continuare în pag. VI-a

Tolstoi pe câmp la Iasnaia-Poleana

fiindcă ar fi arătat că-şi recunoaşte greşala.

Probabil — totul va trece neobservat... El însă spuse cu voce liniştită, subţire, fără să o privească în ochi:

— Nu din motivul la care vă gândiţi, Ana Arcadievna, — ci fiindcă sunteţi pentru mine soţia unui prieten.

— Da... aproape soţie, — se agăţă ea de cuvântul pronunţat, cu înfăţişarea femeii jicnite.

— Nu, de ce aşa? Eu vă privesc chiar mai mult, de o mie de ori mai mult — ca pe soţia lui Alexis, decât dacă el ar fi fost de douăzeci de ori cununat cu dv., — răspunse Grabbe pe un ton calm şi hotărît, spunând parcă:

„Acum socotelile jocului sunt în regulă. Putem continua!".

— Atunci, să lăsăm toate astea la o parte, — zise grăbită Ana, căutând să schimbe subiectul convorbirii şi să suprime nu numai sentimentul ruşinii, ci şi al deziluziei.

Aşa dar, ea nu mai poate fi pe placul bărbaţilor!... O greutate apăsătoare şi tainică i-se aşeză pe inimă.

— Da... să lăsăm toate astea la o parte. Spuneam totdeauna că noi, femeile, nu vom pricepe niciodată pasiunile bărbaţilor în afară de sfera noastră specific feminină.

— Cum adică? E de nepriceput, Ana Arcadievna? Fiecare dintre noi are, — în afară de lumea feminină, — o pasiune, fără de care viaţa şi-ar pierde orice rost. Sunt foarte numeroase aceste pasiuni şi foarte variate.

— Şi ce pasiune are Alexis? Caii?

— Da, şi caii, — urmă Grabbe liniştit definitiv şi vădit înveselit; — dar mai are o pasiune pe care o ascunde, ca şi fratele său. E în sângele neamului lor... Hm!... Cum să v'o spun? — El însuşi s'ar supăra dacă i-aş spune-o: curtea imperială, onorurile, ambiţiile... Am observat...

Aci însă Grabbe îşi dădu seama cât de jenat e să-i vorbească Anei despre asemenea lucruri. Fiindcă tocmai ea era aceea care ar fi putut să-şi reproşeze, într'o zi, că i-a distrus lui Alexis toate planurile orgolioase. Grabbe o observă, după privirea tăcută, ascuţită şi serioasă. Se opri.

— Ti! câtă lume s'a adunat aci! — zise el.

Ana nu-i răspunse nimic. Grabbe observă că faţa-i devenise straniu de îngândurată. Uitase cu totul unde se află, când echipajul se opri în gangul palatului sportiv unde fusese organizată expoziţia de flori...

Trad. de A. N.

Reproducerea oprită.

Exclusivitatea Serviciului de Presă şi de Literatură din Moscova.

Tolstoi şi fiica lui Alexandra face muzică

Câte ceva despre Tolstoi

Literatura rusă a fost popularizată în România mai întâi prin revista „Contemporanul" dela Iaşi, apărută la 1881; titlul ei aminteşte titlul revistei cu acelaş nume „Sovremenik", la care au colaborat cei mai mari scriitori ruşi de pe la mijlocul veacului trecut, inclusiv Tolstoi.

Gherea a fost cel dintâi care prin „Contemporanul" a descris viaţa şi opera lui Tolstoi pe care mai târziu l-a prezintat şi ca pe un *mare* cetăţean, prin „Literatură şi ştiinţă". Şi el şi marele critic danez *G. Brandes*, zugrăvindu-l pe acest uriaş scriitor îl prezintă ca om, care inspiră groază.

Gorki, care a stat multă vreme în intimitatea lui Tolstoi, dimpotrivă, îl descrie astfel:

„Are mâni admirabile; ele nu-s frumoase, ci osoase, cu vinele umflate, dar totuşi foarte expresive şi pline de forţă creatoare. Astfel de mâni trebue să fi avut şi Leonardo da Vinci. *Cu asemenea mâni poţi face orice. Uneori în conversaţii mişcă degetele, le atinge frumos, le desface deodată şi pronunţă o vorbă bună, plină de înţelepciune. E ca un Dumnezeu, nu ca Sebaoth sau ca un olimpic, — ci ca un Dumnezeu Rus, care sub un tei de aur stă pe un tron de paltin, nu prea majestos, dar mai înţelept decât toţi ceilalţi zei".*

Dostoievschi îl caracterizează şi el:

„Cu tot marele său talent autentic, Tolstoi e unul dintre acei mari scriitori ruşi care văd numai ceiace stă direct în faţa ochilor săi şi de aceea ei se opresc numai asupra acestui obiectiv — ceeace dovedeşte cât de profund a studiat şi pătruns Tolstoi realitatea, şi cu câtă putere de viaţă a descris-o; ca atare pătrunzând viaţa individuală, viaţa omului, el a opus principiului „ochi pentru ochi" învăţătura şi morala creştină: „iubeşte pe aproapele tău".

■

In călătoria sa prin Germa-

Intrarea în cerdacul conacului „Iasnaia Poleana" şi „pomul săracilor"

nia Tolstoi oprindu-se la Kissingen, a cunoscut acolo pe Iuliu Fröbel, nepotul marelui sociolog, întemeietorul grădinilor de copii.

Cunoscând sistemul fröbelian, Tolstoi i-a spus:

— „La noi în Rusia programul acesta trebue să fie consacrat exclusiv educaţiei poporului, căci poporul nostru poate da roade mai bune ca în Germania, fiindcă Ruşii nu-s încă atât de stricaţi, pe când germanii seamănă cu un copil care ani întregi a primit o educaţiune falşă.

C. S.

Tolstoi povestind nepoţilor basmul cu „cei şapte castraveţi".

Inmormântarea lui Tolstoi. Procesiunea venind din gara Zaseca spre Iasnaia Poleana

Gânduri şi Lumini

din opera lui Tolstoi

Credinţa

Fără credinţă nu se poate trăi. Credinţa constă în a şti pentru ce trăim. Incercaţi de aflaţi aceasta, căci e cea mai importantă în lume, dar cătaţi de o aflaţi voi înşi-vă şi nu credeţi pre nimeni pe cuvânt. Pentru a afla, singur, trebuie experimentată credinţa, cum zicea Crist: „Incercaţi învăţătura mea şi atunci veţi cunoaşte dacă e adevărată".

Credinţa mea am arătat-o în toate scrierile mele din anii din urmă.

Iată în ce constă credinţa mea: Viaţa noastră nu ne aparţine nouă, ci este a lui Dumnezeu care ne-a trimis în viaţă; de aceia scopul vieţii noastre trebue să fie împlinirea voinţei lui; iar voinţa lui este ca să trăim în iubire cu alţii, după cum şi noi vrem ca ceilalţi să se poarte cu iubire faţă de noi, astfel ca luptele şi ura să dispară din lume şi în locul lor să vie pacea şi iubirea. Aceasta e toată credinţa; încercaţi de trăiţi după această credinţă şi veţi vedea dacă e sau nu e bună. Alt bine în viaţă nu e, decât a trăi după voinţa lui D-zeu şi binele acesta e mare, ca toate celelalte bunuri.

Familia

Familia este şi ea o condiţiune a fericirii. Şi aci, cu cât cineva e mai sus pe scara socială, cu atât cunoaşte mai puţin această fericire. Cei mai mulţi sunt adulteri, care în plină cunoştinţă de cauză resping plăcerile căminului. Chiar în relaţiunile legitime, copiii lor sunt o povară pentru ei. Se lipsesc de bucuria de a trăi împreună, cu dânşii. căci după principiile lor, ei sunt datori să-şi încredinţeze altora copiii: mai întâi unor străini veniţi de prin alte ţări, apoi profesorilor, astfel că familia este pentru ei un isvor de belele şi nenorociri.

Copiii sunt din frageda lor tinereţe tot aşa de nenorociţi ca şi tatăl lor, şi nu nutresc pentru dânşii alte sentimente, decât dorinţa morţii lor, pentru a se putea bucura mai curând de moştenire.

Viaţa

Scopul vieţii pentru oricare din noi, este de a-şi desăvârşi puterea sa de iubire. Această desfăşurare de iubire ne aduce fericirea.

Numai cine iubeşte trăeşte. Amorul e însăşi viaţa, nu o viaţă destrăbălată, dureroasă, pieritoare, ci viaţa fericită şi eternă.

Tot răul constă în aceea că omul îşi închipuie că poate trăi pe lume, fără a-şi iubi semenii. Aceasta e cu neputinţă. Cu lucruri neînsufleţite, ne putem purta şi fără iubire; fără iubire putem tăia arborii, putem să ardem lutul, să batem fierul, dar în raporturile dintre om şi om, iubirea e tot atât de indispensabilă cum e de pildă, prudenţa în raporturile sale cu albinele. Natura albinelor e aşa făcută că, dacă nu eşti prudent, îşi vatămi şi ţie şi albinelor. Tot astfel e şi în relaţiunile dintre oameni. Şi aceasta e drept, căci iubirea reciprocă dintre oameni este legea fundamentală a vieţii omeneşti.

Amorul

Adevăratul amor nu e cu putinţă decât atunci, când renunţăm la satisfacerea nevoilor animalice.

Femeia Căsătoria

Femeile se răzbună de plăcerile ce ne procură.

Marea majoritate a oamenilor privesc căsătoria ca o condiţiune necesară pentru a poseda o anumită femee.

Căsătoria seamănă cu o vânzare publică unde se vând virgi-

Tolstoi scriind (schiţă de Repin)

nităţi şi fiecare îşi laudă obiectul de vânzare.

Orice fel de educaţie feminină n'are alt scop decât să atragă pe bărbaţi.

Banii-Bogăţia

Există o părere admisă în general că banii reprezintă bogăţia, că bogăţia este rezultatul

Tolstoi venind dela baie

muncii şi că, prin urmare, banul e munca. Părerea aceasta are aceiaş valoare ca şi cealaltă care constă în a crede că toată organizaţia socială se datoreşte unui contract social.

Banul a pierdut complect înţelesul pe care ar dori unii să i-l atribue; el nu reprezintă munca decât în unele cazuri, în regulă generală însă el nu e decât dreptul sau putinţa de a exploata munca altuia.

La ce folosesc capitalurile îngrămădite în mânile câtorva, dacă ele nu folosesc decât când ajung în mânele tuturor?

Toate nenorocirile oamenilor provin de-o parte din foame, din lipsa celor trebuincioase traiului, din descurajare în muncă şi de altă parte din bogăţie, din lene şi din toate celelalte vici născute din ea.

Ştiinţa

Ştiinţa noastră, pentru a ajunge o ştiinţă şi a fi într'adevăr folositoare şi nu vătămătoare omenirii, ar trebui înainte de toate, să părăsească metoda ei experimentală care o mărgineşte nunumai la studiul lucrurilor existente şi să îmbrăţişeze singura interpretare atât de înţeleaptă şi rodnică a ştiinţei, despre cum trebuie oamenii să trăiască. Acesta e scopul şi rostul ce ar trebui să le aibă ştiinţa.

Orice studiu n'ar trebui să fie demn de cercetări ştiinţifice decât în măsura în care el ar conduce la cunoaşterea despre cum trebue oamenii să trăiască.

Violenţa

O luptă crâncenă are acum loc în sânul poporului rus între două firi cu totul potrivnice: omul-fiară şi omul-creştin.

Două drumuri se înfăţişează acum *dinaintea* lui: unul, acela pe care au păşit şi păşesc încă naţiunile europene; ele luptă cu violenţă contra violenţei şi tot prin violenţă caută a statornici şi a păstra ordinea nouilor întocmiri care, ca şi cele vechi, se reazămă tot pe violenţă. Drumul celalt nu va putea fi urmat decât atunci numai, când se va fi înţeles că unirea oamenilor căpătată prin violenţă e şubredă şi că numai o concepţie a vieţei comună tuturor oamenilor, şi legea ce va rezulta dintr'însa, va fi în stare să statornicească pacea adevărată şi trainică printre oameni.

Acesta e drumul pe care vor păşi, credem, nu numai Ruşii, dar toată omenirea creştină.

Civilizaţia

Toţi împăraţii, toţi regii, toţi preşedinţii, toţi prinţii, toţi miniştrii, toţi militarii, toţi funcţionarii, toţi proprietarii, toţi negustorii, toţi inginerii, toţi medicii, toţi învăţaţii, toţi artiştii, toţi profesorii, toţi preoţii, toţi scriitorii, sunt convinşi, că civilizaţiunea noastră este un bun atât de nemăsurat, încât nu admit măcar gândul, că ar putea să dispară, sau chiar să fie modificată...

Intrebaţi însă imensa masă agricolă, ori din ce ţară vreţi, slavă, chineză, hindustană, sau rusă, masă care reprezintă nouă zecimi din omenire, întrebaţi-o dacă civilizaţia, cea atât de slăvită, atât de scumpă claselor intelectuale, este un bine sau nu!

Aceste mase vă vor răspunde în senz cu totul opus; vă vor spune că ele au nevoie doar de pământ, de îngrăşăminte, de irigaţii, de soare, de ploae, de lemne, de recoltă îmbelşugată, de unelte de arătură, puţin complicate şi lesne de fabricat în localitate, chiar de către ţărani.

Cât priveşte civilizaţia, populaţia rurală n'o cunoaşte sau o vede sub adevărata ei faţă; corupţia oraşelor, nedreptatea judecătorilor, puşcării, biruri, palate nefolositoare, muzee, monumente, vămi, care împiedecă liberul schimb, tunuri, cuirasate şi armate pentru a pustii ţările străine. Populaţia vă va spune:

Dacă civilizaţia voastră vi-i asta, atunci nu numai că-i nefolositoare, e chiar vătămătoare.

Greşala inconştientă, uneori conştientă, pe care o săvârşesc susţinătorii civilizaţiei, este de a privi civilizaţia ca pe o ţintă, ca un rezultat, pururea ca un bine, pe când ea nu e decât un mijloc. Civilizaţia va fi un bine, atunci când roadele ei vor fi bine întrebuinţate. Expozibilele sunt folositoare, pentru stabilirea unei linii ferate, dar sunt teribile într'o bombă. Fierul e bun pentru fabricarea plugurilor dar funest când serveşte la facerea obuzelor, ori cătuşelor de închisori. Presa poate să răspândească sentimente frumoase şi idei înţelepte dar poate servi cu mai mare izbândă idei falşe, vătămătoare.

Chestia de a şti dacă civilizaţia este folositoare sau vătămătoare, nu poate fi deslegată decât după ce se va şti dacă în societate precumpăneşte răul sau binele. In societatea noastră, în care minoritatea asupreşte majoritatea, civilizaţia constitue un mare rău. Ea e o armă de apăsare mai mult.

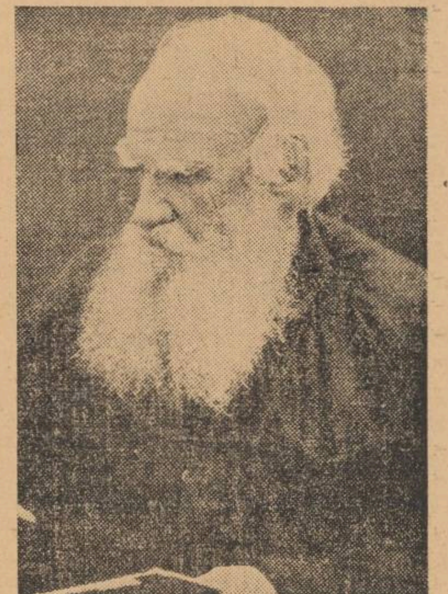
Calea

Omul va duce o viaţă bună, raţională când se va pricepe să aleagă cea mai bună dintre căile ce i se vor înfăţişa.

In situaţia actuală „omenirea creştină" trebue să aleagă din două una: sau să rămâe la civilizaţia aflătoare, care asigură cea mai mare sumă de fericire unei minorităţi, pe când majoritatea se tăvăleşte în mizerie şi robie, sau să jertfească o parte din cuceririle care folosesc câtorva, şi aceasta fără nici o întârziere, pe dată ce ne vom încredinţa că tocmai avantagiile acestea împiedică, mulţimea de a scăpa de mizerie şi robie.

Culese şi traduse de *A. A. Luca*

Cronica vieţii lui Tolstoi

Tolstoi în 1900

Anul	Vârsta	
1828		*Naşterea lui Tolstoi (28 August, la Iasnaia-Poliaan).*
1831	3	*Moartea mamei lui Tolstoi.*
1837	9	*Tolstoi pierde pe tatăl său.*
1843	15	*Tolstoi intră în Universitatea din Moscova (limbi orientale).*
1844	16	*Tolstoi părăseşte facultatea de limbi orientale şi se înscrie la drept. Studiază pe Rousseau şi Voltaire.*
1845	17	*Viaţa universitară. Dualitatea vieţei interioare (meditaţiuni) şi a vieţei exterioare (conduită dezordonată de student).*
1847	19	*Prma încercare de viaţă rustică (Iasnaia-Poliana).*
1851	23	*Tolstoi pleacă în Caucas, unde intră în armată.*
1852	24	*Tolstoi scrie întâia lui nuvelă: „opilăria".*
1854	26	*Tolstoi ia parte la asediul Sevastopolului şi la bătălia dela Cernaia.*
1855	27	*Tolstoi e trimis în misiune la Petersburg. Scrie „Tinereţea" şi „Sevastopol".*
1857	29	*Tolstoi scrie „Doi husari", „Insemnările prinţului Nehludov" etc. Intâia călătorie prin străinătate: Germania, Franţa, Elveţia.*
1859	31	*A doua călătorie în străinătate: Germania, Anglia, Italia, Elveţia. Tolstoi scrie „Trei morţi".*
1861	33	*Tolstoi întemeiază la Iasnaia-Poliana o şcoală gratuită pentru copiii sătenilor. Publică „Fericirea familiei", „Holstomer", etc. E numit judecător de pace.*
1862	34	*Intemeiază şi dirijează revista pedagogică „Iasnaia-Poliana". Tolstoi se căsătoreşe la Moscova cu d-ra Sofia Andreevna Berg.*
1864	36	*Tolstoi scrie şi publică „Răsboi şi Pace".*
1873	45	*Tolstoi scrie şi publică „Anna Karenina". Inceputul crizei sale morale.*
1881	53	*Tolstoi publică „Spovedania mea" şi „Evangheliile".*
1882	54	*Tolstoi se întâlneşte cu mujicul Sutaiev, întemeietorul unei secte religioase.*
1883	55	*Intâlnirea cu mujicul Bondarev. Tolstoi părăseşte oraşul şi se stabileşte la Iasnaia-Poliana, lucrând pământul. Publică „Critica teologiei dogmatice" şi „Religiunea mea".*
1884	56	*Apar „Biserica şi Statul" şi „Teoriile apostolilor".*
1886	58	*Tolstoi publică „Moartea lui Ivan Ilici" şi „Puterea întunericului"?*
1888	60	*Tolstoi scrie „Ce-i de făcut"?*
1889	61	*Tolstoi scrie „Sonata Kreutzer", „Roadele civilizaţiei" şi „Despre viaţă".*
1891	63	*Tolstoi organizează 200 de ospătării gratuite pentru ţărani, în timpul foametei.*
1893	65	*Tolstoi publică „Impărăţia lui D-zeu este în voi înşi-vă".*
1895	67	*Intâia reprezentaţie la Petersburg a dramei „Puterea intuericului".*
1898	70	*Tolstoi publică „Ce-i artă?"*
1899	71	*Tolstoi publică „Invierea".*
1901	73	*Sfântul Sinod din Rusia excomunică pe Tolstoi.— Răspunsul lui Tolstoi către Sinod.*
1902	74	*Tolstoi scrie „Ştiinţa şi Religia".*
1903	75	*Jubileul lui Tolstoi.*
1906	78	*Tolstoi publică „Shakespeare şi dramele sale".*
1908	80	*Sărbătorirea lui Tolstoi cu prilejul celei de a 80-a aniversare a naşterei sale.*
1909	81	*Tolstoi publică broşurile: „Să nu ucizi", „Scrisori către liberali" şi „Inarmare şi Patriotism". Cere parchetului darea sa în judecată.*
1910	82	*Fuga şi moartea la 20 Noembrie.*

Cei patru fii ai lui Tolstoi scoţând sicriul din căsuţa şefului de gară din As tapovo

Cu Otilia Cazimir, în cetatea Iașului

Otilia Cazimir în copilărie

Vechiul Iași

Odată, trecând pe strada Zlataust — era spre asfințit — am auzit toaca bătând singuratic în turnul bisericii Ducăi-Vodă; parcă dintr'odată dispăruse târgul și 'n locul lui codrii tainici ai Mânăstirii Neamțului ascultau cu răsuflarea oprită dansul ritmic al ciocanului de lemn, jucat de un călugăr slab, cu comanac tăcut.

Ecoul acesta de toacă primitivă mi-a vibrat iarăși pe suflet, astăzi dimineață, când am lăsat în stânga gâtul puternic al turnului bisericii Zlataust și am înaintat în Bucșinescu, ca să găsesc casa Otiliei Cazimir.

Aici stătuse pe vremuri vechiul Iași, ticălos și aplecat într'un cot pe văi, cu case văruite alb având geamuri rare și patrate — ca la hanuri — cu zăplazuri înalte, cu câni ciobănești hămăind hărțăgos, cu maidane pleșuve unde rarii țepi uscați ai bălăriilor erau mușluite de purcei... Toate aceste semne ale trecutului le mai descopeream încă, cu uimire și mi le picura pe suflet bătăile toacei vechi.

— Tic-a-tac! Tic-a-tac! Tica-tica-tica-tac!...

Odată cu frunzele galbene ale salcâmilor ofiliți, cădeau și amintirile străbunilor mei morți, care trăiseră odată aici în soare și ploi și care pâlpâiau încă prin sufletul meu — mai mult al lor.

Grăd'na cu amintiri

Pe Bucșinescu, la vale, căutam numărul 4.

Intâiu o fetiță slăbuță, apoi o femeie modestă c'un șal încrucișat pe piept și 'n sfârșit un om zdrențăros, cu unelte de stolerie subțioară se întoarseră pe rând, cercetându-mă, parc'ar fi avut ceva cu mine. „Suspect lucru!" și-ar fi spus un bucureștean, nedeprins cu moldovenii.

— Căutați pe cineva? m'a întrebat în sfârșit stolerul, văzându-mă cum mă plec atentă, deasupra tăblițelor șterse de ploi.

Ne-am oprit amândoi la portița cu ostrețe cenușii. Sus, puțin de-asupra nivelului străzii, o grădiniță înflorită colorat de toamnă ținea dulce în poenița ei o casă albă. La uliță, scheletul dărăpănat al unei clădiri moarte; copilăria duduei Otilia, desigur.

— Nu intrați! m'a oprit, părintește, călăuza. — Vă poate mușca un câne rău.

Nu știam cum să anunț cetatea, că aștept la zidurile dinspre drum. Zărisem o femeie îmbrobodită, care ieșise de pe la cuhnii. Vroiam să-i fac semne; în aceiași clipă însă, obrazul palid al Otiliei Cazimir apăru la o fereastră.

Nu erau câni răi. Am intrat nestingherit.

Odaia și stăpâna ei

Ușa s'a deschis asupra unui interior — care desigur nu se putea să fie altfel — ce m'a lăsat surprins în prima clipă, totuși. Luminos, primitor, căptușit cu lucruri multe, nu era nici vechiu, nici modern: avea fiinte bătrânești ce se prezentau în haine curate și bine ținute, de parc'ar fi fost nouă. Iar cele ce se adăogiseră relicvelor erau după chipul și asemănarea bunicelor lor și se trudeau să le imite.

Odaia Otiliei Cazimir mă primi caldă, cu liniște de tic-tac de ceasornic și ochi închiși de perdeluțe albe. Din toate părțile, mă priveau figuri neclintite, urmărindu-mi mișcările de pe cartoanele îngălbenite. Ovalul palid și fin al scriitoarei părea desprins și el dintr'o cadră: ochii mari, pătrunzători, i-am regăsit chiar, pe-o fotografie a unui domn bătrân, cu cravată lată și părul lung.

— Nu e Vasile Alecsandri după cum s'ar crede — îmi lămuri Otilia Cazimir — E bunicul meu după mamă. Nu-i așa că-i samăn?

— Aceiași frunte înaltă, același oval prelung, aceiași ochi, am recunoscut.

— Și-aceleași gesturi, a complectat modelul viu — deși eu nu l-am cunoscut decât din fotografii.

O altă poză ștearsă îl arată pe Neculai Ionescu de la Brad, pe vremea când era bonjurist.

— Tata-i era nepot — spune scriitoarea. Pe fratele său, Ion Ionescu — cel dintâiu moldovan doctor în agronomie: învățase la Constantinopol și la Paris — nu l'am apucat. Murise, după ce trăise câțiva ani singur la Brad, într'o izolare aspră de mizantrop, în tovărășia celor treizeci de pisici ale lui. Când au vrut rudele să-l îngroape, pisicile au sărit pe dulapuri și pe sobe și de-acolo, zburlite și crunte, au început să se tânguie și să urle de fugeau oamenii făcându-și cruce.

Pe Neculai Ionescu l-am văzut la Brad, cu puțin înainte de-a muri — continuă Otilia Cazimir în vreme ce eu mă ocup și cu alte chipuri. — Era mărunțel și slab, avea o bărbuță subțire și albă și vorbea fără glas, — el, oratorul de pe vremuri. Ieșea pe cerdac, se uita peste Siret și-și chema servitorii c'un țignal, pe care-l purta legat la gât, c'un șnur, ca pe-un mărțișor. Pe-atunci, biblioteca de la Brad era întreagă. Imi aduc aminte de o odaie cu perdelele lăsate și cu zbor cenușiu și tremurat de molii în penumbră, — o odaie în care, nu știu de ce, aveam ideea că miroase a mort. Erau acolo, în rafturi înalte, o groază de cărți. Erau cărțile lui Ion Ionescu, era tot ce adunase Neculai Ionescu de prin străinătăți și tot ce rămăsese de pe urma băiatului său mort, cărturar și el. Am auzit că'n vremea războiului, în conacul părăsit de pe malul Siretului, se încălzeau rușii la focuri cumplite în care se mistuiau, în loc de lemne, tomuri grele legate în marochin și in-folii cu *enluminures* de preț.

Scriitoarea vorbește cu glas potolit și cu ochi vioi, cărora fruntea înaltă și boltită le pune umbră de cuget adânc și melancolie. Mișcările-i sânt sprintene, vorbele bine cumpănite și picante; iar râsul, cu dinți albi și ascuțiți, parcă mușcă. In odaia unui Iași demult mort în care însă umbrele celor ce-au fost sunt vii și puternice, de parcă aici n'a mai intrat nimeni deatunci, n'a mai tulburat pacea neclintită a somnului îmbălsămat — Otilia Cazimir e la locul ei; de cum am intrat și s'a închis ușa, am simțit că intru într'o Impărăție tainică, unde ea e singură stăpână.

— La mine în odaie nu intră nimeni, mi-a spus; doar tare rar, ca acum. Mă 'nchid aici și tac.

Apoi, poftindu-mă să șed, peun diavn cu scoarță:

— Beai o cafea? Mă duc s'o poruncesc.

O scoarță și-o străbunică

„Subt păretele alb înveselit de două acuarele însorite, am întins pe divan un covor de peste o sută de ani. Pe câmpul cu negrul îndulcit de vreme, trei buchete de flori, naiv și amuzant stilizate: garoafe și trandafiri în ulcele roșii: o frumuseță...

...Scoarța asta moldovenească a cumpărat-o bunica mamii, când s'a măritat. Au pornit-o, fata cu neamurile, din ținutul Romanului, dela răzășia bătrânească, într'un car cu coviltir. Au trecut cu frica'n sân peste Dealul Mărului și prin pădurea Strungăi, și au poposit aici, în târgul Ieșilor, să cumpere ladă înflorită de Brașov, atlaz liliachiu pentru rochia de mireasă și scurteică albastră de catifea, căptușită cu vulpe și tivită cu sângeap. Și pentrucă le-au mai rămas doisprezece galbini, au cumpărat și scoarța asta...

Despre străbunica mea, mi s'a spus că a fost femeie frumoasă foc și amarnică foarte. Eu am apucat în cea dintâiu copilărie, o babă mărunțică și oarbă care-mi pipăia obrajii cu degete ca niște bețișoare de iască, — să *mă vadă...*"

Cuvintele acestea le adresase odată, în revista de față, Otilia Cazimir, lui Coco, papagalul lui Tudor Arghezi care scotea într'o vreme bilete mici pentru toți și toate. Pe scoarța de care vorbește scriitoarea, stam eu acuma și-i cercetam trupul fin, muiat de vreme, stropit măiestru de culori delicate și sobre. Mânile străbunicii îl pipăiseră pe vremuri, cu degete tinere; acuma timpul își vârîse sfredelul în el, lăsându-i găuri și rărituri. Iar nepoata îl țesuse cu dragoste, înseilând firele putrezite, ca să mai ție iluzia...

De pe fereastră

— De la fereastră, se vede biserica Sfântului Ion Zlataust, către care s'a legat Duca-Vodă, „pufnind în barba-i cănită", să clădească sfânt locaș în Beilic, drept mulțămită pentru o intervenție meșteșugită și vicleană pe lângă Dumnezeu...

Se vede biserica, — când se desfrunzesc copacii. Altminteri, nu se vede nimic. La noi e pădure, vara.

— Aici pot hălăudi în tihnă haiducii... spune mama. Și 'nfiece an luăm hotărîrea să mai tăiem din copaci, să mai aerisim locul. Dar nu ne îndurăm. Primăvara, când înfloresc liliecii, e o minune. Sus, lilieci. Jos, irişi, de tot soiul: o nebunie de flori. Pe urmă, se împlinesc copacii de pădure. La poartă s'au ajuns unul cu altul. Subt ei nu mai crește iarbă. ca 'n fund de codru. Așa-s de rotați și de mândri: cum să-i tai? Și vița sălbatică ne invadează casa, — dar casa fără viță n'ar mai fi casa noastră...

— Uite și cafeaua; să știi că-i făcută de mâna mamii. — Fumezi? Nici eu; nu pot suferi mirosul de tutun. — Mama mea e o bătrânică mică și vioaie, care la vârsta ei înaintată—a împlinit șaptezeci și trei de ani — și-a păstrat neștirbite toate facultățile. Nu iubește deloc oamenii, nu și-a făcut prieteni: nu ne are decât pe noi, copiii ei. E dăruită c'o minte ageră și ascuțită și un talent deosebit de a pătrunde oamenii.

— Nu-i sameni? am întrebat eu.

— Eu samăn mai mult în partea tatii, cu care mă înțelegeam din ochi și dintr'o privire. Lui îi datoresc toată literatura mea, pot spune: m'a încurajat și bucuria pe care i-o turnau paginile scrise de fata lui m'a îndemnat să scriu mai departe.

Fetița care cânta și făcea versuri

— Ce să-ți spun despre copilăria mea? — mi-a răspuns la întrebare scriitoarea. — Sunt romașcancă, transplantată de mică la Iași. E curios, totuși, că deși-s un musafir foarte rar și foarte grăbit prin ținuturile primei mele copilării, — *acolo* mă simt la mine acasă. Ceața subțire care însamnă, peste câmpii și printre dealuri, drumul Siretului, peisagiul larg și odihnitor, sonoritatea specială a aerului...

In *Grădina cu Amintiri*, și pe urmă într'o serie de schițe (Casa de la poartă, Cotarlă, Moaca), am scris multe amintiri din copilărie. Am fost o fetiță tare cuminte. N'aveam cu cine mă juca. Toți erau mai mari decât mine. Mă alintau — dar îi plictiseam, și eu simțeam asta. Mă jucam singură. Mă sfiam de toți. Uneori cântam. Intra tata: tăceam. Și tata se plângea mamei:

— De ce tace fetița când intru eu în casă? Ce-i fac eu de se intimidează?

Nu-mi făcea nimic. Mă iubea prea mult. Și am până astăzi amara părere de rău că l-am lipsit de bucuria dulce a fericirii mele de-atunci. Cum i-aș cânta acum toate cântecele pe care i le-am tăcut atunci, — dac'aș mai avea cui!

Otilia Cazimir vorbește cu sufletul concentrat în ochi, fără să mă privească. Mie mi s'a părut, desigur, că luminile-i căprii s'au umezit de roua caldă a emoției.

Indată, a trecut la alte imagini și mi-a destăinuit ceva despre începuturile-i literare.

Pe vremea când am început să „scriu"
Mă pieptănam cu cozile pe spate
Și-aveam într'un carnet liliachiu
In loc de flori — metafore presate.

Mi-am adus aminte de strofa asta dintr'un interview răspuns în întregime în versuri, de către Otilia Cazimir.

— Eram elevă de liceu — povestește scriitoarea — când am trimis „Vieții Românești" primele poezii. Le iscălisem cu trei steluțe. Mă temeam de furia directoarei; să nu afle că mă țin de „fleacuri" — deși mă țineam și de carte. Acolo în redacția revistei, a avut loc, fără știrea mea, botezul meu literar. Nașii mei sunt domnii Ibrăileanu și Sadoveanu. Au căutat fiecare în trecut câte un nume de fată, numele unei dragoste fugare din tinerețe și o-au dăruit fetei necunoscute și timide.

Astea le-am aflat mai târziu. Când a apărut (cu cuvenita întârziere) numărul respectabilei reviste, m'am repezit la sumar: nici o steluță! Am văzut un nume nou: Otilia Cazimir. Și m'am gândit, cu necaz:

— Așa au altele noroc... Și eu — la coș!

Habar n'aveam că-s eu!

Când s'a aflat în casă, — destul de târziu, — cel mai încântat a fost tata. Era așa de bucuros și era așa de mândru de fata lui! Și acum, la fiecare volum nou al meu, mă doare, aspru, gândul că nu mai are cine să se bucure așa cum s'ar bucura el dac'ar trăi.

OTILIA CAZIMIR

Despre câteva lucruri int'me

„Orice scriitor își are, când e vorba de scris, obiceiurile și procedeele lui. Ați putea să ne spuneți și nouă cum scrieți, cum vă inspirați? Și când aveți obiceiu să scrieți: dimineața ori sara?"

Așa am întrebat-o cândva pe Otilia Cazimir.

— Vă 'nchipuiți, probabil, o poetă
Cu imaterială siluetă,
Cum stă așa, cu degetul la frunte,
Privirea vagă, ațintită 'n pod,
Și-așteaptă inspirația târzie?...
Ar fi frumos — dar tare incomod!

Nu, viața nu-i „poetică" de loc
Și cântecul, sfios ca o răsură,
Iși țese melodia lui obscură
Pe-ascuns — cum cântă marea în ghioc,
Cum doarme, iarna, râul viu subt ghiață...
Poți pune viață în literatură

E greu să pui literatura 'n viață...

A răspuns poeta.

— Am și accese de febră, când *trebuie* să scriu — îmi spune acuma — când ceiace se chiamă „inspirație" (care e ceva foarte real de care nu trebuie să râzi — și de care să te ferească Dumnezeu!) mă terorizează. Atunci nu mai am chip să aleg: abia am când scrie. Pe urmă, după criză, începe adevărata muncă, triajul, selecția. După asta, bucățile trebuiesc lăsate să se odihnească. Să le uit puțin. Să le pot privi obiectiv, ba chiar cu ostilitate uneori.

Iți aduci aminte de *Moș Crăciun e supărat?* Am scris-o d'un trait, Și alteori mă chinuesc zile întregi cu un catren...

Privirea ni se oprise asupra unui elefant de celuloid — trandafiriu ca un nou născut — și asupra unei momițe pipernicite și afumate — jucării de os dintre acelea ce stau îngheboșate, cu genuchii la gură și-și sug parcă unghiile.

— Le am întotdeauna pe masă, când lucrez, a spus, urmărindu-mi privirea, poeta. Fără ele nu pot scri.

— Iți sunt confidenți? Ori ai pe alții cărora le împărtășești cele scrise? am zâmbit.

— N'am citit niciodată nimănui nimic din ce scriu. Ai mei nu știu nici ce scriu, nici ce trimit la tipar. Imi citesc bucățile odată cu cititorul necunoscut din Turnu-Severin.

Nu trenează prin casă nici un caet, nici o hârtie. Toate-s subt cheie. Și am o grijă grozavă să nu se cunoască pe de-asupra că-s... poetă! Detest să vorbesc despre literatură: destul c'o fac.

In adevăr, masa de lucru tăcea cu mânile-i de hârtii și caete ascunse în buzunare de saltare. In restul odăii nici o fărimiță de foaie, de praf ori de dezordine.

Câteva întrebări interesante

— Să scriu roman?

Nu, mi-e frică. Sunt superstițioasă. Am început și nu odată. Dar a rămas sfărâmat în bucățele. „Casa de la poartă", de pildă, ar fi trebuit să fie romanul copilăriei mele.

Prozatorii care nu-s romancieri, nu trebuie să scrie roman. N'au parte de el. Iar dacă înfrâng consemnul, — e rău. Am auzit că romanul d-lui Brătescu-Voinești s'a pierdut în timpul războiului, în manuscris. De-o fi adevărat, cu atât mai rău pentru noi, dar cu atât mai bine pentru d. Brătescu-Voinești: cine știe ce i s'ar fi întâmplat! Jean Bart a murit în timp ce-i apărea romanul.

— Literatura matale — proza, bine'nțeles — a fost tradusă în nemțește de d. Beldiman, — am auzit că tare frumos.

— Da. Iar în franțuzește, am avut parte de un traducător ideal: Domnul Radu Vlădicescu. Un om inteligent și un delicat artist. Nu numai că știe perfect franțuzește, — mai știu și alții. Dar știe și românește perfect, — ceiace-i mai rar. Un gust infailibil, o siguranță rară a cuvântului și un respect al celor mai insensibile intenții, peste care poate că și autorul a trecut ușor. Ți-l imaginezi pe Moș Ghercă al meu în limba lui Racine? Domnul Vlădicescu a săvârșit minunea. Nimic nu șochează — nici cât în autotraducerile lui Panait Istrati.

După ce stau o clipă la îndoială, întreb pe care dintre bucățile sale le preferă.

— Greu de spus — răspunde scriitoarea. Cred că le prefer pe cele pe care nu le-am scris încă...

Apropos: să-ți mărturisesc ceva: mă crezi că nu-mi știu pe de rost nici o poezie? N'aș putea să-ți spun una cât de scurtă, fără să mă'ncurc. N'ai idee ce admirație, amestecată cu invidie, am pentru cei care-mi spun (de-or fi spuind drept!) că-mi știu versurile pe de rost!

Femeia eroină și femeia scriitoare

— Nu știu de ce — spune Otilia Cazimir — atâta lume (afară de cei care consideră sufletul feminin ca pe o jucărie simplificată și ușor demontabilă) își închipuie că sufletul femeii e ceva grozav de misterios și de complicat, că femeia e sfinx, vampir, înger, — orice. numai om ca toți oamenii nu! Desigur că femeile au tot interesul să întreție această prejudecată care le face interesante fără multă bătaie de cap și le conferă avantagii considerabile în viață.

S'ar părea că scriitorii preferă tipuri de femei „nature", simplișoare, instinctive, delicioase, (gen Giiberte des Aubels sau Odette de Crécy), ori „femei bizare". Scriitoarele se trudesc mai mult — și e explicabil — cu tipuri de femei intelectuale și de caracter, mai ales când fac autobiografie. Și care femee, când scrie, nu face fără să vrea măcar un pic de autobiografie? Pe aceste din urmă, scriitorii nu prea le reușesc. Nici scriitoarele de altfel...

Tipurile feminine create de scriitori sunt mai adevărate de cât cele creiate de scriitoare. Ce să fac dacă *Ana Karenin* și *Madame Bovary* n'au fost scrise de femei?

Otilia Casimir în grădină

In privința neputinței, sau — ca să nu-mi ofensez consurorile — a posibilităților mai reduse ale femeilor de a crea figuri feminine de mari proporții, îmi amintesc de butada poetei italiene Annie Vivanti:

„Femeia nu va putea fi niciodată un colos în artă. Ea nu va fi nici Homer, nici Praxiteles; nici Michel-Angelo, nici Rembrandt; nici Beethowen, nici Wagner. Pentru ca să facă artă mare, ar trebui... să nu fie femeie. Niciuna dintre noi n'o să fie Dante, pentrucă, în fond, fiecare preferă să fie Beatrice".

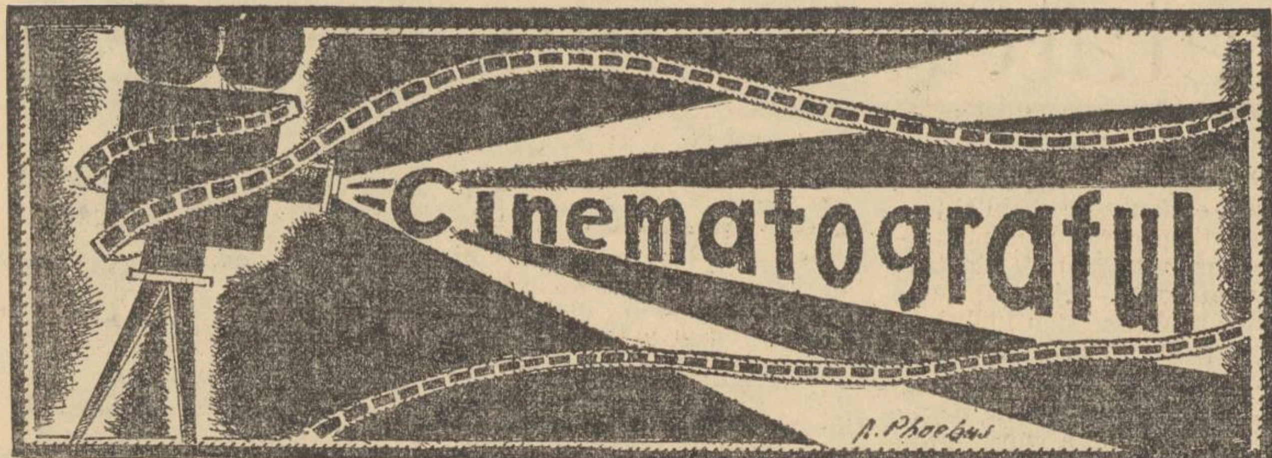
Totuși literatura feminină nu e deloc, cum se zice „în criză". Și mi se pare că o notă nouă și prețioasă a literaturii feminine de acum e disparitia nu a „sensibilități feminine", ci a acelei *sensiblerii* de care s'a abuzat atâta. Scriitoarele au ajuns să se poată privi dela oarecare distanță, să aibă față de ele înșile o anumită direcție și acea „politeță", despre care vorbește într'una din *Disociațiile* sale, d. Ralea.

— Există oare vre-o deosebire hotărîtă între „literatura feminină" și literatură? Ce crezi mata?

— Poate că ar trebui să existe. Dar de cele mai multe ori, deosebirea dintre ele nu stă de cât în iscălitură. Există pagini scrise de femei, dar care n'au nimic „feminin". Asta însamnă, cred, poză — ori anomalie. Femeile cu spirit francamente viril, ca doamna Akermann de pildă, sunt excepții, ca monștrii. Există însă și pagini de așa zi-

(Urmare din pag. VIII-a)

ELIDA LILAS GRAND LUXE
Mirezme de Liliac
în orice anotimp!
Săpunul Elida „Lilas Grand Luxe" conține parfumul natural al liliacului, un parfum suav și totuși persistent.
ELIDA
LILAS GRAND LUXE

Blanchar

Am fost foarte surprins asistând la spectacolul „Crimă și pedeapsă", film francez după romanul lui Dostoïewski. Pe drum îmi ziceam, nu fără indignare, că, hotărît lucru, cinematograful parizian a căzut la mania subiectelor rusești, acele care se potrivesc poate cel mai puțin cu arta franceză. Mă așteptam la o crudă suferință de două ore. Dar mă înșelam. Filmul prezintă un viu interes. Mai întâi e foarte, foarte bine decupat. Apoi e foarte coherent prezentată „ideea" — știți, ideea celebră a crimei comisă din convingeri abstracte și la urmă ducând la aceeași insuportabilă apăsare a conștiinței la care duce orice călcare mai considerabilă a ordinei morale stabilite.

In al treilea rând, aspectul vizual al peisagiilor este de o rară autenticitate, fără a vorbi de valoarea lui pur artistică căci nu-i acelaș lucru; ar putea fi decoruri frumoase în sine, dar nerusești).

Insfârșit, surpriza cea mare e jocul lui Blanchar. Iată încă un actor francez bun — exact tot atât de bun cât și Baur sau Boyer. E semn că lucrul e perfect posibil, că pe viitor vom mai avea și alți buni artiști, cu sau fără B. In parantez ne întrebăm: dece nu avem nicio actriță încă? E foarte curios. Poate că pricina e aceea, ca și cea din România, unde deasemeni se poate remarca un enorm spațiu între arta teatrală masculină și cea feminină. La noi cauza e cred asta. Doamnele care fac teatru sunt [illegible] socialmente ostracizate. Nu cunosc buna societate burgheză. O cunosc numai din auzite, dar nu o frequentează. Desigur nici actorul-bărbat nu-i admis în „lumea-bună". Dar acesta tot are nenumărate prilejuri (cafenea, club, viață politică, reuniuni intelectuale, toate acestea cu sau fără alcool) unde adeseori se află pe frontiera fraternizării cu burghezia așezată. Dar doamnele respective nu se frequentează. In tot cazul, nu se frequentează în mod curent. Aceasta face că actrița, recrutată adesea din lumea subalternilor („coafeze", „manichiuriste", dactilografe, sau chiar nimic, care aci înseamnă ceva foarte precis) — ori decâte ori are de jucat un rol câtuși de puțin burghez se găsește în situația unei mâțe afruntând un calendar. Cum vreți să joace bine ceva care n'a văzut de exact atunci când a fost făcută de către nobila d-sale mumă?

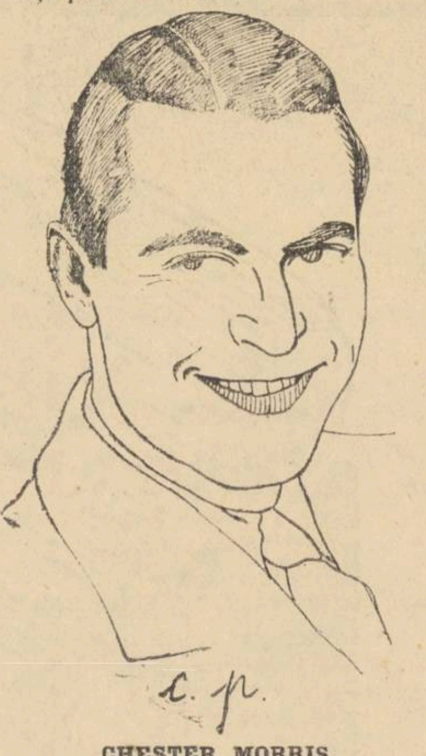
Este probabil că aceeași situație este și în Franța. E drept că acolo „pătura intelectuală" câștigă mereu prestigiu în societate, și că, pe de altă parte, actorii sau actrițele fac din ce în ce mai mult parte din această „pătură intelectuală". In schimb și moravurile, cu apucăturile exclusiviste inerente vechilor burghezi, sunt acolo mai rigide.

JOSEPH CALLEIU

In tot cazul, independent de cauză, independent de explicarea sociologică a fenomenului, este limpede că actrițele franceze care să joace cum se cade nu prea există — cum există cu zecile în Anglia sau în Statele Unite, unde societatea burgheză e mult mai amestecată și unde, nu se știe pentru ce, meseria de actriță e mai puțin legată de reputația de frivolitate pe care o are pe continentul european.

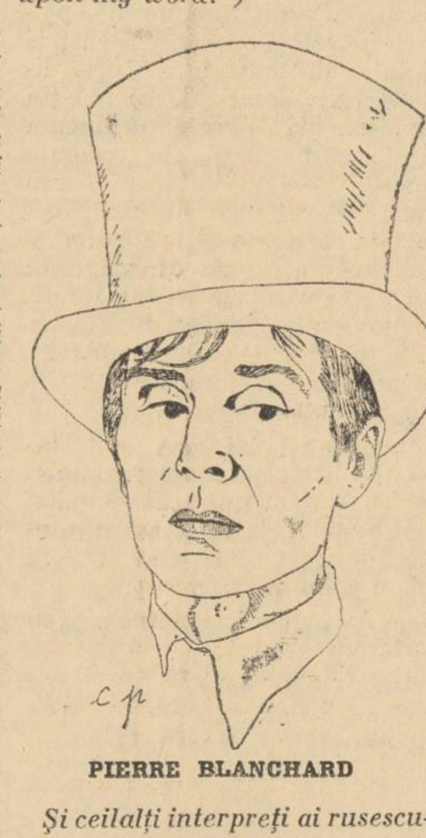
Dar să lăsăm toate acestea. Spuneam că Blanchar joacă perfect. Nu-i un mod de a vorbi. Căci realmente nu i se poate găsi nici-un cusur. In schimb se pot releva nenumărate atitudini cinematografice de o rară artă. (Bunăoară, la început, când intră prima oară în cafenea, și se așază pe scaun lângă biliard: căderea lui în perplexitate, combinată cu atenție involuntară față de toate cuvintele, rostite în jurul lui, și care ar putea avea vreo legătură, cât de indirectă cu sumbrele planuri care îl frământă; este o funcționare mentală în dublă partitură: cheia de sol: gândurile lui intime: cheia de fa: tot ce se potrivește cu ele, din valul de vorbe ce flutură în lumea exterioară. Și toate astea redate de Pierre Blanchar prin felul lui de a se așeza, ascultând cu un anumit fel de atenție. Foarte frumos făcut. Sau modul cum el se trage imperceptibil înapoi când prietenul său, viitor cumnat, îl sărută. Și câte altele. Am putea chiar zice mai toate).

Baur are rolul judelui de instrucție, om falșificat nițel de profesiune, subordonând toată umanitatea dintr'însul interesului vânătoresc de a fura „mărturisiri complecte". Baur a insistat, în acest rol, asupra caracterului de „prestidigitator" al judecătorului penal. Amintim asta, pentru a arăta că Baur „a ales". Tipul lui Dostoïewski e ceva mai complex. Dar poate că pentru ecran trebuia puțină simplificare. In tot cazul, dacă simplificarea trebuia, recunoaștem că autorii și executanții filmului au ales ce era mai caracteristic. Și personajul făcut de Harry Baur, deși are ceva scamatoricesc din Abra Hadabra este totuși plin de realism.

CHESTER MORRIS

Supărător este, în această poveste, când încep să vorbească ceilalți. Mai întâi au cusurul de a vorbi franțuzește. Baur și Blanchar nu vorbesc franțuzește; *„vorbesc" — pur și simplu, își traduc gândul. Idealul naturaleții în vorbire este să ne facă nici să nu băgăm de seamă că ni se vorbește în cutare limbă. De pildă, cetiți traducerile lui Philippide din „Les fleurs du mal". Impresia dominantă este că auzim pe Baudelaire, sunetul lui Beaudelaire; dacă vrem să fim foarte lucizi observăm că parcă ni s'ar vorbi franțuzește; iar dacă vrem să fim lucizi de tot, descoperim că în fond cel care ne recită versurile nu vorbește adevărat românește, ci doar se preface...*

In fond, adevăratul rost estetic al cuvintelor este să fie punți invizibile între sufletul nostru și sufletul cuprins în opera de artă. Iată de ce Blanchar sau Baur nu vorbesc franțuzește. Nici Boyer (afară de cazurile când spune: „aïe aulouèze haitende ïou, euponne maille veurde"; asta da, este franțuzește, în loc de englezescul „I always hated you; upon my word!")

PIERRE BLANCHARD

Și ceilalți interpreți ai rusescului film vorbesc cumplit de des franțuzește. Femeile, în deosebi insuportabile. Adică sunt nedrept. Scena cea mai penibilă este jeremiada în ut minor cu elanuri de tip Polieucte a muribundului Marmeladoff.

Denunțătorul

Rămăsesem, de data trecută, dator câteva informații despre „Informatorul", film englezesc, după un roman englezesc cu acelaș nume luat el însuși din tot atât de englezeștile împrejurări ale luptei sinn-fein, războiul civil terorist pentru autonomia Irlandei.

S'a întâmplat cu acest film ceva foarte comic. Fie că cenzura a cerut tăieturi, fie că proprietarii filmului le-au făcut preventiv, un lucru e cert: filmul e prezentat astfel încât, din desfășurarea acțiunii reiese că eroii sunt niște gangsteri de drept comun. Un spectator care nu știe, sau a uitat de lupta pentru home rule nu înțelege de loc că membrii „organizației" sunt conspiratori politici. S'a vrut, ca să zicem așa fără voie, să se ascundă aspectul terorist, socotit mai puțin subversiv ca simpla deliquență obicinuită. Ceeace daună filmului, care descrie tocmai cumplitele remușcări ale unui „mouchard", trădător al camarazilor de conspirație. Regisorul arată în chip magistral cum cele 20 de livre — prețul infamiei — sunt irosite somnambulic de bietul vinovat, cuprins de toate chinurile infernului. Și Mac Laglen, în rolul acestei brute apucată de remușcări, joacă cu un adevăr impresionant. D. I. SUCHIANU

Cu Otilia Cazimir, în cetatea Iașului

Urmare din pag. VII-a

să „sensibilitate feminină" scrise de bărbați. Și mi se pare ciudat că nimeni nu găsește monstruos acest lucru. Dimpotrivă, epitetul „sensibilitate feminină" adresat unui scriitor, e socotit ca un elogiu... Eu, dac'aș fi bărbat, m'aș simți deadreptul ofensat!

Otilia Cazimir râde, cu dinții ei ascuțiți și spirituali.

Despre „arta nouă"

— Am cetit demult — povestește scriitoarea — un roman fantezist iscălit René Puaux. Era vorba de un naufragiat de pe un transatlantic modern care descopere în mijlocul oceanului o insulă locuită de o colonie de francezi emigrați de pe vremea marei revoluții. *Port-Danton* n'a mai avut de-atunci nici o legătură cu restul lumii și totuși și-a creiat o civilizație superioară, în toate privințele, celei continentale. Europeanul se simte umilit. Se duce la expoziția Salonului Oficial din Port-Danton: pictură clasică, tot ce poate fi mai clasic, mai „învechit". Incântat că a găsit, însfârșit, un punct de superioritate Europei, începe să vorbească localnicilor despre evoluția artei pe continent, despre cubism, expresionism, constructivism. I se răspunde însă că toate aceste manifestări au fost cunoscute și în Port-Danton, — pe vremuri. Dar cum, la adăpostul lor, toți incapabilii și toți farsorii năvăleau în artă, Consiliul superior al insulei s'a văzut silit să ia măsuri. Inainte de deschiderea expozițiilor oficiale, pictorii erau încuiați cu cheia într'o sală și obligați să execute, după natură și subt control, un desen după o statuie și o planșă în culori după o draperie. Incolo, erau liberi să-și permită orice fantezie. Numai că cele două probe erau așezate, în expoziție, lângă tablourile lor. In felul acesta, publicul putea deosebi imediat pe cei care-l mistificau pentru a-și ascunde neputința, de cei într'adevăr originali.

Autorul pretinde că această măsură a dus la complecta dispariție a „artei nouă" în rafinatul Port-Danton.

Cred că exagerează... puțintel — a sfârșit povestea. Otilia Cazimir.

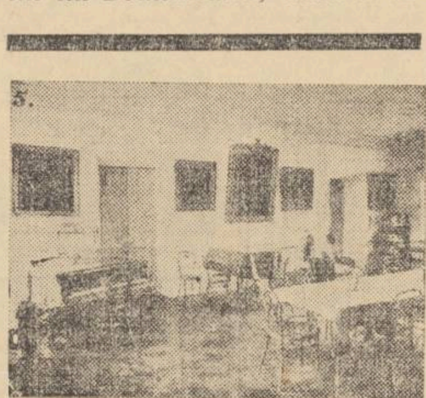
Florile Iașului

Odaia tăcută asculta oarecum mirată lucrurile „străine" puțin de ea, pe care le vorbeam noi. M'am sculat cu un oftat — era târziu — și-am mai privit odată în jur: cadelnicioara de argint sta atârnată cuminte, în părete, cu chipurile-i de îngerași; iconița lucrată pe sticlă, în roșu și verde sticlea spre asfințit; besactele vechi dormeau, cu capacele închise, mobilele de lemn înegrit așteptau să rămâie singure, cu stăpâna lor.

In grădină, ne-am oprit. Otilia Cazimir mi-a dat voie să iau dajdie florilor ei tomnatice. Soarele era auriu, cași mănunchiul meu, dăruit de-o mână vrăjită.

Pe-acelaș drum, al vechiului Iași am pornit înapoi. Duceam cu mine bucăți din sufletul unei distinse artiste, vrednică și credincioasă copilă a bătrânei cetăți moldovenești.

VALER DONEA

Salonul din Iasnaia-Poliana

Cronica muzicală

Filarmonica și pianistul Claudio Arrau

Modificat în trei rânduri, programul ultimului concert simfonic ne-a dăruit, în ultima-i variantă, cu muzică multă și aleasă și cu două „numere" de sensație: pianistul Claudio Arrau ca solist și „Suita brevis" de d. *Mihail Andricu* în primă audiție.

Pianistul *Arrau* este un oaspe deosebit de prețuit al publicului nostru. Sosind îndată după alt mare confrate, *Vilhelm Kempff*, și precedând cu puțin reapariția celui mai strălucit pianist al vremii noastre, *Alfred Cortot*, d. Arrau s'ar fi aflat într'o ingrată situație, dacă prin rarile sale daruri nu și-ar fi alcătuit — la noi ca și aiurea — un public credincios și entuziast.

D-sa a executat acompaniat strălucitor de orhestra Filarmonicei, Concertul în *„mi bemol"* de *Liszt* și *„Burlesca"* de *Richard Strauss*, cu un patos pur romantic, cu o virtuozitate uluitoare, par'că sporită încă față de anii trecuți — dar nu și fără oarecare nervozitate — scoțând prin contraste puternice și repezi de nuanțe, efecte într'adevăr rare. A fost sărbătorit aproape cu frenezie de un public entuziasmat de arta d-sale, dar și dornic — prin tradiție — de suplimente.

„Suita brevis" a d-lui *Andricu* dovedește, asemeni *Impresiilor din Cehoslovacia* împărtășite de d-l *Constantin Nottara* în simfonicul precedent, în special știința și destoinicia contrapunctică a celor doi distinși compozitori români. Păcat doar că o oarecare lipsă de suflu, un fel de timiditate — tradusă — chiar prin întrebuințarea modestă a aparatului orhestral — și în general o impresie de operă mai mult gândită decât simțită, despodobesc meritoasele lucrări ale multora din compozitorii români de școală nouă. Aprecierile de mai sus nu se pot aplica însă total — altor opere ale autorilor citați: suita „La chef" a d-lui Nottara, spirituală și plină de caracter, precum și fragmentele executate în stagiunile trecute din baletul *„Taina"* de d. *Andricu* — pe care ni-l făgăduește anul acesta Opera Română — pline de poezie și pitoresc, îndreptățesc speranțele noastre în realizările viitoare ale celor doi compozitori.

Uvertura la *„Nunta lui Figaro"* de *Mozart* și *„Valsul"* lui *Ravel*, frumos executate de orhestra Filarmonică sub conducerea plină de grija caracterului autentic al lucrărilor a d-lui *Georgescu*, au încadrat armonios miezul programului.

N.

Citiți toți azi:

în „LECTURA"

— FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE —

INSULA AMINTIRILOR

de marele romancier

JOHN BOJER

Spovedania unor călugări, adevărate imnuri înălțate dragostei.

Cronica mizantropului

Dramatizarea vieții

Citind zilnic în gazete întâmplările din Capitală și din țară am ajuns la convingerea că lumea s'a îmbolnăvit de o suferință pe care o putem numi dramatism. Origina acestui dramatism este fără îndoială literatura și cinematograful. S'a întâmplat de curând într'un sat vecin cu Bucureștii o dramă obscură, totuși destul de scabroasă. Cunosc de departe pe eroi: un lucrător sau mic funcționar technic, soția de origină rurală și două fetițe. Incă de mult observam la acești oameni schimbări sufletești, datorate literaturii, a acelei literaturi de colportaj pe care puteau s'o citească. Femeea, de loc cărturară, femee din popor mă rog, își făcuse o mască de intelectuală rusă. Mergea cu bicicleta, modernitate normală la Viena, încă bizară la noi, deși practică. In cui țineau un revolver, folositor ce-i dreptul, pe care femeea știa să-l mânuiască cu sânge rece. Probabil că și bărbatul citea prin foi populare chestiuni freudiste (familia aceasta avea, cert, mimetismul ideologic), fapt este că într'o bună zi nevasta găsește pe tată într'o ținută rușinoasă și imorală față de amândoi copiii. Altădată o femee ar fi fugit îngrozită pe stradă. Femeea noastră a luat revolverul și și-a omorît bărbatul. Nu, desigur, nu e vinovată șinimeni nu va osândi-o, cazul este însă foarte bizar.

Un ofițer se însoară cu o fată de bună condiție socială și cu avere. Nimeni nu-l obliga să facă acest lucru. Inainte, în ziua nunții, după nuntă, el trimite scrisori aprinse și wertheriene, în stil cazon însă, unei femei în vârstă, de proastă categorie socială. De bună seamă regulamentele militare în dorința de a ridica nivelul armatei pun unele condițiuni care nu se potrivesc cu aspirațiunile modeste ale candidaților. Acesta pare să fie cazul aci. O falșă cultură literară dă ofițerului dorința de a fi dramatic în noaptea nunții. Apoi soția se sinucide sau e omorîtă, lucrul e încă turbure, dramatismul apare însă aci cu totul trivial.

Dar sinuciderile din dragoste! Frumos lucru e iubirea, dar mai frumoasă amintirea iubirii. Romeo și Julieta are haz la Shakespeare, în viața de toate zilele cazul e ridicol și în tot cazul maladiv. O femee mai în vârstă iubește, mai bine zis amețește pe un tânăr novice. Părinții se opun la căsătorie. Atunci amândoi (adică mai mult femeia) iau hotărîrea să moară și intră în odaia unui hotel murdar, prevăzuți cu mangal. Foarte curajoasă, femeea mai în vârstă omoară cu cuțitul pe tânăr și se sinucide și ea. Dramatism penibil de film senzațional, inutil, stupid, fiindcă puțină așteptare ar fi adus încheierea blândă pe care viața o are pentru toate dragostele nerealizate.

Tineri lucrători, nu citiți romane și nu mergeți la cinematograf!

ARISTARC

Cronica sportivă

Temerile formulate în cronica săptămânii precedente au fost din nenorocire copios realizate în acea următoare. Ceace s-a petrecut Duminica trecută este lamentabil și aproape descurajator. Regretul oricărui iubitor dezinteresat al footballului este agravat de împrejurarea că rușinoasele fapte s'au petrecut pe terenul uneia din cele mai meritoase și mai (cu drept cuvânt) simpatizate echipe ale regatului. Cu drept cuvânt simpatizate fiindcă Unirea-Tricolor nu și-au dezmințit numele în alegerea echipierilor, ceeace e o faptă curajoasă și sportivă, mai ales când e comparată metoda de recrutare a altor cluburi, cu resurse mai puternice și ispite la care se rezistă greu.

Este însă datoria oricărui spectator imparțial, de a semnala că în matchul de Duminică, Unirea-Tricolor s'a înnecat nu numai ca țiganul, ci de-a dreptul țigănește, la mal. Vina este numai ușor micșorată de faptul că arbitrajul a fost din nefericire atât de insuficient. Asemenea insuficiențe însă, au fost supărător de frequente în ultimul timp, cam în tot cuprinsul țării și mai întotdeauna au dat loc la scandaluri, amenințări, bătăi, ba chiar la jocuri de revolver, ce-i drept, aceste din urmă, strict defensive, dar oricum, revolverul-argument, mijloc de însuflețire a raporturilor sociale, nu trebuia luat sud americanilor, cărora el aparține de drept, prin tradiții și temperament. Problema arbitrajului e deci din nou pusă cu periculoasă urgență; federația noastră va avea curând răgazul de a o studia și de a găsi măcar începutul unei îndreptări; e infinit mai ușor a pregăti și face educația unui corp selecționat de arbitri, decât a ridica publicul, răspândit în toată țara, la nivelul de sportivitate, care ar face imposibile manifestări armate. Rezolvirea acestei probleme, oricare ar fi buna-voința acelor chemați să se ocupe de dânsa, cere totuși timp; până atunci însă, cluburile gazde pot face mult: anume să organizeze ordinea și să controleze mulțimea pătimașă și oarbă, astfel încât cele petrecute Duminică să nu se mai repete: în București, lucrul rămâne mai mult sau mai puțin localizat în Obor și totul se explică, dar în restul țării, el se resfrânge asupra întregii Capitale și nu e frumos. Ordinea se poate menține, probabil cu oarecare cheltueli; dar nu e îngăduit unui club gazdă să facă economii în această privință; este o elementară datorie de ospitalitate, aceia de a oferi oaspeților totală siguranță și pe cât posibil, cuviință. Iar când lucrurile nu se petrec astfel, este obligația Federației de a interveni și a învăța pe cei ce nu le cunosc încă, regulele ospitalității și ale sportivității.

Matchul urît dintre Unirea-Tricolor și C. A. O. s'a jucat într'o zi frumoasă care a strâns vre-o 7000 de spectatori, încrezători în tradiția care vroia ca întâlnirea între aceste două cluburi să fie o desfătare. N'a fost însă decât o desfrânare de brutalități între jucători și respingătoare „mișcări de mulțime"; focul la butoaiele cu pulbere l-a pus arbitrul.

Dela început C. A. O., lăsa impresia că va câștiga ușor, dar dominarea orădenilor nu constituia un pericol prea mare; oborenii atacau și ei obținând un număr aproape egal de cornere, cu deosebirea esențială însă că pe când înaintarea învingătorilor Bodola-Borbil-Cociș activau în spiritul jocului, colectiv, combinat, individualiștii Oborului, Bogdan, Soni Niculescu, operau cu „personalitatea" cu rezultatul că trăgeau la poartă dela distanțe umoristice. In aceste condiții nici o mirare că în minutul 20 scorul este deschis pentru C. A. O. de Borbil, din deschiderea lui Bodola. Nu mult după acea, Cociș bine servit de Juhasz centrează; Szika intervine și marchează al doilea goal pentru C. A. O. Din acest moment sportul încetează și ceeace urmează e un amestec de regule ale jocului cu ale Oborului. Două „școli" de protestatari își disputau superioritatea vocală: acea care susținea că Szika marcase cu mâna și cealaltă care se întemeia pe off-side-ul fluerat de arbitru. Goalul este totuși consfințit și jocul face loc ostilităților: anume Cârjan este foultat de Spielmann și oboreanul, aplicând regulele cartierului, sancționează personal cu pumnii și picioarele. Rezultatul e că matchul se întrerupe pentru zece minute și cei doi adversari părăsesc, sau mai exact, sunt dați afară de pe teren, dar jocul rămâne iremediabil otrăvit până la terminare. Repriza a doua a fost însă mai agitată, dar techniceşte mai interesantă, deși ambele echipe jucau numai cu zece oameni. Pentru C. A. O. retragerea lui Spielman a însemnat desorganizarea liniei de atac, iar pentru obereni, absența lui Cârjan a coincis cu renunțarea la acțiunile personale, care s'au dovedit atât de sterile.

In această repriză, Unirea-Tricolor a jucat legat și omojgen pe când orădenii înclinau pentru jocul individual. Din primele trei minute, C. A. O., mai obține un punct, cel mai frumos din tot matchul, datorit lui Cociș care, dintr'un unghi favorabil și dela 30 metri trimite în plasa, neatent păzită de Iliescu. E singurul goal care se poate imputa foarte tânărului portar al Unirei-Tricolor. După acest punct, reacțiunea începe să se accentueze și să devie eficace prin Bogdan care, servit de Soni Niculescu, driblează pe Bratu, și înscrie imparabil primul punct pentru obereni. Nu mult după aceea Sucitulescu, activ și servind mereu mingi bune, deschide pe Soni care trece lui Ionescu, iar acesta ridică scorul la 3—2; ofensiva continuă și se părea că bucureștenii vor obține egalarea, dar, dintr'un shoor al lui Bodola, Szika cu o frumoasă lovitură de cap, marchează al patrulea goal pentru C. A. O. In puținele minute de joc rămase. Schileru dintr'o centrare a lui Bogdan marchează imparabil și reduce la un singur punct diferența dintre învinși și învingători.

Dar cu amintirea încă vie a celor petrecute Duminică, trebue constatat cu amărăciune că marele învins al matchului a fost sportul românesc.

GRIMAN

Despre literatura Greciei moderne

Tradiţia literară neo-helenică poate fi considerată tot deodată ca antică şi modernă. In domeniul pur poetic, patrimoniul popular este fără îndoială cel mai bogat şi cel mai variat dintre toate folklorurile. Cântecele populare helenice, culese pentru prima oară în mod sistematic de către francezul Fauriel, pot fi considerate ca un lanţ direct ce leagă timpurile antice de timpurile moderne. Unele dintre aceste cântece descind direct din cântecele populare ale Greciei antice şi medievale, pe când altele nu sunt decât fragmente de origină bizantină.

Marele poet al aurorei neo-helenice, contele Denis Solomos, s'a inspirat dela acest isvor fecund, părăsind cu totul calea scolastică trasată de predecesorii săi, mai mult erudiţi decât artişti. Marele merit al lui Solomos a fost de a nu rămâne surd la reînvierea ţării sale şi de a fi văzut că această reînoire avea trebuinţa de a se exterioriza în largul său. Astfel, renunţând la limbajul arhaic al contimporanilor săi, care voiau să lege direct Grecia modernă de cea antică, el a întrebuinţat fecundul vocabular literar pentru a trasa o operă şi s'a situat astfel ca primul pionier al limbei populare.

De fapt, poezia greacă, după uimitoarea înflorire a lui Solomos şi până la apariţia lui Costis Palamas a mers pe un drum greşit. Poeţii, sau mai bine zis, versificatorii acestei epoci au voit să urmeze curentele intelectuale de provenienţă străină, care erau în complect dezacord cu sentimentul helenic. De altfel aceste curente ele însăşi nu erau importante. Astfel s'a văzut înflorind un romantism morbid, un naturalism naiv şi alte imitaţii de joasă provenienţă. A fost nevoie de puternica personalitate a lui Palamas pentru a scoate poezia neo-helenică din adâncul în care se afundase.

Opera lui Palamas, din acest punct de vedere, este imensă. Scriitor ce aminteşte prin puterea şi fecunditatea sa, pe Victor Hugo, Palamas este şeful şcoalei poetice neo-helenice clasice, ai cărui reprezentanţi principali sunt Malacassis, Gryparis, Porphyras şi Varnalis.

Epoca de după război a adus o nouă orientare în poetica greacă, căci — în acest timp — multe dintre teoriile învechite în străinătate, pătrunseră în Grecia, unde se răspândiră, creind foarte multe curente poetice şi teorii: simbolism, futurism, suprarealism, impresionism, etc. Printre principalii reprezentanţi ai acestor tendinţe cităm pe Melachronis, Uranis, Papatzonis.

Dar faptul cel mai interesant al mişcării poetice grece îl constitue ceeace s'a denumit „faptul Carapluis". Carapluis — care a trăit şi a murit în Egipt — a fost un poet extraordinar, care, după părerea celor autorizaţi, poate fi situat printre poeţii cei mai mari ai tuturor timpurilor. Carapluis, care a fost un precursor al poeziei suprarealiste engleze şi americane, întrebuinţând o limbă cu totul particulară, uneori eronată din punct de vedere gramatical dar de o putere de evocare cu adevărat sublimă, rămase necunoscut până în 1925. Noua generaţie poetică însă, părăsind tradiţia îmbătrânită a lui Palamas, începe să-l slăvească pe Carapluis care, pe de altă parte este considerat de critică drept cel mai mare poet al Greciei moderne.

In ceeace priveşte proza greacă, aceasta la început s'a mărginit la descrierea moravurilor, dar o descriere pur exterioară şi de loc substanţială. Literatorii acestei epoci n'au produs decât descrieri şi nuvele scurte.

Situaţia s'a schimbat complet după victoria vulgarismului asupra purismului. Apariţia lui Costas Theotokis, romancier de talent, marchează începutul unei renaşteri a romanului.

Alături de Theotokis trebue menţionat Costas Hadzopulos, al cărui roman „Toamna" este opera cea mai valoroasă a şcoalei simboliste. Un alt romancier, Gregorios Xenopulos, a reuşit să dea operelor sale o formă care a cucerit publicul. Totuşi romanul a continuat să fie „zantiot" sau atenian, după moravurile locului unde se desfăşoară acţiunea. Romanul grec nu s'a liberat de acest jug decât în ultima vreme.

Primul atac al tinerilor romancieri este datorit lui Thrasso Castanakis care, în 1924, a publicat primul său roman cosmopolit, urmând prin aceasta calea trasată de romancierii străini de după război. A fost o revoluţie, care a permis desvoltarea unei pleiade de tineri romancieri ale căror opere constitue faptul dominant în literatura neo-helenică de astăzi. Alături de Castanakis se situiază Dolis Nicvas, din ale cărui opere s'a tradus în limba franceză şi germană.

In ce priveşte teatrul, însă, literatura greacă a rămas în urmă. Printre autorii de seamă cităm pe Xenopulos, Horn, Synadinos şi Lascaris.

Ceeace putem deduce din actualul stadiu al literaturii moderne a Greciei, este faptul că această literatură — de altfel ca şi celelalte arte — a intrat pe calea care duce spre desvoltarea unei culturi neo-helenice pure.

A. C. Y.

Lumea fără suflet

Henry Daniel Rops, care a scris unul din romanele cele mai puternice şi mai solide din toată producţia literară de după războiu, **„Mort où est ta victoire?..."**, a debutat la 25 de ani, în 1926, ca **esseist.**

Cartea sa de debut **„Notre Inquiétude"** este o anchetă asupra unora din aspectele sensibilităţii contimporane şi dovedeşte o acuitate de spirit, o putere de judecată şi o aşa stăpânire a frazei, încât au făcut din acest **esseu,** una din operele cele mai remarcate şi mai discutate ale lumii contimporane.

Problema pusă în această lucrare de debut e reluată şi precizată în 1932 într'o carte magistrală **„Le monde sans âme".** Ancheta sa a fost lărgită, aprofundată şi ea s'a întins asupra tuturor activităţilor umane.

Henry Daniel Rops consideră **„neliniştea"** ca un fenomen universal şi veşnic. Deşi neliniştea ca fenomen permanent e privită ca o stare de suflet incomodă, Daniel Rops o consideră ca binefăcătoare, căci ea înalţă inimile, menţine vie speranţa de preînoire. El o defineşte ca o mişcare a sufletului care tinde mereu spre o treaptă mai înaltă, caută o satisfacţie mai complectă. Ea nu poate fi privită nici ca boală, nici ca frică de moarte, ci ca o stare de indeciziune activă, o instabilitate a inteligenţii care e singura stare ce duce până în fundul sufletului, singura sursă de putere creatoare.

Daniel Rops studiază rând pe rând soluţiile propuse acestei nelinişti de Gide, Paul Valéry, Charles Maurras şi alţii considerându-le ca incomplecte.

Creştinismul ar putea fi o soluţie şi aci insistă el asupra caracterului metafizic al neliniştei profunde, acea care împinge pe om să pătrundă misterul vieţii şi al fiinţei. Dar religia, observă el, s'a burghezit, şi-a pierdut dinamismul vital. Oamenii se instalează în religia lor ca într'un fotoliu comod şi din această cauză nu mai poate oferi soluţii sufletelor chinuite de nelinişte.

Informaţia sa este atât de vastă, studiul cauzelor neliniştii contimporane atât de perspicace şi cugetarea sa atât de substanţială, mai ales în partea critică a operei sale, încât oricine vrea să înţeleagă turburările sufletului contimporan trebuie s'o citească.

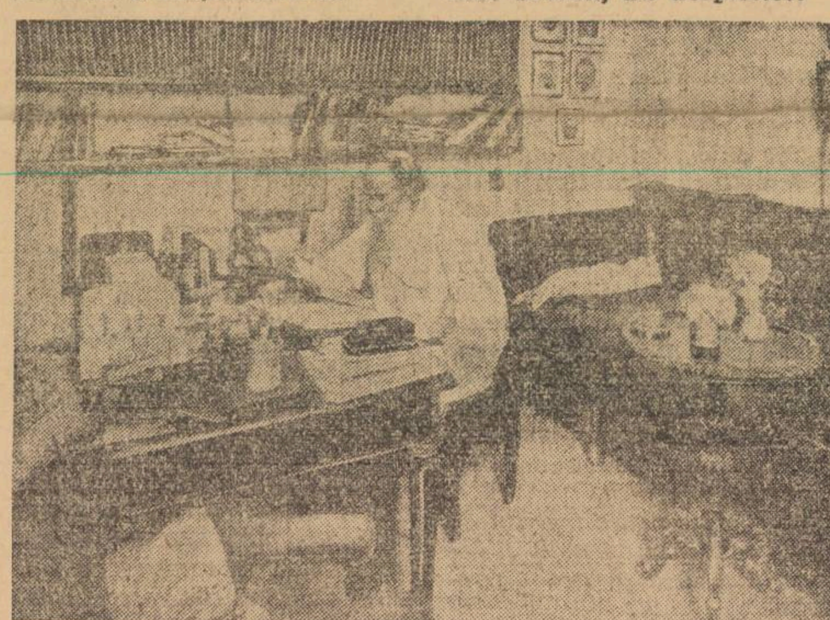
Nu e vorba în această carte numai de neliniştea care turbură adolescenţa noastră, ci de o formă mai superioară a neliniştii, de acea nelinişte pe care o dă omului sentimentul destinului său.

Analiza dezorientării activităţii sociale, economice, politice a omului de azi, arată că adevărata cauză este în însuşi sufletul omului de după războiu, şi ea se reduce la falsificarea noţiunii despre acest declin. Această concluzie se întemeiază pe o critică extrem de fecundă a maşinismului.

Maşinismul, zice Daniel Rops, nu e un rău în el însuşi, ci dimpotrivă un bine, a devenit însă un rău prin usajul care-l facem de el.

I-am sacrificat aproape toate valorile pe care se reazimă civilizaţia adevărată. Am primit ca ideal superior confortul şi am privit ca esenţiale numai satisfacţiile corpului.

In alte două volume, publicate în urmă, **„Les années tournantes"** şi **„Elements de notre Destin"** sunt reluate şi aprofundate unele amănunte ale vastei anchete întreprinse de acest spirit, care face de altfel parte dintr'un grup de tineri „L'ordre nouveau", ce îşi propune să cerceteze valorile noui care ar putea restaura civilizaţia noastră. Daniel Rops este unul din iniţiatori şi redactează Buletinul grupului. Defectul său ca şi al grupului din care face parte este că se mişcă numai în abstract şi teoretic. Ideile lor sunt neîmpăcat de intelectuale, fără nici o adeziune cu realul, cu lipsa acelei intuiţii a concretului ca neapărat necesară **reformatorilor sociali, nu utopicilor.**

Tolstoi citind în biroul său. La dreapta — divanul pe care s'a născut Tolstoi.

Reviste streine

Ilustrierte Zeitung

(24 Oktober, 1935)

D. Karl Blanck are un interesant articol intitulat *„Cavaler şi Poet"*, în care se ocupă de scriitorul Börries von Münchhausen. D-sa arată că, atunci când B. v. Münchhausen a ridicat pentru prima oară glasul în cinstea baladei germane, a cărei desvoltare de mult timp părea încheiată, creindu-i o valoare vie şi un nou aspect, acest poet a întâmpinat tot felul de păreri. Dar lumea, care renăştea în aceste balade, în realitate nu dispăruse cu totul. Ci această lume amorţise retrasă, nădăjduind în cel care trebuia s'o trezească şi ea renăscu şi se dovedi plină de viaţă în ecoul miilor de inimi. Căci cântecele acestui poet găsiră sunete strălucitoare, pe spada de oţel. Şi poezia acestui artist nu este atât de străină pe cât se pare la prima vedere. Căci pretutindeni în Germania, la izvoarele ei, pe dealurile ei şi în tăcerea îndepărtatelor colţuri de ţară, se mai găsesc castele bătrâne şi palate, rezistând cu puterea lor de neînfrânt, în care generaţia cavalerilor există încă.

Astfel acest poet german s'a înconjurat, în casa sa, de o atmosferă specific romantică; sălile castelului Windischleuba, în care locueşte acest visător, sânt împodobite cu arme, cu tablouri şi statuete de artă, care se armonizează cu însăşi concepţia lui şi afară de aceasta cu mediul, cu acel peisagiu minunat în care este situată această romantică reşedinţă.

Un studiu aparte, sub titlul *„500 de ani de prigoană a ţiganilor"*, semnează d. M. Julier. Reţinem câteva amănunte interesante, printre care acela că, atunci când bizarul popor rătăcitor al ţiganilor „nenorocita populaţie a ţării Egiptului", sub conducerea Ducilor lor, au apărut în 1417 pentru prima oară în ţinuturile germane, poveştile care existau deja le procurară, în general, o bună primire; stăpânitorii spirituali şi populari le dădură bilete de liberă trecere. Cartea de libertate, pe care o căpătară la 1423 dela împăratul Sigismund, merge atât de departe, încât chiar greşalele ţiganilor faţă de proprii lor Voevozi erau lăsate fără pedeapsă. Această epocă de aur a ţiganilor a dăinuit însă numai o jumătate de secol. După aceea viaţa lor a trecut la un regim din ce în ce mai rău. Stampe, caricaturi şi fotografii înfăţişează chipuri şi imagini din viaţa acestui popor nomad a cărui istorie, dacă se va scrie vreodată, ar părea o ciudată fantezie.

L'Europe Centrale

(2 Nov. 1935)

Continuă să publice, ca şi în trecut, studii despre politică, economie, literatură şi artă.

D. Rudolf Prochazka scrie despre noul prezident al Consiliului cehoslovac d. Milan Hodza. Născut la 1878, d. Hodza a studiat dreptul la Viena: d-sa şi-a început activitatea politică în presa slovacă. In 1905, la 27 de ani, a fost primul slovac ales deputat în Dieta dela Budapesta. Jurnalist politic de mare talent, el n'a încetat de-a susţine cauza libertăţilor slovace în ziarul „Slovensky Tyzdennik", pe care îl fondase, iar atunci când a sunat ora liberării, a luat parte la faimoasa reuniune a şefilor cehoslovaci în care se pronunţă, împreună cu toţi ceilalţi, pentru reuniunea într'un singur stat a Cehilor şi Slovacilor. Ales preşedinte în diferite comisii şi în câteva rânduri ministru, noul preşedinte al consiliului cehoslovac este profesor la Universitatea Komensky din Bratislava. D-sa a reprezentat ţara sa în importante congrese internaţionale, iar printre numeroasele sale lucrări cităm lucrarea asupra *Unităţii cehoslovace.*

Un articol despre *Lucian Blaga — metafizician şi poet al misterului,* semnează d. B. Munteano. D-sa arată că poetul nostru îşi oferă un nou obiect al cunoaşterii, *misterul,* şi aplică la studiul acestui obiect nou un mod nou de cunoaştere, pe care o numeşte luciferică, sau estatică. Blocul inform şi masiv al nepătrunsului — sub studiul său — începe să prindă o formă — o formă supraumană — şi să se ilumineze cu o lumină supranaturală.

D. Alphonse Barthel, scriind asupra plebiscitului regimului din Grecia, observă că regelui George îi va aparţine dreptul de a strânge în jurul tronului său, graţie tactului şi abilităţii, întregul popor grec cu concepţii atât de profund împărţite. El singur va putea, printr'o politică liberală, suplă şi conciliantă, să obţină, în cele din urmă, o unanimitate căreia plebiscitul, executat în condiţiuni de incontestabilă parţialitate guvernamentală, cu toate aparenţele, nu poate să-i afirme încă existenţa.

ALEX. CARUSSY

Căsuţa şefului gării Astapovo în care a murit Tolstoi

Factorul oniric la Eminescu

Că dintr'atâta somnolenţă are să se împrăştie în poezia lui Eminescu un roiu de visuri, nu-i nici o mirare. Eminescu pare a fi fost în chip deliberat atent la mecanica imaginilor reflexe. Ascetul Iosif dintr'o încercare de nuvelă (op. 1. M. E. III p. 68) tâlcueşte vise, fiind un „Solomon al curţii" boereşti şi, lucru pitoresc, metoda lui de analiză psihologică, deoarece interpretarea lui e pozitivistă, e precursoare a teoriei lui Freud, întrucât şi el caută în vise „dorinţele persoanei", ceeace înseamnă că pentru el visul înfăţişa o simbolizare a acestor dorinţe. Nu-i vorbă el mai crede şi în visul transcendent ca „insuflarea îngerului păzitor". Ca şi Iosif, Eminescu îşi însemnă într'un registru un vis pe care l-a visat în noaptea dela 11 spre 12 Febr. 1876 (Op. I. M. E. pp. 180—183). Inainte de a adormi el avusese în mână un număr din *Neue freie Presse* în care se afla un articol „asupra împăcăciunii lui D(on) C(arlos) cu D(on) A(lfonso)". Este vorba de bine cunoscutele turburări carliste din Spania de atunci, de Alfons XII (1874—1885) şi de pretendentul la tron Don Carlos. Visul e o vegetaţiune a acestui embrion psihic, la care dorinţa lui Eminescu de a se afla la Ipoteşti, adaugă ca fundal casa părintească. Intr'adevăr cei doi regi se aflau găzduiţi la Ipoteşti, în casa părinţilor poetului. Introdus de sora Aglae, visătorul se închină în faţa lui Don Alfons ca „Eminescu, rumänischer Schriftsteller", ceeace înseamnă că, în sinea lui, Eminescu era pătruns de valoarea operei sale. Don Alfons nu face o prea bună impresie asupra poetului, i se pare un imbecil (ein Trottel), nevrednic să domnească. Dimpotrivă Don Carlos are toată admiraţiunea sa. Deaceea Eminescu voeşte să-i prezinte pe mamă-sa, Raluca, pe care o crede cu mândrie, fostă principesă domnitoare a Moldovei (gew. regierende Fürstin auf der Moldau). Insă aci e originalitatea visului, Don Carlos era o femee, brunetă, palidă, cu nasul cam în sus cu siguranţă în voce şi de o mare energie, privire dreaptă şi mână dulce. Poetul care şedea alături de ea pe un divan ar fi voit să îngenunche înainte-i cu coatele pe poala ei să-i spună „Doamnă, ai avea în mine un prea credincios servitor". Trecând peste un episod lateral al visului, în care apare Şerban, fratele poetului, mort de vreun an şi mai bine, Eminescu mai visează că ese în târg pe „uliţa largă cu bulevarde". O Sofia dela Bodnărescu i-a spus că „femei urâte sunt uşor de căpătat". Apoi se urcă în deal de unde vede „o uliţă strâmtă între case negre, vechi, hrenţuite, care ţinea loc de bazar".

Departe de a încerca o interpretare migăloasă, ceeace de altfel iese din competenţa şi programul criticei literare, nu putem totuş să trecem cu vederea unele note, bătătoare la ochi, stăpânitoare în toată lirica lui Eminescu. Este învederat că la poet predomneşte vocaţia originară, adică atracţiunea către locul natal, Ipoteşti, către cauza lui fenomenală, mama, către factorii congeneri, fraţi, surori. Eminescu îşi iubeşte mai puţin tatăl, fapt dealtfel comun la copii şi nu numaidecât pentrucă e de gen masculin, ceeace urmând o teorie pan-sexualistă, ar presupune o rânduire bisexuală a familiei (tată-fată, mamă-băiat), ci pentrucă tatăl înfăţişează ca la gnostici un factor transcendent procreării, descoperit dialectic în urmă, în vreme ce de mamă îl leagă pe copil amintirea latentă a zămislirii lui. Naşterea e în microcosm o imitaţie a genezei de aceea la poetul care-şi cântă mama trebue să bănuim principial o mare aptitudine de sentiment cosmogonic. Ceeace putem afirma încă de pe acum, a priori. Că Eminescu e mândru de mamă-sa se vede din aceea că o socoteşte vrednică gazdă de regi, ea însăşi fiind odată Doamnă a Moldovei. Este azi un lucru primit de toţi că „împăratul şi împărăteasa, regele şi regina înfăţişează cele mai adese pe părinţii visătorului". Visul la Eminescu are pe de altă parte un aer vădit erotic, întrucât poetul iubeşte pe femeea Don Carlos şi-ar fi fericit să fie slujitorul ei. Fără a subtiliza prea mult pe tema simbolismului oniric, aşa cum îl profesează Stekel, pornind dela imagina odăii, putem observa pe dată că încăperea despre care e vorba e un adevărat gyneceu. Se află în ea Don Carlos, văzut feminin, Raluca Eminovici, Aglaie „o bălăioară a maicei, grăsulie şi sveltă" pe care Eminescu o trimete să servească regilor şi însfârşit „v'o trei femei îmbrăcate" care dormeau pe divan. Dintre toate aceste femei, între care bălăioara şi femeile culcate simbolizează neîndoios moduri facile de satisfacţiune erotică, Eminescu alege pe Don Carlos. De ce? Fiindcă Eminescu are o preferinţă statornică pentru femeea „bărbată" cu mâni frumoase, reci, dar autoritară. Don Carlos e rege, întrunind în „ea" principiul autorităţii şi al bărbăţiei. Ea e Cezara cea mândră, care în cutare nuvelă are aer de androgyn *(Avatarii Faraonului Tlà).* Pe Raluca însăşi Eminescu voeşte a o ridica cu atributul energiei conducătoare, căci ea n'a fost numai soţia unui Domn moldav, ci prinţesă domnitoare, „regierende" un soiu de regină Victoria britanică. Este de prisos să depăşim măsura şi să căutăm cu unii doctori rătăciţi în critică (Vlad) orientări perverse. După toate aparenţele pe Eminescu îl bântuiau pe atunci gânduri matrimoniale, fiindcă numai aşa, ca pe o mireasă posibilă, ar fi îndrăznit să prezinte în vis pe Don Carlos mamei lui. Visul întreg arată un desgust de promiscuitate, o aspiraţiune ardentă către viaţa de familie. De altfel ştiind cum se interpretează în genere „uliţa largă" şi „uliţa strâmtă" precum şi ascensiunea pe deal n'avem nici o greutate să vedem că expresia „femei urâte sunt uşor de căpătat" e foarte bine asociată de „bulevarde", însemnând satisfacţia sexuală lesnicioasă, venală, în vreme ce uliţa şi dealul simbolizează năzuinţa către o dragoste greu de înfăptuit. Şi poate (lăsându-ne puţin în voia parantezei) că Don Carlos nu e decât Veronica pentru care poetul îşi face un scrupul de a câştiga aprobarea maternă a ostilei Raluca, iar Don Alfons cel „galben la faţă", deci bolnav, şi imbecil nu-i decât Ştefan Micle, soţul despreţuit astfel în vis de Eminescu.

Alături de această însemnare directă trebue să punem visele pe care poetul le înfăţişează ca atare în compunerile sale. Poezia intitulată *Vis* e fără discuţiune onirică:

Ce vis ciudat avui, dar visuri
Sânt ale somnului făpturi,
A nopţii minte le scorneşte,
Le spun a nopţii negre guri.

Plutea pe-un rîu. Sclipiri bolnave
Fantastic trec din val în val,
In urmă-mi noaptea de
dumbrave,
Nainte-mi domul cel regal;

Mă urc pe scări, intru'năuntru
Tăcere-adâncă la-al meu pas.
Prin întuneric văd înalte
Chipuri de sfinţi pe iconostas,

Acum din sus din chor, apasă
Un cântec trist pe ziduri reci, —
Ca o cerşire tânguioasă
Pentru repaosul de veci.

Prin tristul sgomot se arată,
Incet sub văl, un chip ca'n somn,
Cu o făclie 'n mâna-i slabă,
In albă mantie de Domn.

Şi ochii mei în cap înghiaţă,
Şi spaima-mi seacă glasul meu,
Eu îi rup vălul de pe faţă...
Tresar... încremenesc... sânt eu.

Autenticitatea acestui vis se verifică prin acel element tipic al autoscopiei. E un caz, în fond, de dedublare, aşa de frecvent la Eminescu şi care în mare măsură îndreptăţeşte presumţiunea unei serioase turburări nervoase. („...les réflexions de Mourly Vold sont trop connues pour que je les résume. Chaque médicin a pu faire de pareilles constatations dans la démence progressive, dans la paralysie générale, dans des grands cas d'épilepsie et d'hysterie" N. Vaschide, *Le sommeil et les rêves).* Cât despre celălalt factor acvatic, insula înconjurată cu apă, având în mijloc o boltă sub care visătorul se închipueşte mort, este înlăturată presupunerea unui accident fiziologic infantil. Imaginea e mult mai profundă. Freud, Rank dau interpretări ce pot fi respinse într'un caz sau altul, dar care la Eminescu, dată fiind frecvenţa visului lacustru, devin în linii generale pline de substanţă şi oricum capabile să ne indice o categorie sub care anume imagini ale lui Eminescu să iasă mai organic legate între ele. Insula cu bolta în care descoperim un mort este, uşor se poate vedea, insula cu peşteră, înconjurată de ape, pe care Euthanasius îşi sfârşeşte existenţa. Avem de aface dar cu un vis de naştere, în care amintirea apelor amniotice, a şederii în pântecele matern se traduce în această privelişte. Naşterea este cum am zis, microcosmic, o repetiţie a Facerii, a ieşirii din chaosul întunecat, moartea reprezintă antitetic o reîntoarcere către nimicul primar. Eminescu este urmărit şi aci, instinctiv, de ideea genezei şi a extinţiei, ceece confirmă încăodată gândirea lui adânc cosmogonică pe care am putut-o bănui dela început din marea gravitate a noţiunii „mamă". Incă din antichitate dealtminteri precursori ai gnosticismului ca Simon Magul intuiau paralelismul dintre generaţia umană şi geneză, făcând din pântecele matern un loc cosmic. (Al. Leisegang, Die Gnosis)

G. C.

Insemnări și polemici

Vocale colorate

Se cunoaște potopul de discuții, care s'a revărsat asupra „sonetului vocalelor" al lui Rimbaud, cu acest nume.

De aci s'a născut faimoasa teorie a „corespondentelor" între senzații.

Considerații, reflecții, ipoteze, puncte de vedere noi, discuții interminabile... La noi, uitatul de toți, Eduard Gruber, cu

RIMBAUD

glasul lui profund și verbul său interminabil, ținea logosuri nopți întregi în casa bătrânului profesor și poet N. Beldiceanu din strada Sf. Teodor, la Iași, asupra acestui revoluționar și revelator sonet. Arthur Gorovei, Vasile Lateș, D. Anghel (Mitif) și alții duși de mult dintre noi și uitați cu totul în negura vremurilor luau parte cu însuflețire.

In străinătate opticieni, filologi, psihologi din școala experimentală, au scris tomuri peste tomuri, de considerații și „vederi ale spiritului" pe tema acestui minunat sonet care „deschidea orizonturi infinite științii".

Dar iată că se află azi adevăratul izvor de inspirație al lui Rimbaud în acest sonet: pur și simplu un alfabet colorat, dintr'un inept abecedar.

Cum s'ar fi tăiat glasul cântând al bietului Eduard Gruber, dacă ar fi trăit și ar fi aflat adevărul adevărat...

Minunea există în adevăr, dar în altă parte de cât acolo unde au căutat-o atâția profesori și teoreticiani. Ea este în uimitoarea putere de viziune a acestui ciudat și unic fenomen, care e fenomenul Rimbaud. Poet în esența primordială a sufletului său, el se inspira de orice lucru, cel mai banal și prozaic în viața celorlalți muritori. „O pictură idioată", o firmă ridicolă, provocau sugestii vizuale de o extraordinară putere în această fire suprasensibilă.

Dar nu există un al doilea exemplar de poet mai refractar, mai hotărît împotriva oricărei interpretări intelectuale. Ce-ar mai fi petrecut citind noianul de literatură, în care, cu atâta gravitate, se discută aceste câteva versuri ale sale, eșite dintr'o inspirație copilăroasă, dintr'o simplă literă colorată de alfabet, cu atâta putere de fascinație, datorită însă formei comico-burlescă dar fermecătoare, a unui poet-copil!

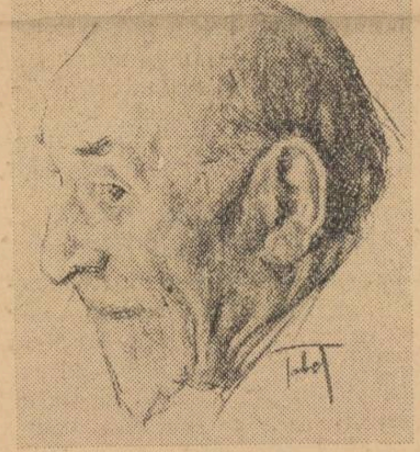
Cum era înclinat spre farse și încă ce farse! crude, de o ironie tăioasă și fără de crutare, ce și-ar fi bătut joc de autorii kilogramelor de tomuri asupra acestei minunate și inconștiente jucării copilărești!... Ce-i păsa lui de „Corespondențe"!... Sonetul vocalelor a rămas, însă până azi, ca o floare plină de frăgezime în ingenuitatea sa.

O figură din literatura italiană: Mignosi

Pietro Mignosi ca mulți alți literați italieni, a încercat multe genuri literare, reușind în toate să se impună atențiunii contimporanilor.

Cugetător viguros, este un polemist fără frică și un scriitor plin de ardoare; el nu ocupă un loc de mâna întâi în literatura italiană, mai ales pentru că opera s'a realizat în atât de multe și variate direcții.

Născut în Sicilia ca Verga și Pirandello, el se deosibește de ei, pentrucă, contrar lor, a rămas în provincie. Mignosi este în toată accepțiunea cuvântului un scriitor de provincie, care a rămas nu numai în afară de modele literare, dar chiar și de marile curente literare ale lumii și ale Italiei. Ceia ce urmărește el, în exuberanța și vitalitatea temperamentului, este o formă care să exprime cât mai direct și mai desăvârșit. De aceia nu prea se îngrijește în alegerea cuvintelor de semnificația actuală și de întrebuințarea lor obișnuită în literatura curentă. Ceia ce îl preocupă este evitarea greșelilor de gust și a banalității. Se prea poate ca renovarea literaturii contimporane să vină tocmai de la acești scriitori provinciali.

LUIGI PIRANDELLO

Volumul de versuri „Crescere" care a apărut acum un an sunt mărturii foarte mișcătoare, prin sinceritate, ale unei vieți interioare intense, scrise într'un ton patetic și familiar.

Nuvelele („Cava la punte", ed. Rinascinento Letterario (Genua) sunt schițe din viața siciliană pline de naturalețe și într'o atmosferă cordială și caldă, dar sămănând prea mult uneori a fapte diverse melodramatice, nu în formă ci în conținut.

In cele două romane „Perfetta Letizia" și „Gioia d'Agave", apărută de curând, talentul său se afirmă din ce în ce.

In special Gioia d'Agave a avut un deosebit succes în paginile unei lungi și insuportabile așteptări, într'o gară de oraș mic sicilian, a unui soldat care trebuie să sosească în concediu de pe front. O femee și un alt soldat sunt eroii acestui ciudat roman. Frigurile de care sunt zguduiți, neliniștea care-i aruncă fără de veste în brațele unul altuia, pentru ca apoi să afle că cel așteptat a pierit în traversarea Messinei, vorbirea jandarmului, jena, remușcarea, toate sunt redate prin mijloacele cele mai directe și mai simple. Restul povestirii este expiarea lentă a greșelii și în sfârșit cucerirea dreptului de a se iubi și a se căsători a celor doi, după ce s'au purificat prin boală și suferință.

Profesor la Universitatea din Palermo, Pietro Mignosi e profesor la Universitatea din Palermo și director al unei reviste de doctrină și critică „Tradizione" la care colaborează și scriitori francezi ca Daniel Rops, Maurice Blondel etc.

Expozeul cel mai legat al ideilor sale este opera în două volume intitulată „Scritti filosofici" original aliagiu de filosofie religioasă, am putea zice teologie și cugetare estetică, în felul lui Jacques Maritain.

Arta, după părerea lui Mignosi, este o fuziune a intuiției creative cu cunoștința rațională, dar deși nu se poate lipsi de inteligență, nu poate fi privită numai în funcțiune de inteligență în strictul înțeles al cuvântului.

Altă idee originală a lui Pietro Mignosi este că arta nu tinde la starea de muzică, așa cum zice Schopenhauer, ci la starea de poezie. Esența proprie tuturor artelor este poezia, cuvântul fiind privit ca unitatea indisolubilă a limbagiului.

Pietro Mignosi are meritul de a fi pus relațiuni normale și necesare între artă și credința religioasă.

Arheologie

La institutul francez din Cairo, Pierre Jouguet a citit un raport asupra lucrărilor institutului.

Săpăturile executate la Toud, unde misiunea a fost instalată în casa donată institutului de contele și contesa de Fels, au dat la lumină un templu, din care o parte, relativ bine conservată e ptolemaică, iar cealaltă din care nu se păstrează decât o parte din fundament face parte din imperiul de mijloc. De asemenea s'au găsit mai multe texte, decorațiuni interesante și sculpturi de dată mai recentă.

Săpăturile au continuat la Edfon, unde s'a descoperit un mormânt dela începutul dinastiei a șasea. Au mai fost desgropate și câteva statui și stele funerare.

In necropola tebană, templul funerar al lui Amenofis, fiul lui Hapon, celebrul ministru al regelui Amenofis III, a fost foarte amănunțit cercetat. S'a găsit planul și împărțirea principală ca și multe texte istorice de mare importanță.

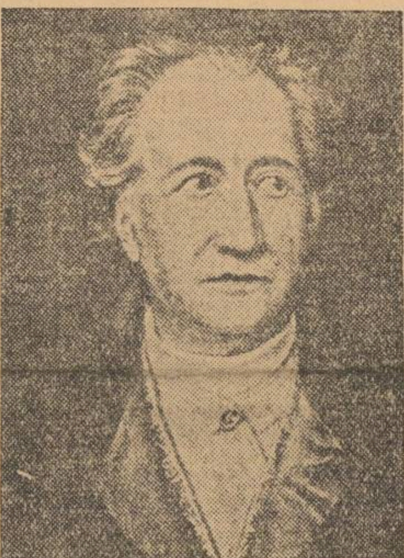
Pe de altă parte, orașul locuit în epoca dinastiilor a optsprezecea, a nouăsprezecea și a douăzecea de lucrătorii necropolelor regale, a fost complect desgropat. Astfel s'a terminat explorarea regiunii Deir-el-Medineh, începută cu mulți ani în urmă, regiune dintre cele mai sugestive din câmpia tebană. Ia afară de numeroase descoperiri de texte importante și de obiecte, care au îmbogățit muzeele din Cairo, această descoperire permite să precizăm condițiile de existență a lucrătorilor și de a reconstitui istoria orașului lor.

O VEDERE DIN CAIRO

Cea din urmă dragoste a marelui Goethe

Amintirea lui Balzac, Stendhal, Chateaubriand, Liszt, ca și aceea a unicului și marelui Goethe, se ridică în sufletul nostru

GOETHE

în mijlocul unui stol de umbre feminine, ca îmbălsămată în dragoste. In special chipul lui Goethe apare ca înconjurat de chipuri bine luminate, purtând fiecare un nume și având o personalitate bine cunoscută. Nici un fel de taină sau discreție nu le învăluie. In pragul casei sale de la Weimar se vând pelerinilor cărți poștale reproducând trăsăturile, portretele tuturor iubitelor sale, cu numele și cu o scurtă privire la rolul pe care l-au jucat în viața acestui însetat de dragoste până în clipele din urmă ale vieții sale.

Colecția complectă e însă numai de 12 figuri, pe când în realitate numărul lor trebuie să fi fost mult mai mare. Nu e nici una din vechile sale prietene din copilărie. Lipsește mica Derosne, fiica unor comedieni francezi, căreia fiul consilierului, care purta atunci pantaloni scurți, îi aducea flori și coșulețe cu fructe, în culisele teatrului din Frankfort. Nu a lăsat urme nici Gretchen, iubita lui, cam dubioasă, de la vârsta de 14 ani. Aceasta juca dublul rol de servitoare la „Hanul Păpușilor" și de modistă și îl introduse într'o societate proastă de dezmățați. Nu mai vorbim de iubitele italiane despre care nu se pomenește nimic. Nu e nici Maddalena, iubită atât de sentimental la Milano, nici Faustina, care nu a fost decât o aventură senzuală la Roma. In schimb există în colecție portretul lui Kaethe Schonkopff, legătura lui de student la Leipzig, cele două Frederica; drăguța și nebunateca Frederica Oeser, pentru care a scris poetul cele întâi versuri de inspirație intimă și dulce, pura Frederica Bron, cu nodul ei alsacian în formă de fluture, din mătase neagră, pe cap și cele două lungi coade pe spate.

Vin, apoi, Lotte Kestner, cu privirea visătoare și trăsăturile fine, care primi dela Göthe pe Werther în schimbul unei singure și unice sărutări — Lili Schonemann, împodobită cu roze și panglici, în frumosul său costum de logodnică. Și în sfârșit cele două singure femei pe care le-a îngăduit Goethe mai multă vreme, în viața sa: D-na de Stein, despre care Goethe spune că „îi datorează tot ce este" și Christiana Vulpius, bondoacă, grăsuță, rotundă și căptușită pretutindeni cu pernuțe moi, brună frumoasă cu pielița de blondă apetisantă „comoară de alcov" pe care Goethe a iubit-o întâi ca amant și apoi a luat-o de nevastă trăind cu ea treizeci de ani.

Minchen Kerzlieb, care avea șaisprezece ani când Goethe avea cincizeci și opt, era o fetiță încântătoare, cu ochii mari negri, într'un chip ce amintește o pictură de Prudhon.

Cânta „liedurile" lui Goethe la piano și căzu într'o melancolie fără leac, atunci când Goethe își îndreptă favorurile în altă parte. Despre ea, zice Goethe, în „Afinități elective", că se recunosc acolo suflete cărora le e frică să se vindece...

Versurile din „Divan" le-a scris Goethe în brațele voinice și pe inima caldă a Marianei de Willmer, cântăreață și balerină. Focul a ars cu palalaie de ambele părți, dar s'a consumat repede. S'au întâlnit în August, spre a se separa în Octombrie, fără să se mai revadă vreodată.

Ultima imagine, îngerescul chip de copilă al dragostei supreme a lui Goethe este acea pe care Charles Du Bos o numește „Iris, mesagera divinei tinerețe" în al șaselea volum al său, din opera atât de plină de gânduri și meditații originale „Approximations".

Pentru ea a scris Goethe incomparabila „Elegie de la Marienbad".

La șaisprezece ani, când a întâlnit-o Goethe, Ulrique de Levetzow, era o fată năltuță, mlădioasă cu gâtul grațios și elegant. Obrajii, gura, nasul aveau încă acea dulce și nesigură linie dintre copilărie și tinerețe. Intre gură și nas este o îndoitură verticală, o cută mlădioasă care dă acestui chip farmecul unei petale de floare. Părul ei era blond auriu, ochii, strălucitori și nevinovați, erau albaștri.

Când s'au întâlnit la Marienbad în 1821, Ulrique abia eșise din pension. Pentru ea, Goethe, în vârstă de 71 de ani, era o „persoană considerabilă", despre poet știa vag că există în cărțile de școală „Goethe și Schiller". Pentru Goethe a fost însă o pasiune dezesperată, care l-a chinuit trei ani și l-a făcut să-și piardă până într'atât mințile în cât a rugat pe bătrânul prinț de Weimar să ceară pentru el mâna prea scumpei Ulrique. Dar asemenea căsătorie era cu neputință. După scena de adio, Goethe căzu bolnav și fu pe moarte cinci săptămâni. A mai trăit încă nouă ani după aceasta, dar „nu a mai căutat în lumea sensibilă de cât expresia ideei" cum zice biograful său: Wetkopf.

Ulrike nu s'a măritat, a murit aproape centenară, dar n'a pomenit niciodată de Elegia care a făcut-o nemuritoare. Poate nici n'a cunoscut-o.

Cel mai mare pictor rus din sec. al XIX-lea

Revista „Arta" din Moscova a consacrat o mare parte din cuprinsul unui număr al său din 1934, comemorării a 75 de ani de la moartea pictorului Alexandru Ivanov (1806-1858).

Opera vieții sale întregi a fost „Apariția lui Isus printre oamenii din popor". Ea însă nu poate fi înțeleasă de cât dacă se cunosc și numeroasele studii făcute pentru acest popor, precum și ciclul celor 46 de schițe ce nu pot de asemenea fi înțelese separate unele de altele. Sub influența lui Overbeck, pictor religios german, șeful unei secte din țară și care se găsea la Roma odată cu Alexandru Ivanov, „Apariția lui Isus" a fost concepută ca o operă etică și religioasă.

Este foarte interesantă evoluția care se petrece în creațiunea poetului din acest tablou. Anume, de unde în primele schițe toată atențiunea poetului e îndreptată numai asupra lui Isus, a lui Ion Botezătorul și a discipolilor săi, în schițele următoare, ea se îndreaptă din ce în ce în spre chipurile din popor și în special în spre sclavul care se ridică și care nici nu există în cele dintâi schițe. Acesta devine în tabloul definitiv figura centrală.

Alexandru Ivanov are în aceste creații chiar stilul vechiu al picturii religioase ruse, de și nici nu-l cunoștea.

In acelaș număr al revistei din Moscova se găsește și un articol al lui Bakousinky, în care acesta arată marea influență a lui Poussin asupra lui Ivanov.

Poussin a oprit marele dinamism al cărnei vii și atât de colorată care constitue caracterul adevărat al talentului lui Ivanov, aservindu-l academismului rusesc din acea epocă. In adevăr oficialitatea artistică din Rusia privea pe Poussin ca cel mai bun instrument de luptă împotriva barocului și a mișcărilor romantice și realiste care erau pe punctul de a se naște în arta rusă. Ivanov și-a înlănțuit oarecum puterea de creație de imaginile lui Poussin, iar în tabloul „Apariția lui Isus" dependența este vizibilă și în compoziția tabloului și în analogia unor figuri. Astfel celor trei figuri de femei la dreapta în tabloul lui Poussin „Botezul", le corespund la Ivanov trei figuri de bărbați. Aceiași identitate se găsește și în compunerea și caracterizarea celor doi apostoli. In epoca aceasta pictura lui Ivanov se găsește sub influența victorioasă și covârșitoare a școlii vechi și a academismului. Eliberarea sa, cu coloritul de o bogăție neînchipuită a picturii sale nu apare de cât în „Schițele biblice", și constituie o nouă fază a artei care îngăduie ca el să fie considerat ca cel mai mare pictor rus al epocii.

TOATE NOUTĂȚILE LITERARE ROMANE, FRANCEZE ȘI GERMANE LE PUTEȚI
LIBRO
IMPRUMUTA DELA BIBLIOTECA CALEA VICTORIEI No. 26
Intrare prin MAGAZINUL PRINCESA
TAXE EXTREM DE REDUSE!!

Sărbătorirea lui Tolstoi în Rusia Sovietică

„Guvernul sovietic a acordat 150.000 de ruble pentru organizarea sărbătoririi lui Tolstoi".

(Ziarele)

— Tovarăși, sărbătorim azi memoria celui mai mare scriitor—autorul „Puterii întunericului"!

— Tolstoi, tovarăși, a fost înainte de toate, un socialist, un maximalist, care nu recunoștea proprietatea particulară.

— Tovarăși, Tolstoi a luptat împotriva bisericii și a fost alungat din ea de către preoți.

— Tolstoi, marele luptător pentru desrobirea poporului, a căzut victima clasei burgheze și regimului țarist.

...Dar dacă Tolstoi ar mai trăi astăzi...

— Fostul conte, nobil, ofițer și latifundiar Leo Tolstoi, care a scris o mulțime de romane cu tendințe burgheze și numeroase articole împotriva spiritului Rusiei Sovietice, e acuzat că nu recunoaște puterea sovietică și o sabotează. Acuzatul, deghizat în țăran, a fost descoperit de agenții G. P. U.-ului și e condamnat de tribunal la maximum de pedeapsă.

(Iliustrirovanaia Rosia).

Meteorologia rezumată în 3 pagini
Un record de popularizare științifică
Toate enigmele științei preciziunei vremii, istoricul meteorologiei moderne, progresele realizate în 1935, submarine transformate în stațiuni meteorologice polare, rezultatele ascensiunilor în stratosferă și perspectivele inimaginabile ale meteorologiei în viitor, sunt expuse pe înțelesul tuturor, numai în 3 pagini, într'un mod deosebit de pasionant, de către d. L. FLORIN în
Almanahul ziarelor „Adevĕrul" și „Dimineața"
care e anul acesta într'adevăr un almanah de aur, cel mai frumos și mai impresionant calendar al științei, artei și literaturei, apărut până azi la noi.
O lucrare unică!
O operă de artă, un tezaur de cunoștințe instructive și folositoare!
Un volum de 400 pagini cu coperta dublă aurită, cuprinzând 40 planșe în culori, 50 lei.

Atelierele „Adevĕrul", Str. Const. Mille No. 7—11